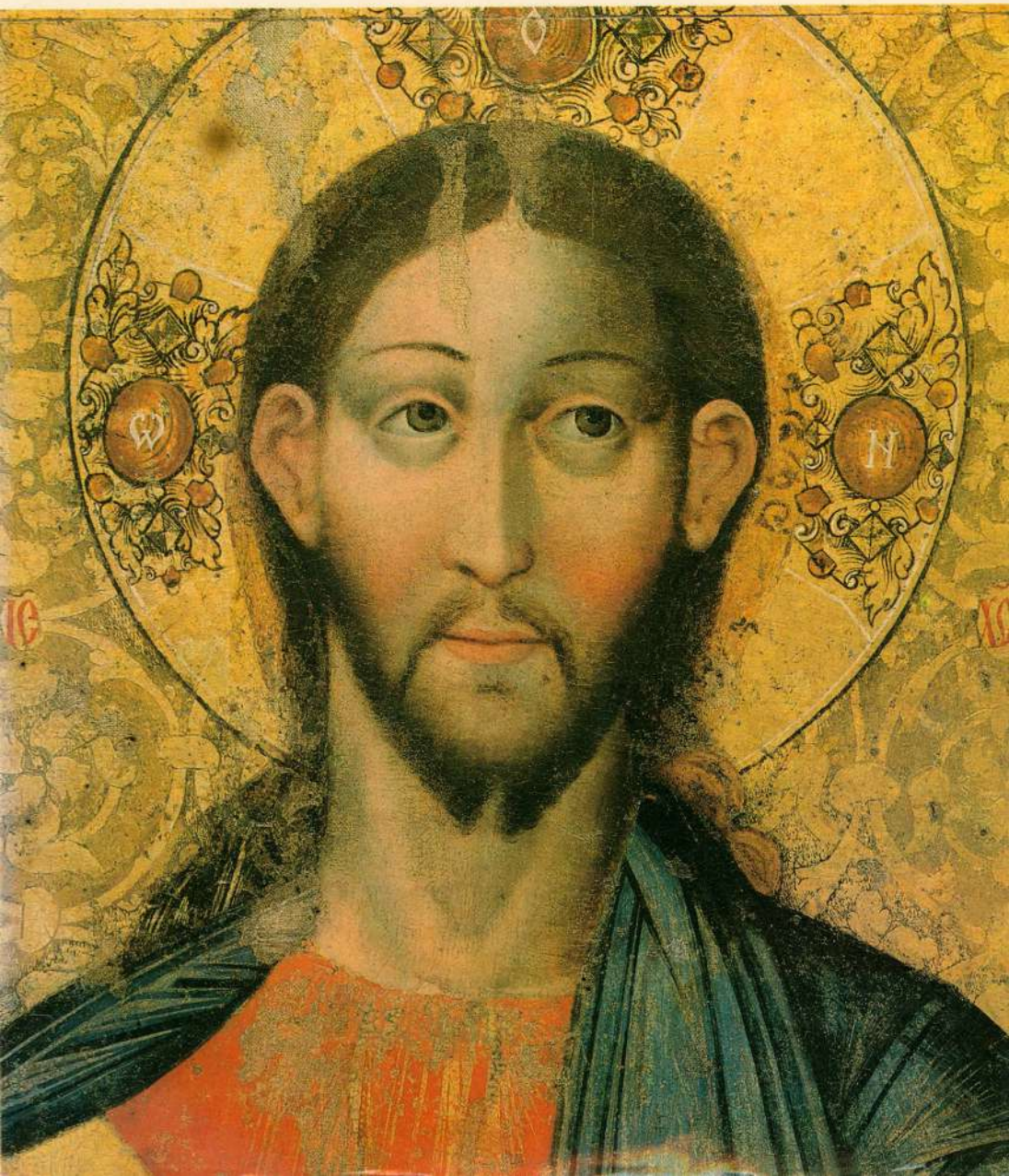

ІКАНАПІС БЕЛАРУСІ

XV—XVIII СТАГОДДЗЯЎ

ІКАНАПІС БЕЛАРУСІ
XV—XVIII СТАГОДДЗЯЎ

ІКАНАПІС БЕЛАРУСІ
XV—XVIII СТАГОДЗІЯЎ

ИКОНОПИСЬ БЕЛОРУССИИ
XV—XVIII ВЕКОВ

ICON PAINTING IN BELORUSSIA
15TH—18TH CENTURIES

LA PEINTURE D'ICÔNES DE BIELORUSSIE
AUX XV—XVIII SIÈCLES

IKONENMALEREI BELORUSSLANDS
DES 15. BIS 18. JAHRHUNDERTS

ИКОНОПИСЬ БЕЛОРУССИИ
XV—XVIII ВЕКОВ

ICON PAINTING IN BELORUSSIA
15 TH—18 TH CENTURIES

LA PEINTURE D'ICÔNES DE BIELORUSSIE
AUX XV—XVIII SIECLES

IKONENMALEREI BELORUSSLANDS
DES 15. BIS 18. JAHRHUNDERTS

ІКАНАПІС БЕЛАРУСІ

XV—XVIII СТАГОДДЗЯЎ

Βιβλιοθήκη
«Χριστιανική τέχνη»
 № 0677

ΜΙΝΣΚ
«БЕЛАРУСЬ»
1992

Аўтар тэксту і складальнік
Н. Ф. ВЫСОЦКАЯ

Фота:

Г. Л. ЛІХТАРОВІЧ (141)
А. Б. СПРЫНЧАН (3)
В. І. ГРАБЯНЬКОЎ (2)
В. А. СЛІЖ (1)

У падрыхтоўцы выдання прынялі ўдзел:

А. У. КАРПЕНКА
Н. М. НОВІКАВА
Н. Я. ТРЫФАНАВА
А. Д. ШАПАШНІКАВА

На супервокладцы:

Хрыстос Уседзяржыцель. XVI ст. Фрагмент.
Успенская царква (1654). С. Быцень Брэсцкай вобл.
Шарашоўскі майстар.
Пётр. Другая палавіна XVIII ст. Фрагмент.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

На шмучытулах:

Царква Міхаіла. XV—XVI стст. С. Сынжавічы Гродзенскай
вобласці.
Царскія вароты. Апошняя чвэрць XVI ст.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Нікольская царква. 1669—1672. Магілёў.
Царскія вароты. 1669—1672.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Сафійскі сабор. XI—XVIII стст. Полацк.
Царскія вароты. Сярэдзіна XVIII ст.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

4903020000 — 047
Г ————— 110 — 91
М 301 (03) — 92

ISBN 5-338-00731-2

© Тэкст і складанне. Н. Ф. Высоцкая, 1992
© Фота. Аўтарскі калектыў, 1992

Жывапіс Беларусі XV—XVIII стст.— арыгінальная з’ява ў еўрапейскім мастацтве. Адна з найцікавейшых яго асаблівасцей — паралельнае існаванне на працягу ўсяго гэтага перыяду іканапісу, алтарнай карціны і свецкага жывапісу, што не мае аналогій у мастацтве іншых краін Усходняй ці Заходняй Еўропы. Прычына гэтага караніцца ў абставінах гістарычнага развіцця Беларусі, размешчанай на стыку лацінскага Захаду і праваслаўнага Усходу, што ў сваю чаргу садзейнічала ўзнікненню цесных сувязей мастацтва як са старажытнарускай, так і заходнееўрапейскай культурай.

Мастацтва Беларусі XV—XVIII стст. яшчэ мала вывучана. Між тым аналіз яго прадстаўляе вялікую цікавасць не толькі сам па сабе, але і для раскрыцця важнейшага гістарычнага працэсу: узамасуязы мастацкіх культур Заходняй і Усходняй Еўропы. Асабліва важна ў гэтым плане памятаць аб вытоках мастацтва Беларусі, узыходзячых да культуры Кіеўскай Русі, якія садзейнічалі складанню беларускай народнасці і культуры ў Вялікім княстве Літоўскім (XIV — першая палавіна XVI ст.) і развіццю яе ў Рэчы Паспалітай (другая палавіна XVI—XVIII ст.).

Дадзены альбом прысвечаны іканапісу Беларусі XV—XVIII стст. Стварэнне яго стала магчымым толькі пасля раскрыцця на працягу 1955—1990 гг. выдчымі рэстаўратарамі Масквы, Ленінграда і мясцовымі сіламі калекцыі іканапісу Дзяржаўнага мастацкага музея БССР (ДММ БССР) у Мінску, сабранай у пасляваенны час шляхам экспедыцый, вяртання даваенных фондаў, наступленняў ад прыватных асоб і дзяржаўных устаноў. Уключаны ў яго таксама асобныя помнікі, якія захоўваюцца ў царкоўных, касцёльных і музейных калекцыях рэспублікі.

З прычыны таго, што большую частку разглядаемага матэрыялу складалі нелакалізаваныя і недаставаныя абразы, адной з важнейшых задач дадзенага выдання была атрыбутычна твораў. Для рашэння яе скарыстоўваўся метада гісторыка-мастацкай класіфікацыі. Асноўнымі арыенцрамі, зыходнымі пунктамі для вызначэння дат многіх помнікаў аказаліся абразы з датамі, укладнымі надпісамі, якія захоўваюцца ў ДММ БССР і былі выяўлены 80 музейнымі экспедыцыямі (1946—1990). Для аналогій выкарыстаны матэрыялы гэтых жа навуковых экспедыцый, гравюры, змешчаныя ў беларускіх, украінскіх, заходнееўрапейскіх старадрукаваных кнігах, рукапісах, помнікі паўднёваславянскага, візантыйскага, старажытнарускага, украінскага, заходнееўрапейскага жывапісу.

У выніку праведзенай работы ў навуковы абарот у 1972—1990 гг.¹ былі ўведзены фактычна занавя многія помнікі даваенных музейных калекцый і вялікая колькасць новых твораў іканапісу Беларусі XV—XVIII стст., што дазволіла паставіць больш сур’ёзныя задачы ў яго даследаванні.

Перш за ўсё неабходна было выявіць агульныя рысы, характэрныя для мясцовых помнікаў, асабліваць беларускай іканапіснай школы XV—XVIII стст., намеціць прыкладныя этапы яе развіцця.

Адначасова паўстала праблема выяўлення мясцовых малярных цэхаў. Недастатковая колькасць раскрытых помнікаў усіх абласцей Беларусі, неаседлы спосаб жыцця мастакоў², шматлікія войны, пастаянныя канфесіянальныя канфлікты, адміністрацыйны падзел краіны ў XV—XVIII стст., які неаднаразова мяняўся, — усё гэта надзвычай ускладняла вырашэнне дадзенага пытання. Паўночную дапамогу ў гэтым аказалі архіўныя дакументы³. У Вільні ў канцы XVI ст. сустрэкаецца ўпамінанне аб цэху жывапісцаў, у 1666 г. — у Гродна, у XVIII ст. — у Мінскай і Гродзенскай абл., а ў 1800 г. — у Мінску. Па архіўных даных бачна традыцыйная для еўрапейскіх жывапісных цэхаў трохступеньчатая сістэма ў іх — майстар, чаладнік (маляр, таварыш) і вучань (хлопец). У жывапісных і іншых цехах (разьбяроў, стальяроў, майстроў залатых і сярэбраных спраў) былі свае харугвы, казна і г. д.⁴

У альбоме немагчыма ахапіць усе вядомыя абразы XV—XVIII стст., таму ў ім змешчаны толькі этапныя, раскрытыя рэстаўратарамі помнікі, бегла закрануты і пытанні руска-беларускіх культурных сувязей, алтарнага, партрэтнага жывапісу Беларусі XV—XVIII стст., якія патрабуюць спецыяльнага разгляду.

Неабходна ўпамінуць шматлікія крыніцы і даследаванні на вывучэнню, збіранню іканапісу Беларусі XV—XVIII стст., якія можна ўмоўна падзяліць на два этапы: першы — ахоплівае час ад XVIII да пачатку XX ст.; другі — ад 1919 г. да сённяшняга дня.

Пачатак першаму этапу паклала арганізаваная ў 1773 г. Расійскай акадэміяй навук экспедыцыя пад кіраўніцтвам І. І. Ляпёхіна, якая сабрала цікавы матэрыял па гісторыі і культуры Усходняй Беларусі, далучанай да Расіі ў выніку першага падзелу Рэчы Паспалітай (1772)⁵.

Гэты перыяд характарызуецца збіраннем рускімі, беларускімі, польскімі вучонымі (да 1864 г.)

пераважна рукапісных, літаратурных, архіўных даных па гісторыі мясцовай культуры. У гэты час у Пецярбургу, Мінску, Варшаве, Маскве, Кіеве, Вільні выходзяць працы, якія маюць немалаважнае значэнне пры вывучэнні іканапісу Беларусі XV—XVIII стст.⁶

У сярэдзіне XIX ст. у Беларусі вызначыліся два культурныя цэнтры — Вільня і Віцебск. Археаграфічныя камісіі, якія працавалі ў гэтых гарадах, выдалі вялікую колькасць документаў. У апублікаваных крыніцах, як і ў асобных перыядычных зборніках, манаграфіях, выдадзеных у Вільні, Віцебску, Магілёве, удалося выявіць упамінанні пра многія творы жывапісу і імяны мастакоў, якія жылі ў Беларусі ў XV—XVIII стст.⁷

У другой палавіне XIX — пачатку XX ст. у Мінску, Вільні, Екацярынаславе, Пецярбургу, Казані, Маскве, Харкаве, Кіеве таксама публікаваліся архіўныя матэрыялы аб культуры Беларусі⁸. У самой жа Беларусі і Вільні пачалася экспедыцыйная дзейнасць. Віленскай вучэбнай акругай і віленскай археаграфічнай камісіяй былі арганізаваныя экспедыцыі на Паўночна-Заходнім краю ў 1864 і 1866 гг. (мастак Д. М. Струкаў). Правядзенне гэтых экспедыцый, візітаў, асабліва ў 1860—1870 гг., з'яўленне прыватных калекцый у Нясвіжы, Слуцку, Мінску дэманструюць узростанне цікавасці да вывучэння і збірання твораў выяўленага мастацтва. У гэты час у Беларусі адкрываюцца Віленскі і Магілёўскі музеі царкоўных старажытнасцей, Мінскі царкоўна-археалагічны музей, Віцебскае царкоўна-археалагічнае сховішча старажытнасцей і інш. У арганізацыі музеяў, выяўленні помнікаў старадаўнасці актыўны ўдзел прымалі вучоныя: П. Бацшоўкаў, А. Сапуноў, А. Семянтоўскі, Е. Раманаў, Е. Арлоўскі, А. Дзембавецкі, А. Мілавідаў, Ф. Стаўровіч, Е. Дабраслаўскі, П. Красавіцкі і інш.⁹ У іх даўнінах, даведніках, апісаннях старажытнасцей, выступленнях змяшчаецца шмат цэнных звестак аб творах выяўленага мастацтва і сустрэкаюцца спробы даць яму характарыстыку. Некаторыя даследчыкі (А. Сапуноў, А. Мілавідаў, Е. Дабраслаўскі, П. Красавіцкі) прыходзяць да выдзялення мясцовых помнікаў, не падобных ні на рускія, ні на заходнеўрапейскія. У каталогу Мінскай абласной выстаўкі старажытнасцей (1918) А. Пелем яны былі ўжо вызначаны як абразы беларускай жывапіснай школы¹⁰.

Пасля ўтварэння Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі працягваецца работа па збіранню і вывучэнню помнікаў старадаўнасці. На пасяджэнні Наркамасветы Беларусі 20 студзеня 1919 г. было пастаўлена пытанне аб стварэнні ў Мінску абласнога музея. У 1920 г. у Мінскім таварыстве гісторыі і старажытнасцей заслухоўваліся даклады аб слускай старадаўнасці М. Шкляева і Д. Полазава. У 1921 г. была накіравана экспеды-

цыя па вывучэнню беларускага народнага мастацтва ў Слуцкі р-н Мінскай обл., якая абследавала помнікі архітэктуры, жывапісу і выявіла нямала ікон. У 1923 г. на базе Мінскага таварыства аматараў прыроды і археалогіі, мінскай абласнога і царкоўна-археалагічнага музеяў быў створаны Беларуска-дзяржаўны музей, які стаў цэнтрам калекцыяніравання твораў у рэспубліцы.

Неўзабаве функцыі ўстаноў, якія займаліся мастацтвам Беларусі — выяўленага аддзела мастацтва Наркамасветы, — ускладаюцца на Навукова-тэрміналагічную камісію, на базе якой быў створаны Інстытут беларускай культуры, ператвораны ў 1929 г. у Акадэмію навук БССР.

Немалая роля ў вывучэнні і збіранні беларускага мастацтва належыць навуковаму супрацоўніку Інстытута беларускай культуры, дацэнту Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта М. М. Шчакаціхіну (1896—1940)¹¹, які займаўся даследаваннем старажытнага мастацтва Беларусі і асабліва ўвагу ўдзяляў іканапісу Усходняй Беларусі XVII—XVIII стст. У яго дакладах (1925, 1928), каталогу 1-й Усебеларускай мастацкай выстаўкі (1926), артыкулах (1927—1928) пастаўлена пытанне аб беларускай жывапіснай школе і цэхах («школах») — віцебскай, магілёўскай, слуска-палескай. Вялікую ўвагу звяртаў вучоны на выяўленне імянаў беларускіх мастакоў XVIII ст. (М. Руткоўскага, Р. Мядзвецкага) і ўплыў на беларускі іканапіс украінскага мастацтва, якое было таксама выяўлена яшчэ адным савецкім даследчыкам жывапісу Беларусі — Т. Ржавускай¹².

У 1920-я гг. М. Шчакаціхін і М. Каспяровіч спрабуюць сістэматызаваць матэрыял па гісторыі вывучэння беларускага жывапісу XIV—XVIII стст. (Польмя, 1927, № 6—8; Сов. Беларусь, 1927, № 119).

Працы М. Каспяровіча, Т. Ржавускай, і асабліва М. Шчакаціхіна, важныя для далейшага вывучэння беларускага іканапісу. Нягледзячы на некаторыя памылковыя палажэнні ў тэарэтычных вывадах, працы М. Шчакаціхіна з'явіліся значным укладам у вывучэнне жывапісу Усходняй Беларусі дзякуючы смелай пастаноўцы навуковых пытанняў, атрыбцыі каля 50 помнікаў, а таксама выяўленню імянаў беларускіх мастакоў XVIII ст.

У час Вялікай Айчыннай вайны значная частка калекцыі музеяў Беларусі, у тым ліку і адкрытай у 1939 г. Дзяржаўнай карціннай галерэі БССР, была вывезена фашыстамі ў Германію. Часткова знойдзеная і выратаваная савецкімі воінамі, яна спачатку была вернута ў музеі Савецкага Саюза, а ў 1954—1969 г. перададзена ў ДММ БССР, які быў у 1957 г. перайменаваны з Дзяржаўнай карціннай галерэі БССР.

ДММ БССР з 1946 г. сістэматычна праводзіць навуковыя экспедыцыі з мэтай рэгістрацыі,

збірання, вывучэння помнікаў выяўленага мастацтва. У іх былі ўзяты на ўчот помнікі мастацтва абласцей Беларусі.

У пасляваенны перыяд вывучэннем і збіраннем мастацтва Беларусі займаюцца гістарычныя краязнаўчыя музеі рэспублікі, ДММ БССР, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР, створаны ў 1957 г.

У апублікаваных працах савецкіх гісторыкаў, філосафаў, мастацтвазнаўцаў 1940—1980 гг.—Л. Абецдарскага, А. Архангельскай, А. Фёдарова-Давыдава, І. Данілавай, Н. Мнёвай, К. Аўчынінавай, М. Арловай, М. Памярцава, М. Кадара, В. Брусавой, Н. Малавой, Э. Бялюціна, А. Уса і інш.— маюцца звесткі аб некаторых творах станковага жывапісу Беларусі XV—XVIII стст., жывапісцах, што працавалі ў Беларусі, і аб выхадцах з Беларусі, якія тварылі ў другой палавіне XVII ст. у Расіі¹³.

З 1970 г. вывучэннем беларускага мастацтва стаў займацца сектар «Звод помнікаў гісторыі і культуры Беларусі», створаны ў 1969 г. пры Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР. Шматлікімі экспедыцыямі Зводу было выяўлена і вывезена нямала помнікаў выяўленага мастацтва, што дазволіла адкрыць пры інстытуце Музей старажытнабеларускай культуры (1979)¹⁴.

У 1980-х — 1990 гг. былі арганізаваны выстаўкі рэстаўрацыі старажытнабеларускага мастацтва, партрэты, ікананісу (Масква, Мінск, Магілёў, Каўнас, Сарагоса, Яраслаўль, Новачаркаск, Растроўна-Доне, Гальшаны, Кракаў), з'явіліся публікацыі па жывапісу Беларусі XII—XVIII стст. і нямала артыкулаў, прысвечаных асобным помнікам. У экспазіцыі музеяў рэспублікі сталі ўключацца раскрытыя рэстаўратарамі ад пазнейшых запісаў і пацямнелага пакосту абразы¹⁵.

Новы матэрыял быў выкарыстаны ў 1980-х гг. у энцыклапедычных даведніках па тэорыі, культуры і мастацтву Беларусі і трох тамах «Гісторыі беларускага мастацтва» (1988—1989)¹⁶.

Неабходна адзначыць сур'ёзную ўвагу польскіх, літоўскіх, нямецкіх, французскіх даследчыкаў да пытанняў гісторыі і культуры Вялікага княства Літоўскага.

Найкаштоўнейшыя звесткі аб жывапісцах, помніках мастацтва, якія знаходзяцца або створаны ў Беларусі ці выкананы беларускімі майстрамі за межамі сваёй Радзімы, маюцца ў навуковых каталогах, абагульняючых працах па гісторыі, культуры, мастацтву Літвы, Польшчы, Украіны — Я. Длугаша, М. Бельскага, Т. Ліпіньскага, Е. Лапацінскага, А. Пшэдзецкага, Э. Раствацкага, В. Смакоўскага, Ф. Пекасінскага, В. Сыракомлі, В. Шышкевіча, Н. Руты, М. Сакалоўскага, М. Валіцкага, Т. Манькоўскага, С. Лоранса, Е. Лаўмянскага, М. Мары-

лоўскага, Б. Таўрогінскага, С. Тамкевіча, В. Таркевіча, Я. Рушчыц, І. Вуазэ, М. Матушкайтэ, А. Іпеля, Е. Пашэндэ, Е. Паплаткі і інш.¹⁷

Такім чынам, вывучэнне мастацтва Беларусі, выяўленне імёнаў жывапісцаў (258), вялікай колькасці помнікаў, сярэд якіх 104 датаваныя¹⁸, і раскрыццё многіх з іх рэстаўратарамі ўжо сёння дазваляе гаварыць аб пэўных этапах развіцця ікананісу Беларусі XV—XVIII стст., якія прасочваюцца ў трох раздзелах альбома.

У першым разглядаецца ікананіс Беларусі канца XV—XVI ст. У гэты перыяд у Рэчы Паспалітай і ў Беларусі, якая ўваходзіла ў яе склад пасля Люблінскай уніі (1569), назіраецца эканамічны ўздым. Інтэнсіўна развіваюцца гарады, што сталі цэнтрамі рамяства, гандлю, унутранага рынку і адыгралі немалаважную ролю ў фарміраванні беларускай народнасці, яе мовы і культуры. Яны ж садейнічалі выпсяванню эканамічных, сацыяльна-палітычных прадпасылак для развіцця спрадвечных традыцый і рэнесансных гуманістычных асноў. Пранікненню дасягненняў рэнесанснай культуры спрыялі гандлёвыя сувязі Беларусі з Заходняй і Усходняй Еўропай, узнікненне пракапіталістычных элементаў у вытворчасці і абуцэнне беларусаў у еўрапейскіх універсітэтах.

У агульным рэчышчы фарміравання беларускай народнасці, мовы, культуры ў XIV—XVI стст. адбываўся працэс станаўлення мясцовай школы ікананісу, які адыграў вызначальную ролю ў развіцці мастацтва наступных стагоддзяў.

У беларускіх гарадах перыяду росквіту гуманізму, рэфармацыйнага руху, развіцця кнігадрукавання працавалі жывапісцы — Навоша, якому пінскі князь Фёдар Яраславіч у 1525 г. «дал две дворыцы в селе Серниках и двор в месте Пинском»; у Гродна ў 1539—1540 гг.— Афанасій Антановіч. У 1570—1580 гг. была вядома цэлая група «малюроў магілёўскіх» — Ісак Іванавіч, Макар Акулініч, Ламака (то) Фёдаровіч, Семяновіч, Дзімітр Івановіч, Макар Маляр, Макарова Малярова, што і дае магчымасць дапусціць існаванне ў гэтым горадзе малярскага цэха. У Мінску ў 1591 г. жыў мастак Іеранім. У 1482 г. уладка Ялшчынскага манастыра пад Пінскам Вассян, манах Растроўскі, даў 100 рублёў ікананісцам, якія «писа чудно вельми Деиус с праздниками и пророками»¹⁹.

Зараз вядома, што ў XVI ст. працавала каля 26 жывапісцаў, 44 скульптараў, 105 залатых спраў майстроў.

Немалая колькасць твораў жывапісу Беларусі XV—XVI стст. прыгадваецца ў архіўных матэрыялах. У документах 1482, 1549, 1556, 1557, 1571, 1579, 1588, 1590 гг. паведамляецца аб упрыгожанні цэркваў іканастасамі, што яшчэ раз пацвярджае тэзіс аб засваенні беларускімі майстрамі сістэмы іканастаса, якая складалася ў пачатку XV ст.

у Старажытнай Русі. Ускосным пацвярджэннем таму з'яўляюцца «Царскія вароты» XVI ст. з сёл Яглава, Варанілавічы Брэсцкай вобл.

Сувязі са старажытнарускай культурай пра-сочваюцца ў мастацтва Беларусі і раней. Напрыклад, абраз «Дзімітрый Салунскі» XIV ст. з вёскі Шчорыс Гродзенскай вобл., на думку М. Памяранцава, імкнуўся да помнікаў наўгародскага жывапісу XII ст. Яны былі добра адчуальныя ў ікананіцы XV—XVI стт. У традыцыйх старажытнарускага мастацтва выкананы цудоўныя па мастацкай выразнасці работа XVI ст. «Маці Боская Адзігітрыя Іерусалімска» ў Варварынскай царкве горада Пінска Брэсцкай вобл., якая па сілуэтах, прыгажосці, каларыту, музычнасці ліній пераклікаецца з работамі вялікага Дзіанісія [1430—1440 (?), 1500—1508 (?)], і помнік XVI ст. «Маці Боская Адзігітрыя» (тыпу Пераўлепты) з Пакроўскай царквы с. Губінка Гродзенскай вобл. «Царскія вароты» з с. Яглава Брэсцкай вобл. блізка да ўкраінскага мастацтва.

Адначасова ў жывапісе Беларусі выяўляюцца кантакты з заходнеўрапейскім мастацтвам: у аб-разах, вядомых па фотаздымках канца XIX—пачатку XX ст., «Ануфрый з прыпадаючым мсці-слаўскім князем Ю. Ю. Лугвенічам» (1407), «Маці Боская Замілаванне Жыровіцкая» (1470). Апошняя работа, па характарыстыцы М. Кандакова, заха-вала больш італьянскі характар, чым усе грэка-італьянскія пераводы дадзенага тыпу. Гэты ж вучо-ны лічыў, што яна ў ліку вялікай серыі абразоў у XV ст. перайшла з Балканскага паўвострава праз Паўднёвую Расію (зусім не з Польшчы) у Вільню (Вострабрамская), Мінск, Гродна, Жыро-вічы. Пераканаўчым прыкладам можа служыць аб-раз канца XV — пачатку XVI ст. «Маці Боская Адзігітрыя» са Слуцкага р-на Мінскай вобл., у якім адначасова з засваеннем традыцый старажытна-рускага мастацтва бачны сувязі з італьянскай і так званай італа-крыцкай школай жывапісу канца XV — пачатку XVI ст., якія праяўляюцца ў арна-менце ляпнога німба. Тыя ж рысы ўласцівы «Маці Боскай Адзігітрыі Смаленскай» (XVI ст.) з Пра-чысценскай царквы с. Дубянец Брэсцкай вобл. Такім чынам, у творах жывапісу Беларусі XIV—XVI стст. засвойваюцца дасягненні старажытна-рускага і заходнеўрапейскага мастацтва.

Немалаважнае значэнне для развіцця куль-туры Беларусі мелі кантакты беларускіх рамеснікаў з народамі, якія насялялі Балканскі паўвостраў, што адначалі М. Кандакоў, У. Пічэта. Апошні пі-саў, што Украіна і Беларусь, якія «ў гэты перыяд нацыянальна-культурнага Узраджэння знаходзіліся ў цесных культурных зносінах з усімі славянскімі краінамі,— з'ява вельмі важная і цікавая, на што нашы гісторыкі параўнальна мала звярталі ўвагі»²⁰. Менавіта ў гэты час «цэлы шэраг рукапісаў з'яў-

ляецца на Украіне і ў Беларусі на сербскай мове»²¹. У XVI ст. у Беларусь з Сербіі перасяліліся і маста-кі. Напрыклад, у Благавешчанскай царкве Супрасль-скага манастыра ў 1557 г. «Сербіну Нектарыю ма-ляра за Дзісеуца цёплай царквы дадзена 6 коп. гро-шай, а золата царкоўнае»²². Побач з гэтым майстрам у Супраслі працавалі жывапісцы, якія стварылі партрэты фундатора Благавешчанскай царквы Аляксандра Іванавіча Хадкевіча (пам. у 1549 г.) і смаленскага епіскапа мітрапаліта Кіеўскага і ўсяе Русі Іосіфа Солтана (пам. у 1521 г.).

Наўянасьць партрэтаў у жывапісе (Юрый і Ежы Радзівілы), мемарыяльнай пластыцы, кера-міцы, алтарных карцінах («Пакланенне вешчуноў» з Дрысвят, «Святое сямейства з Францыскам» у Пінску)²³, цесныя сувязі са славянскімі і заходнеў-рапейскімі краінамі не маглі не адбіцца на ікананіцы Беларусі сярэдзіны — другой палавіны XVI ст.

У «Параскеве» са Слуцкага р-на Мінскай вобл. побач з традыцыйнымі прыёмамі пісьма «да-лічнага» бачны рэалістычныя тэндэнцыі, выяўленыя ў святлоценнай мадэліроўцы ліку, у імкненні да перадачы глыбіні. Яны ж назіраюцца і ў вырашэ-ні пазалочанага разнаго фону. Прыём упрыгожання фону арнамантам быў запазычаны беларускім жы-вапісам з італьянскага мастацтва. Ренэсанскае арна-мант у гэтым помніку, як і ў работах XVI ст.— «Маці Боская Адзігітрыя Мінская» ў царкве былога жаночага Бернардзінскага кляштара ў Мінску (яшчэ не раскрыта рэстаўратарамі), «Хрыстос Усе-дзяржыцель» ва Успенскай царкве с. Быцень Брэсцкай вобл.— мае аналогіі ў італьянскім і ня-мецкім ткацтве XV—XVI стст.

Іканаграфічная схема «Параскевы» ўзыхо-дзіць да травору, «Петка» з кнігі «Мінея выбраная» (1538), выдадзенай калоніяй сербаў у Венецыі, што дазваляе датаваць гэты помнік пасля 1538 г. сярэдзінай—другой палавінай XVI ст. Беларускі май-стар захаваў прапорцыі і абрыс фігуры, значна перааэансаваў гэтую гравюру.

Абраз «Параскева» мае вялікае значэнне для характарыстыкі станковага жывапісу сярэдзі-ны — другой палавіны XVI ст. Ён — яркі прыклад творчых пошукаў майстроў Беларусі XVI ст., якія працавалі над стварэннем свайго мастацкага стылю, свайё манеры пісьма, адпавядаючых духу часу.

Культура і мастацтва таго часу развіваліся пад сцягам барацьбы беларускага народа супраць узмацнення каталіцызму пасля дзяржаўнай Люб-лінскай уніі і рэлігійнай Брэсцкай (1596). У выніку апошняй побач з праваслаўнай царквой з'явілася уніяцкая і замацавалася каталіцкая, асноўнай зада-чай якой быў рух Ватыкана на Усход.

Вярнасьць беларускага народа спрадвечным праваслаўным традыцыям у гэты перыяд набыла асабліва важны палітычны сэнс. Вядучая роля ў барацьбе супраць езуцкай прапаганды, за беларус-

кую культуру, мову належала брацтвам, створаным праваслаўным насельніцтвам у многіх гарадах і мястэчках. Брацтвы ўтрымлівалі на свае сродкі шпіталі, манастыры, пры якіх былі школы, друкарні, рамесныя майстэрні. Аб'яднанне ікананісцаў, разьбяроў, друкароў, гравёраў пры брацтвах садзейнічала стварэнню цесных кантактаў паміж імі і спрыяла развіццю жывапісу Беларусі²⁴.

Найбольш раннімі датаванымі абразамі XVII ст. з'яўляюцца «Маці Боская Адзігітры» і «Хрыстос Уседзяржыцель» з Жыткавічаў Гомельскага вобл. Яны істотна адрозніваюцца ад абразоў XV—XVI стст. больш жывапіснай прапрацоўкай складак адзення, смелым спалучэннем колеру, новым падыходам у прапісцы лікаў, што дайшлі да нас у дрэнным стане. Ва ўсім гэтым бачна значнае адступленне ад традыцый старажытнарускага ікананісца. Пры манументальнасці і велічнасці кампазіцыі ў арнаментыцы гэтых помнікаў ужо добра адчуваюцца элементы новага стылю — барока.

Сярод твораў XVII ст. адзіным падпісным помнікам з'яўляецца работа Пятра Яўсеевіча з Галынца «Нараджэнне Маці Боскай» (1649), вывезеная з Успенскай царквы Магілёва ў 1918 г.

Захаваўшы прыём выканання разнага арнаменту, характэрны для XVI ст., Пётр Яўсеевіч смела паказваў архітэктурны пейзаж за кратамі акна, убачаныя ў жыцці бытавыя рэчы: керамічны і драўляны посуд, драўляны ложкач на колцах, падушкі з навалачкамі, упрыгожанымі прошвамі, гарлач з палаявымі кветкамі на стале, наміткі на галовах Ганны, бабак, кашалёк, прышліпы на пояса адной з іх. Цяжка знайсці больш этнаграфічна дакладную, поўную і праўдзівую перадачу рэчаў сялянскага быту Магілёўшчыны ў помніках мастацтва першай палавіны XVII ст.

Абраз напісаны ў перыяд наступлення каталіцкай рэакцыі і самаадданага супраціўлення беларусаў каталіцызму. Гісторыя 40-х гадоў — гэта гісторыя сялянскіх паўстанняў і крывавага падаўлення іх, барацьбы беларусаў і ўкраінцаў за нацыянальную незалежнасць (1648—1654) і ўз'яднанне з Расіяй (1654—1667). Таму не выпадкова Пётр Яўсеевіч зберагае старажытнарускую кананічную схему. У той жа час увядзеннем бытавых дэталей, канкрэтным маляваннем персанажаў «ад сябе» ён ператварае абраз у жанр, не ўласцівы ікананісцу. З прычыны гэтага абраз Пятра Яўсеевіча характарызуецца супярэчлівацю кампазіцыі, каларыту, манеры пісьма. Як і ў творчасці Сімана Ушакова (1626—1686), які займаў значнае месца ў рускім жывапісе трэцяй чвэрці XVII ст., у магілёўскім помніку 1649 г. бачна барацьба старога мастацтва, звязанага з тэалагічным светапоглядом, і новага, якое імкнулася да пазнання навакольнага свету. Творанне Пятра Яўсеевіча з Галынца адрозніваецца цеснай сувяззю с партрэтным ма-

стацтвам, на фарміраванне якога, у сваю чаргу, аказалі ўплыў светапогляд беларускіх магнатаў з яго асобымі адносінамі да нябожыцкага культу і сарматызм. Гэта адлюстравала асаблівасць ікананісца Беларусі, які займаў прамежнае становішча паміж двюма галінамі еўрапейскай культуры.

Работа Пятра Яўсеевіча азначае важны этап у гісторыі станковага жывапісу першай палавіны XVII ст., дэманструючы яе дасягненні і паказваючы, што ў развіцці рэалістычных тэндэнцый беларускі ікананісц таго часу некалькі апырэджаў старажытнарускае мастацтва, уздым у якім адбываўся трохі пазней, у другой палавіне XVII ст. Гэты твор — яркі прыклад беларускага ікананісцкай школы, у якой ужо добра прасочваецца станаўленне нацыянальнага варыянта барока.

У сваіх творчых пошуках Пётр Яўсеевіч не быў адзінокай. Рэалістычныя тэндэнцыі назіраюцца і ў абразе «Ілья» (1668) з Ільінскай царквы Крычава Магілёўскага вобл. Мастак, стварыўшы яго, адыходзіць ад ікананісцкага вырашэння ў ліку святога, паказваючы яго як селяніна са зведзенымі да пераноса бровамі, шчыльна сціснутым ротам, здзіўлена раскрытымі вачамі.

Адметная рыса беларускага мастацтва — імкненне да ўзорыстасці, арнаментыкі — бачна ў помніку першай палавіны XVII ст. «Маці Боская Адзігітры Неўывядальны цвет» з с. Басценавічы Магілёўскага вобл., у якім шырока і смела ўведзены барочны арнамент. Ён упрыгожаны поручы, мафорыі, карона і фон.

Апрача таго, жывапісец абрамяе палі абраза драўлянымі накладнымі з «камянямі». Такі прыём дэкарыроўкі сустракаўся не толькі ў «Ільі», ён упамінаецца і ў архіўных дакументах пачатку XVII ст. Афармленне падобнага тыпу спрыяла ператварэнню абразоў у карціны з рамамі, што разбурала ўвесь строй плоскаснасці абразоў, сімвалічнасць зместу і мастацкай мовы і сведчыла аб развіцці рэалістычных тэндэнцый у жывапісе.

Характэрная для барока павышаная ўвага да перадачы глыбіні, элементаў ілюзіянізму адлюстравалася ў пяці работах маларыцкага майстра — «Праабражэнне», «Пакроў», «Успенне», «Нараджэнне Маці Боскай», «Цалаванне Іаакіма і Ганны. Благавесце Ганне», — выкананых у 1648—1650 гг. У «Праабражэнні» іканаграфічная схема імкнецца да старажытнарускіх узораў. Па дэкаратыву афармленню, тэхніцы выканання разнага арнаменту «Праабражэнне», «Пакроў», «Успенне», «Цалаванне Іаакіма і Ганны. Благавесце Ганне» блізкія да трох вышэйназваных работ з Магілёўшчыны, але адрозніваюцца ад іх большай ураўнаважанасцю кампазіцыі і манеры пісьма, якая пераключаецца з украінскім жывапісам XVI—XVII стст.

Архіўныя матэрыялы першай палавіны XVII ст. даюць магчымасць прасачыць сацыяльны састаў

вядомых зараз (19) мастакоў. Побач з Пятром Яўсеевічам з Галынца, які паказаў у сваім творы народныя ўяўленні і густы, у Магілёве жыў маляр Фёдар, які сваю маёмасць завяшчаў касцёлу. Разам са многімі іншымі мастакамі ён выконваў заказы касцёла і беларускіх феодалаў. Сярод жывапісаў былі дамінканскі манах Гілярыў Хаецкі (Гродна), Вікенцій (Супрасль), Войцех Ганскі, Ян Лацецкі, Фердынанд, Іаган Шрэтэр (Вільня). Некаторыя з іх размалявалі сталі (лаўкі для сядзення, 1644, Гродна), стваралі алтарныя карціны і партрэты, як, напрыклад, Іаган Шрэтэр. У цэрквах побач з абразамі з'яўляюцца і карціны на палатне, што знайшло адлюстраванне ў дакументах 1629, 1631, 1643 гг.²⁵ У сваю чаргу алтарная карціна і абраз XVI—XVII стст. у Беларусі тэхналагічна выконваліся аднолькава. У гэтым лёгка пераканацца на прыкладах: «Пакланенне вешчаноў» з с. Дрысвяты, што на Віцебшчыне (XVI—XVII стст.), і «Асунта» з с. Герваты, што на Гродзеншчыне (апошняя чвэрць XVII ст.).

Такім чынам, у першай палавіне XVII ст. працягвала развівацца нацыянальная школа іканапісу, у якой назіраецца аслабленне сувязей з мастацтвам народаў Балканскіх краін і ўзмацненне кантактаў з украінскім і старажытнарускім жывапісам. Мастакі таго часу ідуць следам за майстрам «Параскевы» па шляху захавання кананічных схем і ўвядзення ў іх канкрэтных прадметаў, лікаў, пейзажу, інтэр'ера, архітэктуры, што сведчыць аб нарастанні рэалістычных тэндэнцый.

У канцы XVI — першай палавіне XVII ст. на змену Рэнесансу прыйшоў новы стылістычны напрамак — барока.

Развіццё іканапісу Беларусі другой палавіны XVII ст., нягледзячы на неспрыяльныя гістарычныя ўмовы, не спынілася. Беларусь засталася ў складзе Рэчы Паспалітай па ўмовах Андрусаўскага перамір'я (1667) і Вечнага міру (1686), уступіла ў перыяд доўгага эканамічнага крызісу, які з'явіўся вынікам працяглых войнаў (1658—1667). Палітыка феодалаў, накіраваная на ўзмацненне феадальна-прыгоніцкага і нацыянальна-рэлігійнага ўціску, суправаджалася неаслабнай барацьбой беларускага народа, у якой прымалі ўдзел і мастакі, напрыклад Казімір з Гродна (1670).

У творах «Маці Боская Замілаванне» (1656) з с. Месткавічы Брэсцкай вол., «Параскева з жыціем» (1659) у Троіцкай царкве с. Бездзеж Брэсцкай вол., «Маці Боская Адзігітрыя Баркалабаўская» (1659) у Святатроіцкай царкве Быхава Магілёўскай вол., «Сашэсце ў пекла» (1678) з Праабражэнскай царквы Чачэрска Гомельскай вол. выяўлены канкрэтныя тыпы, народныя характары. У бездзежскім і чачэрскім абразах выкарыстаны стары прыём дэкарыроўкі палёў (драўляныя накладкі з «камянямі»), які атрымаў шырокае распаўсюджан-

не ў жывапісе таго часу Брэсцкай, Магілёўскай і Мінскай абл. Аграфлёны арнамент, які маецца ў «Сашэсці ў пекла» (1678), сустракаецца таксама ў помніках другой палавіны XVII ст. Брэсцкай, Віцебскай, Гомельскай і Магілёўскай абл.

Мастакі таго часу працягвалі шырока ўвядзіць бытавыя матывы, пейзаж, нацюрморт, архітэктуру, што выяўляецца ў творах «Успенне», «Тройца» з Никольскай царквы Крычава Магілёўскай вол., «Тройца» з с. Вялікае Малышава, перанесенай некалі ў Пакроўскую царкву гор. Іванава Брэсцкай вол., «Маці Боская жываносная крыніца» з манастыра ў Чонках Гомельскай вол., «Сашэсце ў пекла» з с. Бездзеж, Лахвы Брэсцкай вол. і гор. Дзісна.

Рэалізм і барочная арнаментыка фонаў, палёў, адзення праніклі ў іканапіс Беларусі сяродзіны — другой палавіны XVII ст. і апасродкаваны праз гравюры з беларускіх, украінскіх старадрукаваных кніг, заходнееўрапейскіх выданняў. Так як гравюры выкарыстоўваліся мясцовымі майстрамі як рысавальныя дапаможнікі — кужбушкі, то адначасова могуць быць прыцягнуты да ўдакладнення датавання абразоў.

Сярод беларускіх жывапісаў быў папулярны куцейнікі «Трэфалагіён» (1647). Гравюра «Нараджэнне Хрыстова», змешчаная ў ім, паслужыла кужбушкам для аднасуюэтнага абраза сяродзіны XVII ст. з царквы Аляксандра Неўскага гор. Пружаны Брэсцкай вол. і з Дзяржаўнага гістарычнага музея (Масква). Другая гравюра гэтай кнігі была добра вядома майстру, які стварыў у апошняй чвэрці XVII ст. «Успенне», з Крычава.

Параўнанне стылістычна блізкіх помнікаў «Павел» і «Пётр» з Магілёўскай вол. з гравюрай ў кнізе «Пречестные акафісты всеседмичные» Кіева-Пячэрскай лаўры (1677) асабліва наглядна паказвае, што іканапісец для зводаў і дэкаратыўнага афармлення абразоў выкарыстоўваў як кужбушак далёкую гравюру. Гэта дазваляе датаваць помнікі апошняй чвэрцю XVII ст. У «Нясенні крыжа» (якое знікла, як і «Пётр», са збору Беларускага дзяржаўнага музея ў час Вялікай Айчыннай вайны) іканаграфічная схема ўзыходзіла да падпісной гравюры Максіма Вашчанкі (1680) з кнігі «Акафісты і каноны» (Магілёў, 1693), а тая, у сваю чаргу, — да гравюры Бібліі Піскатора. Так, складаным шляхам пранікалі ў беларускі жывапіс заходнееўрапейскія павевы. Беларускія і ўкраінскія гравюры XVII ст. служылі ў якасці «ліцавых» арыгіналаў таксама і іншым майстрам, якія стварылі ў апошняй чвэрці XVII ст. «Тройцу» з Никольскай царквы Крычава, «Хрыста Уседзяржыцеля» з гар. пас. Тураў Гомельскай вол.

Пасля выяўлення рыс, характэрных для жывапісу Беларусі другой палавіны XVII ст., мэтазгодна зрабіць аналіз помнікаў па абласцях.

Творы Магілёўшчыны валодаюць некаторымі агульнымі рысамі. Каларыт іх пабудаваны на спалучэнні гучных фарбаў і тонкіх адценняў колеру, што найбольш ярка паказана ў тварэнні Пятра Яўсеевіча з Галынца. Абразы гэтага перыяду блізкія і па афармленню палёў. Разам з тым яны даюць магчымасць прасачыць эвалюцыю жывапісу і яго дэкаратыўнага афармлення.

Малюнак у работах апошняй чвэрці XVII ст., як можна бачыць на прыкладах «Успення» з Крычава і «Паўла» з Магілёўскай вобл., становіцца ўсё больш сухім і жорсткім, чым у абразях першай палавіны і сярэдзіны XVII ст. Далей, калі ў першай палавіне — сярэдзіне XVII ст. быў больш распаўсюджаны рызны арнамент, то пазней пераважае аграфлёны. Вялікая колькасць агульных рыс, выяўленая ў гэтай групе помнікаў, дэманструе існаванне мастацкай школы на Магілёўшчыне.

Творы Брэстчыны не адрозніваюцца такім стылістычным адзіствам, якое назіралася ў магілёўскай групе абразоў. Шырокі круггляд жывапісцаў Брэстчыны, цесныя кантакты з украінскімі і рускімі жывапісцамі і стварэнне імі вялікай колькасці абразоў, вядомых па архіўных матэрыялах, даюць магчымасць выказаць меркаванне аб цэнтралізацыі майстроў у цэкі. Удакладніць канкрэтнае месца найбольш актыўнай дзейнасці гэтых цэхаў пакуль не ўдалося.

Яшчэ менш вядома аб жывапісе Міншчыны. Сярод помнікаў, упамянутых у архіўных і літаратурных крыніцах, вядомы «Маці Боская з дзіцем» (Крупецкая?) у царкве былога жаночага кляштару бернардынак у Мінску і «Узнясенне» сярэдзіны XVII ст. са Стэфанаўскай царквы ў Слуцку. Своеасаблівы малюнак, каларыт гэтых абразоў дазваляюць выказаць меркаванне, што яны адносяцца да другога лакальнага цэнтра, які пакуль умоўна можна назваць мінскім.

Творы з Гомельскай вобл. — «Хрыстос Усецяржыцель» з гар. пас. Тураў і «Сашэсце ў пекла» (1678) з Праабражэнскай царквы Чачэрска — створаны пад уплывам віленскай і ўкраінскай гравюр 1627, 1677 гг. У іх, як і ў «Сашэсце ў пекла» з могільнікавай царквы Маці Боскай Адзігітрыі Дзісны, адольвае тэхніка выканання барочнага арнаменту, блізкія яны па каляроваму строю, канкрэтызацыі персанажа. Гучны каларыт, неікананічная манера, характэрная для дзісенскага помніка, адрозніваюць і «Маці Боскую жываносную крыніцу» з манастыра ў Чонках Гомельскай вобл. У ёй узрасло значэнне пейзажа, напісанага цольна, абагульнена, з якім умела звязаны фігуры другога плана. Па іканаграфічнай схеме «Маці Боская жываносная крыніца» аналагічная аднайменнаму абразу школы Аружэйнай палаты канца XVII — пачатку XVIII ст., што дазваляе аднесці яе стварэнне да таго ж часу.

Дадзены прыклад дэманструе творчыя сувязі

зі беларускіх і рускіх жывапісцаў. З'явіўшыся ў мастацтве XIV—XVI стст., яны сталі больш цеснымі і трывалымі ў перыяд руска-польскай вайны (1654—1667). «Выход на вечнае жыццё ў Масковію» сялян, рамеснікаў, які пачаўся ў сярэдзіне XVII ст., набывае масавы характар у другой палавіне гэтага стагоддзя. З Аршанскага Кудейнскага манастыра ў Маскву ў 1651 і 1664 гг. перасяліліся старац Грыгор'іца і манах Арцёмій.

У сувязі з умацаваннем рускай дзяржавы ў сярэдзіне XVII ст. павялічваецца будаўніцтва царкваў, палацаў, царскіх церамоў, патрыяршых палат і ўзрастае неабходнасць у вялікай колькасці таленавітых мастакоў, рамеснікаў. Таму ў 1656—1657 гг. «судалец Петр Болотников послан был по государеву указу в польские города... для призыву розных дел мастеров». Па той жа прычыне ў Аружэйную палату ў 1660 г. пісаў адпіску віцебскі ваявода Н. М. Бабарыкін. Наладжванню цесных кантактаў рускіх і беларускіх мастакоў у гэты час садзейнічаў і прыезд некаторых царскіх жывапісцаў у Беларусь, напрыклад Сцяпана Разанца «з таварышч».

У Аружэйнай палаце, якая у другой палавіне XVII ст. стала буйнейшым мастацкім цэнтрам Расіі, побач з лепшымі мастакамі «землі русскай» працавала 138 жывапісцаў, разьбярцоў, залатых спраў майстроў — выходцаў з Беларусі, у тым ліку жывапісцы Станіслаў Лапуцкі, Сямён Лісіцкі, Іван Міроўскі, Васіль Пазнанскі, Кіпрыян Умбраноўскі, Лявонці Кісялякоўскі і іншыя (не менш як 30 чалавек)²⁶.

У складаным узбагачэнні культур розных народаў развівалася рускае мастацтва другой палавіны XVII ст. Вялікая роля ў ім належыць беларускім майстрам, якія ў сярэдзіне — другой палавіне XVII ст. перанеслі нацыянальны варыянт барока ў Расію.

Натуральна, што не ўсе вучоныя, паэты, рамеснікі перасяліліся ў Расію, многія з іх засталіся жыць у беларускіх гарадах. У архіўных матэрыялах другой палавіны XVII ст. упамінаюцца імяны 29 жывапісцаў, у тым ліку: у Віцебску — Федзька, які адзін «іконы зноў піша і старыя прапуляе», у Магілёве — Афанасій Пігаровіч, Ігнат Соц, у Гродна — маляр Казімір, Самуіл Врановіч, у Вільні — Андрэй, Сцяпан Гарнастайскі, у Нясвіжы — Ф. Вітановскі і іншыя.

Наўнасьць імянаў беларускіх мастакоў, твораў, вядомых па шматлікіх архіўных матэрыялах і літаратурных крыніцах, якія дайшлі да нас, паказвае, што, нягледзячы на феадальна-прыгонніцкі і нацыянальна-рэлігійны ўціск, які ўзмацніўся, на разбурэнне, выкліканае войнамі, інтэнсіўнае перасяленне рамеснікаў і выдатных дзеячаў, такіх, як Сімяон Полацкі (1629—1680), у Расію, мастацтва ў Беларусі працягвала развівацца.

Такім чынам, знойдзена вялікая колькасць агульных рыс у помніках XVII ст. ярка дэманструе існаванне нацыянальнай школы жывапісу. Адначасова ў іх маюцца і некаторыя адрозненні, якія можна растлумачыць бытаваннем мясцовых лакальных культурных цэнтраў. Найбольш выразна выяўляюцца контуры магілёўскай майстэрні, менш ярка — брэсцкай, віцебскай, гомельскай, гродзенскай і мінскай. З'яўленне малярскіх цэхаў у Беларусі было звязана з асаблівасцямі яе гістарычнага развіцця.

Адміністрацыйная самастойнасць беларускіх гарадоў, узаконеная магдэбургскім правам, наяўнасць у іх праваслаўных царкоўных брацтваў, якія сыгралі велізарную ролю ў барацьбе супраць насаджэння уніі і каталіцызму і выступілі ў ролі асноўнага заказчыка абразоў, — усё гэта садзейнічала кансалідацыі пры іх сіл праваслаўнага беларускага народа, у тым ліку і іканапісцаў.

У творах мастакоў гэтага перыяду атрымалі далейшае развіццё тыя рэалістычныя пачаткі, якія былі заложаны ў творчасці майстроў «Параскевы», «Хрыста Уседзяржыцеля» XVI ст. і Пятра Яўсеевіча з Галынца.

Разгледжаныя помнікі XVII ст. паказваюць, што ў жывапісе, як і ў скульптуры, дэкаратыўна-прыкладным мастацтве, архітэктуры і літаратуры Беларусі, прасочваюцца нацыянальныя рысы, асаблівасці мясцовага стылю, мовы. Працэс абміршчэння беларускага і рускага мастацтва ў другой палавіне XVII ст. ідзе адначасова.

У XVII ст. у Беларусі працуе 48 жывапісцаў, 137 скульптараў, 665 залатых спраў майстроў. Творы розных відаў мастацтва другой палавіны XVII ст. даказваюць, што асноўным стылістычным напрамкам гэтага перыяду было сталае барока.

Наступны раздзел альбома прысвечаны іканапісу Беларусі XVIII ст. У першай палавіне — сярэдзіне XVIII ст. працягваецца эканамічны і палітычны заняпад Рэчы Паспалітай. Гэта быў час анархіі шляхты, разгулу рэакцыі, нябачанага феадальна-прыгонніцкага і нацыянальна-рэлігійнага ўціску беларускага народа. У канцы XVII ст. былі закрыты праваслаўныя брацтвы, у справядстве забаронена беларуская мова. У сярэдзіне XVIII ст. ганенні на праваслаўных беларусаў дасягнулі свайго апошняга: было забаронена гаварыць на сойме ў карысць дысідэнтаў, а выступаючы ў абарону інаверца лічыўся ворагам айчыны.

У гэты складанейшы перыяд майстры іканапісу XVIII ст., дэманструючы вернасць традыцыям мясцовага, старажытнарускага жывапісу, не цураліся дасягненняў заходнеўрапейскага мастацтва.

У дэкаратыўным афармленні абразоў XVIII ст. адбыліся некаторыя змены. Як і ў папярэднім стагоддзі, побач з распаўсюджаным розным

арнамантам у Брэсцкай, Магілёўскай, Мінскай абл. з 1700 па 1762 г. сустракаецца ляпын арнамент фону ў Гомельскай, Віцебскай, Магілёўскай і Мінскай абл. Аграфлёны арнамент з 1740 па 1797 г. маецца ў помніках пераважна Брэсцкай і Віцебскай абл. У XVIII ст. вялікая колькасць абразоў была створана з распісным арнамантам фону (у Брэсцкай і Віцебскай абл.) і без арнаменту — у Брэсцкай, Віцебскай, Гомельскай, Гродзенскай і Магілёўскай абл. У афармленні палёў твораў зніжаецца колькасць работ з драўлянымі накладкамі з «камянямі» і павялічваецца — з простымі рамамі.

У арнаменце позняга барока XVIII ст., прыкладна ў 1730—1775 гг., усё больш актыўна выкарыстоўваецца шырокі рэпертуар ракако. Барочная арнаментыка трымаецца да пачатку XIX ст. Гэта добра бачна ў рабоце Сілініча «Узнясенне» (1808) з Праабражэнскай царквы (1704—1740) с. Барань Віцебскай вол. У той жа час у помніках другой палавіны XVIII ст. ужо назіраецца станаўленне класіцызму, часта ў сімбіёзе з барока — шарашоўскай іканаста.

Для характарыстыкі жывапісу канца XVII—XVIII ст. залучаны абразы, алтарныя карціны з гарадоў Косава, Пінска, Ружан, Нясвіжа, сёл Нічыпаравічы, Басценавічы, Юрцава, Мірацічы, Рухча, Аврова і іншых.

Помнік, створаны ў канцы XVII ст. і калія 1700 г. — «Нараджэнне Маці Боскай» з с. Ляхавічы Брэсцкай вол. і с. Нічыпаравічы Магілёўскай вол., «Апосталы» з с. Юрцава Віцебскай вол., — напісаны пад моцным уплывам жывапісу Беларусі першай палавіны — сярэдзіны XVII ст. Іканаграфічная схема абраза з Нічыпаравіч узыходзіць да твора Пятра Яўсеевіча «Апосталы» па каларыстычным складу пераклікаюцца з «Льбей» (1668) з Ільінскай царквы Крычава. Стылістычна да «Апосталаў» з Віцебшчыны далучаецца група абразоў з Брэсччын: «Дзісу» і «Сабор архангела Міхаіла» з Міхайлаўскай царквы с. Рубель; «Пётр» і «Павел» з с. Баркі; «Нараджэнне Маці Боскай» з с. Рухча. У апошняй уведзены каталіцкі літургічны сасуд — пушкыборым, які раней не сустракаўся. Аб набыцці яшчэ іншага каталіцкага літургічнага апарата — манстранцы і аргана — паведамляецца ў архіўных дакументах 1778 г. Ляшчынскага манастыра пад Пінскам²⁷.

Уяўленне аб характэрных асаблівасцях мастацтва першай палавіны XVIII ст. даюць тры помнікі, якія паходзяць з с. Басценавічы Магілёўскай вол., — «Аўраамій і Меркурыі Смаленскія», «Цалаванне Іаакіма і Ганны», «Пакланенне вешчуню». У іх ідэнтычная іконная аснова, грунты, пігменты і прапорцыі дошак. Блізкія яны і па кампазіцыі, манеры пісьма, тэхніцы выканання арнаментальна, што наводзіць на думку аб стварэнні ўсіх трох помнікаў адным майстрам.

Датаваць работы басценавіцкага мастака дапамагло супастаўленне архітэктурнага ансамбля, адлюстраванага на адной з іх, з відам Смаленска 1710—1721 гг. на абразе ў Смаленскім Успенскім саборы «Прападобны Аўраамій і Святы Меркурый — Смаленскія чудатворцы».

У аднайменным абразе з с. Басценавічы адсутнічае Гарадзецкая вежа, узарваная ў 1722 г. па неасцярожнасці кананіра. Дняпроўская вежа адлюстравана да яе першай рэканструкцыі ў 1728 г. Такім чынам, архітэктурны від на басценавіцкім абразе можна аднесці да часу пасля 1722 і да 1728 г. Тым жа часам датаваны сам абраз і два стылістычна блізкія помнікі.

У творах басценавіцкага майстра традыцыі беларускага жывапісу XVI ст. пералятаюцца з дасягненнямі мастацтва XVIII ст. Упрыгожыўшы фон ляпным арнамантам, які сустрэкаецца ў беларускім жывапісе XV—XVI стст., ён укладае новы змест у старыя кампазіцыйныя схемы, пачэрпнутыя са старажытнарускага і заходнеўрапейскага рэнесанснага мастацтва, і ставіць задачы, хутчэй уласцівыя свецкаму жывапісу, чым іканапісу. Перадача прасторы, архітэктурны, размешчэнне фігур на плоскасці дошкі выкананы ім, як у алейным жывапісу. Арнаментыка фону мае барочны характар.

З Басценавіч паходзіць абраз «Грамніцы (Стрэчанне)» (1731), відомы яшчэ па публікацыях 1926 г., які да Вялікай Айчыннай вайны захоўваўся ў Дзяржаўнай карцінай галерэі БССР. Абраз вельмі добра кладзецца ў нашы ўяўленні аб мастацтве Магілёўшчыны 1720—1730 гг. У ім прадоўжаны пошукі басценавіцкага майстра ў перадачы непасрэдных чалавечых пачуццяў і настрою. З вялікім майстэрствам напісаны не толькі «далічнае», архітэктурна, але і характары, тыпы персанажаў. Асабліва выразна Ганна-прарочыца, якая павярнулася да Марыі. Рысы, што назіраюцца ў абразе з Басценавіч, характэрныя для многіх помнікаў беларускага жывапісу першай палавіны XVIII ст., напрыклад, групы абразы з Косава Брэсцкай вол. Кампазіцыя «Святога сямейства» (1729) створана пад уплывам гравюры з аднайменнай карціны Б. Ф. Мурыльо (1642 г., Мюнхенская галерэя), а «Хрыстос Уседзяржыцель», «Маці Боская Адзігітрыя Мінская» (дзяржынцы) для беларускага і старажытнарускага жывапісу.

Неіканапіснай манерай пісьма работы басценавіцкага майстра і мастака М. Сазна «Святое сямейства» (1729) з Косава пераклікаюцца «Цуд Георгія аб змеі» (1717, 1729, 1736) і «Маці Боская з дзіцем» (1718, 1731) з сёл Латыгаль, Едчыцы Мінскай вол., Чарнаўчыцы Брэсцкай вол. і з Магілёўшчыны. У апошнім захаваўся ўкладны надпіс, зроблены на польскай мове, які ў абразе «Антоній Падуанскі» (1744) з с. Міраціцы Гродзенскай вол. У ім майстар увёў у заходнеўрапейскую іканагра-

фічную схему відарыс Хрыста з гравюры Максіма Вашчанкі (1680) і такім чынам з'яднаў мясцовыя традыцыі з заходнеўрапейскімі.

Сярод твораў 1730-х гг. асаблівай увагі заслугуе «Успенне» з Бешанковічаў з разгорнутым вар'янтам кампазіцыі ўзнясення «во плоти» Маці Боскай. Анёлы на воблаках музікуюць на скрыпках, аргане, што адлюстроўвае новаўвядзенне ў выкананні культуры ва уніяцкіх, праваслаўных цэрквах, выяўленае раней у «Нараджэнні Маці Боскай» з Рухчы і «Ірмалогіі» Іаана Рапалеўскага «Віцебскага» (1700—1744)²⁸.

Ва «Успенні» з Бешанковічаў на пярэднім плане паказана ўсекнавенне рук Аўфонію. «Надзвычайна, што Аўфоній падазены ў выглядзе езуіта, менавіта ў капелюшы і манты езуіта. Такім чынам, абраз гэты служыць як бы жывым сведчаннем тых праследаванняў, якім падвяргалася праваслаўная царква з боку езуітаў». Гэта апісанне другога аднасюжэтага абразы, быццам бы зробленага з басценавіцкага помніка²⁹, які ў 1890 г. свяшчэннік драгічынскага прыхода Ларыён Будзіловіч перадаў у Пецябургскую Імператарскую археаграфічную камісію.

Адначасова з роўдытвамі Рэнесансу, якія назіраюцца ў работах басценавіцкага майстра — крыллях алтара з Косава, у мастацтве сярэдзіны XVIII ст. усё больш моцнымі становяцца элементы поэтыя барока — ракаю, якія праўляюцца ў ляпніне фону — «Хрыстос на прастоле. Вялікі архірэй» з Пінска, у дэкарыроўцы клеймаў «Мікола з жыццём» (Мінск), у скразной разьбе афармлення абразы святочнага рада з Крыжаўзвіжанскай царквы (1754—1757), якая захоўвалася ў Міхайлаўскай царкве с. Аброва Брэсцкай вол. Двума аброўскімі майстрамі ўведзена многа займальных дэталей, бытавых падрабязнасцей у помніках: нацюрморт у «Нараджэнні Маці Боскай», вянок з палявых кветак на галаве Марыі ва «Увядзенні ў храм». Некаторыя кампазіцыі абразы святочнага рада з Аброва выкананы пад уплывам заходнеўрапейскіх узораў, напрыклад, «Хрышчэнне», «Сашэсце ў пекла», «Сашэсце Святога духа на апосталаў», большасць жа ўзыходзіць да гравюр беларускіх і ўкраінскіх выданняў XVII—XVIII стст.

У сярэдзіне — другой палавіне XVIII ст. былі папулярнымі гравюры беларускіх і ўкраінскіх кніг (1674, 1677, 1724, 1748). Яны сталі кужбушкамі не толькі для абразы з Міхайлаўскай царквы с. Аброва і з Пакроўскай царквы Маладзечна Мінскай вол. «Мікола», «Маці Боская Адзігітрыя. Уваскрэсенне» і «Блажавешчанне» з с. Вялікі Рожан Мінскай вол. Часам беларускія іканапісы XVIII ст., які ў папярэднім стагоддзі, звярталіся да Бібліі Піскацара, як, напрыклад, майстар «Блажавешчання» са Святаатроіцкай царквы с. Зелава Брэсцкай вол.

Па гравюры 1724 г. выканана «Тройца» з Вялікага Малышава Брэсцкай вобл. Ікананісцам гравюра была выкарыстана ў люстраным адлюстраванні, таму ў гэтым абразе, як і ў «Сашэці ў пекла — Уваскрэсенні» з Дзісны, атрымалася, што персанажы левай рукою благаслаўляюць. Гэта гаворыць аб тым, што ікананіцы, нярэдка паўтараючы традыцыйныя схемы, не разумелі іх ролігійнага зместу, што сведчыць аб зніжэнні адукаванасці ў жывапісцаў і царкоўнага кліра — заказчыка. Напэўна, не выпадкова ў прадмове да супрасьляскага Лексікона (1722) напісана: «Иерей едва словенский разумеет язык, не ведает, что чтёт в божественной службе с погибелью своею и поруганным Пастве его пуши кровоею господа Бога»³⁰.

Характэрныя рысы ікананісу Беларусі сярдзіны — другой палавіны XVIII ст. прасочваюцца на групе помнікаў з сёл Латыгава, Вялікі Рожан, Зелава, іканастасах з Шарашова, Давыд-Гарадка, Альгомеля і на асобных абразях Брэсцкай, Віцебскай, Гомельскай, Магілёўскай і Мінскай абл.

Калі ў дэкаратыўным убранні іканастаса сярдзіны — другой палавіны XVIII ст. у Георгіеўскай царкве (1724) Давыд-Гарадка Брэсцкай вобл., які ўключаў 44 абразы і складалася з мясцовага, святочнага, даісуснага, прарочага чыноў, яшчэ моцныя барочныя павевы, то больш сціплы дэкор трохраднага (мясцовы, святочны і даісусны чыны) іканастаса другой палавіны XVIII ст. ва Уваскрэсенскай царкве с. Альгомель Брэсцкай вобл. і групы абразоў 1758—1761 гг. (якая, напэўна, паходзіла з мясцовага рада іканастаса) з с. Вялікі Рожан Мінскай вобл.

Вылучаецца з вышэйназваных твораў датаваны падпісны абраз «Даісус» Маркіянавіча (1758). Ярка выяўлена манера выканання гэтага майстра дазваляе прыпісаць яму ўсе творы, якія паходзяць з гэтай жа царквы, — «Маці Боская Адзігітрыя. Уваскрэсенне», «Тройца», «Благавешчанне», «Пакроў» (1761—1766), у якіх прасочваецца многа стылістычна блізкіх рысаў. Кампазіцыі Маркіянавіча ўзыходзяць да гравюр, змешчаных у беларускіх і ўкраінскіх кнігах (1677, 1693, 1698, 1724), і ўкраінскага жывапісу XVII ст. Растова-суздальскі звод «Пакрова» быў выкарыстаны не толькі Маркіянавічам, але і раней у аднайменным абразе (1751) з Пакроўскай царквы Маладзечна.

Асаблівасці беларускага жывапісу другой палавіны XVIII ст. выяўляюцца і ў іканастасе з Прачысценскай царквы гар. пас. Шарашова (з 36 абразоў). У афармленні яго ўжо больш строгаасці, ураўнаважанасці, характэрнай для помнікаў новага стылістычнага напрамку — класіцызму, своеасабліваасць якога ў Беларусі працягваюцца ў злучэнні з элементамі папярэдняга стылю — барока.

Іканастас складаўся з трох радоў — мясцовага, святочнага і даісуснага. Цягі і рамы яго

былі размаляваны пад белы мармур з блакітнымі пражылкамі. У мясцовым радзе знаходзіліся «Маці Боская Адзігітрыя» і «Хрыстос Уседзяржыцель». Сярэднікам святочнага рада і даісуснага чыну служыў абраз «Хрыстос на прастоле. Маці Боская Знаменне». Напэўна, абразы сярэдніка, мясцовага рада і даісуснага чыну былі напісаны адным майстрам. У карысць гэтага сведчаць адзіная манера пісьма, аграфлёны арнамент, арыентацыя на старажытна-рускія кананічныя схемы.

Своеасабліваасць святочнага рада адзначана тым, што ёнключае ў сабе абразы цыкла Маці Боскай кароткай рэдакцыі, створаныя пад уплывам візантыйскага мастацтва XIV—XV стст., і ўласна сваяты, іканграфічныя схемы якіх запазычаны з беларускіх і ўкраінскіх гравюр XVII ст. Выкананыя, напэўна, іншым майстрам, абразы святочнага рада насычаны мнствам бытавых дэталю, убачаных у жыцці падрабязнасцей — вязаныя карункі пакрывала на ложку Маці Боскай ва «Успенні», Марыя ў «Распяці», якая выцірае хустачкай слёзы.

З Прачысценскай царквы Шарашова паходзіць хрымавы абраз «Выбраныя святыя: Васіль Вялікі, Рымар Багаслоў і Іаан Златавуст». Майстар яго ўвёў у традыцыйную схему калоны і з натуры намаляваў адзенне уніяцкіх свяшчэннаслужыцеляў, іх рукі, даў ім дакладныя характарыстыкі. Яркая, таккавітая каларыстычная гама, простанародны тыпаж, канкрэтнасць у перадачы адзення, бытавых дэталю набліжаюць шарашоўскі іканастас да твораў сведкага жывапісу і сведчаць аб развіцці беларускага нацыянальнага жывапісу другой палавіны XVIII ст. у бок рэалізму.

У адрозненне ад работ Маркіянавіча, абразоў шарашоўскага, альгомельскага, давыд-гарадоцкага іканастасаў і святочнага рада з Аброва помнікі са Святагроўскай царквы с. Зелава створаны пераважна па заходнеўрапейскіх схемах. У другой палавіне XVIII ст. гэтыя ж схемы выкарыстоўваліся ў радзе абразоў, напрыклад «Маці Боская Адзігітрыя Рымская» (1766) у Крыжаўзвіжанскай царкве с. Аранжацы Брэсцкай вобл., «Каранаванне Маці Боскай» з с. Нова-Тухіна Віцебскай вобл. Іншы раз беларускія мастакі імкнуцца сплаўляць гэтыя схемы з традыцыямі мясцовага і старажытнаруускага мастацтва, напрыклад, у абразе «Праціўнікі дрова крыжа» ў Казанскай царкве Маркава манастыра ў Віцебску. Нярэдка жывапісцы паралельна пісалі абразы па візантыйска-рускіх кананічных схемах і на той жа сюжэт — па заходнеўрапейскіх. Таму побач з растова-суздальскім зводам «Пакрова», вядомым па помніках 1751, 1761 гг., з'яўляецца «Пакроў» заходнеўрапейскага тыпу ў работах латыгаўскага майстра і Яна (1797) з Успенскай царквы с. Бусяж Брэсцкай вобл. Адначасова з абразамі «Нараджэнне Хрыстова» сустракаюцца адлюстраванні «Пакланенне вешчуну» з Пакроўскай царк-

вы с. Андронава Брэсцкай вобл., «Пакланенне па-стухоў» з Праабражэнскай царквы с. Олтуш Брэсцкай вобл. Больш моцнаму пранікненню заходнеўрапейскіх павеваў у беларускі жывапіс XVIII ст. спрыяла тое, што яны ішлі і праз рускае мастацтва, якое ў той час развівалася сінхронна з заходнеўрапейскім.

Іканастасы, якія захаваліся ў Давыд-Гарадку, Шарашове, асобныя помнікі, што ўваходзілі некалі ў ансамблі, з вялікім намаганнем дазваляюць уявіць асаблівасці афармлення царкоўных інтэр'ераў у Беларусі XVI—XVIII стст.

У нейкай ступені запаўняюць гэтую лакуну справаздачы візітараў, зробленыя ў 1870-х гг. і надрукаваныя ў «Апісаннях царкваў Мінскай епархіі». Яны даюць уяўленне аб 523 царквах Беларусі. У XIX ст. перабудоўваліся царквы: XIII ст. — 1; XV — 2; XVI — 13; XVII — 15; XVIII — 62; XIX — 341, у тым ліку і тыя культавыя будынкі, даты збудавання якіх не былі вядомы. Неперабудаванымі ў XIX ст. засталіся 89 царкваў XVIII ст.³¹

Найвялікшая колькасць абразоў у XVI ст. вядома ў іканастасе Успенскага храма (1588) Ляшчынскага манастыра пад Пінскам — 45; у XVII ст. — у Нікольскай царкве (1669) у Магілёве — 49. Такім чынам, у XVI—XVII стст. у Беларусі былі распаўсюджаны высокія шмат'ярусныя іканастасы. У XVII ст. яны ўпрыгожваліся пышнай аб'ёмнай навелётнай пазалочанай разьбой, якая ў Масквіі атрымала назву «беларуская рэзь навелётная». Прыкладам таму могуць служыць іканастасы вышэйназванай Нікольскай царквы ў Магілёве (1669), Смаленскага сабора Новадзявочага манастыра ў Маскве (1685) і Троіцкай царквы Маркава манастыра ў Віцебску (1690).

Афармленне іканастасаў у XVIII ст. стала больш сціплым. Са 109 царкваў XVIII ст. толькі ў 12 былі пазалочаныя карнізы, капітэлі, рамы, разьба: Давыд-Гарадок (1724), Аброва (1754), Петрыкаў (1772), Ятра (1773), Лаўрышава (1778), Востраглядзічы (1779), Навагрудак (1780), Калпеніца (1781), Брагін (1790), Любінчы, Грушна (1792), Ліпава (1800).

Разнастайным было ўпрыгожанне рам і цяг іканастасаў. Пад фальшмармур, які шарашоўскі, быў размалюваны іканастас у храме Іосіфа ў Магілёве (1780), у белы колер — у 18 царквах, сіні — у 11, блакітны — у 10 царквах. У чырвоны, цёмначырвоны, светла-блакітны, цёмна-сіні, зялёны, цёмна- і светла-зялёны, шэры, матавы, попельны, проста цёмны, перлавы, «дзікі» колеры былі пафарбаваны рамы, цяг, шмат якіх іканастасаў у Беларусі. У такой рознакаляровасці роспісу іканастасаў, як і ў разьбе іх, бачны народныя ўяўленні і густы.

У XVIII ст. у Беларусі працягваюць стварацца шмат'ярусныя іканастасы. Вядомы адзін шасці-ярусны іканастас у Астроўскай Міхайлаўскай царк-

ве Слуцка (1795) і адзін надіканастасны крыж з Гарадка Магілёўскай вобл. Таму зразумела, што, як і ў XVII ст., іканастасы XVIII ст. завяршаліся Распяццем з прадстаўчымі.

У 7 царквах XVIII ст. — Давыд-Гарадку (1724), Брагіне (1743), Брэсце (1759), Петрыкаве (1772), Шчорсах (1776), Брагіне (1790), Востраглядзічы (1779) — пяціярусныя іканастасы завяршаюцца прабоцкаўскім радам. У давыд-гарадоцкім іканастасе, перакампанаваным у пачатку XIX ст., застаўся напамінак гэтага чыну ў выглядзе аднаго абраза — «Саваоф».

Чатырох'ярусныя іканастасы былі ў Вялемічах (1724), Бабчыне (1740), Аброве (1754), Прусах (1772), Грушне (1792). Асобныя абразы з прабоцага рада вядомы з Зелава, Альпені, Данілавічаў.

Найбольшае распаўсюджанне ў Беларусі ў XVIII ст. атрымалі трох-, двух- і аднаярусныя іканастасы. Трох'ярусныя іканастасы апрача шарашоўскага былі яшчэ ў 23 царквах і завяршаліся дзясусным чынам. Побач з традыцыйным «Дзясусам» (Альгомель, Ольпень, Антопаль, Зелава) у Беларусі выкарыстоўваюцца іншыя іканаграфічныя зводкі — «Хрыстос на прастоле» (Шарашова), «Хрыстос на прастоле. Вялікі архірэй» (Аброва, Пінск), «Цар цароў» (Давыд-Гарадок; з Міншчыны, 1791). Іншы раз у дзясусным чыне іканастасаў XVII—XVIII стст. апускаюцца прадстаўчячая да Хрыста Маці Боская, Іаан Прадцеча, анёлы і ўводзяцца толькі 12 апосталаў па аднаму ці папарна (Магілёў, Зелава, Юрцава, Пінск і іншыя). Незвычайным з'яўляецца з'яднанне анёлаў, апосталаў з патранальнымі выявамі (Латыгава).

Двух'ярусныя іканастасы сустракаюцца ў 22 царквах XVIII ст. Як і ў XVII ст., на другім ярусе высокіх і малых іканастасаў размяшчаўся святочны чын, які шоў пад дзясусным, а не над ім, як у старажытнарускім мастацтве. У гэтым чыне не прытрымліваліся адлюстравання толькі дзванадцятых святаяў. У аброўскім радзе выключаны «Тройца», «Увядзенне ў храм» і ўведзены «Уваскрэсенне», «Сашэсце Святога духа на апосталаў». У шарашоўскім іканастасе замест «Тройцы» ўключана «Сашэсце Святога духа на апосталаў», у Вялемічах прапушчаны «Грамніцы (Стрэчанне)», «Тройца», «Узвіжанне крыжа» і ўключаны «Благавесце Марыі» (апакрыфічнае), «Уваскрэсенне», «Сашэсце Святога духа на апосталаў».

У Беларусі назіраецца злучэнне святаяў з патранальнымі выявамі на адным іконным шчыце (Латыгава). У адозненне ад традыцыйнай паслядоўнасці размяшчэння абразоў, якая дазваляла прасачыць «язное жыццё» Хрыста, у Беларусі сюжэты перакампанаваны па мейнмайну цыклу, г. з. часу адпраўлення святаяў, які гэта мае месца ў каталіцкіх храмах. Пачатак гэтай з'явы пакладзены ў Вялемічах (другая палавіна XVIII ст.), завяршэнне пра-

сочваецца ў святочным радзе (канец XVIII — пачатак XIX ст.) у Давыд-Гарадку.

У 26 цэрквах XVIII ст. былі аднаярусныя іканастасы, у якіх колькасць абразоў гайдалася ад 4 — Божын (1777), Ячанка (1784) да 14 — Магільна (1800). У XVI—XVII стст. у аднаярусных іканастасах найменшая колькасць абразоў была чатыры-пяць — Прылукі, Адахаўшчына (1610), Салтанаўшчына (1695) і даходзіла да 17 — Новы Свержань (1590). Гэта значыць, на працягу XVI—XVIII стст. незвычайных змен у вырашэнні аднаярусных іканастасаў не адбывалася.

Дык вось, у 100 цэрквах XVIII ст., якія прыцягнулі нашу ўвагу, 6-ярусны іканастас быў толькі адзін, 5-ярусных — 8; 4-ярусных — 5; 3-ярусных — 23; 2-ярусных — 22; 1-ярусных — 26. Відавочнай у гэтым стагоддзі становіцца тэндэнцыя да «зварочвання» радоў іканастасаў, адказу мясцовых майстроў ад маштабных форм у афармленні царкоўных інтэр'ераў. Адначасова з гэтым усё больш адчуваецца ўвядзенне новых элементаў ва ўбранні інтэр'ераў. За прастолам на горным месцы з'яўляюцца алтары («Пётр», «Павел» — крылы алтара з Косава — другая чвэрць XVIII ст.). Яны, як і ў касцёлах, пачынаюць майстравацца на паўночных, паўднёвых сценах храмаў, на фоне калон, што добра прасочваецца ва ўсіх унікацях цэркваў: у Бабчыне (1740), Барбарове (1779), Вязку (1793), Смедане (1795); Сафійскім саборы ў Полацку (1750-я гг.), Георгіеўскай царкве ў Жыровічах і ў іншых.

Увядзенне аб характары афармлення такіх алтараў дае тытульны ліст «Ліцавога» Нотнага Ірмалогіа Іаана Рапалеўскага «віцебскага» (1740—1744). У некаторых цэрквах наогул адмовіліся ад узвядзення іканастасаў, аддаючы перавагу алтарам (Вольна, 1768). У цэрквах паўсюдна з'явіліся фератроны — двухбаковыя выносныя абразы, упрыгожаныя разьбой, скульптурай, аправамі (Шарашова, Смаркі, Малая Бераставіца і іншыя), якія былі неад'емнай часткай інтэр'ераў касцёлаў.

Такім чынам, на працягу XVIII ст. адбываюцца змены ў докарэатыўным афармленні царкоўных інтэр'ераў, што было цяжнейшым чынам звязана з новаўвядзеннем у выкананні культуры.

Гэты працэс дакрануўся непасрэдна і да іканастасу. Візіторы XIX ст. падкрэслівалі, што побач з традыцыйнымі абразамі ў цэрквах з'яўляюцца помнікі, напісаныя алейнымі фарбамі на палатне, — Брэст (1759), Астрожанка (1770), Божын (1777). Гэта добра прасочваецца і ў «Маці Боскай Жыровіцкай» сярэдзіны XVIII ст. у Быцені, якая па мастацкаму ўзроўню выканання не ўступае такім алтарным карцінам таго ж часу, як «Тайная вяспра» (1753) К. Д. Гескі (пам. у 1769) у Вясівіжы, «Казімір» у Ружанях.

Візіторамі былі вылучаны абразы розных стыляў — візантыйскага (Прусы, 1772), італьянскага

(Браслаўцы, 1799) — і пісем: мясцовага (Быхаў, 1757), грэчаскага (Петрыкаў, 1772), маскоўскага (Дудзічы, 1778), акадэмічнага (Луцбыцы, 1785).

Імі ж быў падкрэслены ўзровень выканання помнікаў у ансамблях. Побач з творами выдатнай работы даволі значнага, прыстойнага пісьма — Еўтушковічы (1753), Вічын (1759), Рудабелка (1770), Махро (1792), Рубель (1796) — імі нямала ўказана іканастасаў нізкай годнасці, немастацкага, непрыстойнага пісьма — Дунайчыцы (1707), Беразіно (1716), Верасніца, Мокрава (1782), Брадзец, Ліпаў (1800).

У цэрквах Магілёўшчыны з 1711 г. пачынаюць выкарыстоўвацца як абразы гравюры, напрыклад «Маці Боская Тупічэўская» з подпісам мастака І. Іаана Шалапа, а на Віцебшчыне ў 1771 г. у скарыстанні былі «образа бумажныя»³². Гэтыя факты сведчаць як аб беднасці царкваў у Беларусі, так і аб пошуках новых мастацкіх форм.

У жывапісе сярэдзіны — другой палавіны XVIII ст., як і ў барочнай скульптуры, велізарная роля адводзілася пазалоце, пасерабрэнню. У абразах мясцовых чыноў шарашоўскага, давид-гарадоцкага іканастасаў уведзены пазалочаны арнаментаваны фон, жывапіснае адзенне закрыта пазалочанымі, пасярэбранымі чаканнымі, гравіраванымі рызамі. Такім жа чынам былі дэкарыраваны абразы «Хрыстос Уседзяржыцель» (1766) у Пінску, «Маці Боская з дзіцем» (1795) у Стахаве, Гарадцы, Лунна, Масары, Гродна і інш.

Часам фон ікон, як і алтарных карцін, зацягвалі рознакаляровымі аksamітам ці сукном, да якога прыстацоўвалі зоркі, маніграмы Хрыста, Маці Боскай, ваты. Напрыклад, абразы «Маці Боская Адзігітрыя Смаленская» (1774), аклад якой выканаў залацый спраў майстар Пётр Сліжак, «Хрыстос Уседзяржыцель» (1767) у с. Месткавічы Брэсцкай волі і інш. Даследчык пачатку XX ст. П. М. Красавіцкі лічыў, што такім чынам «задавальнялася імкненне да царкоўнага характава пры праўдальнай беднасці насельніцтва Заходняй Русі»³³.

У XVIII ст. рызы, аправы выконваліся як з металу, так і з дрэва з яго дадатковай апрацоўкай, пазалотай, пасерабрэннем і дэкарыраваннем арнамантам — «Маці Боская Адзігітрыя Смаленская» XVI ст. з Дубянца Брэсцкай волі, «Пётр» і «Павел» з Магілёва і інш.

Даволі шырока ў гэтым стагоддзі аграфленнем упрыгожвалі не толькі фоны, але і адзенне, архітэктурныя пейзажы, нацюрморты — абразы «Маці Боская Адзігітрыя» (1750) з Чарніхова Брэсцкай волі, «Хрыстос Уседзяржыцель», «Нараджэнне Маці Боскай» у Чарняхах Брэсцкай волі і інш.

Па сутнасці, у XVIII ст. жывапісцы ў абразях сталі маляваць рукі, твары, таму што «далічнае» аказвалася закрытае акладамі, рызамі, шатамі, дэкаратыўнымі ляўкаснымі фонамі. Гэта сведчыла, з

аднаго боку, аб росквіце дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, з другога — аб элементах заняпаду ікананісіў.

Яны бачны ў работах М. С. Сазна (1729), «Цуд Георгія аб змеі» (1736), у помніках іканастаса Латыгаўскай царквы пад Віцебскам (1740-я гг.) — «Каранаванне Маці Боскай», «Пахроў», «Нараджэнне Хрыстова», «Маці Боская Адзігітрыя Мінская», — у двухбаковым абразе «Цуд Георгія аб змеі. Ануфрый» (1748) з Прачысценскай царквы с. Павіць Брэсцкай вобл., у трохстворчатым складзены «Наталля. Маці Боская Адзігітрыя Мінская. Архангел Рафаіл» (1760) з Усясвяцкай царквы гар. пас. Тураў Гомельскай вобл., у «Пахроў» Яна (1797). Пры падкупляючай найўнасці ў перадачы тыпажу, бытавых дэталю у іх насыраюжае адсутнасць майстэрства, характэрнага раней ікананісіў Беларусі. Гэта працэс натуральны. Змест рэлігійнага мастацтва ўступае ў невырашальную супярэчнасць з асноўнымі ідэямі часу. Гэтыя тэндэнцыі мы ўжо мелі магчымасць назіраць у помніках XVII ст. У выніку ўмоў, якія гістарычна складаліся і выявіліся ў экспансіі каталіцызму і неабходнасці арэнтацыі ікананісіў на старажытнаарускія ўзоры, ікананісіў Беларусі праіснаваў яшчэ цэлае стагоддзе.

Па-за межамі ўвагі візітараў XIX ст., як і савецкіх даследчыкаў, аказаліся кантакты беларускіх і ўкраінскіх майстроў, якія не перапыніліся да канца XVIII ст. Шырокай папулярнасцю ў Беларусі карыстаўся мастацкі цэнтр у Кіеве. Туды яшчэ ў 1759 г. з брэсцкіх царкваў было адпраўлена многа абразоў для аднаўлення «з захаваннем старога пісьма»³⁴. Яго роля асабліва ўзмацнілася пасля адкрыцця жывапіснай школы пры Кіева-Пячэрскай лаўры ў 1763 г. У ёй вучыліся Іван Лем (Сягневіч) з Брэст-Літоўска, Іван Травага (Трывага) і Васіль Маркіялавіч са Слуцка. У 1797 г. у Магілёў для роспісу кафедральнага сабора быў запрошаны выхадзец з Украіны, відны майстар рускага жывапісу У. Л. Баравікоўскі (1757—1826), дзе выканаў на медзі «Партрэт Кацярыны II» і абраз «Архангел Гаўрыіл». А ў сваю чаргу ў 1799 г. з Магілёва ў Кіеў «быў звольнены для навучання ікананісіўнаму майстэрству» Яўстафій Маргун, вучань свяшчэнніка-ікананісіў Васіля Сушчэўскага³⁵.

У архіўных і літаратурных матэрыялах XVIII ст. упамінаецца вялікая колькасць помнікаў і імён беларускіх жывапісцаў: на Брэстчыне — Іван Лем, Е. Есафат Кахановіч, Ян; у Вільні — Бенядзікт Паўлоўскі, Эстка, Мярэжка; на Віцебшчыне — Іаан Рапалеўскі «віцебскі», Пётр Руткоўскі, Фядул Дзмітрыеў; у Полацку — Гаўрыіл Грубер, на Гродзеншчыне — Шталовіч; на Міншчыне — Маркіянавіч, Іван Травага (Трывага), Васіль Марціянавіч (Марціянавіч), Іосіф Ксаверый, Ксаверый Дамінік Гескі, Іосіф Пешка; на Магілёўшчыне — Мі-

хаіл Багамаз, Мацвей Філановіч, Варфаламей і Якуб Коты, Рыгор Мікітавіч Мядзвецкі, Фёдар Макрэўскі, Яўстафій Маргун, Васіль Сушчэўскі, Антон Главацкі. Мастакі былі рознага веравызнання, выхадцамі з розных краін: Італіі, Францыі, Германіі, Іспаніі, Польшчы, Літвы, Украіны, Беларусі. Яны выконвалі заказы царквы, магнатаў, шляхты і простага народа, нярэдка мігрыравалі па ўсёй тэрыторыі Беларусі (езуіты і г. д.).

Вяўленне імёнаў мастакоў, даследаванне помнікаў XVIII ст. дазваляюць вызначыць некаторыя мастацкія цэнтры. Найбольш выразна пераёмнасць традыцый, пакаленняў мастакоў бачна ў магілёўскім цэху. Менш праяўляецца характар малярных цехаў астатніх абласцей Беларусі.

Прасочваючы эвалюцыю ікананісіў Беларусі XV—XVIII стст., можна заўважыць, што жывапіс XV — першай палавіны XVII ст. валодае большай арыгінальнасцю, творчай самабытнасцю і выразнасцю. У гэты перыяд адбываецца працэс актыўнага фарміравання і развіцця нацыянальнай мастацкай школы. У другой палавіне XVII—XVIII ст. ікананісіўцы нярэдка паўтараюць дасягненні сваіх папярэднікаў, а ў канцы XVIII ст. ікананісіў, страчваючы палітычнае значэнне, усё больш губляе высокі прафесіяналізм. З'яўляюцца асобныя работы таленавітых майстроў — Сілічніч, «Узнясенне» (1808) з с. Барань Віцебскай вобл. Але гэта толькі адзінкавыя помнікі. Нашы назіранні і вывучэнне ікананісіў Беларусі дазваляюць зняць тэзіс М. М. Шчакаціхіна аб «адносна познім росквіце беларускага жывапісу ў XVII—XVIII стст.»³⁶

У ікананісе, алтарным, партрэтным жывапісе, як і ў іншых відах мастацтва, добра прасочваюцца асноўныя перыяды развіцця беларускай культуры: Рэнесанс — XV—XVI стст.; раніе барока — канец XVI — першая палавіна XVII ст.; сталае барока — другая палавіна XVII ст. і позніе барока — XVIII ст. З другой палавіны XVIII ст. ужо назіраюцца элементы класіцызму. Станаўленне барока ў Беларусі ідзе на базе асноўных еўрапейскіх стыляў у непарыўным адзінстве з візантыйска-рускімі і мясцовымі традыцыямі IX—XV стст. Прычым неабходна заўважыць, што мастацтва Беларусі развіваецца не ізалявана, а ва ўзаемазвязі і ўзаемаўплыўе з культурамі Украіны, Літвы, Польшчы, Германіі, Францыі, Расіі і многіх іншых краін.

Менавіта таму ікананісіў Беларусі належыць немалаважная роля ў шырокай сістэме міжславянскіх культурных кантактаў у XV—XVIII стст., у перадачы навацый з Захаду на Усход і з Усходу на Запад. Таму вывучэнне ікананісіў мае вялікае навуковае значэнне. У той жа час творчае асэнсаванне мастакамі гэтых традыцый можа аказаць дабратворны ўплыў на развіццё сучаснага нацыянальнага мастацтва.

Особое место в культуре народов славянских стран принадлежит иконописи Белоруссии. В ней традиции византийского и древнерусского искусства, получившие свое усвоение в культуре древних городов Белоруссии (IX—XIV вв.), соединены со стилистическими особенностями западноевропейского искусства — Ренессанса (XIV—XVI вв.), барокко (конец XVI—XVIII вв.), классицизма (вторая половина XVIII в.).

Причина этого явления коренится в своеобразии исторического развития Белоруссии. Расположенная на стыке латинского Запада и православного Востока, она входила в состав Великого княжества Литовского (XIV—XVI вв.) и Речи Посполитой (XVI—XVIII вв.). В этих условиях происходило формирование белорусской народности, языка, культуры (XIV—XVI вв.). Немалая роль в этом процессе принадлежала иконописи.

Становление белорусской иконописной школы относится к XV—XVI вв. Именно в этот период местные изографы, освоив византийско-русскую технологию письма и традиции, обрели свой индивидуальный почерк, нашли свои типы, характеры, свое понимание колорита, свои иконографические изводы. К этому времени относится появление местных типов икон: «Богоматерь Умиление Жировицкая», «Богоматерь Одигитрия Минская», «Богоматерь Одигитрия Супрасльская», «Богоматерь Новосвержинская» и многие другие.

Раскрытые реставраторами памятники XV—XVI вв. — «Богоматерь Одигитрия» со Случчины, «Богоматерь Одигитрия Смоленская» из Дубенца — традиционны по иконографии, но необычны для работ славянского круга декоративным решением нимбов, что имеет аналогии в итаलो-критской живописи. Одновременно с этим направлением в иконописи все более мощным становится новое течение. В нем местные мастера отказываются от византийско-русской техники письма и осваивают профессиональные приемы западноевропейской алтарной и светской живописи. Они светотеневой моделировкой формы начинают лепить объем, передавать глубину, перспективу. Это хорошо видно в таких шедеврах искусства Белоруссии XVI в., как «Параскева», «Христос Вседержитель». Фон этих икон, как и итальянских, испанских, немецких, французских, польских, чешских алтарных картин и полиптихов XIV—XVI вв., заполняется резным орнаментом крупного рисунка, имитирующим итальянские ткани.

В белорусских памятниках произошло слияние православной иконографии с новыми техни-

ческими и стилистическими приемами живописи европейского Ренессанса. Наиболее ярко эти тенденции, выраженные в компромиссном соединении нового и старого (средневекового) мышления, нашли отражение в деятельности выдающегося белорусского первопечатника, просветителя, философа Франциска Скорины — уроженца града Полоцка (около 1490 — не позднее 1551).

В то же время в памятниках конца XVI в. уже ощутимы элементы позднего Ренессанса — маньеризма, в недрах которого формируется новый стиль — барокко, который стал одним из основных направлений в культуре Белоруссии следующих двух столетий.

В иконописи XVII в. — работах малоритского мастера (1648—1650), Петра Евсеевича из Гольнца (1649) и др. — наблюдаем характерный для барокко иллюзионизм, патетику, передачу жизненных наблюдений и народный мажорный колорит. Насыщение реалиями канонических схем превращало иконы в жанровые сцены на библейский сюжет, что разительно отличает живопись Белоруссии от более традиционного искусства Древней Руси.

Сбережение православного канона, за чем неустанно следили клир и церковное братство, было вызвано и политическими соображениями, выразившимися в борьбе против насильственного насаждения унии (1596) и католицизма. Иконопись XVII—XVIII вв., став одной из форм борьбы за свою национальную культуру, приобрела политический характер.

Именно эта роль способствовала сохранению организма иконы на протяжении двух столетий. Тогда работало не менее 220 живописцев, создавших памятники и оформлявших интерьеры храмов. По архивным материалам и в сохранившихся ансамблях (Могилев, Давид-Городок, Шерешево) можно проследить эволюцию иконостасов и выявить их своеобразие, выразившееся в многоярусности, особом решении деисусного чина, большом внимании к декоративному оформлению в стилях барокко и классицизма.

Иконопись Белоруссии XV—XVIII вв., отразившая чаяния и вкусы народа, его любовь к традиционности и усвоению новых стилистических норм, мажорному цвету, декоративности и к узору, некоторой наивности и в то же время трезвости восприятия окружающей действительности, — яркая страница культуры славянских народов.

Belorussian icon-painting ranks high in Slav culture. The traditions of the Byzantine and Ancient Russian art, which were assimilated by the culture of Belorussia's old towns (the 9th—14th cc.), have been united with the stylistic peculiarities of the West European art — the Renaissance (the 14th—16th cc.), baroque (late 16th—18th cc.), classicism (latter half of the 18th c.).

The roots of this phenomena lie in the originality of historical development of Belorussia. Being situated at the juncture of the Latin West and the Orthodox East, Belorussia was a part of the Great Duchy of Lithuania (the 14th—16th cc.) and Rzeczpospolita (the 16th—18th cc.). In such conditions took place the formation of the Belorussian nation, language, culture (the 14th—16th cc.) And the icon-painting played a sterling part in this process.

The formation of the Belorussian icon-painting traces back to the 15th—16th centuries. At the very time-span, local painters having accumulated the Byzantine traditions and painting technology, acquired their individual manner, found types, characters, their own vision of colouring, their own iconographic versions. From that time dates the emergence of local-type icons.

The restored monuments of the 15th—16th centuries: The Virgin Hodigitria, Slutsk Region; the Virgin Hodigitria of Smolensk, the town of Dubenets, are traditional in iconography but unusual for the works of the Slavonic circle from the point of view of decorative solution of nimbuses, the analogy of which is traced in the Italo-Crete painting. On a par with the mentioned trend, there emerged a new one, more powerful, which is characterized by the local masters rejecting the Byzantine-Russian technique of painting and assimilating the professional methods of West European altar- and secular painting. With the help of the light-and-shadow treatment of the form, they begin to model the volume, to render the depth, the perspective. These novelties are well illustrated by such 16th century Belorussian masterpieces as St. Paraskeva, Christ Pantocrator. The background of these icons, as well as Italian, Spanish, German, French, Polish, Czech altar painting and polyptychs

of the 14th—16th cc., is filled with a fretted ornamentation done in large patterns imitating Italian textiles.

The Belorussian monuments have merged the Orthodox iconography with novel technical and stylistic methods of the European Renaissance painting. These tendencies, expressed in a compromise bond of novel and medieval modes of thinking, found their bright reflection in the works produced by the prominent Belorussian printing pioneer, enlightener, philosopher Francisk Scorina who was born in Polotsk (c. 1490 — not later 1551).

At the same time, the 16th c. monuments have already traces of the late Renaissance — Mannerism. These tendencies, expressed in a compromise bond baroque, which becomes one of major trends in Belorussia's culture during the following two centuries.

In the 17th-century icon-painting, particularly, in the works done by an anonymous artist of Malorita (1648—1650), by Pyotr Yevseyevich of Golynets (1649), etc., prevail characteristics typical to baroque: life observations, illusionism, pathetics, popular major colouring.

Enriching the canonic schemes with realia made the icons be genre scenes based on the Biblical sujets,— the facet which strikingly distinguishes Belorussia's painting from the more traditional art of Ancient Rus'.

Preserving the Orthodox canon resulted also out of political considerations, that found their expression in the struggle against a forced spreading of Union (1596) and Catholicism. The 17th-18th century icon-painting became one of the forms of struggle for the national culture, language, culture, and acquired a political character. Thankfully the archive materials and remained ensembles (in the towns of Mogilev, David-Gorodok, Shereshevo), one can trace the evolution of iconostases and reveal their originality which manifested itself in multi-tiers of icons, a peculiar solution of the deesis order, a greater attention to the ornamentation in the styles of baroque and classicism.

The icon-painting of 15th-18th century Belorussia presents a bright page of Slav peoples' culture.

La peinture d'icônes de Biélorussie occupe une place de choix dans la culture des pays slaves. On y voit côtoyer les traditions byzantines et russes anciennes, qui se retrouvent dans la culture des vieilles villes biélorusses (IXe—XIVe s.), et les particularités stylistiques de l'art ouest-européen — Renaissance (XIVe—XVIe s.), baroque (fin du XVIe—XVIIIe s.), classicisme (deuxième moitié du XVIIIe s.).

Ce phénomène est dû au développement historique original de la Biélorussie. Située à la charnière de l'Ouest latin et de l'Est orthodoxe, elle faisait partie de la Grande Principauté de Lituanie aux XIVe—XVIe siècles et de la Pologne aux XVIe—XVIIIe siècles. En ces périodes se formèrent l'ethnie, la langue, la culture biélorusses. Un grand rôle y revient à la peinture d'icônes.

Le devenir de celle-ci embrasse les XVe et XVIe siècles. C'est dans cette époque que les peintres biélorusses, après avoir imité la technique de l'écriture et les traditions byzantines se sont acquis la facture, la vision des caractères et de la couleur, les canons iconographiques individuels. En ce temps apparaissent les types d'icônes du pays: *La Vierge «Tu es ma joie» de Jirovitchi*, *La Vierge Hodigitria de Minsk*, *La Vierge Hodigitria de Souprasl*, *La Vierge de Novosverjègne* et beaucoup d'autres.

Les icônes des XVe—XVIe siècles *La Vierge Hodigitria de la région de Sloutsk*, *La Vierge Hodigitria de Smolensk* provenant de Doubnètes, découvertes par les restaurateurs, sont de l'écriture iconographique classique. Toutefois, la manière dont sont peints les nimbes est peu commune pour les artistes slaves et rappelle plutôt la peinture italienne et crétoise. En même temps, une nouvelle tendance commence à envahir l'iconographie. Les peintres abandonnent l'écriture byzantino-russe et assimilent des procédés professionnels de la peinture religieuse et laïque. Par la combinaison des lumières et des ombres, ils rendent le volume, la profondeur, la perspective. Les chefs-d'œuvre de l'art biélorusse du XVIe siècle *Sainte Parasève* et *Le Christ Pantocrator* en sont un exemple frappant.

Les icônes biélorusses présentent la fusion de l'iconographie orthodoxe avec la technique picturale de la Renaissance européenne. Ces tendances réunissant la mentalité nouvelle et antérieure (moy-

enâgeuse) se laissent voir surtout dans les œuvres de Fransisk Skorina, éminent fondateur de l'imprimerie biélorusse, civilisateur, philosophe, natif de la ville de Polotsk (environ 1490—1551 au plus tard).

En même temps dans les icônes de la fin du XVIe siècle se manifestent les éléments de la Renaissance tardive, du maniérisme, au sein duquel se forme un style nouveau, le baroque, devenu une des orientations fondamentales dans la culture de la Biélorussie pendant deux siècles à venir.

Dans les œuvres du XVIIe siècle dues à un artiste de Malorita (1648—1650), à Piotr Evséevitch de Golynets (1649) et à d'autres peintres, on remarque l'illusionisme, le pathétisme typiques pour le baroque, la représentation des observations prises sur le vif et le coloris folklorique. Les scènes de la vie quotidienne introduites dans les icônes transformaient celles-ci en tableaux de genre au sujet biblique, ce qui diffère grandement la peinture de Biélorussie de l'art classique de la Russie ancienne.

Le clergé et les confréries religieuses veillaient inlassablement à la conservation du canon orthodoxe. Ceci était dicté par des raisons politiques qui se manifestaient dans la lutte contre l'implantation forcée de l'église uniaste et du catholicisme. La peinture d'icônes des XVIIe et XVIIIe siècles, devenue un des moyens de combat pour l'ethnie, la langue et la culture biélorusses, revêtit un aspect politique. Grâce à ce rôle joué par la peinture religieuse, l'icône biélorusse se conserva durant deux siècles. A cette époque on comptait au moins 220 peintres qui créaient les images saintes, décoraient les intérieurs des temples. D'après les documents découverts dans les archives, et les églises conservées à Moghilev, David-Gorodok et Chéréchévo, on peut retracer l'évolution des iconostases qui trouvent leur originalité dans la disposition des images par plusieurs rangées, dans la représentation particulière de la Déisis, dans la décoration au style baroque et classique.

La peinture d'icônes de Biélorussie des XVe—XVIIIe siècles, qui reflète les aspirations et les goûts du peuple, son attachement à l'art classique et à l'utilisation des nouvelles formes stylistiques, aux couleurs vives, aux éléments décoratifs, à une certaine naïveté, est une page brillante dans la culture des peuples slaves.

Unter slawischen Kulturen gehört die Ikonenmalerei Belorußlands an eine besondere Stelle. In ihr verbinden sich Traditionen der byzantinischen und altrussischen Kunst, von Kulturen alter Städte Belorußlands übernommen (9. bis 14. Jh.), mit stilistischen Besonderheiten westeuropäischer Kunst: der Renaissance (14.—16. Jh.), des Barocks (Ende 16.—18. Jh.) und des Klassizismus (2. Hälfte 18. Jh.).

Diese Erscheinung hat in eigenartiger historischer Entwicklung Belorußlands ihre Ursache. Zwischen dem lateinischen Westen und dem orthodoxen Osten gelegen, gehörte es dem Großfürstentum Litauen (14.—16. Jh.) und der Rzeczpospolita (16.—18. Jh.) an. Unter diesen Bedingungen bildete sich im 14. bis 16. Jh. die belorussische Völkerschaft mit ihrer Sprache und Kultur heraus. Dabei spielte die Ikonenmalerei eine beachtliche Rolle.

Das Werden der belorussischen Schule der Ikonenmalerei fällt ins 15. und 16. Jh. Eben in dieser Zeit finden einheimische Ikonenmaler, die sich byzantinisch-russische Malweise und Traditionen angeeignet hatten, ihre eigene Maltechnik, Ikonentypen und Gestalten, kommen sie zu eigener Auffassung der Farbgebung und beherrschen eigene Linienführung. Aus dieser Zeit stammen einheimische Ikonentypen: „Gottesmutter 'Rührung' von Shrowizy“, „Gottesmutter Hodegetria von Minsk“, „Gottesmutter Hodegetria von Suprasl“, „Gottesmutter von Nowoswerschen“ und viele andere.

Durch Restauratoren freigelegte Denkmale aus dem 15. und 16. Jh.: „Gottesmutter Hodegetria“ aus Sluzk und „Gottesmutter Hodegetria von Smolensk“ aus Dubenez, sind in ihrer Ikonographie traditionell, jedoch für Werke slawischer Herkunft ungewöhnlich, was die dekorative Gestaltung der Nimbuse anbelangt. Gleichzeitig mit dieser Richtung wird in der Ikonenmalerei eine neue Strömung immer stärker. Da verzichteten einheimische Meister auf byzantinisch-russische Maltechniken und machen sich berufsmäßige Verfahren westeuropäischer Altar- und Profanmalerei zu eigen. Mit der Helldunkel-Gestaltung der Form schaffen sie den Raum, geben Tiefe und Perspektive wieder. Dies läßt sich vor allem an solchen Kunstwerken Belorußlands aus dem 16. Jh. wie „Heilige Paraskewa“ und „Christus Pantokrator“ deutlich feststellen.

In belorussischen Kunstwerken kam es zu einer Verschmelzung orthodoxer Ikonenmalerei mit neuen technischen und stilistischen Malverfahren der europäischen Renaissance. Diese Tendenz fand in der Tätigkeit des hervorragenden Aufklärers, Philosophen und ersten belorussischen Druckers Franzysk Skorina aus Polozk (um 1490— vor 1551) einen Widerhall.

Gleichzeitig sind in Kunstwerken aus dem späten 16. Jh. bereits Elemente der Spätrenaissance, des Manierismus, feststellbar, in dessen Tiefe sich ein neuer Stil, das Barock, herausbildet. Dieser Stil wird zu einer der Hauptrichtungen in Belorußlands Kultur nachfolgender zwei Jahrhunderte.

In der Ikonenmalerei des 17. Jh., in Werken des Meisters aus Malorita (1648—1650), des Pjotr Jewsejewitsch aus Holnyez (1649) und anderer lassen sich fürs Barock charakteristischer Illusionismus, Pathetik, Lebensbeobachtungen und volkstümliches heiteres Kolorit entdecken. Mit der Einführung einiger Realien in kanonische Schemas erscheinen Ikonen als Genrebilder zu biblischen Themen.

Das Behalten des orthodoxen Kanons, für das der Klerus stets sorgte, wurde unter anderem durch politische Erwägungen hervorgerufen, die im Kampf gegen die gewaltsame Einführung der Brester Union (1596) und des Katholizismus zum Ausdruck kamen. Die Ikonenmalerei des 17. und 18. Jh. als ein Mittel im Kampf für eigene Kultur und Sprache gewann politischen Charakter. Eben diese ihre Rolle ließ den Organismus der Ikone für weitere zwei Jahrhunderte bewahren. In der Zeit waren es mindestens 220 Maler, die Ikonen schufen und Innenräume der Kirchen gestalteten. An Archivmaterialien und erhaltenen Ensembles (Mogiljow, Dawid-Horodok, Schereschewo) kann man die Evolution der Ikonostasen zurückverfolgen und deren Eigenart feststellen, die in vielen Rängen, einer besonderen Gestaltung der Deesis-Reihe sowie vorzüglicher barocker und klassizistischer Ausgestaltung ihren Ausdruck hat.

Die Ikonenmalerei Belorußlands des 15. bis 18. Jh., die Hoffnungen und Vrstellungen des Volkes, dessen Vorliebe für Herkömmliches und neue stilistische Traditionen, für lebhaftere Farben und Dekorative, für gewisse Naivität und zugleich nüchterne Wahrnehmung der Umwelt zum Ausdruck bringt, ist eine hervorragende Seite in der Kulturgeschichte der Slawen.

XV—XVI СТАГОДДЗИ

XV—XVI BEKA

15 TH—16 TH CENTURIES

XV—XVI SIÈCLES

15. UND 16. JAHRHUNDERT

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ. Канец XV — пачатак XVI ст. Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 114,5 × 83,5 × 2,5.

Абраз выяўлен экспедыцыяй у 1921 г. у Слуцкім р-не Мінскай вобл.

Раскрыт бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзедзічкова ў 1972—1976 гг.

Выстаўкі:

Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей у БССР. Мінск, 1985.

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Мастацтва Рэнесансу ў Беларусі. Мінск, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1979. С. 207; 1983. Музей 4; 1986. С. 38—39, № 1; 1988. С. 409; 1989. С. 5, № 1; Иконопись, искусство; Высоцкая Н. Ф., Карпович Т. А. 1980. С. 6, ил. 17. Адзігитрыя (з грэч.— Пуцыводная) у візантыйскай іканаграфіі — адзін з вядучых тыпаў паказу Маці Боскай з дзіцем, якое сядзіць на яе левай руцэ з жэстам благаслаўлення. Назва паходзіць ад Канстанцінопальскага манастыра Адзгон. Гэты тып сустракаецца ў старажытнарускім мастацтве дамангольскага перыяду. Прычым на Русі і ў Беларусі ён меў шматлікія варыянты, якія атрымалі назву на месцах іх стварэння. У Беларусі вядомы Маці Боская Адзігитрыя Баркалабаўская (1659); Бяльніцкая (1694); Віленская (XVII ст.); Гарбавецкая (1700); Каложская (XVII ст.); Крупецкая (1612—1620); Ляснянская (1683); Падляская (XVII ст.); Руднянская (1687); Супрасльская (1500); Таўдзелінская (XVIII ст.).

Апрача таго, у Беларусі былі распаўсюджаны варыянты Маці Боскай Адзігитры, створаныя ў Расіі і на Украіне: Смаленская (XVIII ст.) — Дзісна; Казанская (XVII ст.) — Маркаў манастыр у Віцебску, с. Збляны Гродзенскай вобл., Вілейка, Клецк, с. Сноў Мінскай вобл.; Іерусалімска (XVI ст.) — Пінск; Пячэрская — с. Данілавічы Гомельскай вобл. (ДБЖ-223) і ў Заходняй Еўропе: Чанстахоўская (1773) — Асіповічы, паступленне невядома (ДБЖ-160); 1777 — с. Парахоўск Брэсцкай вобл.; Лютэранская — с. Хойнікі Брэсцкай вобл., Гродна.

Выканан раней «Маці Боскай» (частка абраза «Маці Боская Адзігитрыя») 1543 г., з с. Быстракур'я Халмагорскага р-на Архангельскай вобл.

Арнаментальныя аналогіі — помнікі так званай італа-крыцкай школы жывапісу XV—XVI стст., рускія творы XVI ст., ляпы арнамент абраза «Маці Боская Адзігитрыя Смаленская» XVI ст.

Тэхніка выканання ляпнога арнаменту была распаўсюджана ў іспанскім і італьянскім мастацтве XIV—XVI стст. Яе падрабязна апісаў Чаніна Чаніні [1372(?) — 1437(?)]. Але тэхніка гэта ўзнікла ў заходнееўрапейскім мастацтве раней XIV ст., паколькі была занесена з Захаду на Кіпр ужо ў XIII—XIV стст.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ. Канец XV — начало XVI в. Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

THE VIRGIN HODIGITRIA. Late 15th — early 16th cc.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA VIERGE HODIGUITRIA. Fin du XVe — début du XVIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

GOTTESMUTTER HODEGETRIA. Ende 15.— Anfang 16. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГТРЫЯ СМАЛЕНСКАЯ. XVI ст.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка, яечная тэмпера. 120×85×3.

Абраз выяўлен 3-й і 32-й экспедыцыямі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 і 1977 гг. у Прачысенскай царкве (XVIII ст.) — с. Дубінец Столінскага р-на Брэсцкай вобл. Раскрыты рэстаўратарам Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворных майстарань Міністэрства культуры БССР А. С. Шпунтам у 1978—1979 гг.

Выстаўкі:
Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей у БССР. Мінск, 1985.
Тэмперны жываліс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.
Мастацтва Рэнесансу ў Беларусі. Мінск, 1990.

Публікацыі:
ОЦМЕ. Мн., 1879. Т. 6. С. 54; Збор. 1972. Т. 1. С. 554 (датаваны М. С. Капарам XV ст.); Вецер Э. І. 1972; С. 551; 1975. С. 603; 1981. С. 176; 1982. С. 43; 1987. С. 193 (датаваны XV—XVI стст.); Высоцкая Н. Ф. 1976, авторэф.; 1979. С. 210—211; 1983. Музей 4; 1986. С. 40—42, 184, № 2; 1988. С. 262; Ф. Скарына. С. 409; 1989. С. 5, № 2; Иконопись, искусство; Высоцкая Н. Ф., Карпович Т. А. 1980. С. 6, іл. 18—20; Збор помнікаў, 1984. С. 18; ЭЛіМБел. 1985. Т. 2. С. 447. Іл. пасля с. 624; 1987. Т. 5. С. 155.

Адлюстравана ў карычнева-чырвоным маформы з чорнымі, белымі, сінімі складкамі, аздобленым па краях пасярэбраным арнамантам, і ў сінім чашцы, павернута да дзіцяці ў пасярэбраным хітоне, аранжавым гімаці, якое сядзіць на яе левай руцэ. Галава дзіцяці дадзена анфас. Правай рукой яно благаслаўляе, у левай трымае белы скрутак. На блакітным фоне ў светла-блакітных воблаках — архангелы: Міхаіл у блакітным хітоне, аранжавым гімаці, з карычнева-чырвонымі крыламі і Гаўрыіл у аранжавым хітоне, сінім гімаці, з аранжавымі крыламі. Палі, німбы, клеймы для надпісаў пасярэбраныя. Німбы аздоблены раслінным ляпным арнамантам і абведзены аранжавай лініяй. Апуха чырвоная.

Падрабязныя звесткі аб іканаграфіі: Снесарева С. С. 456; Антонова В. И., Мневa Н. Е. Т. 1. С. 90.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ СМОЛЕНСКАЯ. XVI в.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.
Белорусская школа.
Государственный художественный музей БССР.

THE VIRGIN HODIGITRIA OF SMOLENSK. 16th c.
DETAIL.
DETAIL.
The Belorussian School.
The Belorussian State Museum of Art.

LA VIERGE HODIGUITRIA DE SMOLENSK. XVIe s.
DÉTAIL.
DÉTAIL.
Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

GOTTESMUTTER HODEGETRIA VON SMOLENSK. 16. Jh.
AUSSCHNITT.
AUSSCHNITT.
Belorussische Schule.
Kunstmuseum Belorusslands.

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ ІЕРУСАЛІМСКАЯ. XVI ст. Варварынская царква (1642—1647). Пінск. Дошка, яечная тэмпера. 188×139×2,5 (?). (Пад паціямвельям пакостам.)

Абраз выяўлен 3-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 г.

Публікацыі:

Міловідов А. И. Извлечения из Минских епарх. ведомостей. Мн., 1889. № 17; Збор. 1972. Т. 1. С. 458—459; Вецер Э. І. 1975. С. 603; 1983; 1987. С. 192—193; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 6, іл. 21; Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1983. Музей 4; 1986. С. 104; 1988. Ф. Скарына. С. 409; Иконопись, искусство; ЭліМБел, 1985. Т. 2. С. 565, іл. пасля с. 634; 1987. Т. 5. С. 155; Лабынцев Ю. А. С. 128.

На пазалочаным фоне амаль пакаленна прадстаўлена Маці Боская ў сінім хітоне з бела-чырвонай каймой, аздобленай пазалочаным і жамчужным арнаментам па гарлавіне і рукавах, у цёмна-чырвоным мафорыі на ружовай падкладцы і ў сінім чапцы. На яе левай руцэ сядзіць дзіця ў вохрыста-сінім хітоне, цёмна-чырвоным з асістам плашчы. Правай рукой яно благаслаўляе, у левай трымае скрутак.

Уверсе, па вуглах, з-за сініх драпіровах выглядаюць анёлы ў белых, чырвоных вопратках з прыладамі пакут. Німбы ў Маці Боскай і дзіцяці, як і арнаментаваныя звільстыя парасткі, аграфлёныя.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ ИЕРУСАЛИМСКАЯ. XVI в. Варваринская церковь (1642—1647). Пинск.

THE VIRGIN HODIGITRIA OF JERUSALEM. 16th c. The Church of St. Barbara in Pinsk (1642—1647).

LA VIERGE HODIGUITRIA DE JÉRUSALEM. XVIe s. Eglise Sainte-Barbare (1642—1647). Pinsk.

GOTTESMUTTER HODEGETRIA VON JERUSALEM. 16. Jh. Barbara-Kirche (1642—1647), Pinsk.

ПАРАСКЕВА. Сярэдзіна — другая палавіна XVI ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, вечная тэмпера. 117×81×2,5.

Абраз выяўлен экспедыцый у 1921 г. у Случцкім р-не Мінскай вобл.

Раскрыт у Дзяржаўнай цэнтральнай мастацкай рэстаўрацыйнай майстарні М. А. Баранавым, М. А. Багаслоўскім, В. В. Філатавым, А. М. Рабіннай у 1954—1957 гг.

Выстаўкі:

Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей у БССР. Мінск, 1985. Тэмперны жывапіс Беларусі XV — XVIII стст. Мінск, 1988. Мастацтва Рэнесансу ў Беларусі. Мінск, 1990.

Публікацыі:

Краткая художественная энциклопедия: Искусство стран и народов мира. М., 1962. Т. 1. С. 167; Герасимович П. Возрожденный музей // Творчество. М., 1963, № 10. С. 13; Дзяржаўны мастацкі музей БССР: Короткі даведнік / Склад. І. М. Паньшына, А. К. Рэсіна. Мн., 1969. С. 6; 1976. С. 6; Кацер М. С. 1969. С. 33—35; БСЭ. 3-е изд. М., 1970. Т. 4. С. 153; БелСЭ. Мн., 1971. Т. 4. С. 430; 1972. Т. 5, іл. перад с. 17; 1975. Т. 12. С. 603; Гісторыя Беларускай ССР. Мн., 1972. Т. 1. С. 269; Кацер М. С., 1974. Т. 3. С. 168—171; Малая історыя іскусства: Іскусство средних веков. М., 1975. С. 12. Высоцкая Н. Ф. 1976, авторэф.; 1979. С. 207; 1981; 1983. Музей 4; 1986. С. 43—44, 183, № 4; 1988. Ф. Скарына. С. 410; 1989. С. 5, № 3; Иконопись, искусство; Высоцкая Н. Ф., Карпович Т. А. 1980. С. 7, іл. 26; Лихачева В. Д. Рецензия на книгу «Жывапіс Беларусі XII—XVIII стст.» // Декорат. искусство СССР. М., 1982, № 1. С. 46; Венгер Э. І. 1983; 1987; Хадыка Ю. В., 1984. С. 36; Алексеев Л. В. Три альбома-каталога по искусству Белоруссии XII—XVIII вв. // Сов. археология. М., 1986. № 3. С. 272—280; Фомченко О. Художник — народ // Веч. Минск. 1986. 9 окт. Усе даследчыкі абраз адносяць да XVI ст. Выключэнне складае датаванне М. С. Кацара, які лічыць, што помнік створаны ў XIV — XV стст.

Адлюстравана анфас у чырвоным на зялёнай падкладцы мафорыі, блакітным хітоне з вохрыстым арнаментаваным аздабленнем па гарлавіне і рукавах. У правай руцэ 7-канцовы карычневы крыж, у левай — белы скрутак S-падобнай формы. Німб, фон, клеймы для подпісаў пазалочаны. Фон аздоблены разным раслінным арнаментам. Палі шэра-зялёныя.

Параскева па-грэчаску абазначае пяты дзень тыдня, г. зн. пятніца. Тое, што на Русі па недаразуменню Параскева (пятніца) ператварылася ў імя ўласнае — Параскеву-Пятніцу, — адзін з няздзіўных агіяграфічных кур'ёзаў (заўвага К. В. Карніловіч). Існуюць чатыры іканаграфічныя зводы Параскевы: 28 кастрычніка — Вялікапакутніца, 14 кастрычніка — Прападобная (Белградская, Сербская); 26 ліпеня — Прападобнапакутніца «еже от Старого Рима»; 20 сакавіка — яшчэ адна Пакутніца, якую ў арыгінале лічылі сястрой Фатаніі самаранкі. «...Уяўленне аб чатырох Параскевах няздака зліваецца ў свяшчэннае шанаванне сімвалічнага вобраза Параскевы, у жыццёвых абразях даюцца эпізоды жыцця некалькіх Параскеў. Тое ж адбылося і з беларускім помнікам. У ім зліта іканаграфічная схема Прападобнапакутніцы і Петкі, а ў надпісе ўказана — Вялікапакутніца. Іканаграфічная схема створана пад уплывам гравюры абразца «Петка» ў кнізе «Мінея избранная» (Венецыя, 1538. С. 45, адв.) і адрозніваецца ад рускіх помнікаў XV—XVI стст. Прыём паказу фігуры на фоне арнаменту бяра пачатак з заходнеўрапейскага мастацтва XIV—XVI стст. Буйны раліефны арнамент запазычаны з італьянскага ткацтва і нямецкай набіванкі XV — XVI стст., як і ў абразе «Хрыстос Уседзяржыцель» з с. Быцень Івацвіцкага р-на Брэсцкай вобл.

ПАРАСКЕВА. Середина — вторая половина XVI в. Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

ST. PARASKEVA. Middle — latter half of the 16th c.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

SAINTE PARASCÈVE. Milieu — deuxième moitié du XVIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

HEILIGE PARASKEWA. Mitte — 2. Hälfte 16. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

С КЕЛИКО

МЪЛУ СТАРАКОУ

УВЕРИТЕСЯ
ТОРПА НЕКА
КОСТАМЪ ДА
ВЪССТАВЪ
СЛАВА
ВЪССТАВЪ
ВЪССТАВЪ
ВЪССТАВЪ

ХРИСТОС УСЕДЗЯРЖЫЦЕЛЬ. XVI ст.

Фрагмент.

Фрагмент.

Беларуская школа

Успенская царква (1654) у с. Быцень Івацэвіцкага р-на Брэсцкай вобл.

Дошка, яечная тэмпера. 150×110×3.

Абраз выяўлен 3-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 г.

Раскрыт растаўратарам П. Р. Журбею у 1989 г.

Выстаўкі:

Мастацтва Рэнесансу ў Беларусі. Мінск, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1972. С. 294; 1976, автореф.; 1986. С. 17, 44, 184.

Хрыстос у чырвоным з вохрыстым клавам хітоне, блакітным з асістам гімаціі паказан фронтальна, амаль пакалена. Правай рукой ён благаслаўляе, левай падтрымлівае разгорнутае Евангелле з тэкстамі ў 9 радкоў.

Пазалочаны фон, разны, з буйным раслінным арнамантам. Німб пазалочаны з докаратыўным перакрываваннем трыма карычневымі коламі, у якія ўкампанаваны манатрамы Хрыста. Поле ўверсе і ўнізе шырокае з сіняй паласой, пасярэбранае, з чырвоным аздабленнем. Злева яно чорнае, справа — рэканструявана растаўратарам.

ХРИСТОС ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ. XVI в.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Белорусская школа.

Успенская церковь (1654). С. Бытень Брестской обл.

CHRIST PANTOCRATOR. 16th c.

DETAIL.

DETAIL.

The Belorussian school.

The Church of Dormition (1654). Byten vil., Brest Region.

LE CHRIST PANTOCRATOR. XVIe s.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

Ecole biélorusse.

Eglise de la Dormition (1654). Village de Byten de la région de Brest.

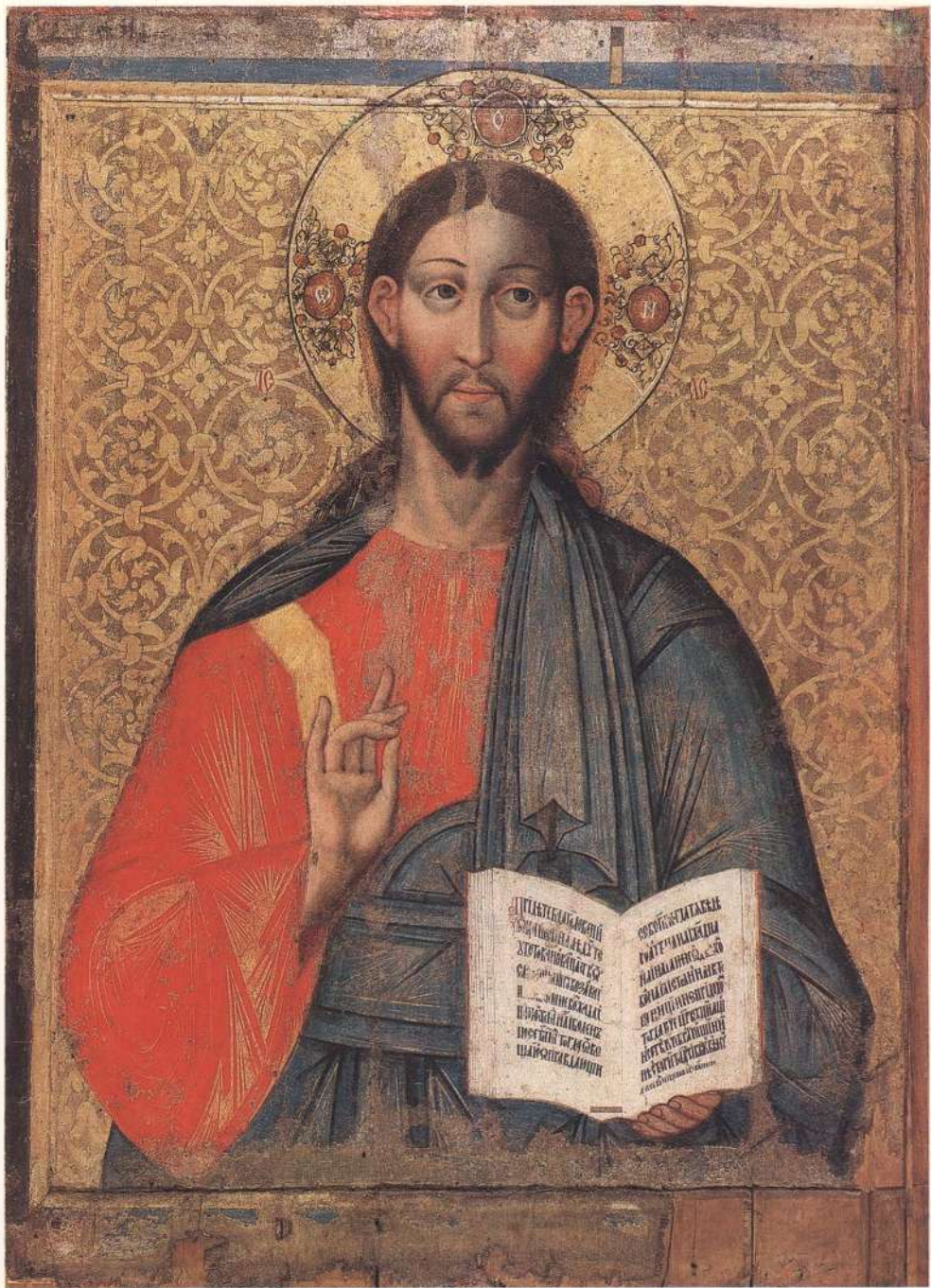
CHRISTUS PANTOKRATOR. 16. Jh.

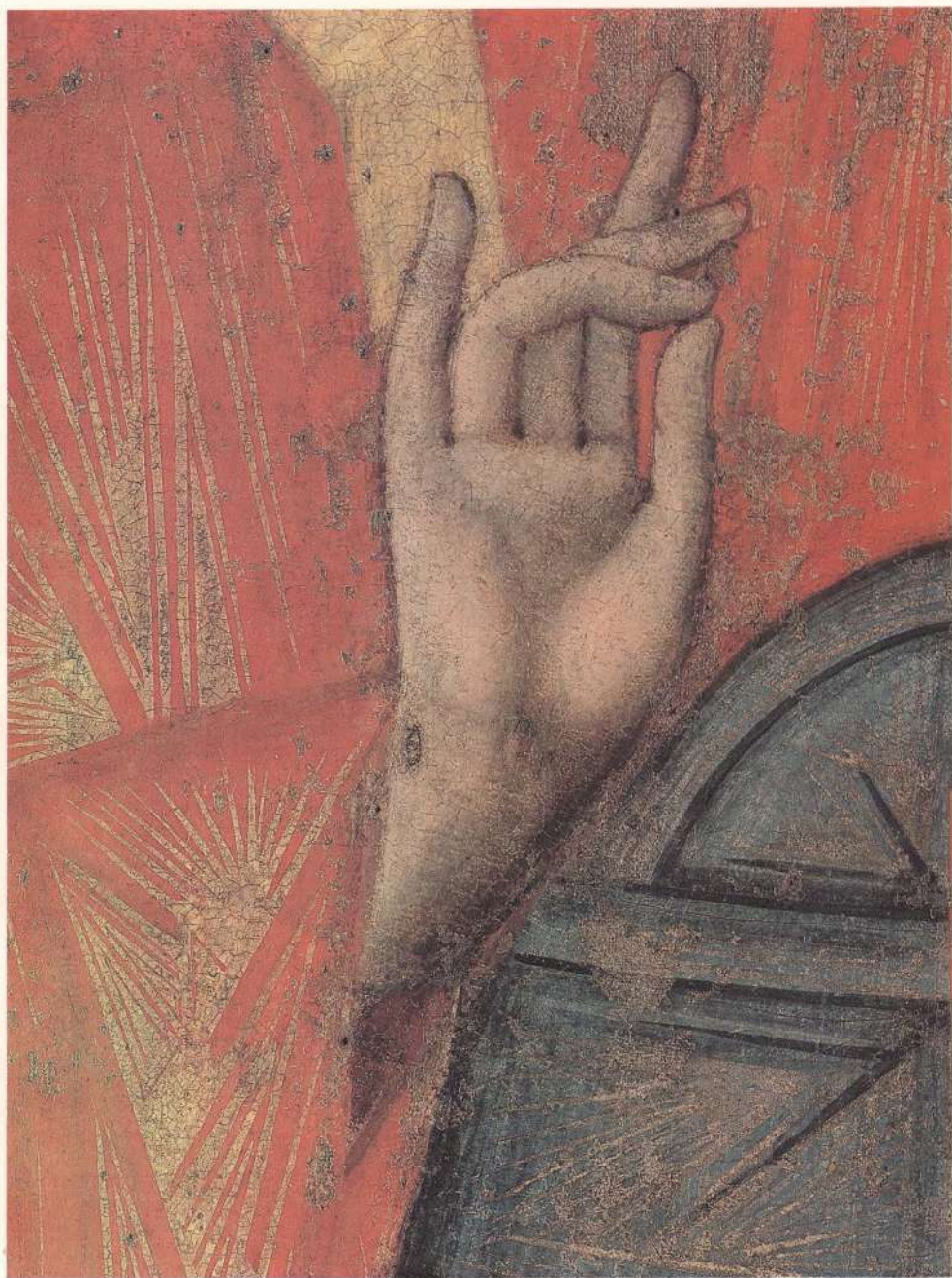
AUSSCHNITT.

AUSSCHNITT.

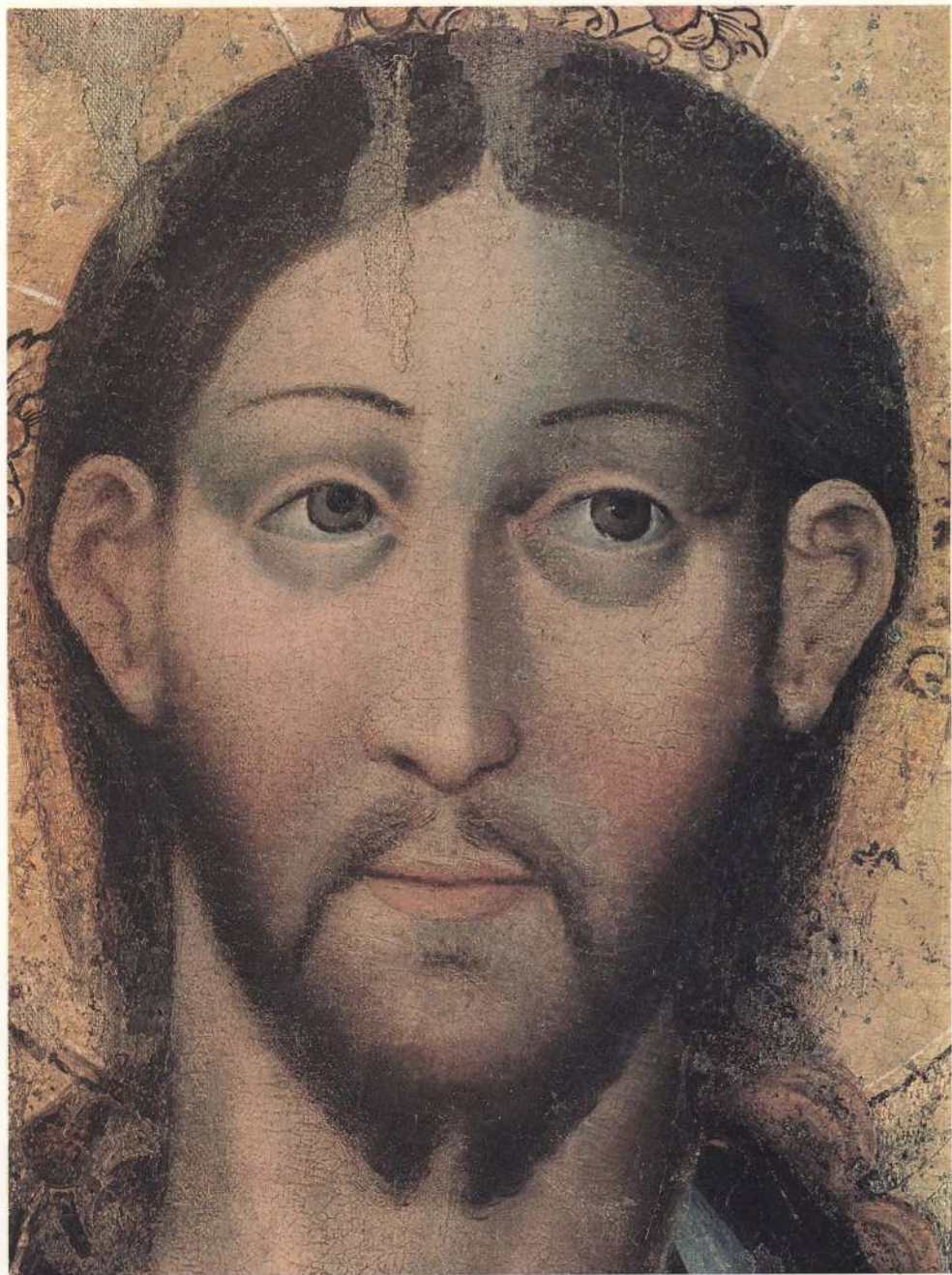
Belorussische Schule.

Himmelfahrtskirche (1654), Byten, Gebiet Brest.

ЦАРСКІЯ ВАРОТЫ. XVI ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 112 × 56,5 × 2.

Выяўлены 40-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1981 г. у царкве (XVIII ст.) с. Ялава Пружанскага р-на Брасоўскай вобл.

Раскрыты растаўратарам Вытворчага аб'яднання «Белростаўрацыя» П. Р. Журбею у 1988 г.

Выстаўкі:

Мастацтва Рэнесансу ў Беларусі. Мінск, 1990.

Невядомы мастак.

СВЯТОЕ СЯМЕЙСТВА З ФРАНЦЫСКАМ. XVI ст. Рама.

Канец XVI — першая палова XVII ст.

Францыскаскі касцёл Успення Марыі (XVI — XVIII стст.). Пінск.

Метал, алей, серабро (?), чаканка, ліццё, залачэнне, гравіроўка, каштоўныя камяні. 34 × 31 × 3. Клеймаў няма.

Алтарная карціна выяўлена 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

Раскрыта растаўратарам П. Р. Журбею у 1982 г.

Публікацыі:

Якімовіч Ю., Лапцэвіч Л. Збор. 1972. Т. 1. С. 456; Высоцкая Н. Ф. 1983, іл. 118—120; 1984, іл. 18 (ідзе як «Святое сямейства з Антоніем»); 1989. С. 18.

Заўвага:

Алтарная карціна «Святое сямейства», магчыма, работа італьянскіх майстроў XVI ст. Яна размешчана ў бакавым алтары Маці Боскай Ружанцовай. У выніку растаўрацыі яго ў 1982—1984 гг. растаўратарамі А. С. Шпунтам і П. Р. Журбею выяўлена, што ён неаднойчы перабудоўваўся. Першапачаткова, верагодна, меў назву — алтар «Святога сямейства з Францыскам». Цяпер у алтары за фератронам «Маці Боскай Ружанцовай. Ісус» ёсць ніша памерам 43 × 47, дзе раней і знаходзілася алтарная карціна «Святое сямейства», якая дала назву бакавому алтару.

Невядомы мастак.

ПАКЛАНЕННІ ВЕШЧУНОЎ. XVI — XVII стст.

Музей старажытнабеларускай культуры Акадэміі навук БССР. Дошка, яечная тэмпера. 175 × 101,5 × 2,5.

Алтарная карціна выяўлена 3-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 г. і экспедыцыяй Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР у 1978 г. у касцёле (XVIII—XIX стст.) с. Дрысвяты Брасоўскага р-на Віцебскай вобл.

Раскрыта часткова растаўратарам Спецыяльных навукова-рестаўрацыйных вытворчых майстэрняў Міністэрства культуры БССР П. Р. Журбею у 1978—1989 гг.

Выстаўкі:

Экспазіцыя музея. 1979—1990 гг.

Публікацыі:

Музей. 1983. С. 95, 98—100; ЭліМБел. 1984. Т. 1. С. 89, іл. пасля с. 64; Вецер Э. І. 1987. С. 203; Высоцкая Н. Ф. 1988; Ф. Скарына. 1989; Искусство; Быцева І. М., Хадзька Ю. В. 1989. С. 30—34.

Даведка:

Надпіс на адвароце: z kosciola na Wspanie 1514 R

Па з'яўненню Віфлёмскай зоркі вешчуну даведаліся аб нараджэнні ў дзевы Марыі Ісуса Хрыста ў пячоры для жывёлы. З далёкіх краін яны прыйшлі пакланіцца дзіцяці і прынеслі яму золата як цару, ладан — як богу, смірну — як чалавеку смяротнаму. У гэтай сцэне звычайна малююць трох вешчуну — Мельхіёра, Гаспара, Валтасара. Яны прадстаўлены апранутымі ў адзенне ўсходняга і заходнеўрапейскага тыпу з дарамі ў выглядзе куфэрка, чашы. На фоне пячоры, крокваў хлява, дрэва намалеваны Маці Боская з дзіцем, галовы якіх выдучаны нібамі, а таксама Іосіф і пастух. Ніжэй яслі і галавы асла — запіс XVII ст., на якім — уключаны данатар і герб.

ЦАРСКІЯ ВРАТА. XVI в.

Беларуская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Неизвестный художник.

СВЯТОЕ СЕМЕЙСТВО С ФРАНЦИСКОМ. XVI в. Рама. Конец XVI — первая половина XVII в.

Францисканский костел Успения Марии (XVI—XVIII вв.). Пинск.

Неизвестный художник.

ПОКЛОНЕНИЕ ВОЛХВОВ. XVI—XVII вв.

Музей древнебелорусской культуры Академии наук БССР.

THE HOLY DOORS. 16th c.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Anonymous.

THE HOLY FAMILY WITH ST. FRANCIS. 16th c. Frame.

Late 16th — first half of the 17th cc.

The Franciscan Roman-Catholic Church of the Dormition of St. Mary (the 16th—18th cc.) Pinsk.

Anonymous.

THE ADORATION OF THE MAGI. 16th—17th cc.

The Museum of Ancient Belorussian Culture of the BSSR Academy of Sciences.

LA GRANDE PORTE. XVIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Artiste anonyme.

LA SAINTE FAMILLE ET SAINT FRANÇOIS. XVIe s.

Cadre. Fin du XVIe — première moitié du XVIIe s.

Eglise franciscaine de la Dormition de Marie (XVIe — XVIIIe s.).

Pinsk.

Artiste anonyme.

L'ADORATION DES MAGES. XVIe—XVIIe s.

Musée de la culture biélorusse ancienne de l'Académie des sciences de Biélorussie.

KÖNIGSTÜR. 16. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorusslands.

Künstler unbekannt.

HEILIGE FAMILIE MIT FRANZISKUS. Rahmen. Ende 16.—

1. Hälfte 17. Jh.

Mariä-Himmelfahrts-Kirche der Franziskaner (16.—18. Jh.).

Pinsk.

Künstler unbekannt.

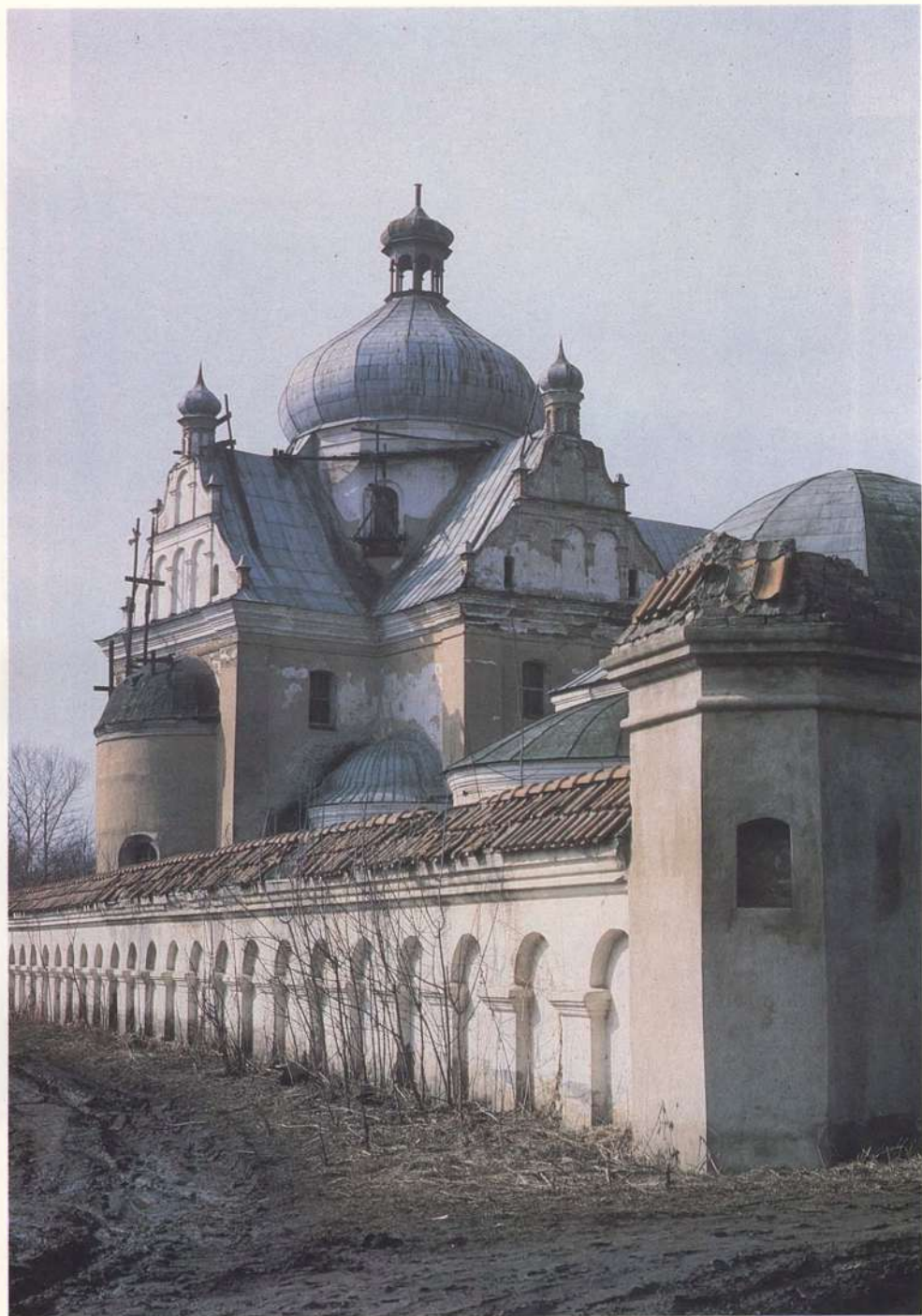
ANBETUNG DER KÖNIGE. 16.—17. Jh.

Museum Altbelorussischer Kultur bei der Akademie der Wissenschaften Belorusslands.

XVII
СТАГОДДЗЕ

XVII BEK
17 TH CENTURY
XVII SIÈCLE
17. JAHRHUNDERTS

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ НЕЎВЯДАЛЬНЫ ЦВЕТ.

Першая палавіна XVII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 128,5 × 101 × 2,5—5.

Абраз выяўлен да Вялікай Айчыннай вайны ва Успенскай царкве (1890) с. Басценавічы Мсціслаўскага р-на Магілёўскай вобл.

Раскрыт у Дзяржаўнай цэнтральнай мастацкай растураўчайнай майстэрні В. В. Філатавым, М. А. Баранавым, І. П. Горным у 1954—1956 гг.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Публікацыі:

БелСЭ. Мн., 1971. Т. 4. С. 430; Дзяржаўны мастацкі музей БССР / Склад. П. Герасімовіч, А. Рэзіна. Мн., 1976, іл. 1; 1979, іл. 1; Высоцкая Н. Ф. 1976, авторэф.; 1986. С. 58—60, № 12; 1988; 1989; Иконопись; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 7, іл. 27; ЭліМБел. 1984. Т. 1. С. 337; 1984. Т. 2. С. 447, іл. пасля с. 624. Піскун Ю. А. 1986.

Адлюстраван у чырвоным мафорыі з буйным раслінным пазалочаным арнамантам на блакітай падкладцы, зялёнавата-блакітным хітоне з вохрыстым арнамантам на гарлавіне, з дзіцем на левай руцэ ў белым хітоне, падпіразаным чырвоным поясам, і ў вохрыстым гімаціі. У левай руцэ яно трымае чырвоную кветку. Маці Боская ў гэтай родацкі піншца як царыца неба і зямлі, з каронай на галаве. Дзіця таксама з каронай. Фон з пазалочаным раслінным аграфлёўным арнамантам. Палі блакітныя. Валікі, «камяні».

Арнаментальныя аналогіі — прыём джарыравання палёў (абрамленне) мог быць запазычаны з гравюры «Маці Боская Адзігітрыя» (Акафісты і каноны. Вільно, 1628. С. 2, 6; Рай мысленный. Иверский монастырь. 1658, адв. тытула). Ён прысутнічае таксама ў помніках украінскай і нямецкай школ XVI—першай палавіны XVII ст.

ХРЫСТОС УСЕДЗЯРЖЫЦЕЛЬ. 1640.

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ. ФРАГМЕНТ. 1640.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 127 × 87,5 × 2; 125 × 87,5 × 2.

Абразы выяўлены 22-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1972 г. у Тройкай царкве (1738) Жыткавіч. Раскрыты часткова бригадай растураўтараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднянкова ў 1974—1975 гг. і ў Вытворчым аб'яднанні «Белростаўрацыя» А. С. Шпунтам у 1988 г.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Іканавіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 7, іл. 29; Высоцкая Н. Ф. 1981; 1983. Музей 4; 1986. С. 46—48, 183, № 5; № 6; 1989; Иконопись; Пуцко В. Г. 1984.

Хрыстос Уседзяржыцель (з грэч.— Пантакратар) адлюстраваны аніфас у аранжава-чырвоным хітоне з цёмна-чырвоным клавам і аздабленнем на гарлавіне, сінім на зялёнай падкладцы гімаціі. Правай рукой ён благаслаўляе, левай знізу падтрымлівае раскрытае Евангелле з тэкстам у чатыры радкі, з аранжава-чырвоным абразам. Фон жоўты. Палі блакітныя з белым раслінным малюнкам. Німб, подпісы пасярэбраныя. Абрамленне страчана. Маці Боская адлюстравана ў цёмна-чырвоным мафорыі на зялёнай падкладцы, упрыгожаным па краях, гарлавіне і рукавах вохрыстым шыякам і жамчужнікам, з дзіцем у ружовай кашулі, якое сядзіць на яе левай руцэ. Правай рукой яно благаслаўляе, левай знізу падтрымлівае закрытае Евангелле ў цёмна-карычневым пералпце. Німбы пазалочаныя. Фон вохрысты. Палі блакітныя з белым раслінным арнамантам. Арнамент палёў па малюнку і каларыстычнай гаме блізка да арнаменту палёў абраза «Маці Боская Адзігітрыя» (XVII ст.), які знаходзіцца ў Пакроўскай царкве (1901) гор. Іванава Брэсцкай вобл.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ НЕУВЯДАЕМЫЙ ЦВЕТ. Первая половина XVII в.

ХРИСТОС ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ. 1640.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ. Фрагмент. 1640.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

VIRGIN HODIGITRIA THE UNFADING FLOWER. First half of the 17th c.

CHRIST PANTOCRATOR. 1640.

THE VIRGIN HODIGITRIA. Detail. 1640.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA VERGE HODIGUITRIA LA FLEUR INFLÉTRISSABLE.

Première moitié du XVIIe s.

LE CHRIST PANTOCRATOR. 1640.

LA VIERGE HODIGUITRIA. Détail. 1640.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

GOTTESMUTTER HODEGETRIA 'UNVERGÄNGLICHE BLUME'. I. Hälfte 17. Jh.

CHRISTUS PANTOKRATOR. 1640.

GOTTESMUTTER HODEGETRIA. Ausschnitt. 1640.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

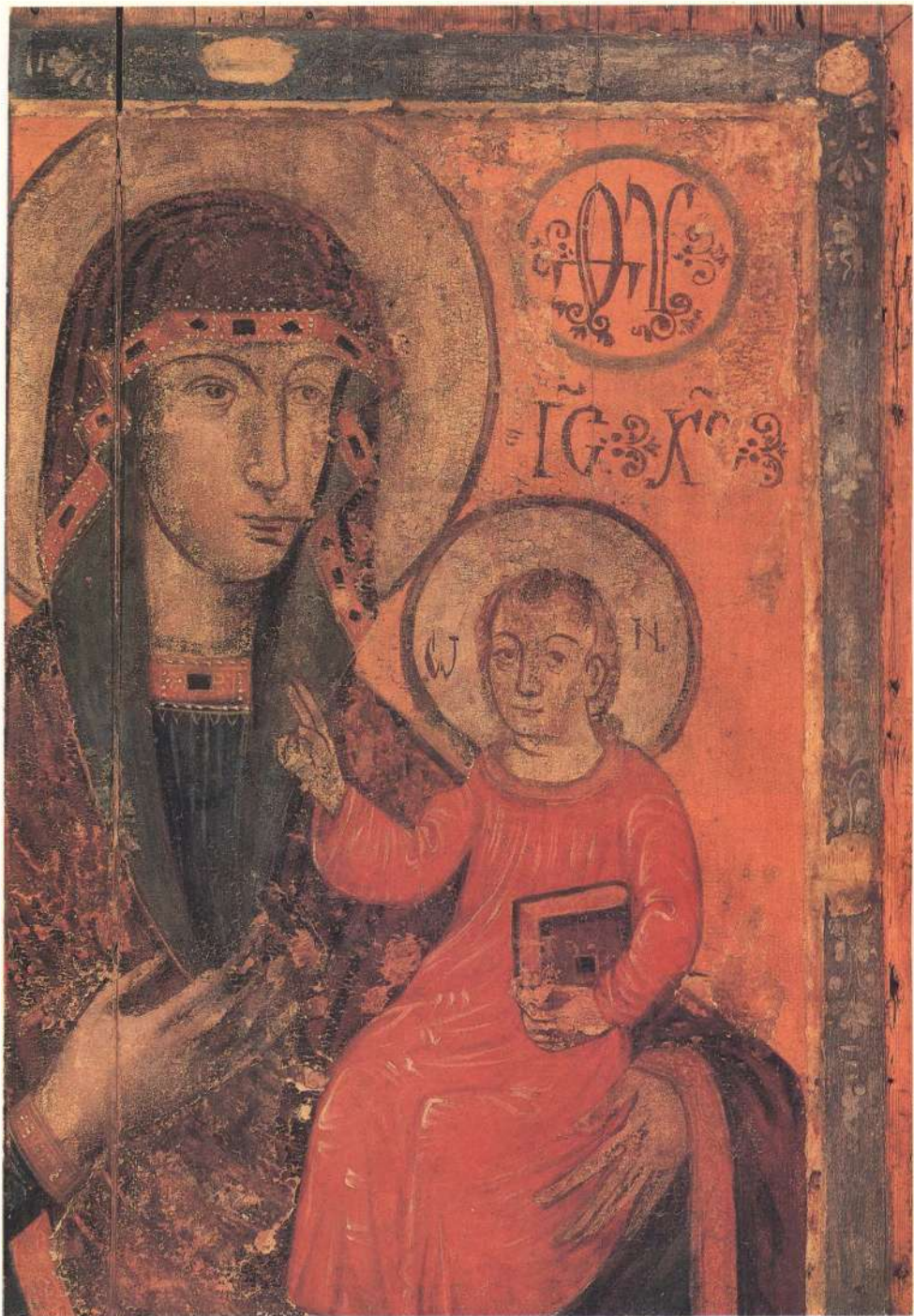

IC

XC

ГВДИТЕ
КОМЕ
СРЕХЯ
ИЩЕ
СЕ-ИДЕВ
МЕНЯ
БЕМИЯ
ВНІСЮ

ГВДИТЕ КОМЕ СРЕХЯ ИЩЕ
СЕ-ИДЕВ МЕНЯ БЕМИЯ ВНІСЮ

ХРИСТОС УСЕДЗЯРЖЫЦЕЛЬ. Першая палавіна XVII ст.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка, яечная тэмпера. 92 × 62 × 2.

Абраз вывезен да Вялікай Айчыннай вайны з гар. пас. Тураў Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.
Раскрыт часткова бригадай рэстаўратораў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднянкова ў 1972—1976 гг.

Выстаўкі:
Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1986. С. 75—76. № 22.
Хрыстос пададзены ў цёмна-чырвоным хітоне з вохрыстым аздабленнем па гарлавіне. Правай рукою благаслаўляе, левай падтрымлівае знізу раскрытае Евангелле. Фон пазалочаны, арнаментаваны. Іканаграфічная схема з некаторымі зменамі бяро пачатак з гравюры «Хрыстос Уседзяржыцель», змешчанай у кнізе «Беседы Макария Египетского» (Вильно, 1627, адв. тытула). Ікананісцамі былі дапушчаны памылкі ў скрыжаванні німба, якія адсутнічалі ў гравюры. Стылістычныя аналогіі — арнамент клава і манера пісьма — Хрыстос Уседзяржыцель (1640). Малюнак арнаменту запазычаны з вышэйназванай гравюры, а матыў падоўжаных лістоў ёсць у Ільі (1668).

ХРИСТОС ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ. Первая половина XVII в.
Белорусская школа.
Государственный художественный музей БССР.

CHRIST PANTOCRATOR. First half of the 17th c.
The Belorussian school.
The Belorussian State Museum of Art.

LE CHRIST PANTOCRATOR. Première moitié du XVIIe s.
Ecole Biélorusse.
Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

CHRISTUS PANTOKRATOR. 1. Hälfte 17. Jh.
Belorussische Schule.
Kunstmuseum Belorußlands.

СИ ЗАПОВЬ	ЕА ИСНАВНДИ
ДАЮ ВАМЪ	ВНДИТЕ МКОМЪ
ДАМОУТЕЪ	НЕТЕДЕ ВАБО
ДВТА АИМЪИ	НЕНЪИДЪЦЕ

Пётр Яўсеевіч з Галынца.

НАРАДЖЭННЕ МАЦІ БОСКАЙ. 1649.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 110 × 84 × 2,5.

Абраз выяўлен у 1918 г. ва Успенскай царкве (1670) Магілёва. Раскрыты ў Дзяржаўнай мастацкай рэстаўрацыйнай майстэрні М. А. Баранавым, В. В. Філатавым, А. М. Рабінаў у 1954—1956 гг.

Выстаўкі:

Мінская абласная выстаўка. 1918.

1-я Усебеларуская мастацкая выстаўка. 1926.

Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей у БССР. Мінск, 1985.

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Публікацыі:

Каталог Мінскай абласной выставкі древностей и изящных изделий. Мн., 1918. № 95. С. 12; Шчкаціхін М. М., 1926, № 1. С. 14; 1928. Т. 2. С. 161, 164, 165; Літ. і мастацтва. 1948, № 48; БСЭ. 2-е изд. М., 1950. Т. 4. С. 516; Орлова М. А. Искусство Советской Белоруссии. М., 1960. С. 6; Всеобщая история искусств. Кн. 1. М., 1960. Т. 2. С. 198; Краткая художественная энциклопедия: Искусство стран и народов. М., 1962. Т. 1. С. 167; Кауер М. С. 1969. С. 65; Дзяржаўны мастацкі музей БССР: Кароткі даведнік / Склад. І. М. Паньшына, А. К. Рэсіна. Мн., 1969. С. 6—7; БелСЭ. Мн., 1971. Т. 4. С. 430; 1972. Т. 5, іл. перад с. 17; 1975. Т. 12. С. 603. Дорошевич Э., Конов В. Очерки истории эстетической мысли Белоруссии. М., 1972. С. 89; Искусство народов СССР: Искусство XIV—XVII вв. М., 1974. Т. 3. С. 170—172; Художники народов СССР: Биобиблиографический словарь. М., 1976. Т. 3. С. 522; Высоцкая Н. Ф. 1974, 1976, автореф.; 1981, 1983. Музей 4; 1986. С. 50—53, № 8; 1988. С. 155—162; 1989. С. 5, № 8; 1989, аўтограф, искусство; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 6, іл. 17. Вецер Э. І. 1988. С. 46—47; ЭліМБел. 1984. Т. 1. С. 337, іл. 64.

Злева пад светла-карычненым балдахінам (полагам) з зялёнай на карычневай падкладцы драпіроўкай, на двухступенчатай пасцелі пад чырвонай коўдрай, аблакаціўшыся на беляз з тканымі прошвамі падушкі, сядзіць Ганна ў сінім адзенні, у белай з чырвонымі затканымі палосамі намітцы. Побач стаць служанкі ў светла-вохрыстым, цёмна-чырвоным, сінім, светла-зялёным адзенні з дарамі ў руках. Справа каля накрытага зялёным з цёмна-чырвоным шыякам абрусам стала сядзіць у сінім хітоне, цёмна-чырвоным гімаці і аакім з кіем у руцэ. На сталае — керамічная чаша, ваза з кветкамі. На заднім плане ў ружовым з авальным завяршэннем акне за пазалочанай радзэфнай рашоткай намалеваны тры шэрыя дамы. На пярэднім плане — сідна купання Маці Боскай дзвюма служанкамі ў вохрыстым, цёмна-чырвоным, сінім адзенні, у намітках. На чырвоным полсе ў адной служанкі — жоўты кашалёк. На падлозе — керамічны збан, драўляная кадзь (цэбар) з вадой, дзіцячы ложкач на кадзесіках. Вохрыста-фіялетавае падлога расчэрчана чырвонымі лініямі на квадраты. Фігуры прызямстыя.

Унізе справа надпіс бяляламі ў два радкі, надпісы над німба-

мі Ганны і іаакіма.

Петр Евсеевич из Голынца.

РОЖДЕСТВО БОГОМАТЕРИ. 1649.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Piotr Yevseyevich of Golynets.

THE NATIVITY OF THE VIRGIN. 1649.

DETAIL.

DETAIL.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Piotr Evséevitch de Golynets.

LA NATIVITÉ DE LA VIERGE. 1649.

DETAIL.

DETAIL.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Piotr Jewsejewitsch aus Holvez.

GEBURT DER GOTTESMUTTER. 1649.

AUSSCHNITT.

AUSSCHNITT.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

СВЯТА АННА

Роден Батко джамин Петров Звонички
ЗТОЛНИК

Маларыцкі майстар.

ПРААБРАЖЭННЕ. 1648.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 121 × 85,5 × 2,5—4,5.

Абраз выяўлен экспедыцыяй Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР у 1970 г. у Мікалаеўскай царкве (1907) Маларыты.

Раскрыт рэстаўратарам Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворчых майстарняў Міністэрства культуры БССР А. С. Шпунтам у 1978 г.

Выстаўкі:

Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей у БССР. Мінск, 1985.

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Іканавіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаў, Масква, 1990.

Публікацыі:

Вецер Э. І. 1972. С. 237; 1983, 1987. С. 46—47, 53; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 7, іл. 30—32; Высоцкая Н. Ф. 1976, авторэф.; 1981; 1983. Музей 4; 1986. С. 48—50, 184, № 7; 1989. С. 5, № 8; Іконопись; Быцева І. М. 1984. С. 43—50; Быцева І. М., Хадька Ю. В. 1989. С. 30—34.

У цэнтры кампазіцыі на гары ў пазалочаным ззянні — мандорле — у белым адзенні стаіць Хрыстос, па баках на гарах — прарокі: Ілья ў зялёным хітоне, белым на вохрыстай падкладцы гімаціі і Майсей у блакітным хітоне, светла-карычневым на зялёнай падкладцы гімаціі. Знізу — уражаныя цудам вучні Хрыста: Іакаў, Іаан, Пётр у пунсовым, зялёным, светла-карычневым, цёмна-чырвоным адзенні. Да асноўнай кампазіцыі ўведзены сцэны ўзыходжання і сыходжання Хрыста ў цёмна-чырвоным хітоне, сінім плашчы з вучнямі ў чырвоным, сінім, карычнева-чырвоным, вохрыстым, зялёным адзенні. Фон пазалочаны з раслінным арнамантам. Палі чорныя з белым раслінным арнамантам, Валкі, «камяні».

У Праабражэнні ілюстравана евангельская легенда. Вытокі іканграфіі бяруць пачатак са старажытнахрысціянскага мастацтва. Свята ўведзена ў царкоўны календар у IV ст. У народзе называецца «Спас яблычыны».

Іканграфічная схема запэчатана з аднайменнай гравюры, змешчанай у кнізе «Трефологон» (Кутейн, 1647. С. 344). У яе дабаўлены сцэны ўзыходжання і сыходжання Хрыста з вучнямі.

Малорытскі майстар.

ПРЕОБРАЖЕНИЕ. 1648.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Anonymous artist of Malorita.

THE TRANSFIGURATION. 1648.

DETAIL.

DETAIL.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Artiste de Malorita.

LA TRANSFIGURATION. 1648.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister aus Malorita.

VERKLÄRUNG. 1648.

AUSSCHNITT.

AUSSCHNITT.

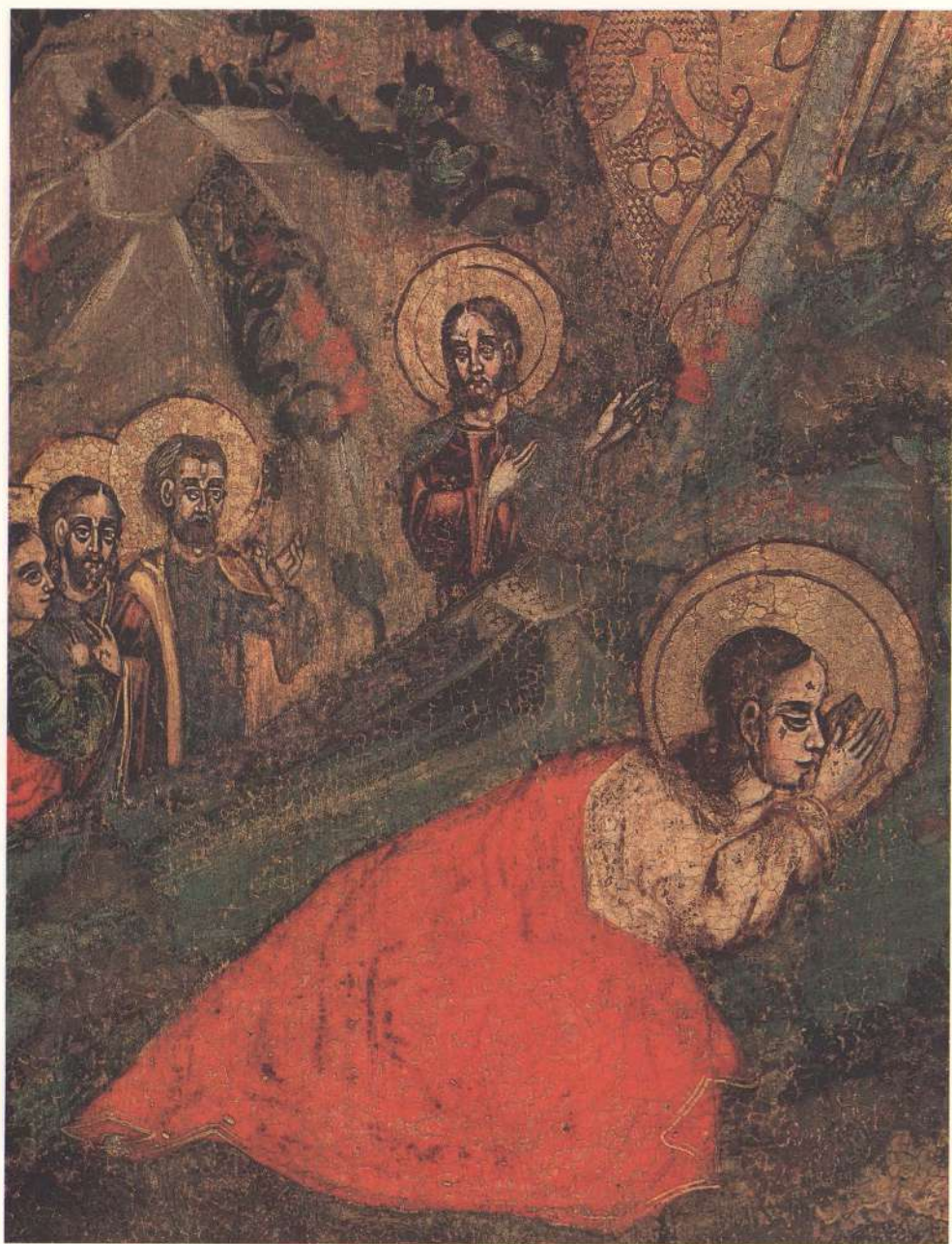
Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

СВЯТЫЙ ПРОВОДНИКЪ НА ПАНЕЮ

СВЯТЫЙ ПРОВОДНИКЪ НА ПАНЕЮ

Маларыцкі майстар.

ПАКРОУ. 1649.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 123,5×80×2—5.

Абраз выяўлен экспедыцыйны Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР у 1970 г. у Мікалаеўскай царкве (1907) Маларыты.

Раскрыт рэстаўратарам Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворчых майстэрняў Міністэрства культуры БССР А. С. Шпунт-там у 1978 г.

Выстаўкі:

Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей у БССР. Мінск, 1985.

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988. Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўл, Масква, 1990.

Публікацыі:

Вецер Э. І. 1972. С. 237; 1981; 1983; 1987. С. 46—47, 53.

Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 6, іл. 18—20; Высоцкая Н. Ф. 1981; 1983. Музей 4; 1986. С. 53—58, 184, № 9; 1988.

С. 262; 1989. С. 5, № 7; Іконопись; ЭліМБел, 1984. Т. 1. С. 14,

337; Быцева І. М. 1984. С. 43—50; 1989; Піскун Ю. А. 1989. С. 35.

Кампазіцыя ўяўляе радова-суздальскі тып Пакрова. На пазалочаным з раслінным арнаментам фоне на блакітных воблаках

адлюстравана Маці Боская ў сінім хітоне, цёмна-чырвоным мафорыі з белым покрывам у руках, канцы якога прытрымліваюць

два крылатыя анёлы ў чырвоным, зялёным адзенні. Па баках ад

Маці Боскай на воблаках — святыя, апосталы. Знізу злева, на

архітэктурным фоне, сярэд апосталаў, святых, пакутнікаў, манахаў,—

Епіфаній і Андрэй Юродзвы, у цэнтры на светлым амбоне —

Раман Сладкапец у светла-ружовым адзенні. Падлога расчэрчана. Палі

чорныя з белым раслінным арнаментам. Валікі, «камяні».

Ікананісныя помнікі «Пакрова» вядомы на Русі з XIII ст.

У XIV ст. сустракаюцца два іканграфічныя зводы — наўгародскі і

радова-суздальскі. У наўгародскім паказаны знізу зачыненыя

царскія вароты, каля якіх стаяць Андрэй Юродзвы, Епіфаній, апосталы,

пакутнікі, зверху — Маці Боская з узнятымі рукамі. Анёлы над яе

галавою трымаюць покрыва.

Арнаментальныя аналогіі «Тройца» і «Маці Боская Адзігітрыя»

(XVII ст.) з Украіны (ДБЖ-62, 63).

Малорыцкі майстар.

ПОКРОВ. 1649.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Anonymous artist of Malorita.

THE INTERCESSION. 1649.

DETAIL.

DETAIL.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Artiste de Malorita.

L'INTERCESSION. 1649.

DETAIL.

DETAIL.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister aus Malorita.

MARIÄ SCHUTZ. 1649.

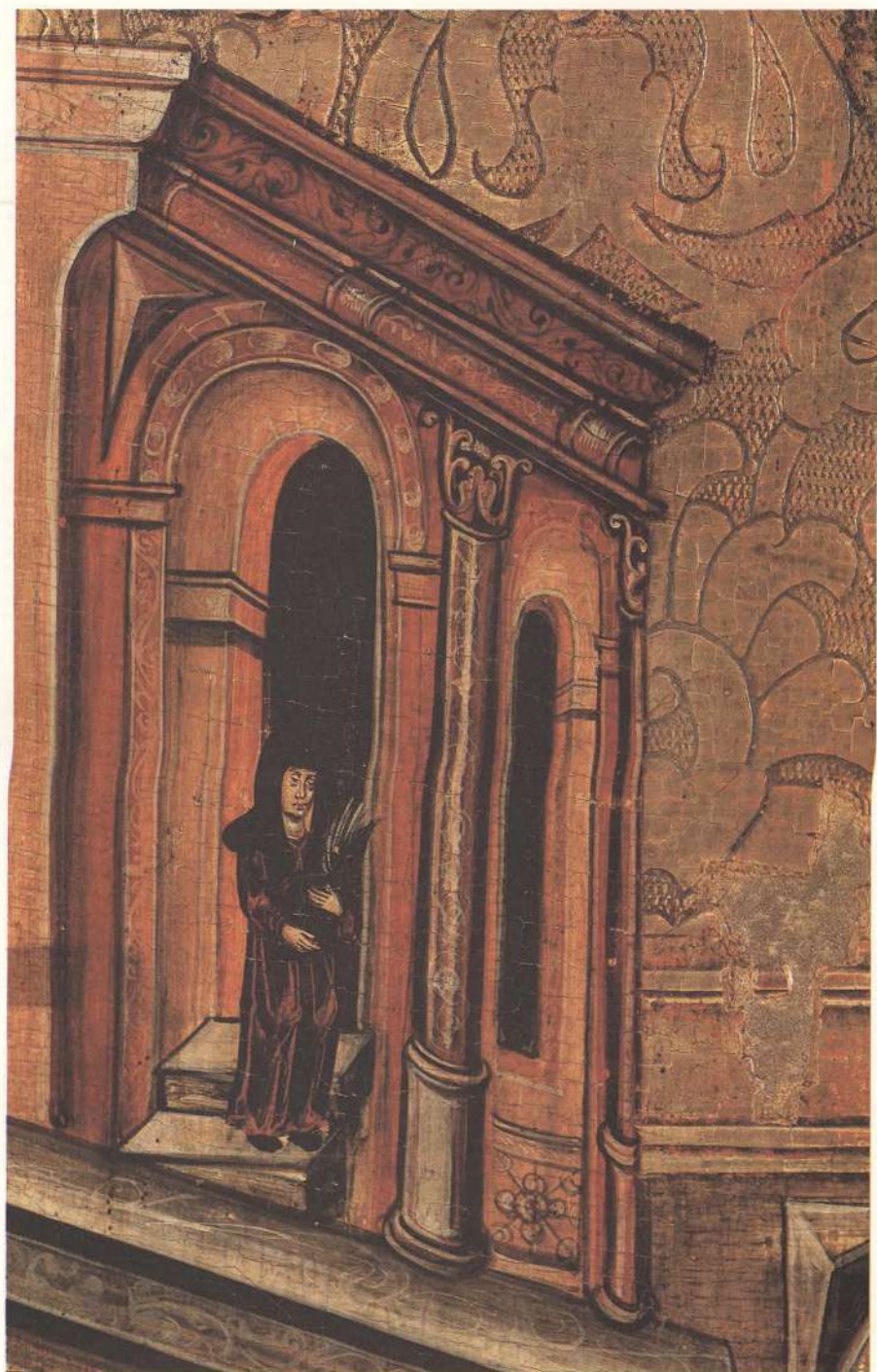
AUSSCHNITT.

AUSSCHNITT.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

Маларыцкі майстар.

УСПЕННЕ. 1650.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 119×94×3—5.

Абраз выяўлен экспедыцыяй Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР у 1970 г. у Свята-Праабражэнскай царкве (1862) с. Олтуш Маларыцкага р-на Брэсцкай вобл.

Раскрыт рэстаўратарам Інстытута «Рэстаўрацыя» А. М. Кравічэвым пад кіраўніцтвам С. В. Філатава ў 1979 г.

Выстаўкі:

Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей у БССР. Мінск, 1985.

Тамперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Іканапіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Вецер Э. І. 1972. С. 237; 1983; 1987. С. 46—47, 53; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 6, іл. 39—41; Высоцкая Н. Ф. 1981; 1983. Музей 4; 1986. С. 55—57, 184, № 10; 1989. С. 5, № 9; Иконопись; Быцева І. М. 1984. С. 43—50; 1989; ЭліМБел. 1984. Т. 1. С. 337. Схема з'яўлення разгорнутым варыянтам кампазіцыі Успення. Унізе ў цэнтры паказана пасцель з чырвоным покрывам, упрыгожаным буйным раслінным пазалочаным арнаментам і белым верхам. На ёй ляжыць паміраючая Маці Боская ў цёмна-чырвоным мафорыі і блакітным хітоне. Па баках ложа — апосталы ў рознакаляровым адзенні. За пасцелью ў пазалочанай мандорле — Хрыстос у сінім хітоне, цёмна-чырвоным гімаціі, які прымае душу Маці Боскай у выглядзе спавітай фігуркі. Зверху сцена ўзнясання Маці Боскай «во плоти» і перадача ёю пояса Фаме, які спазніўся к Успенню. На воблаках анёлы нясуць з усіх канцоў сусвету апосталаў. Перад пасцелью Маці Боскай — сцена адсячэння анёлам рук Аўфонуі, які спрабаваў апаганіць цела Маці Боскай, перакульць яе пасцель. Карычневы поэм расчорнены. Палі сінія з белым раслінным арнаментам. Валкі, «камяні».

Іканаграфія складалася ў візантыйскім мастацтве пад уплывам фальклорных уяўленняў, якія адлюстраваліся ў царкоўных песнапеннях і апокрыфах. У Візантыі, на Русі вядомы кароткі і разгорнуты варыянты кампазіцыі. У XV—XVIII стст. апакрыфічныя падрабязнасці займаюць усё большае месца ў адлюстраванні, напрыклад, пояса Маці Боскай, Фамы.

Малорыцкі майстар.

УСПЕННЕ. 1650.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Anonimous artist of Malorita.

THE DORMITION. 1650.

DETAIL.

DETAIL.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Artiste de Malorita.

LA DORMITION. 1650.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister aus Malorita.

MARIA ENTSCHLAFEN. 1650.

AUSSCHNITT.

AUSSCHNITT.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

Маларыцкі майстар.
НАРАДЖЭННЕ МАЦІ БОСКАЙ. 1648—1650.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 120,5 × 100 × 2,3.

Абраз выяўлен 12-й і 33-й экспедыцыямі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у могілнікавай капліцы (XVIII ст.?) с. Ляхаўцы Маларыцкага р-на Брасцкай вобл. у 1969, 1978 гг. Раскрыт рэстаўратарам Вытворчага аб'яднання «Белрастаўрацыя» П. Р. Журбею у 1988 г.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс XV — XVIII стст. Мінск, 1988.

Публікацыі:

Церашчатава В. 1972 (нераскрыты помнік, датаваны канцом XVI — пачаткам XVII ст.); Вепер Э. І. 1974. С. 604, 605; 1983; 1987. С. 187—198 (да рэстаўрацыі абраз аднесены да XVI ст.); Хадька Ю. В. 1984. С. 30—36 (аднесены да канца XVI — пачатку XVII ст.); Збор. 1984. С. 18; ЭліМБел. 1984. Т. 1. С. 14, 334; Быцэва І. М., Хадька Ю. В., 1989. С. 30—34 (лічаць, што па характару арыяменту ён блізі да групы абразоў, датаваных 1630—1655 гг., і быў створаны пасля 1655 г.); Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 55, 85.

У візантыйскім і старажытнарускім мастацтве кампазіцыя складалася на аснове апакрыфічнай літаратуры так званaga «Первоевангелія Іакова» (V) і «Псевдоевангелія Матфея». У помніках XI ст. сюжэт прадстаўлены фігурай нападляжачай на пасцелі Ганны, трыма служанкамі і сцэнай купання дзіцяці. Да XIV ст. уводзіцца фігура Іаакіма. У XV — XVI стст. і пазней іншы раз дадаецца сцэна «Ласкання» (дзіцяці Іаакіма і Ганнай) і малюнак птушак каля вадаёма. У зводным ікананічным арыгінале іканаграфія нараджэння Маці Боскай апісваецца так: «Анна на одре лежить, перед нею девицы стоят, держат дары, а инши солнечник и свечи, девица святую Анну держит под плеча, Иоаким зрит из верхния палаты, баба святую Богородицу омывает в купели до пояса, девица в купель воду льет из сосуда. Посторонь палата празелень, а низу той палаты сидят Иоаким и Анна на престоле и держат Пресвятую Богородицу, а меж палат столбы каменные и тех палат законы червлены и празелены, около ограда вохрена, бела» (Сводный иконописный подлинник XVIII в.: По списку Г. Филимонова. М., 1877. С. 148; Антонова В. И., Мнева Н. Е. Т. 1. С. 86; КЖС. 1855. Сентябрь День 8. С. 75; Смирнова Э. С. Живопись Великого Новгорода. М., 1976. С. 204).

Увядзенне ў кампазіцыю Іаакіма, які стаіць, сядзіць, а іншы раз трымае Марыю, сустракаецца ў жывапісе Містры і Афона (XIV—XVI стст.).

Маларыцскі майстар.
РОЖДЕСТВО БОГОМАТЕРИ. 1648—1650.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Anonymous artist of Malorita.

THE NATIVITY OF THE VIRGIN. 1648—1650.

DETAIL.

DETAIL.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Artiste de Malorita.

LA NATIVITE DE LA VIERGE. 1648—1650.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister aus Malorita.

GEBURT DER GOTTESMUTTER. 1648—1650.

AUSSCHNITT.

AUSSCHNITT.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

Маларыцкі майстар.

ЦАЛАВАННЕ ІААКІМА І ГАННЫ. БЛАГАВЕСЦЕ ГАННЕ.
1648—1650.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 68 × 100 × 4.

Абраз выяўлен экспедыцыйнай Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР у 1970 г. у Свята-Праабражэнскай царкве (1862) с. Олтуш Маларыцкага р-на Врэйскай вобл.

Раскрыт рэстаўратарам Вытворчага аб'яднання «Белрэстаўрацыя» П. Р. Журбеем у 1988 г.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Публікацыі:

Вецер Э. І. 1988. Т. 2. С. 48, 51 (абраз названы «Цалаванне Ганны і Іаакіма», аднесены да першай паловы XVII ст.). Дадзеная схема, якая сустракаецца ў старажытнарускім і беларускім мастацтве XVI—XVIII стст., з'яўляецца адным з варыянтаў кампазіцыі, распрацаванай у заходнеўрапейскім, візантыйскім і засвоенай у старажытнарускім мастацтве «Сустрэчы ля залатых варот». Яна склалася на аснове тэкстаў Псеўдаэвангелія Матфея (III, 5) і Евангелія ад Нараджэння (V, 1), дзе расказваецца, што на 30-ты дзень пасля Благавесця Іаакім сустраў і пацалаваў ля залатых варот Іерусаліма Ганну.

Схема Благавесця Ганне склалася на базе Псеўдаэвангелія Матфея (II, 2) і Евангелія ад Нараджэння (IV, 1). Ганна моліцца ў садзе на фоне пейзажу з гарой. Анёл прынёс ёй шчаслівую вестку, што ў яе народзіцца дачка Марыя.

Малоритский мастер.

ЦЕЛОВАНИЕ ИОАКИМА И АННЫ. БЛАГОВЕСТИЕ АННЕ.
1648—1650.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Anonymous artist of Malorita.

THE KISSING OF JOACHIM AND ANNA. THE ANNUNCIATION TO ANNA. 1648—1650.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Artiste de Malorita.

LE BAISER DE JOACHIM ET ANNE. L'ANNONCIATION À ANNE. 1648—1650.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister aus Malorita.

HEILIGER JOACHIM UND HEILIGE ANNA. VERKÜNDIGUNG AN ANNA. 1648—1650.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

УЗНЯСЕННЕ. Сярэдзіна XVII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 140 × 106 × 2 — 6,5.

Выяўлен экспедыцый у 1921 г. у Стэфанаўскай царкве (XVII ст.) Слуцка.

Абраз раскрыты ў Дзяржаўнай цэнтральнай мастацкай рэстаўрацыйнай майстэрні Ф. А. Мадаравым, В. В. Філатавым, І. П. Горыным у 1954—1956 гг.

Выстаўкі:

1-я Усебеларуская мастацкая выстаўка. Мінск, 1926.

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Публікацыі:

Шчэкацін М. М. 1926. № 12. С. 16 (адносіў да XVII ст.); Высоцкая Н. Ф. 1976, авторэф.; 1986. С. 60—61, № 13. Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 8, іл. 42.

На Хрыста ў цёмна-чырвоным хітоне, карычневым гімаціі, які ўзносіцца ў славе, што падтрымліваецца анёламі ў чырвоным, сінім, блакітным адзенні з карычневымі і блакітнымі крыламі, паказваюць два анёлы ў белых гімаціях з карычневымі крыламі, якія стаіць на гары Елеонскай, апосталам у чырвоным, вохрыстым, блакітным адзенні. Злева — выдзелена німбама Маці Боскай ў блакітным хітоне, цёмна-чырвоным мафорыі. Пазем светла-зялёны з карычневымі кветкамі. Фон, німба, мандорла аграфіяны. Палі чорныя з пасярэбраным раслінным арнамантам. Валкі, «камяні».

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГТРЫЯ (КРУПЕЦКАЯ?). Другая палатна XVII ст.

Беларуская школа.

Кафедралны (раней бернардзінскі) сабор (1642). Мінск.

Дошка, яечная тэмпера. 113 × 71,5 × 2.

Абраз раскрыты рэстаўратарам П. Р. Журбеём у 1982 г.

У абразе фон, німба, кароны, клеімы адзення Маці Боскай і дзіцяці выкананы аграфіеннем на лямкуса з тапіроўкай, пазалотай. Колерам намалеваны лікі, рукі, аголеныя ступні ног дзіцяці, анёлаў, зялёны падпяразаныя споды, чырвоныя хітоны (?), шорны з прапрацаванымі паперткамі крылы, белая лілея, чырвоныя маняграмы Маці Боскай і дзіцяці, зялёны падкладка мафорыя Маці Боскай і каларовыя джкаратыўныя камяні ў каронах.

У дэкоры актыўна выкарыстаны, аблюбованы ў перыяд пышнага барока акант, вінаградныя гронкі, садавіна (Высоцкая Н. Ф. 1984, іл. 34).

МАЦІ БОСКАЯ ЗАМІЛАННЕ. 1656.

Беларуская школа (?).

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 109 × 89 × 2,5.

Абраз выяўлен 21-й экспедыцый Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1972 г. у Святастроіцкай царкве (1875) с. Месткавічы Пінскага р-на Брэсцкай вобл. Паходзіць з Жыткавіцкай або Семяховіцкай царквы.

Раскрыты рэстаўратарам Вытворчага аб'яднання «Белрэстаўрацыя» П. Р. Журбеём у 1989 г.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1983. Музей 4; 1986. С. 184.

Абраз «Маці Боская Заміланне» з'яўляецца пераводам тыпу Элеусы (Eleusa — Міласцівая), які прыйшоў у іканграфію грэка-праваслаўнай абшчыны ў Італіі (XIII ст.). Гэты звод, вядомы ў візантыйскіх роспісах (напрыклад, Кахрые-Джамі, XIV ст.), быў цесна звязаны з Маці Боскай Страснай.

Маці Боская прадстаўлена ў блакітным сподзе і цёмна-чырвоным мафорыі. Дзіця, агранутае ў белы хітон і вохрысты гімаціі, абхапіла руку Маці Боскую і прыхілілася да яе шыкі. Маці Боская плячотна абдымае яго дзвюма рукамі. (Калі ж рука дзіцяці ляжыць на руцэ Маці Боскай, гэты тып дадаткова называецца яшчэ Спаручніца.)

Ножкі дзіцяці аголены, г. зн. сандалі зваліліся з ног. Тут яшчэ няма спалуху дзіцяці, якое ўбачыла анёлаў з прыладамі пакут, што мае месца ў кампазіцыі «Маці Боская Страсная». У названым абразе ёсць водгук яшчэ аднаго варыянта радаснага замілання, што атрымаў назву — Салодкае цаляванне — Глікафілуса.

ВОЗНЕСЕННЕ. Сярэдзіна XVII в.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ (КРУПЕЦКАЯ?). Вторая половина XVII в.

Белорусская школа.

Кафедральный (ранее бернардинский) собор (1642). Минск.

БОГОМАТЕРЬ УМИЛЕНИЕ. 1656.

Белорусская школа (?).

Государственный художественный музей БССР.

THE ASCENSION. Mid-17th c.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

THE VIRGIN HODIGITRIA (OF KRUPETSZY?). Latter half of the 17th c.

The Belorussian school.

The Cathedral (a former Bernadine church). 1642. Минск.

THE VIRGIN OF COMPASSION. 1656.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

L'ASCENSION. Milieu du XVIIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

LA VIERGE HODIGUITRIA (KROUPETSKAÏA?). Deuxième moitié du XVIIe s.

Ecole biélorusse.

Cathédrale (ancienne église bernardine). 1642. Минск.

LA VIERGE «Tu es ma joie». 1656.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

HIMMELFAHRT CHRISTI. Mitte 17. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Beloruflands.

COTTESMUTTER HODEGETRIA (VON KRUPETZY?). 2. Hälfte 17. Jh.

Belorussische Schule.

Kathedrale (früher Bernhardinerkirche). (1642). Минск.

GOTTESMUTTER „RÜHRUNG“. 1656.

Belorussische Schule (?).

Kunstmuseum Beloruflands.

IN TIBI
MAIUS

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ БАРКАЛАБАЎСКАЯ. 1659. Беларуская школа.

Святатроіцкая царква (1890—1899). Быхаў. Абраз паходзіць з Баркалабаўскага жаночага манастыра (1623—1648) пад Магілёвам.

Дошка, яечная тэмпера. 125 × 88,5 × 3.

Выяўлен 27-й экспедыцыйнай Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г.

Публікацыі:

Без-Корніловіч М. О. Исторические сведения о примечательных местах в Белоруссии с присовокуплением и других сведений, к ней же относящихся. Спб., 1855. С. 205; Слава Богоматери. М., 1907. С. 523; Поселянин Е. (Погожев Е. Н.). Богоматерь: Полное иллюстрированное описание ся земной жизни и посвященных ся имени чудотворных икон. Спб., 1910. С. 462—463; Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 7, іл. 46; Быцева І. М., Хадыка Ю. В. 1985 (аўтары, даследуючы арнаментыку фону, мяркуюць, што яна магла быць створана ў канцы XVI — пачатку XVII ст. на тэрыторыі паміж Слуцкам і Слонімам); Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 184; Вецер Э. І. 1988. С. 51. (Абраз адносіцца да 1-й палавіны XVII ст.).

ПАРАСКЕВА З ЖЫЦЦЕМ. 1659.

Беларуская школа.

Троіцкая царква (XVIII ст.). С. Бездзеж Драгічынскага р-на Браскай вобл.

Дошка, яечная тэмпера. 143 × 105 × 1,5—5. Пацімнела пакост, палі замаляваны.

Абраз выяўлен экспедыцыйнай Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР у 1970 г.

Публікацыі:

Вецер Э. І. 1972. С. 237, 1975; Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1983. Музей 4. 1986. С. 44—66, 184; 1988; Быцева І. М. 1984. С. 43—50; Пуцко В. Г. 1984; Хадыка Ю. В. 1988. С. 140—141.

Даведка:

Вакол сярэдніка з адлюстраваннем Параскевы ў рост у белым хітоне, карчыным гімціці і чырвоным плашчы з 6-канцовым крыжам у правай руцэ размешчаны жыццыйны клеймы наступным чынам: «Святую веводшу ў цяміну», «Параскева перад царом», «Параскева мучыша жыламі говажымі», «Святая Ігемену плюну ў твар, калі яе прывялі на судзілішча», «Параскеву застрашаюць прутамі», «Святая пакрышы ідалы», «Адсячэнне галавы святой Параскевы».

УВАСКРЭСЕННЕ — САШЭСЦЕ ў ПЕКЛА. Другая палавіна XVII — пачатак XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 131,5 × 84,5 × 2,5.

Абраз выяўлен экспедыцыйнай Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР у 1970 г. і 32-й экспедыцыйнай Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1977 г. у Троіцкай царкве (XVIII ст.) с. Бездзеж Драгічынскага р-на Браскай вобл.

Раскрыт растаўратарам Спецыяльных навукова-растаўрацыйных вытворчых майстэрняў Міністэрства культуры БССР П. Р. Журбеум у 1978 г.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV — XVIII стст. Мінск, 1988. Іканавік Беларусі XVII — XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Вецер Э. І. 1972. С. 235—236 (абраз аднесен да XVII ст.); Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 8, іл. 52; Высоцкая Н. Ф., 1986. С. 65—67, № 16; 1988. С. 317; ЭліМБел. 1985. Т. 2, іл. перад с. 634.

Заўвага:

Палі, надпісы і сярэднік выкананы ў другой палавіне XVII ст. На абразе зроблены частковыя прапіскі ў пачатку XVIII ст.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ БАРКОЛАБОВСКАЯ. 1659. Белорусская школа.

Святотроицкая церковь (1890—1899). Быхов.

ПАРАСКЕВА С ЖИТИЕМ. 1659.

Белорусская школа.

Троицкая церковь (XVIII в.). С. Бездеж Брестской обл.

ВОСКРЕСЕНИЕ — СОШЕСТВИЕ ВО АД. Вторая половина XVII — начало XVIII в.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

THE VIRGIN HODIGITRIA OF BARKOLABOVO. 1659.

The Belorussian school.

The Church of St. Trinity (1890—1899). Bykhov.

ST. PARASKEVA WITH SCENES FROM HER LIFE. 1659.

The Belorussian school.

The Church of St. Trinity (18th c.), Bezdezh vil., Brest Region.

THE RESURRECTION — ANASTASIS (DESCENT INTO HELL).

Latter half of the 17th — early 18 th cc.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA VIERGE HODIGUITRIA BARKOLABOVSKAIA. 1659.

Ecole belorusse.

Eglise de la Sainte-Trinité (1890—1899). Bykhov.

SAINTE PARASCÈVE DANS L'ENCADREMENT HAGIO-GRAGHIQUE. 1659.

Ecole belorusse.

Eglise de la Trinité (XVIIIe s.). Village de Bezdej de la région de Brest.

LA RÉSURRECTION — LA DESCENTE AUX ENFERS.

Deuxième moitié du XVIIe — début du XVIIIe s.

Ecole belorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

GOTTESMUTTER HODEGETRIA VON BARKOLABOWO. 1659.

Belorussische Schule.

Heilige-Dreifaltigkeits-Kirche (1890—1899). Bychow.

HEILIGE PARASKEWA MIT LEBENSGESCHICHTE. 1659.

Belorussische Schule.

Dreifaltigkeitskirche (18. Jh.). Besdesch, Gebiet Brest.

AUFERSTEHUNG — NIEDERFAHRT ZUR HÖLLE. 2. Hälfte

17.— Anfang 18. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

СЪ СЪВЪЩАНИЕМЪ СЪ СВЯТЫМЪ ДУХОМЪ

СЪ СЪВЪЩАНИЕМЪ СЪ СВЯТЫМЪ ДУХОМЪ

СЪ СЪВЪЩАНИЕМЪ СЪ СВЯТЫМЪ ДУХОМЪ

СЪ СЪВЪЩАНИЕМЪ СЪ СВЯТЫМЪ ДУХОМЪ

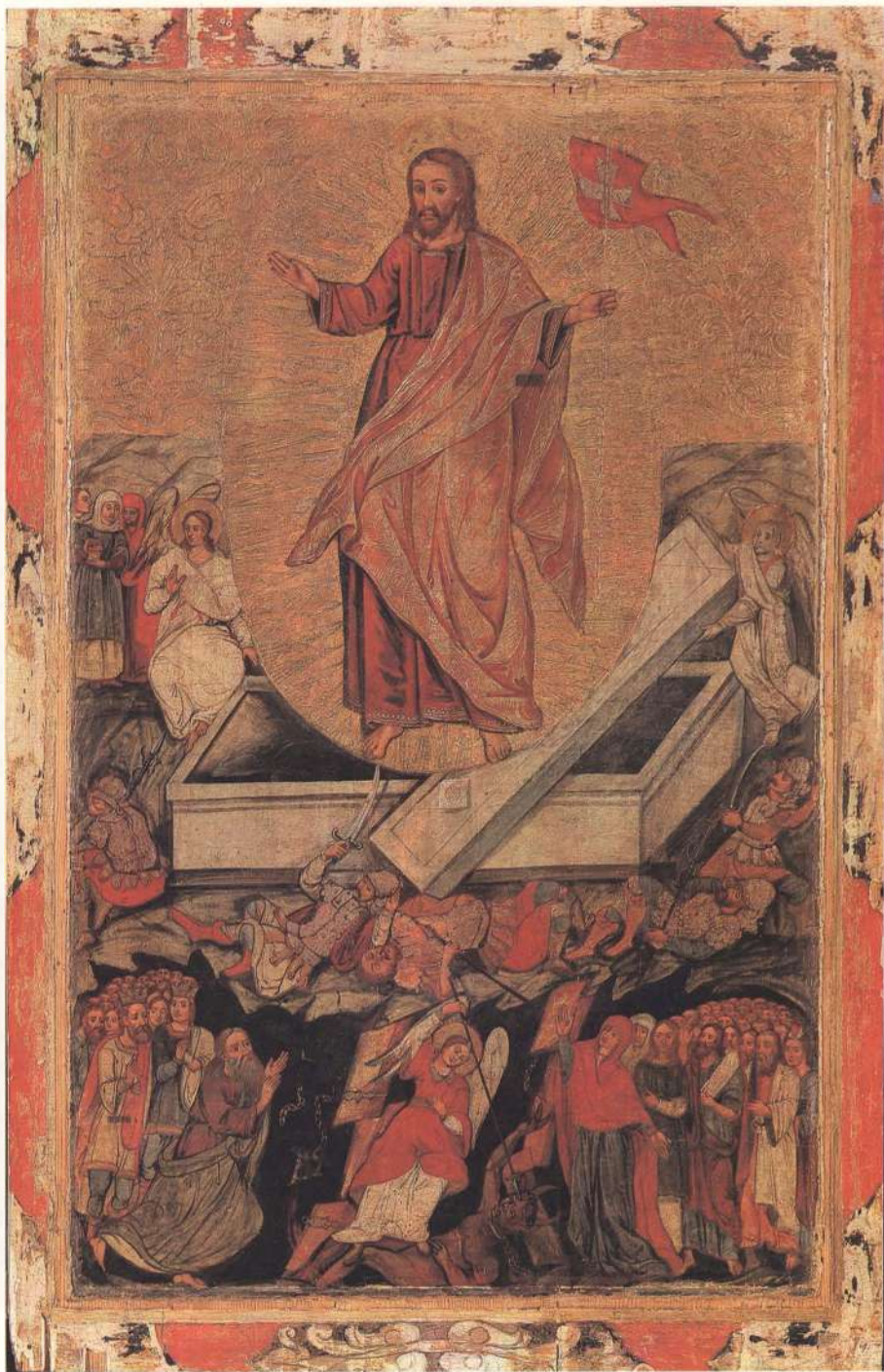
СЪ СЪВЪЩАНИЕМЪ СЪ СВЯТЫМЪ ДУХОМЪ

СЪ СЪВЪЩАНИЕМЪ СЪ СВЯТЫМЪ ДУХОМЪ

НА ДА БЪДЕТЬ СЕ СЪБРА ЗЪ СТО ВЪ МЪЩАРАУ КОВЕ НАУЕИНА ХВАЛО СЪБЪ
РАБОМЪ ЖИМЪ АНТОНОМУ АНКОБИ ЕМЪ РОКО А Х Н В

УВАСКРЭСЕННЕ — САШЭСЦЕ ў ПЕКЛА. Сярэдзіна — другая паловіна XVII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 127×93×2,5—5.

Абраз выяўлен 32-й экспедыцыйнай Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1977 г. у царкве Нараджэнне Маці Боскай (1860—1865) с. Лахва Столінскага р-на Брэсцкай вобл. Раскрыт рэстаўратарам Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворчых майстарань Міністэрства культуры БССР П. Р. Журбеем у 1978 г.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV — XVIII стст. Мінск, 1988.

Ікананіс Беларусі XVII — XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 7, іл. 47. Вецер Э. І. 1981; Быцэва І. М., Хадька Ю. В. 1985 (аўтары, даследуючы арнаментыку фону, мяркуюць, што абраз мог быць створан у 1630—1660 гг.). ЭліМБел. 1985. Т. 2. С. 565; Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 61—63, № 14; 1989. С. 5, № 6; Вецер Э. І. 1988. С. 47—48; Хадька Ю. В. 1988. С. 141.

У блакітнай мадэры Хрыстос у цёмна-чырвоным хітоне, вохрыстым гімаціі стаіць на карычневых разбураных створках варот пекла з замкамі, ланцугамі, якія разлятаюцца, і падмае з пекла Адама ў зялёным адзенні і Еву ў аранжавым на блакітнай падкладцы мафорыі. Па баках — старазапаветныя праведнікі, жанкі ў сінім, аранжавым, карычневым, вохрыстым, блакітным адзенні. Фон чорны, справа — пазалочаны, арнаментаваны. Палі чорныя, з белым раслінным арнаментам, Валкі, «камяні». Асабліва цікавай з'яўляецца размешчаная злева мужчынская фігура ў чырвонай дэлі, падбітай футрам, з вялікім футравым каўняром і ў жупане, зашпіленым дробнымі гузікамі. Такое мужчынскае адзенне насілі ў Рэчы Паспалітай з сярэдзіны XVI—XVIII ст. Асабліва яно было папулярным у другой паловіне XVI—XVII ст. У ім намаляваны многія партреты таго часу — «Партрэт С. Любамірскага», «Партрэт Міхала Барысавіча», «Партрэт К. Весялюўскага» (1636), «Партрэт Януша Радавіла». У ікананісе Беларусі паказ персанажаў, адзетых у далю і жупан, сустракаецца з сярэдзіны XVII ст. Напрыклад, у кляіме «Святую ўскноша» абраз «Параскева з жыццём» (1659), які знаходзіцца ў Троіцкай царкве (XVIII ст.) с. Бездзеж Драгічынскага р-на Брэсцкай вобл. Ікананіс склаўся на аснове евангельскіх тэкстаў «Псалтыры», «Послання апостола Петра» і апакрыфічнай літаратуры — «Евангелія Никодима», «Слова Евсевия» ў візантыйскім мастацтве і ўсталяваўся ў старажытнарускім у XI ст.

ВОСКРЕСЕНИЕ — СОШЕСТВИЕ ВО АД. Середина — вторая половина XVII в.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

THE RESURRECTION — ANASTASIS (DESCENT INTO HELL). Middle and latter half of the 17th c.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA RÉSURRECTION — LA DESCENTE AUX ENFERS. Mi-lieu — deuxième moitié du XVIIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

AUFERSTEHUNG — NIEDERFAHRT ZUR HÖLLE. Mitte — 2. Hälfte 17. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorusslands.

ІЛЬЯ. 1668.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка, яечная тэмпера. 123×87×2,5.

Абраз выяўлен да Вялікай Айчыннай вайны ў Ільінскай царкве (1709) Крычаве.
Рэстаўрыраван бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднянкіна ў 1972—1975 гг.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Публікацыі:

Краткая художественная энциклопедия: Искусство стран и народов мира. М., 1962. Т. 1. С. 167; Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1986. С. 57—58, № 11; 1988. С. 263; Левин Е. Осталась только на фотографиях. М., 1978. С. 167 (лічыцца загінуўшай); Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 7, іл. 28; Пуцко В. Г. 1984.

Адлюстраваны амаль пакаленна ў светла-вохрыстым хітоне, падпярэзаным карычнева-чырвоным поясам, і блакітным на аранжавай падкладцы гімаціі. У правай руцэ — меч, на якім дата (1668.—*Н. В.*), у левай — белы скрутак. Фон пазалочаны з раслінным арнамантам. Палі блакітныя з белым раслінным арнамантам. Былі валікі, «камяні».

Іканаграфічная схема, распрацаваная ў візантыйскім мастацтве, была засвоена ў многіх цэрквах Малдавіі і Расіі (Яраслаўль). Атрибутам гэтага святога з'яўляецца меч.

Іканаграфічная аналогія — гравюра «Ілья» ў «Трефологіоне». Кутейн, 1647. С. 334.

ІЛЬЯ. 1668.

Белорусская школа.
Государственный художественный музей БССР.

ST. ELIJAH. 1668.

The Belorussian school.
The Belorussian State Museum of Art.

SAINT ELIE. 1668.

Ecole biélorusse.
Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

HEILIGER ELIA. 1668.

Belorussische Schule.
Kunstmuseum Belorußlands.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ

☼
ΓΕΝΗΣ
ΕΠΟΡΕ
ΕΖΗΘΕ
ΑΧΖ ΠΟ
ΓΩΣ ΠΟΑ
Ε ΜΟΕΜ
ΙΣΟΣ ΧΡ
ΗΥΤΩ Η
ΑΤΡΑ ΟΠ
ΟΒΛΗΕ
ΜΟΕ ΒΟ
ΖΟΗΚΗ
ΟΜΑΞ

САШЭСЦЕ ў ПЕКЛА. 1678.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 121 × 90 × 2,9—6,5.

Абраз выяўлен 26-й і 33-й экспедыцыямі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 і 1978 гг. у Праабражэнскай царкве (1783) Чачэрска.

Раскрыт у Дзяржаўным мастацкім музеі БССР Н. Ф. Высоцкай пад кіраўніцтвам У. С. Харанекі і А. С. Шпунта ў 1978 г.

Выстаўкі:

Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей у БССР. Мінск, 1985.

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Іканавіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1983. Музей 4; 1984, іл. 54;

1986. С. 63—65, 184, № 15; 1989. С. 5, № 4; Высоцкая Н. Ф.,

Карповіч Т. А. 1980. С. 6, іл. 49—51; ЭліМБел. 1984. Т. 1. С. 64,

337; Вестер Э. І. 1985. С. 39—44; 1988. С. 46—47; Быцева І. М.,

Хадька Ю. В. 1985. С. 44—49; Хадька Ю. В. 1988. С. 144.

У пазалочанай мандорле адлюстраваны Хрыстос у цёмна-чырвоным хітоне, вохрыстым гімаціі. У левай руцэ — харугва, правай падмае з пекла Адама ў зялёным адзенні, за якім відаць Ева ў чырвоным мафоры. Каля перакржаваных шэрых створак варот пекла з ланцугамі, замкамі, якія разлятаюцца, паказаны праведнікі, прарочыцы ў чырвоным, вохрыстым, карычневым адзенні.

Вельмі цікавай з'яўляецца паказаная злева мужчынская фігура ў чырвонай дэлі, падбітай футрам, з вялікім футравым каўняром і ў сінім жупане, падпярэзаным поясам. На заднім плане пададзены вохрыста-ружовыя горы, цёмныя даліны, пазалочаны фон. Палі блакітныя з белым раслінным арнаментам. Валікі, «камяні».

Блізкая іканграфічная схемат з'яўляецца гравюра «Сашэсце ў пекла» ў кнізе «Пречестныя акафісты вседмичные» (Киево-Печерская лавра, 1677, С. 63). Арнаментальныя аналогіі малюнка фону: «Маці Боская з дзіцем» у царкве Нараджэння Маці Боскай (1860, 1865) с. Лахвы Брэсцкай вобл., «Мікола» ў царкве Тройцы (XVIII ст.) с. Вольна Брэсцкай вобл., «Хрыстос Уседзяржыцель» са Свята-Троіцкай царквы (1804) с. Туркі Магілёўскай вобл. (ДБЖ-225), «Маці Боская Адзітрыя» з царквы Казьмы і Даміяна (XVIII ст.) с. Гарадка Магілёўскай вобл. (ДБЖ-285), «Успенне», пад якім знаходзіцца кампазіцыя «Запэўніванне Фамы», з Сімяонаўскай царквы (1912) с. Баркі (Васлаўцы) Мінскай вобл. (ДБЖ-314), «Цалаванне Іаакіма і Ганны. Благавесце Ганне» са Святапраабражэнскай царквы (1862) с. Олтуш Брэсцкай вобл. (ДБЖ-276), «Тройца» са Свята-Міхайлаўскай царквы (1816) с. Такары Брэсцкай вобл. Арнаментальны матыў малюнка фону атрымоўвае развіццё ў «Благавешчанні» ў Праабражэнскім касцёле (1825) с. Н. Мышы Брэсцкай вобл., «Міколе» са Святым Міхайлаўскай царквы (1816) с. Такары Брэсцкай вобл.

Блізкі раслінны малюнак на сініх палях прысутнічае ў помніках чэшскага іканавісу 1638, 1654 гг.

СОШЕСТВИЕ ВО АД. 1678.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.

Государственный художественный музей БССР.

THE ANASTASIS (DESCENT INTO HELL). 1678.

DETAIL.

DETAIL.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA DESCENTE AUX ENFERS. 1678.

DETAIL.

DETAIL.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

NIEDERFAHRT ZUR HÖLLE. 1678.

AUSSCHNITT.

AUSSCHNITT.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

ВОСКРЕСНІЕ ГДА БГА ИСПА

СА МІСІО ІС ХТА

СН СЪВЪЗІ ІЩЕ СВА ІАНЬ САНДРІУЗЪ ВОХРАНИ ВОКРЪ ІА

ХВА БУДЕ СЪЗНАУ ІНАВАЛЪ ТЪ БЪ ПОКЪ ІХУ

УСПЕННЕ. Апошняя чвэрць XVII ст.

ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 130×98,5×2—4,5.

Абраз выяўлены да Вялікай Айчынай вайны ў Мікалаеўскім храме (1838) Крчжава.

Раскрыт часткова брыгадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзедзянкова ў 1972—1975 гг. і цалкам — у Вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» П. Р. Журбеём у 1989 г.

Выстаўкі:

1-я Усебеларуская мастацкая выстаўка. Мінск, 1926.

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Іканапіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Шчэкаціхін М. М., 1926, № 11. С. 15; Высоцкая Н. Ф. 1976, авторэф.; 1986. С. 69—70, № 18; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 6, іл. 53—55; ЭліМБел. 1987. Т. 5. С. 155—157.

Паказан разгорнуты варыянт кампазіцыі Успення. На пасцелі з белым пакрываалам, упрыгожаным чырвонымі і сінімі кветкамі, ляжыць Маці Боская ў сінім хітоне, цёмна-чырвоным мафорыі. Падушка і яе туфлі — чырвоныя. За пасцеллю ў бела-блакітнай славе — Хрыстос у чырвоным хітоне, вохрыстым гімаціі з душой Маці Боскай у выглядзе спавітага дзіцяці. Па баках ад Хрыста стаяць крылатыя анёлы ў чырвоных далматыках, белых сподах і з высокімі свечкамі ў руках. Над мандорлай — чырвоны шасцікрылы серафім. Каля пасцелі на фоне архітэктурных пабудов — апосталы ў чырвоным, сінім, вохрыстым, белым адзенні і народ. Перад пасцеллю — сцена адсячэння рук Аўфонию. Фон пазалочаны. Палі пасярэбраныя з раслінным арнаментам зялёнага і чырвонага колераў. Валікі, «камяні». Іканаграфічнымі аналогіямі з'яўляюцца аднасюжэтыя беларускія і ўкраінскія гравюры і фрэскі першай палавіны — сярэдзіны XVII ст. і аднайменны твор XVII ст. ва Успенскай царкве (XIX ст.) с. Паніква Брэсцкай вобл.

УСПЕННИЕ. Последняя четверть XVII в.

ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

THE DORMITION. Last quarter of the 17th c.

DETAIL.

DETAIL.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA DORMITION. Dernier quart du XVIIe s.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

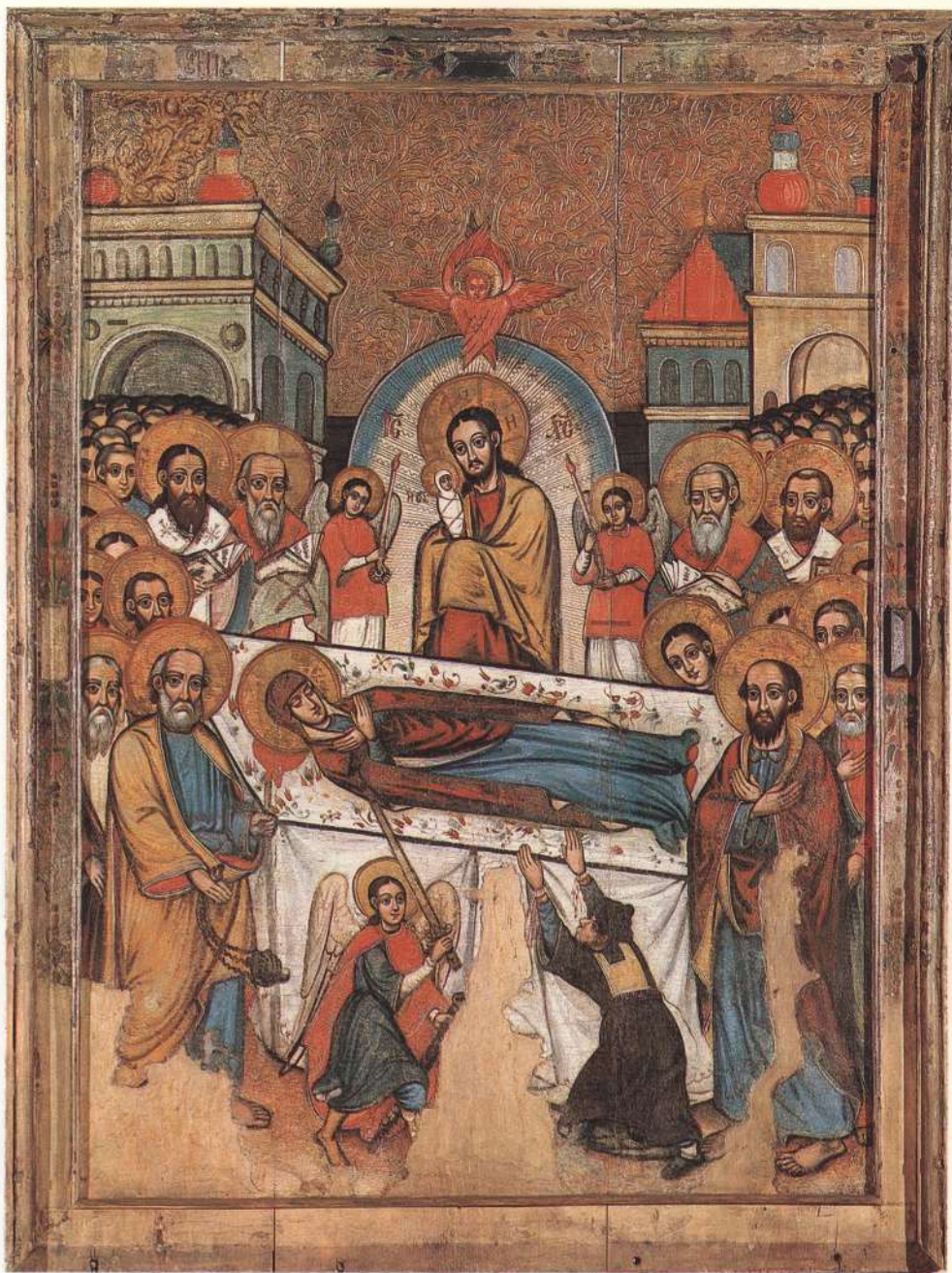
MARIÄ ENTSCHLAFEN. Letztes Viertel 17. Jh.

AUSSCHNITT.

AUSSCHNITT.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

ПАВЕЛ. Апошняя чвэрць XVII ст.
Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка з паўкруглым завяршэннем, яечная тэмпера. 118 × 42 × 2,5.

Абраз выяўлен у 1918 г. у Магілёўскай вобл.

Раскрыт у Дзяржаўнай цэнтральнай мастацкай рэстаўрацыйнай майстэрні В. В. Філатавым, А. І. Пятронка ў 1954—1956 гг.

Выстаўкі:

Мінская абласная выстаўка. 1918 (на этыкетцы А. Іпелем аднесен да XVII ст.).

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.
Іканік Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1986. С. 72—73, № 20; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 8, іл. 37.

Адлюстраваны ў сінім хітоне, чырвоным гімаціі з раскрытай кнігай у правай руцэ і мячом у левай, як прынята ў захаднееўрапейскай мастацтвае. Кніга — сімвал напісаных ім 14 пасланняў, якія ўвайшлі ў Новы завет, меч — сведчанне таго, што ён быў абезгалюлены у час Нерона. Фон пазалочаны, з аграфлёным арнамантам. Поэзм зялёны.

ТРОЙЦА. Апошняя чвэрць XVII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 128 × 95 × 2,5—5.

Абраз выяўлен да Вялікай Айчыннай вайны ў Мікалаеўскім храме (1838) Крычава.

Раскрыт у Дзяржаўнай цэнтральнай мастацкай рэстаўрацыйнай майстэрні М. А. Баранавым у 1954 г.

Выстаўкі:

1-я Усебеларуская мастацкая выстаўка. Мінск, 1926.

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.
Іканік Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Шчакацін М. М. 1926, № 13. С. 16.

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1986. С. 70—71, № 19; Тройца; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 8, іл. 56; Хадька Ю. В. 1988. С. 156.

Кампазіцыя бярэ пачатак з Тройцы Рублёва, але дагматычнае тлумачэнне тэмы змяняецца характэрнай для XVII ст. цікавасцю да надбраўнага біблейскага расказу, якому нададзены рысы мясцовага быту. За круглым прастолам з белым абрусам і націормортам сядзяць тры анёлы ў чырвоным, блакітным і зялёным адзенні з шэрымі крыламі і чырвонымі кіямі ў руках. Справа схематычна вырашана зялёны мамурыйскі дуб, злева — чырвоная Сонца і шэра-ружовыя палаты, з якіх выходзяць Сара ў сінім і аражжава-чырвоным адзенні з хустай на галаве і Аўраам у зялёным адзенні. Ён нясе пачастункі на белым абрусе. Фон пазалочаны. Палі блакітныя. Валкі, «камяні».

ТРОЙЦА. Апошняя чвэрць XVII ст.

Беларуская школа.

Музей старажытнабеларускай культуры Акадэміі навук БССР.
Дошка, яечная тэмпера. 97,5 × 66 × 3.

Абраз выяўлен 3-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у Пакроўскай царкве (1901) гор. Іванава ў 1958 г. Паходзіць з царквы с. Дастоева Іванаўскага р-на Брэсцкай вобл. Рэстаўраван у Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных майстэрнях Міністэрства культуры БССР А. С. Шпунтам у 1979 г.

Выстаўкі:

Экспазіцыя музея. 1979—1990.

Публікацыі:

Вецер Э. І. Збор. 1972. С. 273—275 (адносіць да XVI ст.); 1988 (адносіць да першай палавіны XVII ст.); Музей. 1983. С. 102, 130 (аднесена да пачатку XVII ст.); ЭлімБел. 1984. Т. 1. С. 15, 89; Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 71.

ПАВЕЛ. Последняя четверть XVII в.

ТРОЙЦА. Последняя четверть XVII в.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

ТРОЙЦА. Последняя четверть XVII в.

Белорусская школа.

Музей древнебелорусской культуры Академии наук БССР.

ST. PAUL. Last quarter of the 17th c.

THE OLD TESTAMENT TRINITY. Last quarter of the 17th c.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

THE OLD TESTAMENT TRINITY. Last quarter of the 17th c.

The Belorussian school.

The Museum of Ancient Belorussian Culture of the BSSR Academy of Sciences.

SAINT PAUL. Dernier quart du XVIIe s.

LA TRINITE. Dernier quart du XVIIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

LA TRINITE. Dernier quart du XVIIe s.

Ecole biélorusse.

Musée de la culture biélorusse ancienne de l'Académie des sciences de Biélorussie.

HEILIGER PAULUS. Letztes Viertel 17. Jh.

DREIFALTIGKEIT. Letztes Viertel 17. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Beloruflands.

DREIFALTIGKEIT. Letztes Viertel 17. Jh.

Belorussische Schule.

Museum Altbelorussischer Kultur bei der Akademie der Wissenschaften Beloruflands.

ЦАРСКІЯ ВАРОТЫ З АДЛЮСТРАВАННЕМ БЛАГАВЕШЧАННЯ, ЕВАНГЕЛІСТАЎ. Канец XVII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка з паўкруглым завяршэннем, яечная тэмпера. 161 × 63,5 × 2,5.

Вывялены 22-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1972 г. у Пакроўскай царкве (1830) с. Пінкавічы Пінскага р-на Брэсцкай вобл.

Раскрыты часткова брыгадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзедзянкова ў 1974 г. і цалкам — у інстытуце «Расстаўраўцыя» Ю. В. Міронавым, А. І. Навумавым, Н. Л. Пятровай пад кіраўніцтвам С. В. Філатава ў 1983 г.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Іканапіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1986. С. 76—78, № 23; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 8, іл. 59; Вецер Э. І. 1981. С. 177.

У 6 кляймох з раслінным вохрыстым арнаментам на блакітным фоне з акантам прадстаўлены Марыя і архангел Гаўрыіл і чатыры евангелісты.

Царскія вароты — двухстворкавая дзверы ў цэнтры ніжняга яруса іканастанса, якія вядуць непасрэдна ў алтар. Як правіла, на царскіх варотах малявалі зверху сцэну Благавешчання, ніжэй — евангелістаў або Іаана Златавуста і Васіля Вялікага, радзей — Еўхарыстыю і як выключэнне — святы. Вароты называюцца царскімі, таму што, паводле падання, праз іх у святых дарунках праходзіў «Цар Славы і Госпад пануючых — Ісус Хрыстос».

Па баках царскіх варот размешчаны паўночныя і паўднёвыя вароты. У Беларусі іншы раз на царскіх варотах малявалі святы (Тайная вячэра), выбраных святых.

Адлюстраванні евангелістаў створаны па гравюрах кнігі «Новы завет» (Кутейн, 1652. С. 535, адв.). «Октоих» (Кутейн, 1646, тытул).

Арнаментальныя аналогіі — матыў раслінных парасткаў у «Царскіх варотах» каля 1690 г. з Юр'еўскай царквы гор. Віцебска (ДБС-110). Блізкі арнаментальны матыў сустракаецца ў рускім фрэскавым жывапісе сярэдзіны XVII ст.

ЦАРСКІЕ ВРАТА С ІЗОБРАЖЕНІЕМ БЛАГОВЕШЧЕННЯ, ЕВАНГЕЛІСТАВ.

Канец XVII в.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

THE HOLY DOORS WITH THE IMAGE OF THE ANNUNCIATION AND EVANGELISTS. End of the 17th c.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA GRANDE PORTE REPRÉSENTANT L'ANNONCIATION ET LES ÉVANGÉLISTES. Fin du XVIIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

KÖNIGSTÜR MIT VERKÜNDIGUNGS- UND EVANGELISTENDARSTELLUNG.

Ende 17. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Beloruflands.

УЗНЯСЕННЕ МАРЫІ (АСУНТА). Апошняя чвэрць XVII ст. Беларуская школа(?).

Музей старажытнабеларускай культуры Акадэміі навук БССР. Дошка, яечная тэмпера. 126 × 86 × 2,5.

Алтарная карціна выяўлена экспедыцыяй Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР у 1970-я гг. у Троицкім касцёле (1900—1902) с. Гярвяты Астравецкага р-на Гродзенскай вобл.

Раскрыта рэстаўратарам Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных майстарань Міністэрства культуры БССР П. Р. Журбеём у 1979 г.

Выстаўкі:

Экспазіцыя музея. 1979—1990.

Публікацыі:

Музей. 1983. С. 101 (ідзе як Пакланенне Маці Боскай. Першая палавіна XVII ст.). С. 129; ЭліМБел. 1984. Т. 1, іл. пасля с. 96. З XV стагоддзя ўзнясенне Маці Боскай паказваецца «во плоти». А ў XV—XVIII стст. з'яўляюцца апакрыфічныя падрабязнасці накітавалі пояса Маці Боскай ці ўручэння яе Фаме, што бачна і ў прыведзенай алтарнай карціне. У захаднееўрапейскім зводзе сустракаецца відарыс месяца — своеасаблівага сімвала бязгрэшнасці і чысціні Маці Боскай.

Кампазіцыя падзелена на два ярусы. Уверсе, на шэра-ружова-блакітным фоне, сярод крылатых галовак, сядзіць Марыя ў ружовым сподзе, блакітным на светла-ружовай падкладцы мафоры, які падтрымліваюць два анёлы з шэрымі крыламі ў вохрыстым і чырвоным адзенні. Вакол галавы Маці Боскай — пазалочаны німб, каля ног — месяц. Яе правая рука прыўзнята. Левай яна падтрымлівае чорны пояс, канцы якога — у манаха ў чорным сподзе і белым кашошоне.

Ніжэй — укланчаныя каранаваныя жанкі, манахі свяшчэнна-служыцель ў папскіх тырах, інфулах, вопратках кардыналаў і простыя людзі з непакрытымі галовамі. У цэнтры — манастырскі ансамбль (удакладніць які пакуль не ўдалося; магчыма, гэта Троицкі касцёл у Гярвятах, асвечаны ў 1525 г.) і крылаты анёл у чырвоным адзенні, які ратуе з пекла золатагаловую дзеву.

Алтарная карціна ўверсе на вуглах абрэзана: у яе была іншая канфігурацыя.

Даведка.

Найбольш блізкай іканаграфічнай аналогіяй з'яўляецца аднайменны алтарны вобраз В. Тыцыяна (1518. Венецыя. Царква Санта Марыя Гларыёза дзі Фрары (Всеобщая історія искусств. М., 1962. С. 256, іл. 209).

ВОЗНЕСЕНИЕ МАРИИ (АССУНТА). Последняя четверть XVII в.

Белорусская школа (?).

Музей древнебелорусской культуры Академии наук БССР.

THE ASCENSION OF ST. MARY (ASSUNTA). Last quarter of the 17th c.

The Belorussian school (?).

The Museum of Ancient Belorussian Culture of the BSSR Academy of Sciences.

L'ASSOMPTION DE MARIE (ASSUNTA). Dernier quart du XVIIe s.

Ecole biélorusse (?).

Musée de la culture biélorusse ancienne de l'Académie des sciences de Biélorussie.

HIMMELFAHRT MARIÄ (ASSUNTA). Letztes Viertel 17. Jh.

Belorussische Schule (?).

Museum Altbelorussischer Kultur bei der Akademie der Wissenschaften Belorußlands.

САШЭСЦЕ ў ПЕКЛА. Апошняя чвэрць XVII — пачатак XVIII ст.

ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, вечная тэмпера. 143×95×3.

Абраз выяўлен 27-й і 68-й экспедыцыямі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974, 1983 гг. у царкве Маці Боскай Адзігітры (1904). Дзісны Міёрскага р-на Віцебскай вобл.

Раскрыт рэстаўратарамі Вытворчага аб'яднання «Белрэстаўрацыя» П. Р. Журбеем і А. С. Шпунтам у 1984—1985 гг.

Выстаўкі:

Вystаўка твораў мастакоў РСФСР, Украінскай і Беларускай ССР, прысвечаная 1500-годдзю Кіева. Кіеў, 1982.

Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей у БССР. Мінск, 1985.

Старажытнае, новае, вечнае. Кіеў, 1988.

Народ, культура, перабудова. Мінск, 1989.

Дзяржаўнаму мастацкаму музею 50 год. Мінск, 1989.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1986. С. 74; 1989. С. 6, № 16; Вystавка произведений художников РСФСР, Украинской и Белорусской ССР, посвященная 1500-летию Киева: Каталог. 1982. С. 53; Быцева Т. М. 1984. С. 43—50; Хадыка Ю. В. 1989. С. 146, 161.

У кампазіцыі адсутнічае мандорла вакол Хрыста. Незвычайным з'яўляецца ўвядзенне на заднім плане ў пейзажы фігуры ўвакрослага Хрыста заходнеўрапейскага тыпу і з'яўленне Хрыста Марыі Магдаліне. Уверсе кампазіцыі ў блакітных і шэрых абляках — Новазапаветная тройца. На пярэднім плане на створках варот пекла стаіць Хрыстос у чырвоным хітоне, вохрыстым варот пекла стаіць Хрыстос у чырвоным хітоне, вохрыстым гімаціі, які правай рукой прытрымлівае харугву, а левай благаслаўляе (гэта сведчыць аб лютэраным(?) выкарыстанні гравуры). Побач з ім прадстаўлены цары, прарокі, простыя людзі ў зялёных, чырвоных, сініх, карычневых вопратках.

Уверсе ўвядзены аграфічны пазалочаны арнамент.

Абраз выклікае вялікую цікавасць у тэхналагічным плане. У ім павалакай, па сутнасці, з'яўляецца палатно, на якім поўнаасцю выканана адлюстраванне. Таму пры рэстаўрацыі яго аддзялілі ад палатна, дошкі падчышчаны і нанова злучаны ў шчыт, на якім зноў замацавана павалака.

СОШЕСТВИЕ ВО АД. Последняя четверть XVII — начало XVIII в.

ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

THE ANASTASIS (DESCENT INTO HELL). Last quarter of the 17th — early 18th cc.

DETAIL.

DETAIL.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA DESCENTE AUX ENFERS. Dernier quart du XVIIe — début du XVIIIe s.

DETAIL.

DETAIL.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

NIEDERFAHRT ZUR HÖLLE. Letztes Viertel 17.—Anfang 18. Jh.

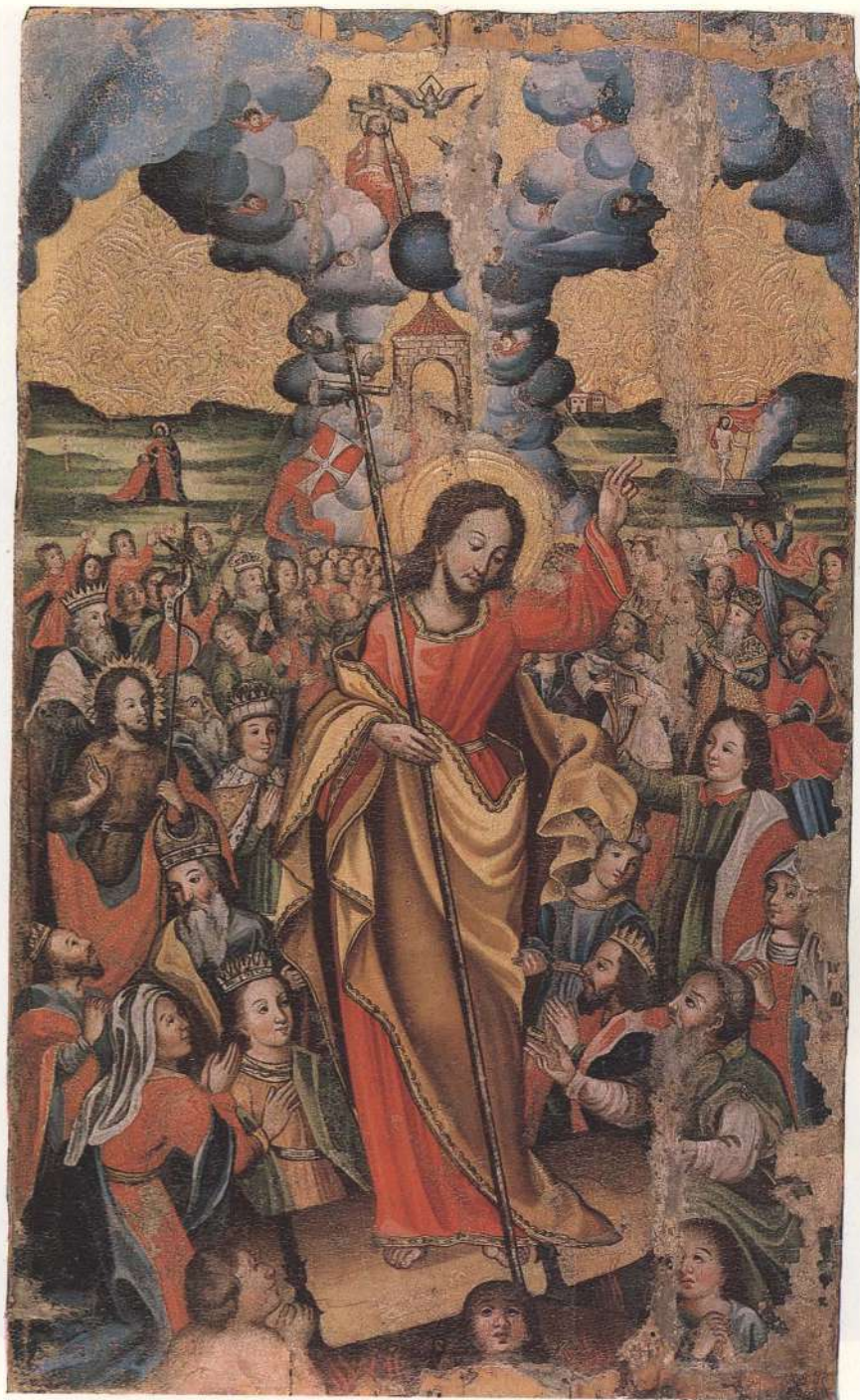
AUSSCHNITT.

AUSSCHNITT.

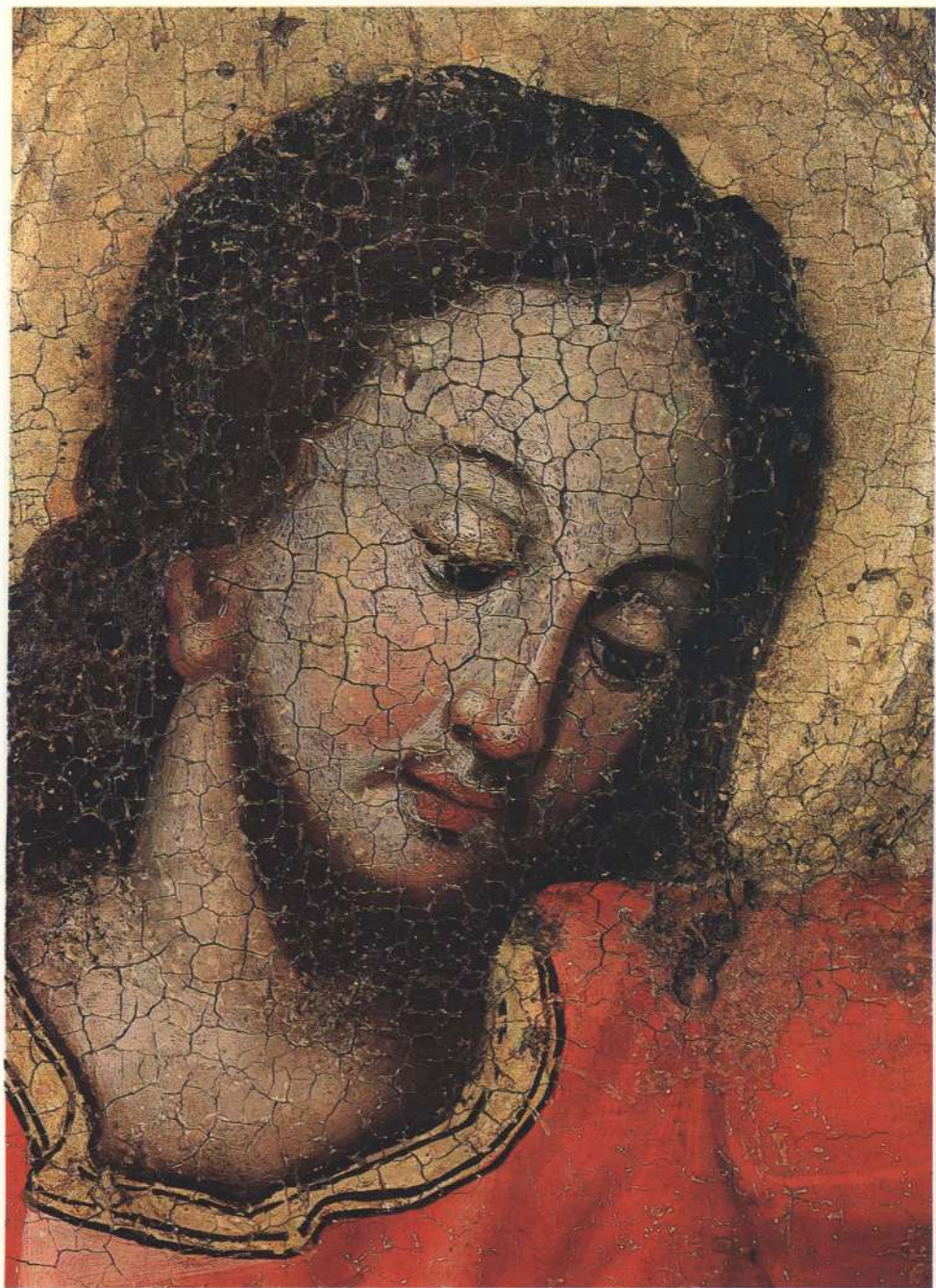
Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

НАРАДЖЭННЕ МАЦІ БОСКАЙ. Канец XVII — пачатак XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера, 88×61×2,5.

Абраз выяўлен 32-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1977 г. у царкве Нараджэння Маці Боскай (XVIII ст.) с. Ляхаўцы Драгічынскага р-на Брэсцкай вобл. Раскрыт рэстаўратарам Вытворчага аб'яднання «Белрэстаўрацыя» П. Р. Журбеём у 1988 г.

Выстаўкі:

Старажытнае мастацтва Беларусі XVII—XVIII стст. Сарагоса, 1988.

Народ, культура, перабудова. Мінск, 1989.

Публікацыі:

Вецер Э. І. 1972. С. 249; ЭліМБел, 1984. Т. 1. С. 89 (аднесен да XVI—XVIII стст.).

Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 51; 1988. Сарагоса.

У кампазіцыі адсутнічае фігура Іаакіма. Над ложкам з чырвонай коўдрай і бялілымі жамчужнымі і карункавымі краямі — зялёны балдахін з чырвоным верхам і папулярным у заходнееўрапейскім мастацтве XVII—XVIII стст. ламбрэканам. Цікава пададзены сцэна купання дзіцяці служанкамі, пейзаж, нацюр-морт. Флемаванія дарожнікі, якія атрымалі шырокае распаўсюджанне ў беларускім мастацтве з 1640-х гадоў (напрыклад, у дэкоры алтароў Будслава Мінскай вобл.), абрамляюць абраз (Высоцкая Н. Ф. 1983, іл. 73—75).

РОЖДЕСТВО БОГОМАТЕРИ. Конец XVII — начало XVIII в. Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

THE NATIVITY OF THE VIRGIN. Late 17th — early 18th cc.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA NATIVITÉ DE LA VIERGE. Fin du XVIIe — début du XVIIIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

GEBURT DER GOTTESMUTTER. Ende 17.— Anfang 18. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorusslands.

МАЦІ БОСКАЯ ЖЫВАНОСНАЯ КРЫНІЦА. Канец XVII—пачатак XVIII ст.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 79,5 × 80 × 3.

Абраз выяўлен у 1918 г. у царкве Макар'еўскага манастыра (XVIII ст.) с. Чонкі Гомельскага р-на Гомельскай обл.

Раскрыт у Дзяржаўнай цэнтральнай мастацкай рэстаўрацыйнай майстэрні В. В. Філатавым, А. М. Мішукавай у 1954—1957 гг.

Выстаўкі:

Мінская абласная выстаўка, 1918.

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Публікацыі:

Каталог Мінскай абласной выставкі древностей и изящных изделий. Мн., 1918, № 96. С. 12 (А. Пель адносіў помнік да XVII ст.); Краткая художественная энциклопедия: Искусство стран и народов мира. М., 1962, Т. 1. С. 167—168. БелСЭ. Мн., 1971. Т. 4. С. 430 (А. В. Аладава — да канца XVII — пачатку XVIII ст.); Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф., 1986. С. 81—82, № 26; 1989; Иконопись; Высоцкая Н. Ф., Карпович Т. А. 1980. С. 8, лл. 61—63; Пуцко В. Р. Трапятлівы нерв уніфікацыі // Мастацтва Беларусі. 1987, № 7. С. 73. Параўноўвае з аднайменным сербскім помнікам — Медакович Д. Путеві србскога бароко. Београд. 1971. С. 157—177.

Кампазіцыя дзеліцца на два ярусы. Знізу вакол шматграннага басейна (у заходнеўрапейскай іканаграфіі названы крыніцай жыцця) адлюстраваны людзі розных слаёў у чырвоным, зялёным, сінім, жоўтым, белым, чорным адзенні, прагнучыя вылечыцца, ачысціцца. Зверху ў храме на троне сядзіць Маці Боская ў зялёным хітоне, жоўтым мафорыі, з дзіцем у зялёным хітоне, ружовым гімаціі, якая благаслаўляе дзіцёмі рукамі. За тронам стаяць архангелы Міхаіл і Гаўрыіл з шэрымі і ружовымі крыламі ў чырвоным, зялёным адзенні, з зярцаламі і кіямі ў руках. Злева на фоне пейзажа з ракой — імператар Леў I у чырвонай манты наказвае хвораму ў жоўтым адзенні на лекавую крыніцу каля Канстанцінопаля, дзе ў V ст. ім быў пабудаваны храм. У гонар гэтага ў Візантыі адбывалася свята абнаўлення Маці Боскай, названай «жываноснай крыніцай». Палі цёмна-зялёныя. Аб зводзе гл. (Слава Богоматэры. М. 1907. С. 345; Снесарева С. С. 751—757 і інш.). Кампазіцыя «Маці Боская жываносная крыніца» старажытнай XVII ст. на Русі невядома. Найбольш блізкай іканаграфічнай аналогіяй з'яўляецца аднайменны абраз канца XVII — пачатку XVIII ст. школы Аружынай палаты ў зборы ДТГ № 23089; элементы кампазіцыі сяродніка абраза С. Ушакова, С. Ражнова. Маці Боская жываносная крыніца. 1670 г., уклад Б. М. Хітраво ў Новадзявочы манастыр (Русские мастера живописи и гравюры XVI—XVII вв.: Каталог выставки. Гос. ордена Ленина Исторический музей /Сост. Н. Ф. Трутнева, М. М. Шведова. М., 1989, № 15; Брюсова В. Г. Русская живопись XVII в. М. 1984, ил. 32. С. 51).

БОГОМАТЕРЬ ЖИВОНОСНЫЙ ИСТОЧНИК. Конец XVII—начало XVIII в.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Белорусская школа

Государственный художественный музей БССР.

VIRGIN THE LIFE-GIVING SPRING. Late 17th — early 18th cc.

DETAIL.

DETAIL.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA VIERGE LA SOURCE DE LA VIE. Fin du XVIIe — début du XVIIIe s.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

GOTTESMUTTER 'LEBENBRINGENDE QUELLE'. Ende 17.—

Anfang 18. Jh.

AUSSCHNITT.

AUSSCHNITT.

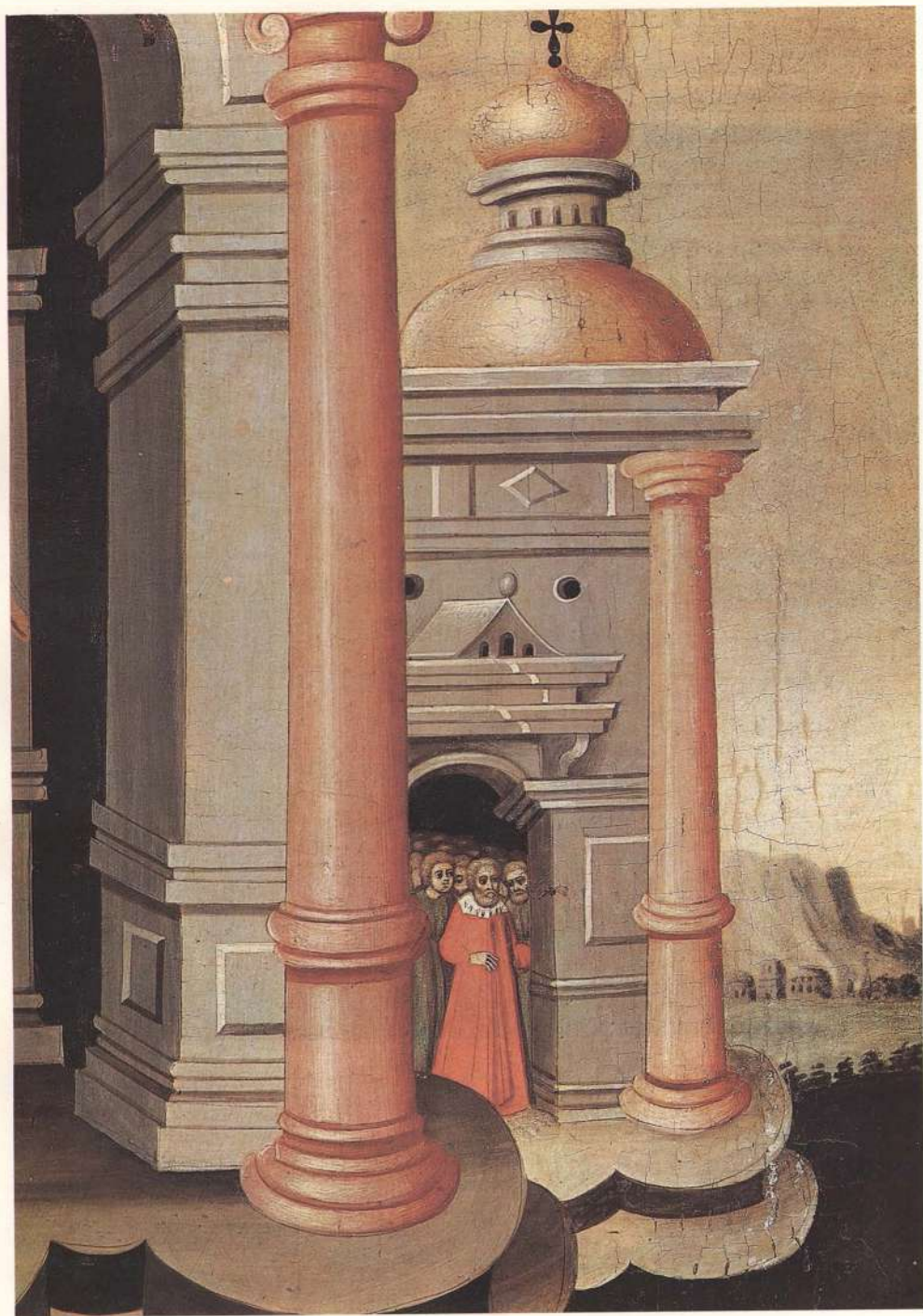
Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

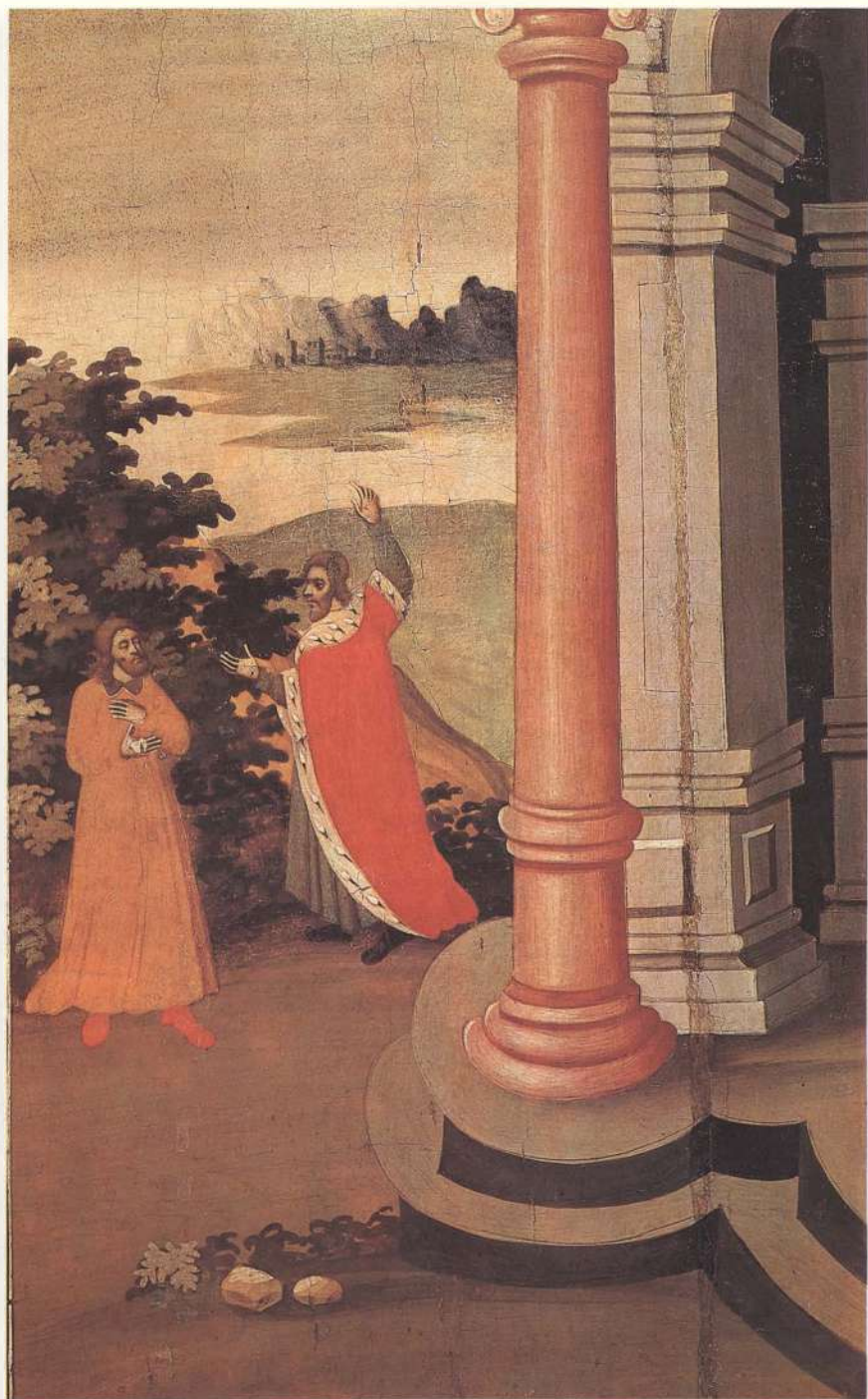
СВѢТА ПРЪВЪЯ КЪДЫ ЖЪ ЗОНЪРЪ ПО ІСЪУСЪ ЧИНА

СВѢТА ПРЪВЪЯ КЪДЫ ЖЪ ЗОНЪРЪ ПО ІСЪУСЪ ЧИНА

XVIII СТАГОДДЗЕ

XVIII ВЕК
18 TH CENTURY
XVIII SIÈCLE
18. JAHRHUNDERTS

НАРАДЖЭННЕ МАЦІ БОСКАЙ. Каля 1700.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка, яечная тэмпера. 134 × 97,5 × 1,8—4,3.

Абраз выяўлен у 1918 г. у Петрапаўлаўскай царкве (1839) с. Нічпаварычы Шклоўскага р-на Магілёўскай вобл.
Раскрыт бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзед-нянкова ў 1972—1976 гг.

Выстаўкі:

Мінская абласная выстаўка, 1918.
1-я Усебеларуская мастацкая выстаўка, 1926.
Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей. Мінск, 1985.
Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.
Старажытныя мастацтва Беларусі XVII—XVIII стст. Сарагоса, 1988.
Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Каталог Мінскай абласной выставкі древностей і изяшных изделий. Мн., 1918, № 100. С. 13 (датаван А. Іпелем каля 1700 г.); Шчэкаціхін М. М. 1926, № 2. С. 14. Высоцкая Н. Ф. 1976, авторэф.; 1983; Музей 4; 1986. С. 84—85, № 27; 1988. С. 262; Сарагоса, 1989. С. 16, № 14; Аўтограф. Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 8, іл. 64; Пуцко В. Г. 1984.

Злева над светла-карычывым полагам з зялёнай драпіроўкай на трохступеньчатай пасцелі пад карычыва-чырвонай коўдрай, абaperшыся на падушкі з прошвамі, сядзіць Ганна ў аранжава-карычывым плаці, з белай хустай на галаве. Па баках пасцелі стаяць з дарункамі дзве служанкі ў светла-карычывым, блакітным адзенні з вохрыстым і блакітным абрусамі на галовах. Справа на фоне двух акон з паўкруглым завяршэннем, аздобленых рашоткамі з ляпнога арнаменту і з зялёным пейзажам, які віднеецца за імі, сядзіць Іаакім ў блакітным хітоне, светла-карычывым на чырвонай падкладцы гімаці з кіем у правай руцэ, левая ляжыць на стале, накрытым цёмна-чырвоным і белым абрусамі. На стале — вішні, вінаград, лімон, шклянкі і керамічны посуд. На светла-карычывай, расчэрчанай падлозе спераду злева — драўляны ложкачак, накрыты белым пакрывалам, справа паказана сцена купання Маці Боскай. Дзяўчына ў светла-блакітным на чырвонай падкладцы плаці, ў вохрыстай намітцы з пасудзіны ў купель ілье ваду, павітуха — у карычыва-чырвоным плаці, блакітнай намітцы спрабуе рукой ваду ў купелі і збіраецца абмываць Маці Боскую. Рама зялёная.

АПОСТАЛЫ (ПЭТР І ВАРФАЛАМЕЙ). Да 1700.

ПАВЕЛ І ІААН. Да 1700.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка, яечная тэмпера. 121 × 89,5 × 2,5; 120 × 88 × 2,5.

Абразы выяўлены ў 1918 г. ва Успенскай царкве (1767) с. Юрцава Аршанскага р-на Віцебскай вобл.
Раскрыты ў Дзяржаўнай цэнтральнай мастацкай рэстаўрацыйнай майстэрні І. М. Громавай, Г. С. Бахцель пад кіраўніцтвам А. М. Рабінінай у 1954—1956 гг., у Вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» А. С. Шпунтам у 1988 г.

Выстаўкі:

Мінская абласная выстаўка, 1918.
Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.
Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Каталог Мінскай абласной выставкі древностей і изяшных изделий. Мн., 1918, № 103. С. 13 (аднесен А. Іпелем — каля 1700 г., ім жа вызначаны намалеваныя); Высоцкая Н. Ф. 1976, авторэф.; 1983; Музей 4; 1986. С. 85—88, № 8, 29; 1988. С. 263; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 28, іл. 65; Вецер Э. І. 1989. С. 24—26 (лічыцца, што абразы створаны ў ханцы XVI — першай палавіне XVII ст.).

РОЖДЕСТВО БОГОМАТЕРИ. Около 1700.
АПОСТОЛЫ (ПЕТР И ВАРФОЛОМЕЙ). До 1700.
ПАВЕЛ И ИОАНН. До 1700.
Белорусская школа.
Государственный художественный музей БССР.

THE NATIVITY OF THE VIRGIN Circa 1770.
APOSTLES (SS. PETER AND BARTHOLOMEW). Before 1700.
SS. PAUL AND JOHN. Before 1700.
The Belorussian school.
The Belorussian State Museum of Art.

LA NATIVITÉ DE LA VIERGE. Environ 1700.
APÔTRES (PIERRE ET BARTHÉLEMY). Avant 1700.
SAINT PAUL ET SAINT JEAN. Avant 1700.
Ecole biélorusse.
Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

GEBURT DER GOTTESMUTTER. Um 1700.
DIE APOSTEL (PETRUS UND BARTHOLOMÄUS). Vor 1700.
HEILIGER PAULUS UND JOHANNES. Vor 1700.
Belorussische Schule.
Kunstmuseum Belorubländs.

Столінскі майстар.

ПАВЕЛ.

ПЁТР. Да 1700.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. $61 \times 22 \times 2,5$; $60,5 \times 22,5 \times 2,5$.

Абраз выяўлены 21-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1972 г. у могіляніцкай капліцы (XVIII ст.) с. Баркі Пінскага р-на Брэсцкай вобл.
Раскрыты ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР Н. Ф. Высоцкай пад кіраўніцтвам У. С. Харанекі ў 1978—1986 гг.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 73, 86, 91.

Столінскі майстар.

НАРАДЖЭННЕ МАЦІ БОСКАЙ. Да 1700.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. $139 \times 94 \times 2,5 - 6$.

Абраз выяўлены 32-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1977 г. ва уніяцкай царкве Нараджэння Маці Боскай (1730) с. Рухча Столінскага р-на Брэсцкай вобл.

Раскрыты растаўратарам Спецыяльных навукова-растаўрацыйных вытворчых майстэрняў Міністэрства культуры БССР П. Р. Журбеям у 1978 г.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.
Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 8, іл. 66; Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 90—91, № 32; 1988. С. 263; Вецер Э. І. 1989 (дагуче канцом XVI — першай палавінай XVII ст.); Лабыццеў Ю. А. 1989. С. 92.

Столінскі майстар.

САБОР АРХАНГЕЛА МІХАІЛА. Да 1700.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. $110 \times 76,5 \times 2 - 5$.

Абраз выяўлены 12-й і 28-й экспедыцыямі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 і 1974 гг. у Міхайлаўскай царкве (1796) с. Рубель Столінскага р-на Брэсцкай вобл.

Раскрыты брыгадай растаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднікова ў 1974—1977 гг.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Публікацыі:

Лапцэвіч Л. 1972 (адносіць да канца XVII — пачатку XVIII ст.).
Высоцкая Н. Ф., 1976, авторэф.; 1986. С. 89—91, № 31; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А., 1980. С. 8, іл. 67; ЭліМБел. 1984. Т. 1. С. 337; Вецер Э. І. 1985 (адносіць да XVIII ст.); 1989 (дагуче канцом XVI — першай палавінай XVII ст.); Хадзька Ю. В. 1988; Лабыццеў Ю. А. 1989. С. 74.

У цэнтры, у круглай блакітнай славе, ахоўваемы серафімамі з аранжава-чырвонымі і сінімі крыламі і архангеламі ў сінім, вохрыстым, аранжава-чырвоным адзенні, — Хрыстос Эмануіл (з грэч. — з намі бог — адно з імён Хрыста ў Бібліі, паказ Хрыста отракам) у белым хітоне, аранжава-чырвоным гімаціі. Славу падтрымліваюць архангелы Міхаіл і Гаўрыіл у сініх хітонах, светлых далматыках, аранжава-чырвоных плашчах з сінімі і аранжава-чырвонымі крыламі. Уверсе фон пасярэбраны, арнаментаваны, разны. Рама прафіліраваная, накладная. Іканаграфія сабора архангелаў была ўстаноўлена ў IX ст. у сувязі з аднаўленнем праваслаўя пасля іканабарства. Абраз Спаса Эмануіла, які падтрымліваецца двума архангеламі, з'яўляецца знакам аднаўлення шанавання абразоў, якія ганьбаваліся іканабарцамі.

Столінский мастер.

ПАВЕЛ.

ПЕТР. До 1700.

РОЖДЕСТВО БОГОМАТЕРИ. До 1700.

СОБОР АРХАНГЕЛА МИХАИЛА. До 1700.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Anonymous artist of Stolin.

ST. PAUL.

ST. PETER. Before 1700.

THE NATIVITY OF THE VIRGIN. Before 1700.

ASSEMBLY OF THE ARCHANGEL MICHAEL. Before 1700.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Artiste de Stoline.

SAINT PAUL.

SAINT PIERRE. Avant 1700.

LA NATIVITÉ DE LA VIERGE. Avant 1700.

L'ASSEMBLEE DE SAINT MICHEL ARCHANGE. Avant 1700.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister aus Stolin.

HEILIGER PAULUS.

HEILIGER PETRUS. Vor 1700.

GEBURT DER GOTTESMUTTER. Vor 1700.

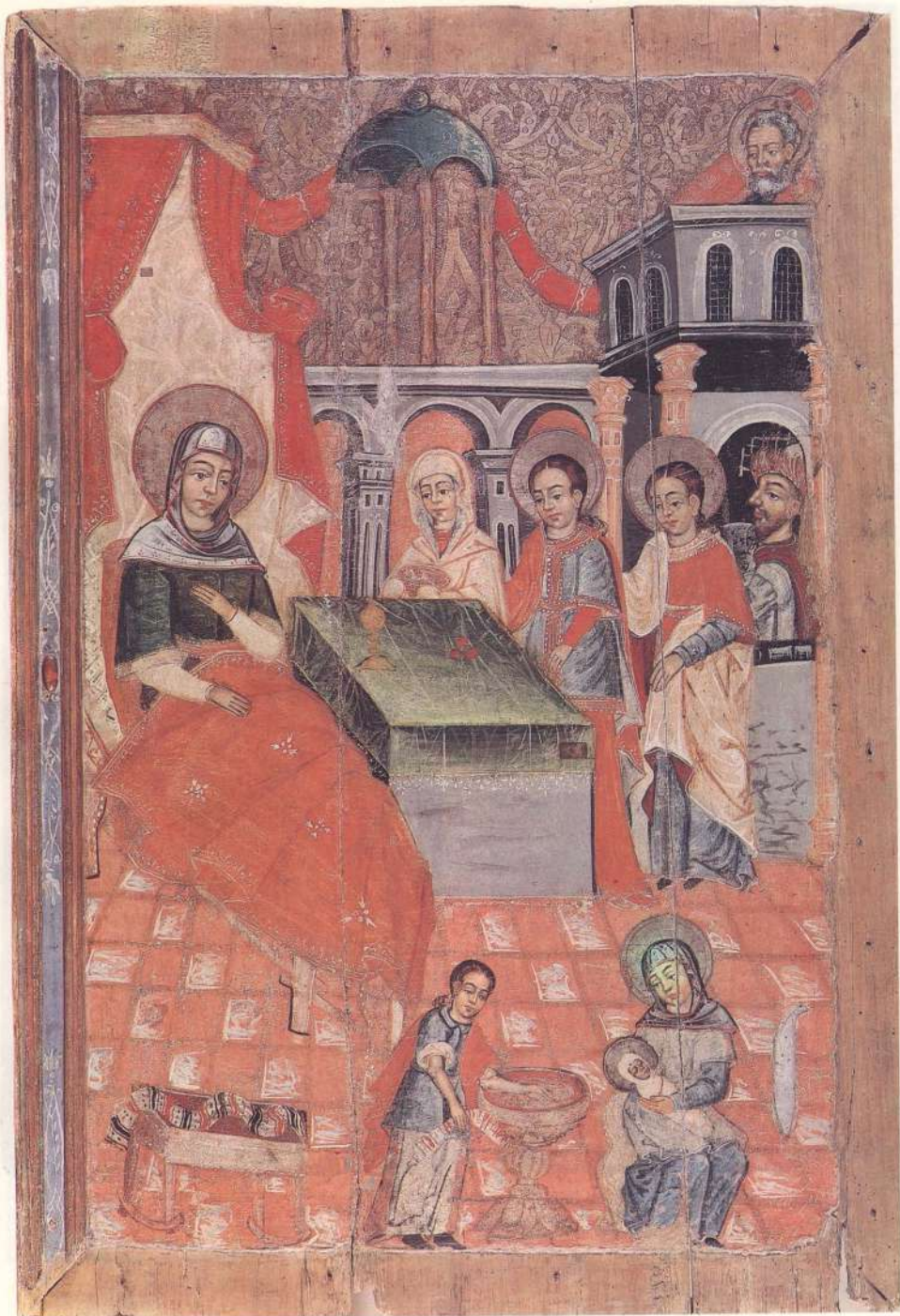
ERZENGEL-MICHAELS-ASSEMBLEE. Vor 1700.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

Майстар С. М. Сазш (?).
СВЯТОЕ СЯМЕЙСТВО. 1729.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 113,5×86,5×2,5.

Абраз выяўлен 3-й і 21-й экспедыцыямі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 і 1972 гг. у Георгіеўскай могільнікавай царкве (XVIII ст.) Косава.

Раскрыт бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднякова ў 1972—1975 гг.

Выстаўкі:

Тэмперны жываніс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1983. Музей 4; 1986. С. 99, № 36; 1988. С. 263, 276. Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 8, 9, іл. 71.

У верхняй частцы лягнога абрамлення 8-падобнай формы ў воблаках выдзелен трохвугольным німам Саваоф у сінім хітоне, чырвоным гімаціі. Ніжэй у вохрыстых прамянях — голуб. Знізу адлюстраваны Ідучыя Маці Боская ў чырвоным хітоне, блакітным плашчы, Іосіф у жоўта-карычывым хітоне, зялёным гімаціі і отрак Ісус у белым падпяразаным хітоне, вохрыста-чырвоным гімаціі з крыжам. Німбы вохрыстыя. Фон блакітны. Іканаграфічная схема складаецца ў заходнеўрапейскім мастацтве XVI—XVII стст.

У кароткай рэдакцыі Святога сямейства адлюстроўваюцца Марыя, Іосіф і дзіця, часам уводзяць Ганну і Іаакіма. Далейшае пашырэнне дзеючых асоб прыводзіць да паказу ўсяго сямейства: Іаакіма, Ганны з двума мужамі, дачок Ганны з іх мужамі і дзецьмі, яшчэ Іаана Хрысціцеля са сваімі бацькамі і бабкай.

Мастер С. М. Сазш (?).
СВЯТОЕ СЕМЕЙСТВО. 1729.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Artist S. M. Sazsh (?).

THE HOLY FAMILY. 1729.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Artiste S. M. Sazsh (?).

LA SAINTE FAMILLE. 1729.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister S. M. Sassch (?).

HEILIGE FAMILIE. 1729.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

Басценавіцкі майстар. 1723—1728.
АУРААМІЙ І МЕРКУРЫЙ СМАЛЕНСКІЯ.

Беларуская школа.
У аправе — абраз «Маці Боская Адзігітрыя Смаленская».
Пачатак XVI ст. Маскоўская школа.

ЦАЛАВАННЕ ІААКІМА І ГАННЫ.
ПАКЛАНЕННЕ ВЕШЧУНОЎ.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка са зрэзанымі верхнімі вугламі, яечная тэмпера.
164×93×2,5—5,3, устаўны абраз. 31,5×27×2 ; 163,5×94×2,8;
164×93,5×3.

Абразы выяўлены ў 1920 г. ва Успенскай царкве (1890) с. Басценавічы Мсціслаўскага р-на Магілёўскай обл.
Раскрыты ў Дзяржаўнай цэнтральнай мастацкай рэстаўрацыйнай майстэрні І. М. Громавай, В. О. Кірыкавым, В. В. Фла-тавым, Ф. А. Мадоравым, Л. І. Пятэнкам, М. М. Памярцавым у 1954—1956 гг. Сталая работа выканана А. П. Яго-равым.

Выстаўкі:
Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей у БССР. Мінск, 1985.
Тэмпэрны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Публікацыі:
Дзяржаўны мастацкі музей БССР: Кароткі даведнік / Склад. І. М. Паньшына, А. К. Росіна. Мн., 1969. С. 6; Высоцкая Н. Ф. 1975; 1976, авторэф.; 1983. Музей 4; 1986. С. 95—97, № 34; 1988. С. 266; 1989. С. 5, № 11; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 8, лі. 70; Хадька Ю. В. 1988. С. 149; ЭліМБел, 1984. Т. 1. С. 14, 337.

Меркурый у латах, зялёнай кашулі, чырвоным гімаціі, блакітных портках і Аўраамій у карычневым сподзе, ружовай кашулі, футры, з ружанцам у руцэ стаяць на берэзе Дняпра і паказваюць на Смаленск, які размешчаны на супрацьлег-лым берэзе. У плане яго добра чытаецца белы з чырвонымі дахамі крэмл і размешчаныя ў ім сярэд зеляніны каменныя, драўляныя царквы, пабудовы. Неба шэра-блакітнае з воблакамі. Фон пазалочаны з раслінным ляпным арнамантам. У ральф-ным абрамленні укампанаваны абраз «Маці Боская Адзігітрыя Смаленская».

Ля шэрэх з чорным раслінным арнамантам з аканфа калон, якія сімвалізуюць залатыя вароты Іерусаліма, адлюстраваны павернутымі да цэнтра Іаакім у зялёным хітоне, карычнева-чырво-ным гімаціі, у сандалях і Ганна ў сінім хітоне, карычнева-чырво-ным плашчы з белай хустай на галаве, у чырвоных туфлях. З грудзей Іаакіма і Ганны вырастаюць два зялёныя сцяблы, увенчаныя белай лілей, на якой у залатым пучку прамяняў стаяць Марыя ў сінім хітоне, цёмна-чырвоным плашчы. У карыч-нева-чырвоным прарыве воблакаў — Саваоф, вылучаны трох-вугольным німбаем, і ў выглядзе голуба — Святы дух. Пазалочаны фон з раслінным ляпным арнамантам, зялёным пейзажам раздзелены калонамі. Карычнева-зялёны позем расчарчаны чырвонымі лініямі.

Справа на фоне драўляных крокваў хлява, галавы вала і зя-лёнай драпіроўкі на карычневым позьме стаяць Іаакім у ружо-ва-карычневым адзенні і Марыя ў чырвоным хітоне, сінім плашчы, з белай хустай на галаве. Яна на руках трымае голое дзіця. Злева з падарункамі вешчуны ў зялёным, карычневым, сінім, чырвоным адзенні прыйшлі пакланіцца дзіцяці. За імі віднеюцца зялёныя горы, лясы, рэчка, мост і горад заходне-еўрапейскага тыпу, апазнаць які пакуль не ўдалося. Над свет-ла-шэрым воблакам — пазалочаны ляпны арнамент з раслін-ным малюнкам.

Іканаграфічная даведка. Ілюстраваны тэкст Евангелля, які апа-вядзе аб тым, што Ірад заклікаў вешчуноў і паслаў іх ста-ранна разведць аб дзіцяці Ісусе. Увайшоўшыя ў Віфлеем ве-шчуны знайшлі яго з Марыяй, прыпалі, пакланіліся яму і прынеслі дары: Мельхіёр золата — як цару; Гаспар ладан — як богу і Валтасар сміру — як чалавеку смяротнаму.
Іканаграфічная схема бярэ пачатак з аднаасюжных карцін нідэрландскіх (Рэгір ван дэр Вейдэн), італьянскіх (Даменака Венецыяна) і польскіх (Станіслаў Дзюрынк) мастакоў.

Бастеновичский мастер. 1723—1728.
АВРААМИЙ И МЕРКУРИЙ СМОЛЕНСКИЕ.
Белорусская школа.
В обрамлении — икона «Богоматерь Одигитрия Смоленская».
Начало XVI в.
Московская школа.
ЦЕЛОВАНИЕ ИОАКИМА И АННЫ.
ПОКЛОНЕНИЕ ВОЛХВОВ.
Белорусская школа.
Государственный художественный музей БССР.

Anonymous artist of Bastenovichi. 1723—1728.
SS. ABRAHAM AND MERCURY OF SMOLENSK.
The Belorussian school.
The mounting features the Virgin Hodigitria of Smolensk.
Early 16th c. The Moscovi school.
THE KISSING OF JOACHIM AND ANNA.
THE ADORATION OF THE MAGI.
The Belorussian school.
The Belorussian State Museum of Art.

Artiste de Bastenovitchi. 1723—1728.
ABRAHAM ET MERCURE DE SMOLENSK.
Ecole biélorusse.
Dans l'encadrement — l'icône La Vierge Hodigitria de Smolensk.
Début du XVI s. Ecole de Moscou.
LE BAISER DE JOACHIM ET ANNE.
L'ADORATION DES MAGES.
Ecole biélorusse.
Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister aus Bastenowitschi. 1723—1728.
HEILIGER ABRAHAM UND MERKUR VON SMOLENSK.
Belorussische Schule.
Einfassung: Ikone „Gottesmutter Hodegetria von Smolensk“.
Anfang 16. Jh.
Schule von Moskau.
HEILIGER JOACHIM UND HEILIGE ANNA.
ANBETUNG DER KÖNIGE.
Belorussische Schule.
Kunstmuseum Belorúblands.

С. ПИИМЪ
АМЪ

С. ПИИМЪ

С. СВЯТЫЙ АМЪ
С. СВЯТЫЙ АМЪ

ГРАМНИЦЫ (СТРЭЧАННЕ). 1731.

ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.
Кафедральны (раней бернардынскі) сабор (1642). Мінск.
Дошка, яечная тэмпера. 149,5×94×3.
Абраз выяўлены ў 1920-ыя гг. ва Успенскай царкве (1890) с. Басценавічы Мсціслаўскага р-на Магілёўскай вобл. Да Вялікай Айчыннай вайны знаходзіўся ў Беларускам дзяржаўным музеі (№ 8475).
Раскрыт рэстаўратарам П. Р. Журбеем у 1982 г. (рэстаўратарам рэканструявана падножжа).

Выстаўкі:

1-я Усебеларуская мастацкая выстаўка. Менск, 1926.

Публікацыі:

Шчэкавічін М. М. 1926. С. 16. № 15 (БДМ, № 5613. Унізе надпіс: «В лето 1731 апреля 16 (па-славянску). Вызначаецца кампазіцыйнай свабодой і рэчаснасцю, асабліва ў тварах. Цікавы арнаментальны матыў на вопратцы Сімяона»; Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 127.

Ілюстравуецца евангельская легенда (Лука 1; 22—39) аб тым, што на 40-ы дзень пасля нараджэння Хрыста Іосіф і Маці Боская пайшлі ў Іерусалімскі храм пасвяціць немаўля богу і прынеслі ахвяру: дзюво галубак. У храме іх сустрэў 360-гадовы стары Сімяон Богапрымец. Тут была і Ганна Прарочыца, дачка Фануліева ад калена Асірава, якая 84 гады жыла пры храме.

У кампазіцыі «Грамніцы (Стрэчанне)» звычайна паказваецца: злева Маці Боская, якая падносіць Сімяону немаўля, за ёй — Іосіф. Ён трымае ў руках двух галубоў; злева — Сімяон Богапрымец і Ганна Прарочыца. У некаторых кампазіцыях немаўля трымае не Маці Боская, а Сімяон. На Русі ў дамангольскі перыяд у «Грамніцах (Стрэчанні)» паказваўся яшчэ і прастол з ківорьем. Пазней, у XIV ст., з'яўляецца малюнак сцяны і будынкаў, звычайна базілікальнага тыпу. Да канца XVI і ў XVII ст. сцена стрэчання ўскладняецца шматлікімі падрабязнасцямі, запазычанымі з Чэціі-Міней ад 2 лютага, песнапення і іншай царкоўнай літаратуры, а таксама паказам бытавых дэталюў.

Ля прастола з балдахінам, упрыгожаным карычневым карнізам з ламбрыкенам і зялёнай драпіроўкай, — Сімяон Богапрымец у светла-вохрыстым з карункамі па нізу сподзе, верхняй вопратцы з дарагіх тканін. Ён трымае на блакітным плаце аголенае немаўля. Правей, за прастолам, — Ганна, звернутая да Маці Боскай, якая стаіць справа ў сінім хітоне, чырвоным мафорыі, і Іосіф у сінім хітоне, вохрыстым гімаці. За Сімяонам — праслужнік у блакітным хітоне, ружовай кароткай вопратцы з каўняром. У правай руцэ яго — доўгая запаленая свечка. Сімяон, Маці Боская, Іосіф, Ганна, Хрыстос выдзелены пазалочанымі нібамі. Ззаду ў іх — каменная сцяна з пілястрай, завершанай карыфскай капітэлю, і два акны, дзеля рашотак якіх выкарыстаны буйны пазалочаны раслінны арнамент.

СРПЕНІЕ. 1731.

ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.

Белорусская школа.
Кафедральны (ранее бернардынский) собор. 1642. Минск.

THE CANDLEMAS DAY 1731.

DETAIL.

DETAIL.

The Belorussian school.

The Cathedral (a former Bernardine church). 1642. Минск.

LA CHANDELEUR. 1731.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

Ecole biélorusse.

Cathédrale (ancienne église bernardine). 1642. Минск.

REINIGUNG. 1731.

AUSSCHNITT.

AUSSCHNITT.

Belorussische Schule.

Kathedrale (früher Bernhardinerkirche). 1642. Минск.

УСПЕННЕ. 1730-я гг.

Беларуская школа.

Дзяржаўны музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 134×84×2,5 (паўкруглае завяршэнне).

Абраз выяўлен экспедыцыяй Дзяржаўнага музея БССР у 1971 г. у Глыбінскай царкве (XIX ст.) гар. пас. Бешанковічы Віцебскай вобл.

Раскрыт у Дзяржаўным мастацкім музеі БССР У. С. Харанекам у 1972 г.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980, іл. 72; Дзяржаўны музей БССР/Аўт. тэксту і склад. І. П. Загрышаў, С. А. Мілючанкаў. Мн., 1986, іл. 86; Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 56; 1988. С. 266.

Схема з'яўлення разгорнутым варыянтам кампазіцыі Успення. Унізе на пасцелі з белым пакрывалам ляжыць паміраючая Маці Боская ў блакітным хітоне і чырвоным мафоры. Па баках пасцелі — апосталы ў зялёных, светла-блакітных, сініх, чырвоных хітонах і гімаціях. За пасцеллю ў пазалочанай роліэфнай мадэры — Хрыстос у чырвоным хітоне, сінім гімаці, які трымае душу Маці Боскай у выглядзе стаячай у белым адзенні з прыўзнятымі ў малітвенным жэсце рукамі фігуры. Вышэй воблакаў, ружовых забудоў, шасцікрылага серафіма, роліэфнага разнаго фону — узнясенне Маці Боскай у белым адзенні. На воблаках — крылатыя анёлы ў рознакаляровых вопратках.

Упералдзе — сідна адсячэння анёлам рук Аўфонію. Унізе, у цэнтры, на расчэрчанай падлозе, — бяліламі надпіс у шэсць радкоў.

ЦУД ГЕОРГІЯ АБ ЗМЕІ (ЮРЫЙ-ЗМЕЯБОРАЦ). 1736.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 127×81×2.

Абраз выяўлен да Вялікай Айчыннай вайны ў Маргілёўскай вобл.

Раскрыт бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднянкова ў 1972—1975 гг.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988. Старажытнае мастацтва Беларусі XVII—XVIII стст. Сарагоса, 1988.

Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1986. С. 102—104, № 39; 1988. С. 262, 276; Сарагоса; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 9, іл. 79; Ліхачова В. Рэцэнзія на кнігу «Жывапіс Беларусі XII—XVIII стст. // Декорат. искусство СССР. М., 1982, № 1. С. 46 (звяязвае з балгарскім жывапісам XVIII ст.).

ЦУД ГЕОРГІЯ АБ ЗМЕІ (ЮРЫЙ-ЗМЕЯБОРАЦ). Сярэдзіна XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 101,5×54×3,5.

Абраз выяўлен 3-й і 32-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея ў 1958 і 1977 гг. у Георгіўскай царкве (XIX ст.) с. Лядзец Столінскага р-на Брэскай вобл.

Раскрыт у Вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» А. С. Шпунтам у 1988 г.

Выстаўкі:

Старажытнае мастацтва Беларусі. XVI—XVIII стст. Сарагоса, 1988.

Народ, культура, перабудова. Мінск, 1989.

Публікацыі:

Збор помнікаў. 1972. С. 683.

Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 103; 1988. Сарагоса.

УСПЕНИЕ. 1730-е гг.

Белорусская школа.

Государственный музей БССР.

ЧУДО ГЕОРГИЯ О ЗМИЕ (ЮРИЙ ЗМЕЕБОРЕЦ). 1736.

ЧУДО ГЕОРГИЯ О ЗМИЕ (ЮРИЙ ЗМЕЕБОРЕЦ). Середина XVIII в.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

THE DORMITION. The 1730s.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

ST. GEORGE AND DRAGON. 1736.

ST. GEORGE AND DRAGON. Mid-18th c.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA DORMITION. Les années 1730.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat de Biélorussie.

SAINT GEORGES ET LE DRAGON. 1736.

SAINT GEORGES ET LE DRAGON. Milieu du XVIIIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

ENTSCHLAFEN. 1730er Jahre.

Belorussische Schule.

Staatmuseum Belorußlands.

DAS DRACHENWUNDER DES HEILIGEN GEORG. (Hl. Juri

der Drachentöter). 1736.

DAS DRACHENWUNDER DES HEILIGEN GEORG. (Hl. Juri

der Drachentöter). Mitte 18. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

С. МІТРОПІА П. ХЕ

Копія з іконі Святого Митрополита Київського
ТЕН ОБРАЗ. СВЯТОГО
ІАКОЛА ВАСІ КОВА

ТРОЙЦА. Другая чвэрць XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 115×79×1,7.

Абраз выяўлен 3-й і 22-й экспедыцыямі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 і 1972 гг. ва Уваскрэсенскай царкве (1817) с. Альгомель Столінскага р-на Брэсцкай вобл. Паходзіць з Іаана-Багаслоўскай царквы (1792) с. Вялікае Малышава Столінскага р-на Брэсцкай вобл.

Раскрыт бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзедзянкова ў 1974—1975 гг.

Выстаўкі:

Тэмперны жываніс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.
Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Вецер Э. І. 1972. С. 534 (аднесен да XVII ст.). Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 3, іл. 75; Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 105—107, № 42; Тройца; 1988. С. 267.

Іканграфічная схема бяро пачатак з работы А. Рублёва. На круглым сталё, пакрытым белым абрусам з блакітным раслінным арнамантам,— тры карычневыя паціры, хлябы, нажы, талеркі. За ім на вохрыстых сядалішчах сядзяць тры анёлы ў аранжава-ружовым, сінім, чырвоным адзенні. У іх блакітныя з чырвонымі, зялёнымі, сінімі папарткамі крылы. Левымі рукамі яны благаслаўляюць, правымі трымаюць чорныя кіі. Злева — зялёны мамурыўскі дуб, справа, на фоне палат,— Аўраам і Сара ў сінім, блакітным і чырвоным адзенні. Шэры фон упрыгожаны пасярэбраным арнамантам таго ж малюнка, што і абрус прастола. Чырвона-карычневы позем расчэрчан карычневымі лініямі на квадраты. Рама згублена.

Іканграфічная схема створана яўна пад уплывам гравюры. Аб гэтым сведчаць надпіс на кляіме і благаслаўляючыя левай рукой анёлы. Абраз выканан пасля аднасюжэтных гравюр — віленскай (1628), кіеўскай (1674). Адлюстраванне будынка, калоны з капіталлю, Аўраама і Сары, якія выходзяць з дому, размяшчэнне вакол прастола анёлаў, мамурыўскага дуба ў кіеўскай гравюры (1724) і ў абразе з с. В. Малышава лютэрана супадаюць, што і дазваляе лічыць абраз створаным незадоўга пасля 1724 г., г. зн. у другой чвэрці XVIII ст. Гэта кампазіцыйная схема, запазычаная ў А. Рублёва, за некаторымі дапаўненнямі была папулярная на Украіне і ў Вільня, што прасочваецца ў гравюрах XVIII ст.

Параўнанне «Тройцы» з с. В. Малышава з аднайменнымі абразамі канца XVII ст. ва Уваскрэсенскай царкве (1857) у гар. пас. Антопалі Драгічынскага р-на Брэсцкай вобл. і 1640 г. з Жытомірскага абласнога краязнаўчага музея таксама сведчыць аб стварэнні абразы з с. В. Малышава ў больш позні час. Адначасовым і стылістычна блізім помнікам з'яўляецца «Тайная вячэра», які знаходзіцца ў іканастасе Георгіўскай царквы (1724) Давыд-Гарадка. У абодвух помніках аналагічны і малюнак арнаменту.

ТРОЙЦА. Вторая четверть XVIII в.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

THE OLD TESTAMENT TRINITY. Second quarter of the 18th c.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA TRINITÉ. Deuxième quart du XVIIIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

DREIFALTIGKEIT. 2. Viertel 18. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorusslands.

ИКАНАСТАС. Другая чворць XVIII — пачатак XIX ст.
ТАЙНАЯ ВЯЧЭРА. Другая чворць XVIII ст.
ЦАРСКІЯ ВАРОТЫ. Сярэдзіна XVIII ст.
МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ. 1752.
ХРЫСТОС УСЕДЗЯРЖЫЦЕЛЬ. 1767.

Беларуская школа.

Георгіеўская царква. 1724. Давыд-Гарадок.

Дошкі, яечная тэмпера. 640 × 835 × 10.

Иканастас выяўлены 3-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 г.

Публікацыі:

Венер Э. І. 1972. С. 551—552; 1977; 1978; Кацёр М. С. Искусство Белоруссии // История искусств народов СССР. Искусство конца XVII—XVIII в. М., 1976. Т. 4. С. 431; Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1984; 1986; 1988. С. 267; Якімовіч Ю. А. Драўлянае дойдства Беларускага Палесся XVII—XIX стст. Мн., 1978. С. 119; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 8, іл. 76—78; Быцэва І. М. 1984. С. 34—50; ЭлімБел. 1987. Т. 5. С. 504; Лабіцэв Ю. А. 1989. С. 70—71; Максімава Э. С. 1989. С. 70—79.

Даведка:

Иканастас неаднаразова перабудоўваўся і апошні раз — у канцы XVIII — пачатку XIX ст. Ён складаецца з прабацькаўскага рада (адзін абраз «Саваоф» — канец XVIII ст.), працарога рада, цэнтрам якога з'яўляецца «Цар цароў прадста царыца» 1751 г., даўсунга чыну, «Тайная вячэра» (другая чворць XVII ст.), святоннага рада, створанага ў канцы XVIII — пачатку XIX ст. У мясцовым чыне размешчаны «Маці Боская Адзігітрыя» ў пасяробранай аправе 1752 г., выкананай залатых спраў майстрамі Мікітам і Пархомам, і «Хрыстос Уседзяржыцель» ў пасяробранай аправе 1767 г., паўночным і паўднёвым вароты. Былі ў іканастасе царскія вароты (цяпер у Дзяржаўным музеі БССР). У ніжняй частцы іканастаса ў чатырох філёнках — адлюстраванне «Хрыста пастара», «Пейзажа з гарой» і «Архістратыга Міхаіла».

Заўвага:

У Давыд-Гарадку ў 1663—1760 гг. працавалі мастакі — Піліп (1663—1681), Пётр (1681), Яцко Кавалевіч (1691—1696), Карней (1702—1763), Яцко (1724—1760), Камей і Ярко (1734—1735); залатары Пракоп Грэчка (1633), Пархом (1653 і 1724—1760), Андрэй (1653—1702), Сайка (1665—1724), Ярко (1681—1724), Сямён і Мікіта (1724—1760), Хвяско, Андрэйка, Грышка (1724) — ЦДГА БССР у Мінску, ф. 694, воп. 2, адз. зах. 1913, арк. 1, 2, 10, 53, 56, 58, 71, 302, 303, 306; адз. зах. 1912, арк. 5; адз. зах. 1914, арк. 4, 4 адв., 8 адв., 10; адз. зах. 1701, арк. 5—7, 9—12; адз. зах. 1705, арк. 6 адв., 12 адв., 13, 14, 32 адв.; адз. зах. 1708, арк. 8, 10, 18; адз. зах. 1711, арк. 8—11, 14—16, 18; КМФ. Воп. 1, 673, арк. 6, 675, 697, 699, 703, 676, 703 адв., 678, 743, 743 адв., 749 адв. (Высоцкая Н. Ф. 1986, с. 190, 196; Максімава Э. С. 1989, с. 72).

У Давыд-Гарадку ў 1734 г. працавалі тры разьбяры, сталары — Буюк Лявон, Ян, Сямён (ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. зах. 1705, арк. 11 адв., 15, 16 адв., 18, 19).

Знізу і збоку на рызе — Маці Боская Адзігітрыя, выгравіраваны наступны надпіс з 6 радкоў:

РОКУ А НВ (1752.—Н. В.) МЦ ЛІ ДНА ІА (11.—Н. В.) СЕМЕН МІГАЛЕР І ВОІТЪНІКІН ВАСИЛЬ ЛЪ ПАРЪ КЛІМЪ ГРЕЧКА МИКИТА СЛТНИКЪ ПАРЪХОМЪ ОЛОТНИКЪ ПЕРЕИ САВИНЪ СІНЬКЕВИЧЪ П Д Г ПЕРЕИ е д о р А Х М П Д Г.

Дзве кароны, выяўленыя 3-й экспедыцыяй музея, цяпер страчаны. Знізу на рызе Хрыста выгравіраван надпіс у чатыры радкі:

РОК 1767 СІЮ ШТУ СООРУЖИЛЬ РАБЪ БЖІА ДЕМЪАН ТКАЧИКЪ И СТЕПАНЪ ГРЕЧКА ЗА МОЛИТВАМИ ПРЕСТИА БОГРОДИЧИ.

На адвароце кароны выгравіраваны наступны надпіс у два радкі:

СІЮ КОРОНУ СООРУЖИВЪ РАБЪ БОЖІИ ДЕМИАНЪ ТКАЧУКЪ (1758—?), захоўваецца ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР (інв. № 17138).

ИКОНОСТАС. Вторая четверть XVIII — начало XIX в.
ТАЙНАЯ ВЕЧЕРЯ. Вторая четверть XVIII в.
ЦАРСКИЕ ВРАТА. Середина XVIII в.
БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ. 1752.
ХРИСТОС ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ. 1767.
Белорусская школа.
Георгиевская церковь. 1724. Давид-Городок.

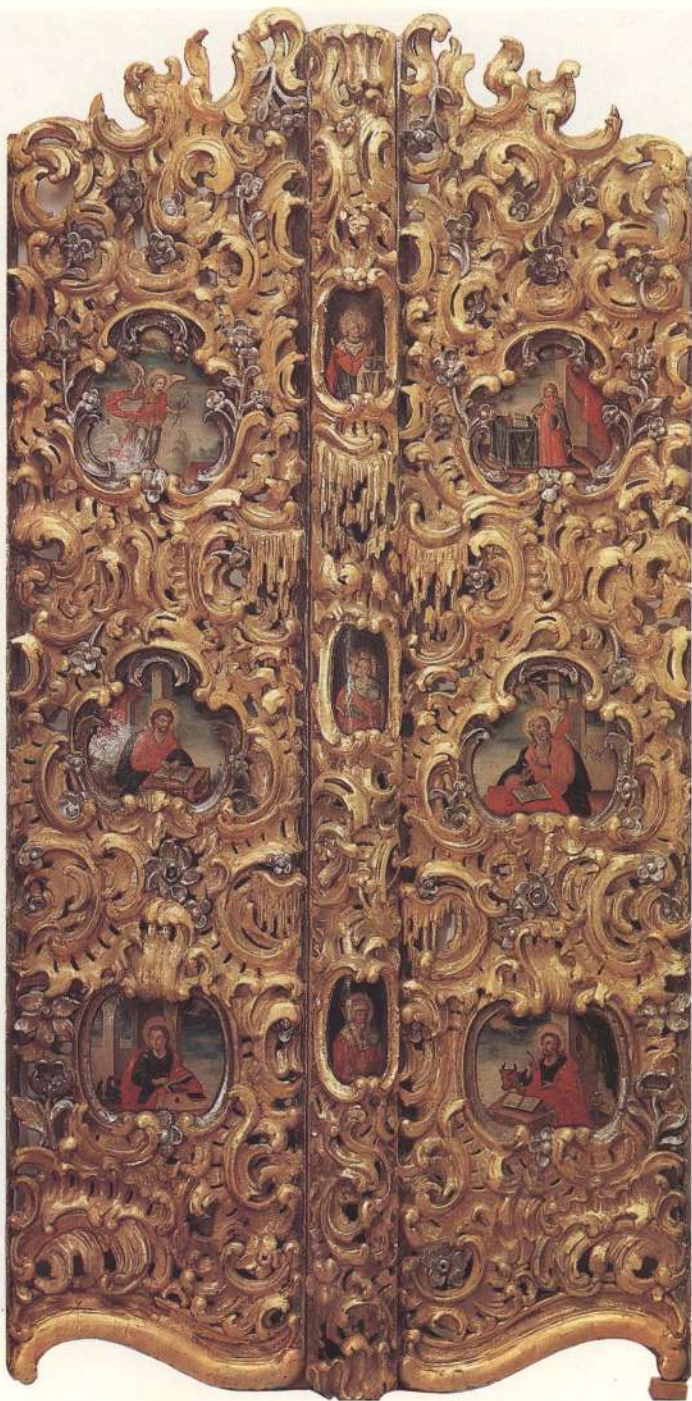
ICONOSTASIS. Second quarter of the 18th — early 19th cc.
THE LAST SUPPER. Second quarter of the 18th c.
THE HOLY DOORS. Mid-18th c.
THE VIRGIN HODIGITRIA. 1752.
CHRIST PANTOCRATOR. 1767.
The Belorussian school.
The Church of St. George. 1724. David-Gorodok.

ICONOSTASE. Deuxième quart du XVIIIe — début du XIXe s.
LA CENE. Deuxième quart du XVIIIe s.
LA GRANDE PORTE. Milieu du XVIIIe s.
LA VIERGE HODIGUITRIA. 1752.
LE CHRIST PANTOCRATOR. 1767.
Ecole biélorusse.
Eglise Saint-Georges. 1724. David-Gorodok.

IKONOSTASE. 2. Viertel 18.— Anfang 19. Jh.
DAS ABENDMAHL. 2. Viertel 18. Jh.
KÖNIGSTÜR. Mitte 18. Jh.
GOTTESMUTTER HODEGETRIA. 1752.
CHRISTUS PANTOKRATOR. 1767.
Belorussische Schule.
Georgskirche. 1724. Dawid-Horodok.

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ. 1740.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 110 × 70,5 × 2,5.

Абраз выяўлен 20-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1970 г. у Міхайлаўскай царкве (1892) с. Аброва Івацэвіцкага р-на Брэскай вобл. Паходзіць з Крыжаўзвіжанскай царквы (1754—1757) с. Аброва Івацэвіцкага р-на Брэскай вобл.

Рэстаўрыраван у Вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» А. В. Тарасікам у 1989 г.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1972. С. 289; 1976, автореф.; 1983. Музей 4; 1986. С. 165—166, 174; Вецер Э. І. 1985. С. 39—44.

Адлюстравана ў сінім на аранжавай падкладцы мафорыі, цёмна-аранжавым хітоне. Па краях мафорыя, гарлавіне, рукавах хітона — аранжавая кайма з жамчужнікам. Белы, ледзь бачны, шапек. На левай руцэ ў Маці Боскай сядзіць дзіця ў аранжавай кашулі, аздобленай арнаментам з шасціпялісткавых кветак. Дзіця падтрымлівае ляжачае на каленях у чорным пераліце з чырвоным абразам Евангелле. Правай рукой Маці Боскай і дзіця благаслаўляюць. Німбы — аграфічныя раслінны арнамент.

ПЭТР.

ПАВЕЛ.

Крылы алтара. Другая чвэрць XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошкі з фігурным абразам, яечная тэмпера. 115,5 × 32,5 × 2,8; 116 × 29 × 2,5.

Абразы выяўлены 3-й і 21-й экспедыцыямі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 і 1972 гг. у Георгіеўскай могілніцавай царкве (XVIII ст.) Косава.

Раскрыты бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднянкова ў 1974—1975 гг.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988; Магілёў, 1989.

Старажытнае мастацтва Беларусі XVII—XVIII стст. Сарагоса, 1988.

Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1986. С. 104—105, № 40—41, 1988. С. 270. Сарагоса; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 9, іл. 74.

ХРЫСТОС НА ПРАСТОЛЕ. ВЯЛІКІ АРХІРЭЙ. Сярэдзіна XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 138 × 87 × 2,5.

Абраз выяўлен 9-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1967 г. у Мікалаеўскай могілніцавай царкве (1823) Пінска.

Раскрыты бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднянкова ў 1974 г.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988. Старажытнае мастацтва Беларусі XVII—XVIII стст. Сарагоса, 1988.

Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1986. С. 120—121, № 58; 1988. С. 270. Сарагоса; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 8, іл. 89.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ. 1740.

ПЭТР.

ПАВЕЛ.

Крылы алтара. Вторая четверть XVIII в.

ХРИСТОС НА ПРЕСТОЛЕ. ВЕЛИКИЙ АРХИЕРЕЙ. Середина XVIII в.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

THE VIRGIN HODIGITRIA. 1740.

ST. PETER.

ST. PAUL.

The Altar wings. Second quarter of the 18th c.

CHRIST ENTHRONED. THE GREAT BISHOP. Mid- 18th c.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA VIERGE HODIGUITRIA. 1740.

SAINT PIERRE.

SAINT PAUL.

Les ailes de l'autel. Deuxième quart du XVIIIe s.

LE CHRIST SUR LE TRÔNE. LE GRAND-PRÊTRE. Milieu du XVIIIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

GOTTESMUTTER HODEGETRIA. 1740.

HEILIGER PETRUS.

HEILIGER PAULUS.

Altarflügel. 2. Viertel 18. Jh.

THRÖNENDER CHRISTUS. GROSSER ERZBISCHOF.

Mitte 18. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorusslands.

Сей конь. Надъ лъ Евъ Бѣи Трохимъ Римскій. Со Синоуъ Своймъ Лѣкѣиной. Доуеркѣи.
Съ Брокской Рокъ дѣм. *изъ дѣла...*

Невідомий мастак.

МАЦІ БОСКАЯ РУЖАНЦОВА. ІСУС. ФЕРАТРОН. 1730-я гг. Францісканскі касцёл Успенія Марыі XVI—XVIII стст. Пінск. Дошка, яечная тэмпера. 160 × 110 × 7.

Абраз выяўлен 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

Раскрыт рэстаўратарамі А. С. Шпунтам і П. Р. Журбеём у 1982—1984 гг.

Публікацыі:

Якімовіч Ю., Лапцэвіч Л. Збор. 1972. Т. 1. С. 456; 1984. С. 288; БелСЭ, 1973. Т. 9, іл. пасля с. 76; 1975. Т. 12, іл. перад с. 593; Памяць зямлі беларускай/Аўт. уступ. тэксту У. С. Караткевіч, склад. М. В. Сінкевіч. Мн., 1979, іл. 185; Высоцкая Н. Ф. 1983, іл. 118; 1986. С. 184; 1989. С. 18; ЭліМБел. 1984. Т. 1. С. 64; 1987. Т. 5. С. 33; Максімава Э. 1984. С. 70—75; Лабанцаў Ю. А. 1989. С. 121.

Невідомый мастак.

КАЗІМІР. Сярэдзіна XVIII ст.

Касцёл Тройцы (1617). Ружаны.

Палатно, алей. 220 × 111. (Алтарны абраз знаходзіцца пад паціямнелым пакостам.)

Алтарная карціна выяўлена 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

Публікацыі:

Ерусалімыч С. М., Карнач П., Яніцкая М. Тройцкі касцёл // Збор. 1972. Т. 1. С. 517; 1984. С. 333.

Гескі Ксаверы Дамінік (?—1764).

ТАЙНАЯ ВЯЧЭРА. 1753.

Палатно, алей. 720 × 450.

Галоўны алтар. Касцёл Божлага цела, езуіцкі. Нясвіж (1582—1593).

Пабудаваны Янам Марыяй Бернардонай (каля 1541—1605). Алтарная карціна раскрыта брыгадай рэстаўратараў Усесаюзнага Інстытута рэстаўрацыі ў складзе С. С. Галушкіна, І. П. Суравога, Г. М. Ярховай, М. М. Фурдзіка, У. Д. Ягорава, Ю. І. Афірына, І. М. Горнунга, С. В. Ямшычкова ў 1980 г.

Публікацыі:

Катер М. С. 1974. Т. 3. С. 167; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980, іл. 8—9; ЭліМБел. 1984. Т. 1. С. 90; 1986. Т. 3. С. 288; Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 186; Таурогініскі В. Dane archiwalne o artystach na dworze książąt Radziwiłłów XVII—XIX w. — Prace i materiały sprawozdawcze Sekcji Historii Stuki towarzyszytwa przyjaciół nauk w Wilnie, Wilno. 1938/1939. Т. 3. S. 21; Poplatek J. Paszenda J. Słownik jezuitów artystów. Kraków. 1972. S. 245; Paszenda J. Kosciół Bożego ciała (Pojezuicki) w Nieszwiezu // Kwartalnik architektury i urbanistyki. W. 1976. Т. XXI. Zesz. 3. S. 195—216; Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających. Wrocław. Kraków. Gdańsk. 1979. Т. 3. S. 63.

На фоне дадзенага і перспектыўна скарачанага алтара з чатырма зялёнымі, размалёванымі пад штучны мармур калонамі з карыфійскімі капітэламі, дзюмо пільстрамі спускаюцца па баках чырвоныя драпіроўкі. На пярэднім плане за круглым сталом з келіхам, вялікім талежам з 11 хлябамі і малымі талежамі сядзяць у чырвоных, сініх, вохрыстых, зялёных хітонах і гімаціях 12 апосталаў і Хрыстос, галава якога выдзелена вохрыстым ззяненнем. Ён дадзены ў ружовым хітоне, сінім гімаціі і благаслаўляе правай рукою, левай трымае адзін хлеб. Злева ўнізе прадстаўлены Іуда Іскарыйд у вохрыстым хітоне, чырвоным гімаціі, з зялёнай торбай у правай руцэ. Уверсе, у воблаках, — крылатая галоўка анёлаў, два ляцячыя анёлы ў ззянні, Святы дух у выглядзе голуба, Саваоф.

Заўвага:

У касцёле Божлага цела (езуіцкім) у 1740—1750-я гг. працавалі:

Шымановскі Міхал (Szymanowski Michał — stolarz),

Лежбах Ян (Leschbac Jan — stolarz),

Санові (Sanowi, Iwincz, Jan)

Гюндэльфінгэр Ян (Gundefinger Jan, malarz).

Аўтарам праекта галоўнага алтара быў Падці Марыцыо (Padetti Maurizio).

Словнік. Т. 3. S. 245; ЦДГА БССР. Ф. 694, воп. 2, адз. зах. 9781. А. 45.

Неізвестны мастак.

БОГОМАТЕРЬ РУЖАНЦОВА. ІИСУС.

ФЕРАТРОН. 1730-е гг.

Францісканскі костел Успенія Марыі (XVI—XVIII вв.). Пінск.

Неізвестны мастак.

КАЗІМІР. Сярэдзіна XVIII в.

Костел Тройцы (1617). Ружаны.

Гескі Ксаверы Дамінік (? — 1764).

ТАЙНАЯ ВЕЧЭРА. 1753.

Галоўны алтар. Костел Божьга тела, іезуіцкі (1582—1593). Нясвіж. Построен Яном Марыяй Бернардонай (около 1541—1605).

Anonymous.

THE VIRGIN WITH THE ROSARY. CHRIST.

FERETORY. The 1730s.

The Franciscan Roman-Catholic Church of Dormition of the Virgin. (16th — 18th cc) Pinsk.

Anonymous.

ST. KAZIMIRUS. Mid-18th c.

The Roman-Catholic Church of St. Trinity (1617). Ruzhany.

Heski Xavery Dominic (died in 1764).

THE LAST SUPPER. 1753.

The Main Altar. The Roman-Catholic Church of the Holy Body, jesuit (1582—1593). Nesvizh. Built by Jan Maria Bernardoni (circa 1541—1605).

Artiste anonyme.

LA VIERGE AU ROSAIRE. JÉSUS.

PIERTRE. Les années 1730.

Eglise franciscaine de la Dormition de Marie (XVIe — XVIIIe s).

Pinsk.

Artiste anonyme.

SAINT CASIMIR. Milieu du XVIIIe s.

Eglise de la Trinité (1617). Roujany.

Heski Xavery Dominique (? — 1764).

LA CENE. 1753.

Maitre-aute. Eglise du Corps de Dieu, jesuite (1582—1593).

Nesvij. Construite par Jan Maria Bernardoni (environ 1541—1605).

Künstler unbekannt.

GOTTESMUTTER MIT ROSENKRANZ. JESUS.

PIERTRE. 1730er Jahre.

Mariä-Himmelfahrts-Kirche der Franziskaner (16.—18. Jh.).

Pinsk.

Künstler unbekannt.

HEILIGER KAZIMIR. Mitte 18. Jh.

Katholische Dreifaltigkeitskirche (1617). Ruschany.

Heski Xavery Dominik (? — 1764).

DAS ABENDMAHL. 1753.

Hauptaltar. Leib-Christi-Kirche der Jesuiten (1582—1593).

Neswisch. Erbaut von Jan Maria Bernardoni (um 1541—1605).

МАЦІ БОСКАЯ ЗАМЛІВАННЕ ЖЫРОВІЦКАЯ. Сярэдзіна XVIII ст.

Беларуская школа.

Успенская царква (1654). С. Быцень Івацэвіцкага р-на Брэсцкай вобл.

Палатно, алей. 130 × 100.

Абраз выяўлен 3-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 г.

Раскрыт рэстаўратарам П. Р. Журбеem у 1989 г.

Выстаўкі:

Мастацтва Рэнесансу ў Беларусі. Мінск, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1972. С. 29; 1976, автореф.

Маці Боская дадзена амаль пакаленна ў чырвоным хітоне, вохрыстым мафорыі. На правай руцэ яе сядзіць дзіця ў кароткай вохрыстай кашулі, з аголенымі ножкамі. Яно дзвюма ручкамі абхапіла шыю маці, прытулілася да яе шчакі. Выявы Маці Боскай і дзіцяці — з каронамі. Аздабленне — белая паласа, на якой сажай зроблен надпіс: «Дастойна ёсць»: «Честнейшую херувим и славнейшую без сравнения серафим, без истления бога слова родшую сущую богородицу ты величаем».

БОГОМАТЕРЬ УМИЛЕНИЕ ЖИРОВИЦКАЯ. Середина XVIII в.

Белорусская школа.

Успенская церковь (1654). С. Бытень Брестской обл.

THE VIRGIN OF COMPASSION OF ZHIROVICH. Mid-18th c. The Belorussian school.

The Church of Dormition (1654). Byten vil., Brest Region.

LA VIERGE «TU ES MA JOIE» DE JIROVITCHI. Milieu du XVIIIe s.

Ecole biélorusse.

Eglise de la Dormition (1654). Village de Byten de la région de Brest.

GOTTESMUTTER 'RÜHRUNG' VON SHIROWIZY. Mitte 18. Jh. Belorussische Schule.

Himmelfahrtskirche (1654). Byten, Gebiet Brest.

МІКОЛА З ЖЫЦЕМ. Сярэдзіна XVIII ст.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.

Кафедральны (раней бернардынскі) сабор (1642). Мінск.
Дошка, яечная тэмпера. 137×101×2.

Абраз раскрыт рэстаўратарам П. Р. Журбеем у 1982 г.

На цёмным фоне і карычневым падножжы стаіць Мікола ў блакітным хітоне, епітрахілі і чырвоным сакасе з вохрыстай каймой па нізу, рукавах і гарлавіне, блакітным з вохрыстым аздабленнем і крыжамі амафоры і паліцы. На шыі — панатія і крыж. На галаве — зялёная з вохрыстым арнаментам і эмалевымі драбніцамі мітра барочнай формы. На руках — вохрыстыя поручы. Правай рукой ён благаслаўляе, левай падтрымлівае знізу закрытае Евангелле ў чорным пераплёце з драбніцай і навугольнікамі.

Па жыццёвай літаратуры, Мікола (з *срэч.* — перамагаючы народ) чудатворац (Мерлікійскі) вырас у Лікійскай краіне ў гор. Патара. Сын багатых бацькоў (бацька — Феафан, маці — Нона), прапаведнік і чудатворац з першых дзён жыцця. Быў архіеіскапам у Міры. Ратаваў караблі ад патаплення (1 кляймо), збавіў ваяводаў, Хрыстафора — іерэя і трох мужоў ад смерці (2; 3), трох бедных дзяўчат — ад грахападзення (4), юнакоў, Уласія, сына Агрыпы — ад сарацын, немаўля — ад патаплення (3—8).

НИКОЛА С ЖИТИЕМ. Середина XVIII в.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

Белорусская школа.

Кафедральный (ранее бернардинский) собор (1642). Минск.

ST. NICOLAS WITH SCENES FROM HIS LIFE. Mid-18th c.

DETAIL.

DETAIL.

The Belorussian school.

The Cathedral (a former Bernardine church) (1642).

Minsk.

SAINT NICOLAS DANS L'ENCADREMENT HAGIOGRAGHI-

QUE. Milieu du XVIIIe s.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

Ecole biélorusse.

Cathédrale (ancienne église bernardine). 1642. Minsk.

HEILIGER NIKOLAUS MIT LEBENS GESCHICHTE. Mitte

18. Jh.

AUSSCHNITT.

AUSSCHNITT.

Belorussische Schule.

Kathedrale (früher Bernhardinerkirche) (1642). Minsk.

УЧЕНО СТИЛА ХРТОКА НИКОЛА СКАКО ИЗБАВИ КОРАБАЛ О ПОТОПАСИЈА

ЧѢДО Ѡ ХРИСТОФОРѢ ІЕРЕЙ, ПТРЕХЪ МѠЖАХЪ ПУКЪ ЖЕ
СТАНЪ НИКОЛАИ ІЗБАКИ Ѡ ПОСЪТЕННА МЕТА

Аброўскі майстар.

НАРАДЖЭННЕ МАЦІ БОСКАЙ.
УВЯДЗЕННЕ ў ХРАМ.
УСПЕННЕ.

Абразы святочнага рада Аброўскага іканастаса. Крыжаўзвіж-
ная царква (1754—1757 гг.). Сярэдзіна XVIII ст.
Беларуская школа.

Дзяржаўна мастацкі музей БССР.

Дошкі авальнай формы, мейная тэмпера, разьба. 43 × 27 × 2,5;
58,5 × 38,5 × 3; 71 × 39 × 3.

Выяўлены 16-й аб'яднанай экспедыцыяй Інстытута мастацтва-
знаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР і Дзяр-
жаўнага мастацкага музея БССР у 1970 г. і 20-й экспедыцыяй
Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1970 г. у Міхайлаўскай
царкве (1892) с. Аброва Івацэвіцкага р-на Брэсцкай вобл.
Рэстаўрыраваны ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР
У. С. Харанекам у 1975—1978 гг.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988;
Мікашэў, 1989.

Іканік Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1986. С. 110—120, № 45, 46, 56;
1988. С. 267; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 8, іл. 86—
88; Пискун Ю. А. 1984. С. 34—40.

Даведка:

У святочным радзе абразы былі размешчаны ў наступным
парадку: «Нараджэнне Маці Боскай», «Увядзенне ў храм»,
«Благавешчанне», «Нараджэнне Хрыстова», «Грамішчы (Стра-
чанне)», «Хрышчэнне», «Тайная вячэра», «Праабражэнне»,
«Уваход у Іерусалім», «Узнясенне», «Уваскрэсенне», «Успен-
не», «Саўшэце Святога духа на апосталаў» (абразы захоў-
ваюцца ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР).

Нараджэнне Маці Боскай.

Пад зялёным полагам на пасцелі пад вохрыста-чырвонай
коўдрай паўляжыць Ганна ў зялёным мафорыі. Злева Іаакім
і бабка, якая падносіць Ганне дзіця. Справа бабка падносіць
у чашы вінаград. На пярэднім плане па расчэрчанай падлозе —
карычневая купель, накрыты зялёным абрусам стол з графі-
нам, талеркай, кубкам.

Увядзенне ў храм.

На трохступенчатым амбоне — Захарый у аранжава-чырвоным
хітоне, вохрыстай далматыцы з брустухам на грудзях, у мітры,
працягвае рукі Марыі, якая ідзе да яго, апранутая ў блакітную
спадніцу, белую кофту, аранжава-чырвоны плашч, з вянком на
галаве. На фоне шэрых сцен пабудоў, зоркі і трохвугольнага
німба з «вокам» Саваофа за Марыяй стаяць Ганна, Іаакім
і дзевы з вянкамі на галавах, са свечкамі ў руках. Позем ка-
рычневы.

Ілюстраваны гэзэт апакрыфічнага Першаевангелля Іакава (гл.
VII, VIII). Расказваецца аб тым, што Марыя з трохгадовага
ўзросту была прысвечана богу, аддадзена ў Іерусалімскі храм,
у якім жыла 12 гадоў, дзе яе карміў анёл.

Складанне іканграфічнага зводу адбылося ў візантыйскім
мастацтве, з XI ст. засвоена ў старажытнарускім.

Прадстаўлены кароткі варыянт Успення. На пасцелі з дзверца-
мі, пакрытай вохрыста-белай хустай, упрыгожанай белымі
кутасамі па нізу, ляжыць Маці Боская ў сінім хітоне, аран-
жава-чырвоным мафорыі. За ломам, на фоне воблакаў,—
Хрыстос у аранжава-чырвоным хітоне, блакітным гімаціі тры-
мае душу Маці Боскай у выглядзе спаўтай фігуры. Па баках
ложа, на фоне пабудов з аранжава-чырвонымі дахамі,—
апосталы ў рознакаляровым адзенні. Зверху, у ружовых воб-
лаках і белых прамянях, трохвугольным німбе,— «усёбачнае
вока» Саваофа.

Усе кампазіцыі абрамлены скразной разьбой у стылі «ра-
како».

Аброўскі майстар.

РОЖДЕСТВО БОГОМАТЕРИ.
ВВЕДЕНИЕ ВО ХРАМ.
УСПЕНИЕ.

Іконы праддзіннага рада Аброўскага іканастаса (Кресто-
воздвиженская церковь 1754—1757). Середина XVIII в.
Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Anonymous artist of Obrowo.

THE NATIVITY OF THE VIRGIN.
THE PRESENTATION IN THE TEMPLE.
THE DORMITION.

Icons of the Church Feast Range on the Obrowo Iconostasis
(The Church of the Exaltation of the Cross. 1754—1757).
Mid-18th c.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Artiste d'Obrowo.

LA NATIVITÉ DE LA VIERGE.
LA PRÉSENTATION AU TEMPLE.
LA DORMITION.

Icônes des fêtes religieuses de l'iconostase d'Obrowo (Eglise de
l'Exaltation de la sainte Croix, 1754—1757).

Milieu du XVIIIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister von Obrowo.

GEBURT DER GOTTESMUTTER.
TEMPELGANG MARIA.
ENTSCHLAFEN.

Ikonen der Festtagsreihe der Obrowo-Ikonostase (Krestowosdwi-
schenkskaja-Kirche, 1754—1757). Mitte 18. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorusslands.

КАРАНАВАННЕ МАЦІ БОСКАЙ. Сярэдзіна XVIII ст.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка са зразанымі кугламі, нечняя тэмпера. 109,5 × 67 × 2.
Абраз вывезен з Мікалаеўскай царквы (1813) с. Навагучына Аршанскага р-на Віцебскай вобл. да Вялікай Айчыннай вайны. Раскрыт часткова брыгадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, А. Т. Дзедзянкова, М. Р. Малкіна, С. І. Голубова ў 1972—1975 гг. і поўнацю ў Вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» А. С. Шпунтам у 1989 г.

Выстаўкі:

Мінская абласная выстаўка. 1918.
Тэмперны жывапіс Беларусі. Магілёў, 1989.
Іканапіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Каталог Мінскай абласной выстаўкі. Мн., 1918. С. 13, № 102 (А. Іпелем аднесены да XVIII ст.).
Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1986. С. 136—137, № 71; 1988. Т. 2. С. 273.

У цэнтры кампазіцыі — на паўмесяцы — укленчаная Маці Боская ў чырвоным хітоне, сінім плашчы, з шэрай хустай на галаве. Яе ўвечнаюць рэльефнай каронай сядзячыя на прастоле Сын, Айцец і Святы дух у выглядзе голуба. На Сыне — чырвоны гімацій, на Айцу — зялёны хітон з пазалочаным раслінным арнаментам і светла-карычневы гімацій. У левай руцэ ён трымае дзяржаву. Німбы, ззянне, фон — пазалочаныя з раслінным арнаментам.

Іканаграфічная даведка.

Схема складаецца ў захаднееўрапейскім мастацтве з кампазіцыі «Успенне», дзе падкрэслена ўзнясенне Маці Боскай. З XII ст. уводзіцца вячэнне Маці Боскай, што з'яўляецца дадаткам да зямной сцэны — Успення. Самыя раннія помнікі адлюстроўваюць не вячэнне, а ўвечнаую Маці Боскую, якая сядзіць побач з Хрыстом. З XIII—XIV стст. Маці Боскай сядзіць з Хрыстом, нахіляе перад ім галаву, на якую ён ускладае карону; пазней Маці Боская спускаецца з трона на каленях. Яшчэ пазней ужываецца вячэнне Маці Боскай, якое ажыццяўляюць Айцец, Сын і Святы дух. Аб вячэнні (каранаванні) Маці Боскай ёсць звесткі ў адной беларускай песні, аб якой паведамляе П. В. Шэйн:

«Венчана еси у престола Троического
А за шату солнце стало
Подножие — луно дало».

ВАРОТЫ. МІХАІЛ. СТЭФАН. Сярэдзіна XVIII ст.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка, яечная тэмпера. 183,5 × 70,5 × 3; 184 × 70 × 3.
Вяўлены 21-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1972 г. у Троіцкай царкве (1758) с. Дабраслаўка Пінскага р-на Брэсцкай вобл.
Раскрыты часткова ў Вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» П. Р. Журбеем і А. С. Шпунтам у 1988 г.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 78.

Заўвага:

Экспедыцыяй былі знойдзены прыбытымі да падлогі. Раней жа ў царкве былі паўночнымі і паўднёвымі варотамі іканастаса. Надзвычай цікавым з'яўляецца злучэнне двух светапоглядаў, почыркаў, мастацкіх прыёмаў у афармленні гэтых бакавых варот. Адна іх створка выканана ў традыцыйных больш блізкіх да старажытнарускіх узораў, другая — з арнаментацыяй на захаднееўрапейскія іканаграфічныя схемы і аб'ёмную манеру пісьма.

КОРОНОВАНИЕ БОГОМАТЕРИ. Середина XVIII в.

ВРАТА.
МИХАИЛ. СТЕФАН. Середина XVIII в.
Белорусская школа.
Государственный художественный музей БССР.

CROWNING OF THE VIRGIN. Mid-18th c.

THE DOORS.
ST. MICHAEL, ST. STEPHAN, Mid 18th c.
The Belorussian school.
The Belorussian State Museum of Art.

LE SACRE DE LA VIERGE. Milieu du XVIIIe s.

LA GRANDE PORTE.
SAINT MICHEL, SAINT STÉPHAN. Milieu du XVIIIe s.
Ecole biélorusse.
Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

DIE KRÖNUNG DER GOTTESMUTTER. Mitte 18. Jh.

TÜR HEILIGER MICHAEL. HEILIGER STEPHAN. Mitte 18. Jh.
Belorussische Schule.
Kunstmuseum Belorusslands.

S. MICHAEL
ARCHANGELI
O I

Латыгаўскі майстар.

НАРАДЖЭННЕ ХРЫСТОВА. 1746.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 82×64×2—3.

Абраз вывезен у 1898 г. з царквы (1811) с. Латыгава Чашніцкага р-на Віцебскай вобл. у Віцебскае сховішча старажытнасцей. Рэстаўрыраван бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднянкова ў 1975 г.

Выстаўкі:

1-я Усебеларуская мастацкая выстаўка. Мінск, 1926.

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988; Magilëy, 1989.

Старажытнае мастацтва Беларусі XVII—XVIII стст. Сарагоса, 1988.

Іканавіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Шчакаціхін М. М. 1925. Т. 1. С. 26—28; 1926, № 21. С. 18; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 9, іл. 79; Высоцкая Н. Ф. 1976, авторэф.; 1983. Музей 4; 1986. С. 107—108, 167, № 43; 1988. С. 273; Сарагоса.

На фоне крокаў хлява з саламянай страхой стаяць Марыя ў блакітным хітоне, цёмна-чырвоным мафоры, упрыгожаным зоркамі, і Іосіф у блакітным хітоне, жоўтым гімаціі, з кіем у руд. У цэнтры кампазіцыі, у яслях на зялёнай траве, у вохрыстай мандорле, ляжыць спавітае дзіця. Перад яслямі стаяць карычневы вол, шэры асёл. Злева — з дарамі вешчуні ў зялёным, цёмна-чырвоным, блакітным адзенні. На блакітным фоне злева ад Віфлеемскай зоркі на шэрым воблаку намалеваны архангел Міхаіл з вохрыстымі крыламі ў рыцарскіх даспехах з мячом. Увядзенне Міхаіла з'яўляецца адступленнем ад кананічнай схемы.

Вытокі іканграфіі бяруць пачатак са старажытнахрысціянскага мастацтва. Яна складалася на аснове евангельскіх тэкстаў і апакрыфічнай літаратуры.

Нараджэнне Хрыстова.

Па матэрыялах Шчакаціхіна (1925).

«Адзін з найбольш характэрных помнікаў латыгаўскай групы, выразна роўнічны, з графічнай чытальнасцю контураў і дапаможнай ролюю ў большасці змроклых фарб. У кампазіцыйных адносінах малонак можа быць некалькі набліжаны да некаторых гравюр кутэнскага «Трыфолёгіона» 1647 г. З дэталей цікава фігура маладзёнца, спавітага вузкім паяском, як і заўсёды ў беларускіх кампазіцыях данае тэмы (пар, напр., № 8, таксама гравюры ў магілёўскіх выданнях). Зварочвае ўвагу таксама і структура страхі на будынку з правага боку, аналёгічна сучасным саламяным страхам сялянскіх хат і гаспадарчых будоў» (гл. «Матэрыялы». С. 26—28).

Латыгаўскі майстар.

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ МІНСКАЯ. 1744.

ХРЫСТОС УСЕДЗЯРЖЫЦЕЛЬ. 1744.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 109×60,5×2,5; 108×58×3.

Абразы вывезены ў 1898 г. з царквы (1811) с. Латыгава Чашніцкага р-на Віцебскай вобл. у Віцебскае сховішча старажытнасцей. Рэстаўрыраваны бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднянкова ў 1975 г. і ў Вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» А. В. Тарасікам у 1989 г.

Публікацыі:

Шчакаціхін М. М. 1926. Т. 2. С. 152—153; Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 43, 44, 107—108, 109, 167; 1988. Т. 2. С. 273.

Латыговский мастер.

РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО. 1746.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ МИНСКАЯ. 1744.

ХРИСТОС ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ. 1744.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Anonymous artist of Latyгово.

THE NATIVITY OF CHRIST. 1746.

THE VIRGIN HODIGITRIA OF MINSK. 1744.

CHRIST PANTOCRATOR. 1744.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Artiste de Latyгово.

LA NATIVITÉ DU CHRIST. 1746.

LA VIERGE HODIGUITRIA DE MINSK. 1744.

LE CHRIST PANTOCRATOR. 1744.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister von Latyгово.

CHRISTI GEBURT. 1746.

GOTTESMUTTER HODEGETRIA VON MINSK. 1744.

CHRISTUS PANTOKRATOR. 1744.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

РОЖЕСТВО ХВА

МИХАИЛ

ЮСНА

ІР

Ю

Латыгаўскі майстар.
 НИКОЛА. 1740-я гг.
 ПАКРОЎ. 1740-я гг.
 КАРАНАВАННЕ МАЦІ БОСКАЙ. 1746.

Беларуская школа.
 Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
 Дошка, яечная тэмпера. 64×46×3,5; 95×69×4; 115×89×2.

Абразы вывезены ў 1898 г. з царквы (1811) с. Латыгава Чашніцкага р-на Віцебскай вобл. у Віцебскае сховішча старажытнасцей.

Растаўрыраваны ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР У. С. Харанекам у 1972 г. і Вытворчым аб'яднанні «Белростаўрацыя» А. В. Тарасікам у 1989 г.

Выстаўкі:

1-я Усебеларуская мастацкая выстаўка. Мінск, 1926.
 Ікананік Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Шчэкаціхін М. М. 1926. С. 18, № 21: «Унізе направа (абраза «Каранаванне Маці Боскай». — *Н. В.*) дата: Аппо 1746». Адзіны датаваны помнік з групы джорачыйных композицый, паходзячы ад таго-жа Латыгава прадстаўляецца амаль што бяспрочным. Група гэтая часткова набліжаецца да папірэдняй, але адрозніваецца ад яе характэрнымі фонамі, аздобленымі разводамі, віткамі і расліннымі арнаментам. У даным выпадку арнаментальная, як выключэнне, перашла на пясочныя фігуры граворных узораў, напр. да горняй часткі дрэварыту Васіля Вашчанкі «Успыненне», які знаходзіцца ў магілёўскім выданні «Акафісты ввсесмічных» 1698 г.; Віцебшчына. Матэрыялы. 1926. Т. 1. С. 26—28; Кацар М. С. Рапрадукцыі з абразоў Дзяржаўнага мастацкага музея ў Мінску, вывезеных немцамі ў Германію ў 1945 г. С. 2, № 20; С. 3, № 35 (рукапіс); Высцокая Н. Ф. 1986. С. 109, 167, 177, 185; 1988. С. 273.

Латыговский мастер.
 НИКОЛА. 1740-е гг.
 ПОКРОВ. 1740-е гг.
 КОРОНОВАНИЕ БОГОМАТЕРИ. 1746.
 Белорусская школа.
 Государственный художественный музей БССР.

Anonymous artist of Latorygo.
 ST. NICOLAS. The 1740s.
 THE INTERCESSION. 1740.
 CROWNING OF THE VIRGIN. The 1746s.
 The Belorussian school.
 The Belorussian State Museum of Art.

Artiste de Latorygo.
 SAINT NICOLAS. Les années 1740.
 L'INTERCESSION. Les années 1740.
 LE SACRE DE LA VIERGE. 1746.
 Ecole biélorusse.
 Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister von Latorygo.
 HEILIGER NIKOLAUS. 1740er Jahre.
 MARIÄ SCHUTZ. 1740er Jahre.
 DIE KRÖNUNG DER GOTTESMUTTER. 1746.
 Belorussische Schule.
 Kunstmuseum Belorußlands.

ПОКРОВЪ

Всѣмъ
тои
милостивѣ
паче
всѣхъ
имѣ
бже

ХРИСТОС УСЕДЗЯРЖЫЦЕЛЬ. Сярэдзіна XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка (верхнія вуглы адцілаваны), яечная тэмпера. 168×90×3.

Абраз паходзіць з даваеннай калекцыі Дзяржаўнай карціннай галерэі БССР (№ 3-884). Паступіў у Паўлаўскага парку і музея мастацкага ўбраўня рускіх палацаў XVIII—XIX стст. у 1964 г. Раскрыт у Вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» А. С. Шпунтам у 1989 г.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 48.

Прадстаўлен амаль пакалена ў чырвоным хітоне з карычневым клавам і сіне-зялёным на вохрыстай падкладцы гімаціі. Правай рукой благаслаўляе, левай — падтрымлівае раскрытае Евангелле з тэкстам у 6 радкоў.

Фон пазалочаны з ляльным арнаментам. Клеймы пасярэбраваны з рознымі манарграмі. Рама на палях страчана.

АРХІСТРАЦІГ МІХАІЛ. Сярэдзіна XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 88×73×5—2,5.

Абраз выяўлены 3-й і 32-й экспедыцыямі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 і 1977 гг. у Георгіеўскай царкве (XIX ст.) с. Лядзец Столінскага р-на Брэсцкай вобл.

Растаўрыраван у Дзяржаўным мастацкім музеі БССР У. С. Харанекам у 1978 г.

Публікацыі:

Збор. 1972. С. 683.

Абраз Міхаіла інтэрпрэтуецца па-народнаму. Ён дадзены з мячом у правай і кляшчамі ў левай руцэ. Апануты ў вохрыста-шэрае адзенне. Ледзь акрослены вохрыстым крылі. Німб, пышны фларальны арнамент на светла-вохрыстым полі аграфлёны. Рама размалявана пад мрамур.

АРХІСТРАЦІГ МІХАІЛ. Сярэдзіна XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 117,5×86×2,5.

Абраз выяўлены 27-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г. у царкве Казьмы і Даміяна (XVIII ст.) с. Гародок Клімавіцкага р-на Магілёўскай вобл.

Раскрыт у Вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» А. С. Шпунтам у 1989 г.

Архістраціг Міхаіл — чынаначальнік і ваявода ад бога — прадстаўлены пакалена з узнятым мячом, на якім ініцыялы S. M., — у правай і зэрцалам з тэкстам «бгъ кто яко бгъ» — у левай руцэ. Апануты ў чырвоны плашч, перавязаны бантам на правым плячы, светла-карычневы панцір з рознакаляровымі лентамі, прыемны блакітны спод з пазалочанымі кветкамі. У светла-карычневых крыллях прапісаны папарткі. На шыі — грыўня з мальтыйскім крыжам. Німб пазалочаны. Фон аздоблены ляльным арнаментам з лісцяў аканта. Палі — чырвоныя з бялільным арнаментам з аканта, дэкарыраваны валікам з 7 «камянямі». Унізе — дрэнна захаваны надпіс бяліламі ў два радкі.

ХРИСТОС ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ. Середина XVIII в.
АРХИСТРАТИГ МИХАИЛ. Середина XVIII в.
АРХИСТРАТИГ МИХАИЛ. Середина XVIII в.
Белорусская школа.
Государственный художественный музей БССР.

CHRIST PANTOCRATOR. Mid-18th c.
THE ARCHISTRATEGUS MICHAEL. Mid-18th c.
THE ARCHISTRATEGUS MICHAEL. Mid-18th c.
The Belorussian school.
The Belorussian State Museum of Art.

LE CHRIST PANTOCRATOR. Milieu du XVIIIe s.
L'ARCHISTRATÈGE MICHEL. Milieu du XVIIIe s.
L'ARCHISTRATÈGE MICHEL. Milieu du XVIIIe s.
Ecole biélorussie.
Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

CHRISTUS PANTOKRATOR. Mitte 18. Jh.
ERZSTRATEGE MICHAEL. Mitte 18. Jh.
ERZSTRATEGE MICHAEL. Mitte 18. Jh.
Belorussische Schule.
Kunstmuseum Belorublands.

ГРИДИТЕ КЪ ТЕ ИГО МОЕ
ИИМЪ ВСИ ТИ ЖДАЮЩИИ СЯ
ИЩЕ БРЕМЕНЕ НИИ ИАЗЕ ПО
КЮ СЯ ВОЗНЕ ТЕ ИГО МОЕ
НАСЪБЪ ИИЯ УЧИТЕ СЯ
СЪИМЕНЕ ИАК КРОУКЪ СЯ
И СМЯ СЕЩЕ

ΣΤΗ

ΜΙΧΑΗΛ

Στην εικόνα, η άδελφή Σαβίνα
από το Βασίλειο της Βουλγαρίας

Στην εικόνα, η άδελφή Σαβίνα
από το Βασίλειο της Βουλγαρίας

УСЕКНАВЕННЕ ГАЛАВЫ ІААНА ПРАДЦЕЧЫ. Сярэдзіна XVIII ст.

Беларуская школа (?).

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 89×85×1,5.

Абраз з'яўдаецца да Вялікай Айчыннай вайны ў музейным фондзе БССР. Растаўраван брыгадай растаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднінкова ў 1974 г.

Кат у чырвоных портах, сіняй кашулi з закасанымі вышэй локцяў рукавамi, у чырвонай, аблямаванай футрам шапцы, з мячом у руках. Ён адсек галаву Іаану Прадцечы, які стаіць на каленях і апрануты ў сіня-зялёны плашч. На зялёным поземе выдзеленая німбама ляжыць яго галава. Яе ж на блюдзе трымае дачка Ірадыяны — Саламея, адлюстраваная ў сіняй спадніцы, ружовым плашчы, з блакітнай накідкай на галаве. Заду шматпавярховыя дамы. Злева праз адкрытае акно відаць стол. Каля яго сядзіць Ірад Анціпа, які ў свайго брата адабраў жонку Ірадыяну. Неба — блакітнае.

Іканаграфія складзена па евангельскіх матывах (ад Матфея 14,6—12; Марка 6, 21—29).

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ. Сярэдзіна XVIII ст.

ХРЫСТОС УСЕДЗЯРЖЫЦЕЛЬ. Сярэдзіна XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Абразы выяўлены 3-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 г. у Мікалаўскай царкве (1762) с. Рэмель Столінскага р-на Брэсцкай вобл.

Раскрыты ва Усесаюзнай цэнтральнай навукова-даследчай лабараторыі па кансервацыі і растаўрацы музейных мастацкіх каштоўнасцей у Маскве Ю. А. Рузавіным і О. В. Івановай у 1963 г.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1989; Магілёў, 1989.

Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 122—123, № 59—60.

Маці Боская намалевана ў чырвоным мафоры з чорна-карычневымі складкамі на блакітнай падкладцы, блакітным хітоне з сядзішчам на левай рудэ отракам у белым хітоне, падпярэзаным аранжавым поясам, у карычневым гімаціі з асістам. Фон пазалочаны з аграфлёным арнамантам, палі пасяробрання з чорным арнамантам.

Хрыстос паказаны ў чырвоным хітоне з карычневымі, чорнымі складкамі, ў блакітным гімаціі. Правай рукой благаслаўляе, левай падтрымлівае знізу раскрытае Евангелле з тэкстам у 7 радкоў. Фон пазалочаны. Палі пасяробрання з чорным арнамантам і 8 «камянімі».

Абразы стылістычна і па арнаментыцы палёў фону блізка. Малюнак арнаменту палёў бярэ пачатак ад «Маці Боскай Адзігітрыі Баркалабаўскай» (1659) з Троіцкай царквы (1899) Бышава, але, як і ў творы «Мікола» са Свята-Міхайлаўскай царквы (1816) с. Токары Брэсцкай вобл. (ДБЖ-275), ён зроблен больш суха.

УСЕКНОВЕННЕ ГЛАВЫ ІОАННА ПРЕДТЕЧИ. Середина XVIII в.

Белорусская школа (?).

Государственный художественный музей БССР.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ. Середина XVIII в.

ХРИСТОС ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ. Середина XVIII в.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

BENEADING OF ST. JOHN THE PRECURSOR. Mid-18th c.

The Belorussian school?

The Belorussian State Museum of Art.

THE VIRGIN HODIGITRIA. Mid-18th c.

CHRIST PANTOCRATOR. Mid-18th c.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA DÉCAPITATION DE SAINT JEAN-BAPTISTE. Milieu du XVIIIe s.

Ecole biélorusse (?).

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

LA VIERGE HODIGUITRIA. Milieu du XVIIIe s.

LE CHRIST PANTOCRATOR. Milieu du XVIIIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

DIE ENTHAUPUNG JOHANNES DES VORLÄUFERS.

Mitte 18. Jh.

Belorussische Schule (?).

Kunstmuseum Belorußlands.

GOTTESMUTTER HODEGETRIA. Mitte 18. Jh.

CHRISTUS PANTOKRATOR. Mitte 18. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

ПРИИДѢ
ТЕ БЛА
ГОСЛОВЕ
НИИ СЪ
ЦА МО
ЕГО НА
СЛѢДОУ

ТЕ СГО
ПОВАЮ
Е ВАМЪ
ЦРЕТВІ
Е НБЪ
СЪСЛО
ЖЕНІЯ

Манаграміст М. В.
ПАКРОЎ. 1751.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка, вечная тэмпера. 126,5×76×2.

Абраз выяўлен 14-й экспедыцый Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1970 г. на званіцы Пакроўскай царквы (1869) Маладзечна. Растаўраваан бригадай растаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзедзінькова ў 1972—1975 гг.
Раскрыт растаўратарам Інстытута «Рэстаўрацыя» А. І. Навумавым пад кіраўніцтвам С. В. Філатова ў 1979 г.

Выстаўкі:
Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.
Іканісц Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:
Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф. 1983. Музей 4; 1986. С. 124—127, 185, № 62; 1988. С. 267, 270, 273; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980, іл. 83—85; Вечер Э. І. 1981; Піскун Ю. А. 1989. С. 34—40. (Высоўвае гіпотэзу, што злева знізу адлюстраваны Сігізмунд III Ваза (1587—1632), Казімір Ягаланчык (1440—1492), Ігнацій Завіша (1696—1738). Здымаючы аўтарства манаграміста, М. В. Піскун невядомаму мастаку, аўтару «Міколы» і «Пакроваў», прыпісвае «Партрэт Ігнація Завішы», на якім пра-стаўлена дата «1732» (ДММ БССР, ЭЖ-117), «Міколу» з Аброва (ДММ БССР, ДБЖ-22), «Міколу» і «Цуда Георгія аб змеі» ў Полацкім гісторыка-архітэктурным запаведніку і «Архідзіякана Сцяпана» з Увядзенскай царквы, якая прапала ў час Вялікай Айчыннай вайны з Беларускага дзяржаўнага музея (гл. дадаткова Піскун Ю. А. 1986. С. 32; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980, іл. 152; Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 167). На ружова-блакітным воблаку стаіць Маці Боская з каронай на галаве ў блакітным хітоне, вохрыстым кароткім адзенні, ружовым на чырвонай падкладцы мафоры з покрывам у руках. Па баках на воблаках — апосталы Пётр, Павел, прарокі Майсей, Ілья, архангелы Міхаіл, Гаўрыіл, айцы царквы, пакутніцы і анёлы ў зялёным, сінім, ружовым адзенні. Німбы, фон — разныя, пазалочаныя. Знізу на шорым амбоне з белым скруткам стаіць Раман Сладкапецц у светлым сподзе, ружовай далматыцы, з блакітнай епітрахілло і паказвае на Маці Боскую. Вакол яго стаяць епіскапы, цары, шляхціцы ў рыцарскіх даспехах, манахі і Андрэй Юродзвы ў сінім гімаціі з кіем. Асабліваю цікавасць да кампазіцыі выклікае размешчаная ў левым ніжнім вугле мужчынская фігура ў зялёным сподзе, чырвонай дэліі, з сіняй стужкай праз плячо і орданам блага арла на грудзях, які быў устаноўлены Аўгустам II Моцным у 1705 г. У руках булава.

Іканграфічная схема «Пакрова» бярэ пачатак з растова-суздальскага зводу, які атрымаў шырокае распаўсюджанне ў старажытнарускім і беларускім жывапісе XVI—XVII стст.

Манаграміст М. В.
ПОКРОВ. 1751.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.

Белорусская школа.
Государственный художественный музей БССР.

Monogrammist M. V.
THE INTERCESSION. 1751.
DETAIL.
DETAIL.
The Belorussian school.
The Belorussian State Museum of Art.

Monogrammist M. B.
L'INTERCESSION. 1751.
DETAIL.
DETAIL.
Ecole biélorusse.
Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Monogrammist M. W.
MARIÄ SCHUTZ. 1751.
AUSSCHNITT.
AUSSCHNITT.
Belorussische Schule.
Kunstmuseum BeloruBlands.

Манаграміст М. В.
 НИКОЛА. 1751.
 ФРАГМЕНТ.
 ФРАГМЕНТ.

Беларуская школа.
 Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
 Дошка, яечная тэмпера. 126×76,5×2.

Абраз вывуден 14-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1970 г. на званіцы Пакроўскай царквы (1869) Маладзечна. Рэстаўраван бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднякіна ў 1972—1975 гг.
 Раскрыт рэстаўратарам Інстытута «Рэстаўрацыя» А. С. Чапурным пад кіраўніцтвам С. В. Філатова ў 1979 г.

Выстаўкі:
 Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

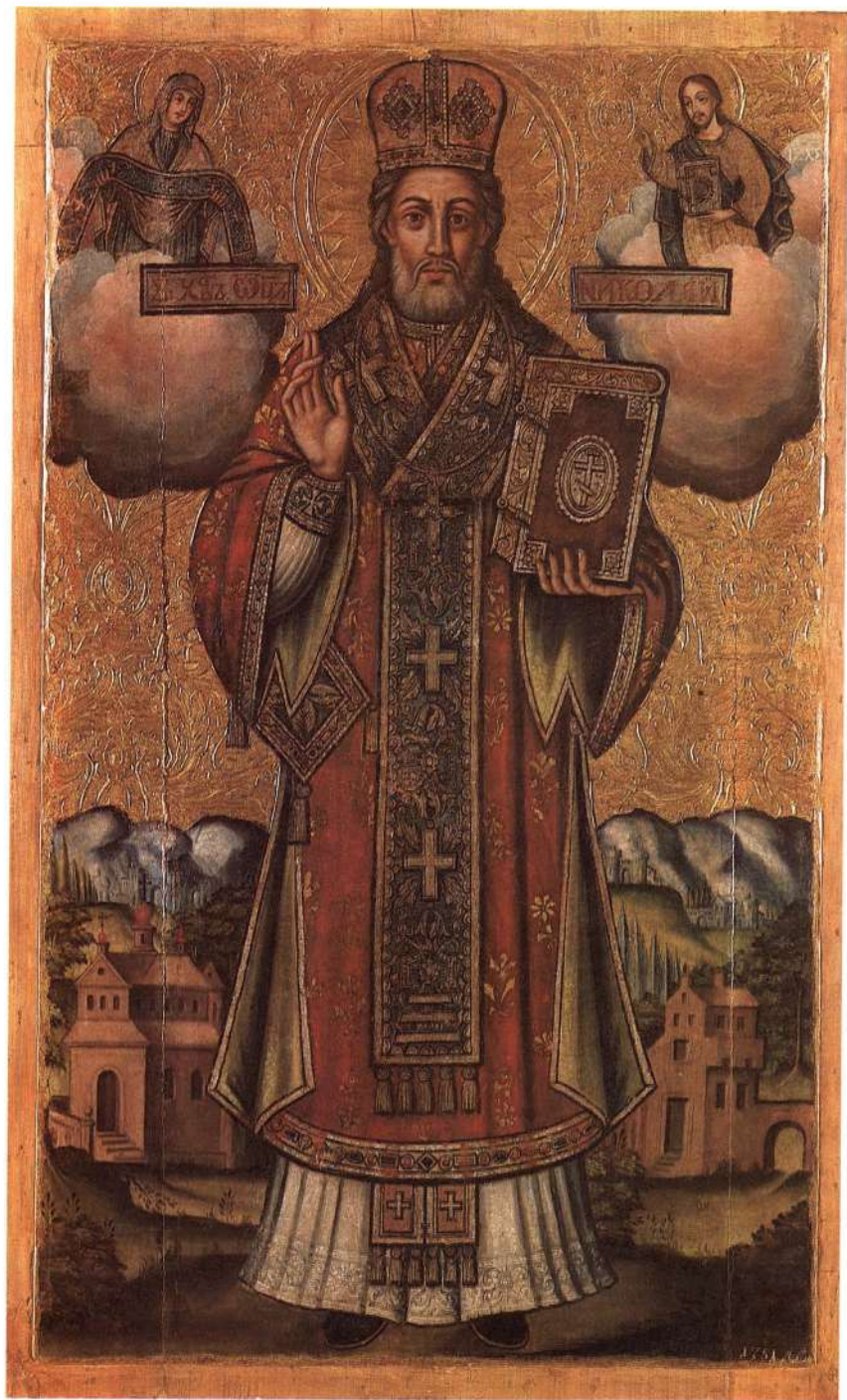
Публікацыі:
 Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф. 1983. Музей 4; 1986. С. 124—127, 185, № 63; 1988. С. 267, 270, 273; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. Іл. 80—82; Ветер Э. І. 1981; Піскун Ю. А. 1989. С. 34—40 (прачытае надліс не як МВ, а Мf 25).
 На беразе ракі стаць Мікола ў светла-блакітным хітоне, ружовай спітрахілі, чырвоным на зялёнай падкладцы з пазалочанымі кветкамі сакасе, блакітным з пасярэбраным арнаментам амафоры і паліцы. На шыі — трыўня з крыжам. На галаве ружовая з арнаментам барочнай формы мітра. На руках — блакітныя з пасярэбраным арнаментам поручы. Правай рукой благаслаўляе, левай падтрымлівае знізу закрытае Евангелле ў карычневым пераплёце з драбніцай і навугольнікамі. На супрацьлеглым беразе ў зялініне — карычневыя базілікальныя царквы з чырвонымі купаламі, блакітныя горы, зялёныя ўзгоркі. Зверху на пазалочаным з раслінным арнаментам фоне, у ружова-блакітных воблаках — Маці Боская з пакровам, благаслаўляючы Хрыстос у блакітным, ружовым, сінім адзенні з Евангеллем. Фон, німбы пазалочаныя, разьбяныя, арнаментаваныя.
 Па жыццйнай літаратуры, Мікола (з грэч.— перамагаючы народ) — цудатворац (Мерлікійскі) вырас у Лікійскай краіне ў гор. Патара. Сын багатых бацькоў (бацька — Феафан, маці — Нона) — прапаведнік і цудатворац з першых дзён жыцця. Быў архіепіскапам у Міры. Цуды тварыў на зямлі і на моры. У бядзе на сушы дапамагаў, ад патаплення ратаваў, з цяжкіх збаўляў, ад смерці вызваляў, выячэнне даваў спячым, кульгавым, глухім, нямым. Многіх ад галечы ратаваў, абагачаў (напрыклад, трох бедных дзяўчат), галодным ежу даваў, усякаму ў неабходнасці памочнік, цёплы заступнік.

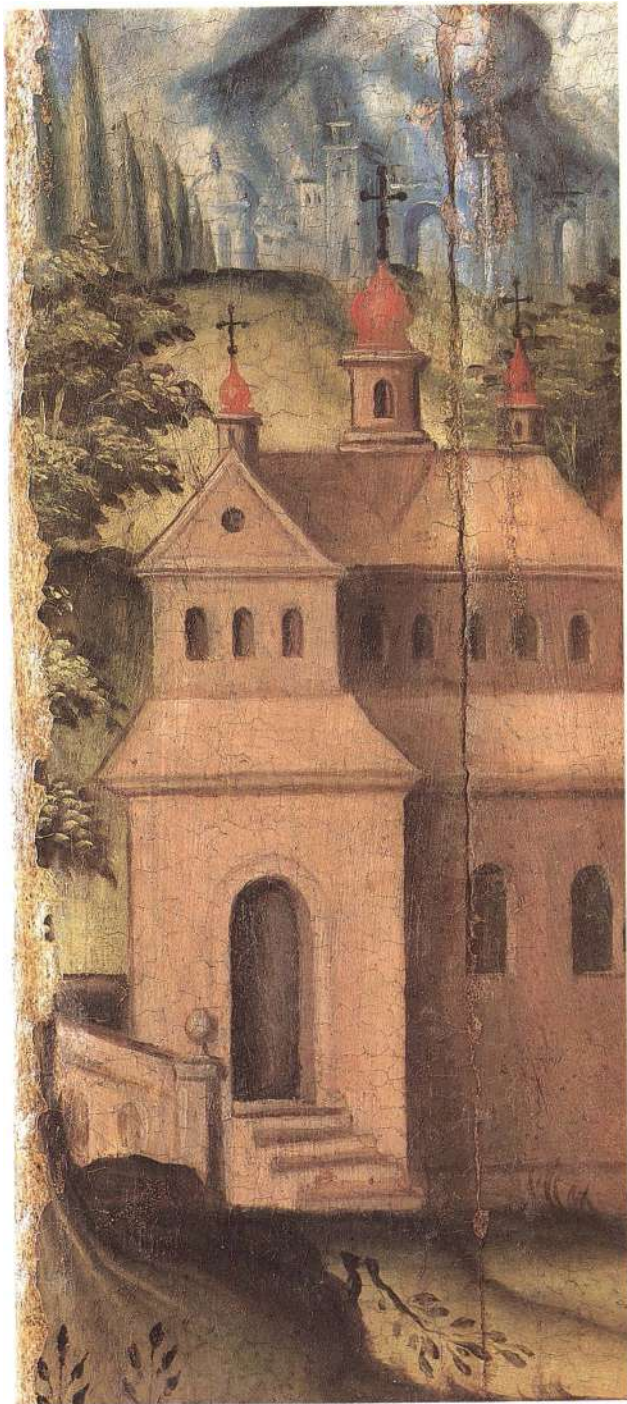
Манаграміст М. В.
 НИКОЛА. 1751.
 ФРАГМЕНТ.
 ФРАГМЕНТ.
 Беларуская школа.
 Государственный художественный музей БССР.

Monogrammist M. V.
 St. NICOLAS. 1751.
 DETAIL.
 DETAIL.
 The Belorussian school.
 The Belorussian State Museum of Art.

Monogrammiste M. B.
 SAINT NICOLAS. 1751.
 DÉTAIL.
 DÉTAIL.
 Ecole biélorusse.
 Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Monogrammist M. W.
 HEILIGER NIKOLAUS. 1751.
 AUSSCHNITT.
 AUSSCHNITT.
 Belorussische Schule.
 Kunstmuseum Belorußlands.

Маркіянвіч.
ДЕІСУС. 1758.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка, яечная тэмпера. 130×97,5×2—9.

Абраз выяўлен 11-й экспедыцый Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1968 г. у Пакроўскай царкве (1795) с. Чыжэвічы Салігорскага р-на Мінскай вобл. Паходзіць з Пакроўскай царквы (XVIII ст.) с. Вялікі Рожан Салігорскага р-на Мінскай вобл. Раскрыт бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднянківа ў 1975 г.

Выстаўкі:

Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей. Мінск, 1985.
Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1983. Музей 4; 1986. С. 127—132, 185. № 64; 1988. С. 270; 1989. С. 6, № 13; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 6, іл. 91; ЭліМБел. 1984. Т. 1. С. 64, 337.

Да Хрыста Уседзяржыцеля ў чырвоным з буйным пазалочаным і пасяробраным фларальным арнаментам на зялёнай падкладцы з пазалочаным арнаментам, імітуючым карункі, па гарлавіне і нізе рукавоў сакасе і сінім хітоне і плашчы зяртаюцца Маці Боская ў сінім хітоне, чырвоным на зялёнай падкладцы маформы і Іаан Праддеча ў карычневай мілоці, зялёным на чырвонай падкладцы плашчы. Аголеныя ногі Хрыста стаяць на зялёным падножжы. Пазем светла-карычневы, фон вохрысты з раслінным лянным арнаментам. Рама — карытцам. У верхняй частцы рамы з паўкруглай выемкай на зялёным фоне — дзве галоўкі анёлаў з ружовымі крыламі паміж блакітных, вохрыстых раслінных парасткаў аканта і ружовай кветкай.

Маркіянвіч.
ДЕІСУС. 1758.

Белорусская школа.
Государственный художественный музей БССР.

Markianovich.
DEESIS. 1758.

The Belorussian school.
The Belorussian State Museum of Art.

Markianovich.
LA DEISIS. 1758.

Ecole biélorusse.
Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Markianowitsch.
DEESIS. 1758.

Belorussische Schule.
Kunstmuseum Belorusslands.

Маркіянавіч.

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ. УВАСКРЭСЕННЕ (двухбаковы абраз). 1766.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Допка, яечная тэмпера. 87×73×2—6.

Абраз выяўлен 11-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1968 г. у Пакроўскай царкве (1795) с. Чыжэвічы Салігорскага р-на Мінскай вобл. Паходзіць з Пакроўскай царквы (XVIII ст.) с. Вялікі Рожан Салігорскага р-на Мінскай вобл.

Рэстаўраван брыгадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе У. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзедзянкова ў 1972—1975 гг. Раскрыт у Вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» ў 1988 г. А. У. Тарасікам, І. І. Шусцерам.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988; Магілёў, 1989. Іканапіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф., 1976, autoref.; 1983. Музей 4; 1986. С. 129, № 65—68; 1988. Т. 2. С. 270; Пискун Ю. А., 1989. С. 35.

«Маці Боская Адзігітрыя. Уваскрэсенне». Маці Боская ў чырвоным на зялёнай падкладцы мафоры, блакітным хітоне, дзіця — у белым хітоне, ружовым гімаціі.

Заходнеэўрапейскі тып Уваскрэсення. На жоўтым фоне — Хрыстос у зялёна-сінім плашчы, цёмна-чырвоным гімаціі з ружовай харугвай стаіць на шэрым саркафагу з сургучнай пячаткай, каля якога на зялёнай траве — два стражнікі ў шлемах са шчытамі ў чырвоным, сінім, ружовым адзенні. Параўнальная характарыстыка.

Маркіянавіч.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ. ВОСКРЕСЕНИЕ (двусторонняя икона). 1766.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Markianovich.

THE VIRGIN HODIGITRIA. THE RESURRECTION (a two-side icon). 1766.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Markianovitch.

LA VIERGE HODIGUITRIA. LA RESURRECTION (icône double face). 1766.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Markianowitsch.

GOTTESMUTTER HODEGETRIA. AUFERSTEHUNG (doppelseitige Ikone). 1766.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

Св. Икона Девы Марии и Христа
Своего на руках своих держаща
Девы Марии и Христа своею
рукою держащаго книгу свою
Дева Мариа и Христос

Маркіянавіч.

ТРОЙЦА. 1761.

ПАКРОЎ. 1761.

БЛАГАВЕШЧАННЕ. 1761.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 107,5×93×2,5—6,5; 125×113×3—6; 108×118×2,5—6.

Абразы выяўлены 11-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1968 г. у Пакроўскай царкве (1795) с. Чыжэвічы Салігорскага р-на Мінскай вобл. Паходзіць з Пакроўскай царквы (XVIII ст.) с. Вялікі Рожан Салігорскага р-на Мінскай вобл. Рэстаўраваны брыгадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднянкова ў 1972—1975 гг. Раскрыты ў Вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» ў 1988 г. А. У. Тарасікам і І. І. Шусцерам.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988; Маргалеў, 1989.

Іканапіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1983. Музей 4; 1986. С. 129, № 65—68; 1988. Т. 2. С. 270; Піскуп Ю. А. 1989. С. 35.

Тройца. Пад зялёным мамурыўскім дубам за круглым сталом, накрытым белым абрусам са шлякам, з ляжачымі на ім слявімамі, тронкай вінаграда, талеркамі з рыбай і хлебам, відэльцамі, нажамі, пацірам і шклянкай сядзяць тры анёлы з блакітнымі, ружовымі і зялёнымі крыламі ў сінім, чырвоным, ружовым адзенні. Ля іх ног укланчаны Аўраам у блакітным хітоне, святлакарычывым на чырвонай падкладцы гімаціі. Ззаду злева на фоне шэрых палат стаіць у блакітным хітоне Сара з белай наміткай на галаве. Пазем карычывы. Фон цёмны.

Пакроў растова-суздальскага зводу. Маці Боская ў блакітным хітоне, ружовым на зялёнай падкладцы мафорыі трымае белы з чырвонымі крыжамі пакроў. Знізу ў цэнтры са скруткам — Раман Солдаксыявак, правай — Андрэй Юродзівы і яго вучань Епіфаній. Вакол у чырвоным, зялёным, сінім, вохрыстым адзенні паказаны апосталы, святыя, пакутнікі, архіепіскапы, цар. Палі — цёмныя з арнамантам.

У Благавешчанні з белай хустай на галаве, у чырвоным хітоне, блакітным плашчы сядзіць ля аналая, накрытага белай драпіроўкай, Марыя з раскрытай кнігай; архангел Гаўрыіл у вохрыстым сподзе, аранжавай далматыцы, чырвоным плашчы, з лілей у руцэ наведвае яе добрую вестку. Ззаду — шэрыя будынкі. Зверху — у воблаках, у ружовым ззянні — голуб. Па баках — зялёная драпіроўка. Падлога ружовая, расчарчана. На прыдворным плане — карзіна з кнігай і драпіроўкай і ваза з букетам кветак.

Па характару пісьма, ляпінае фону, пігментах — блізка да работы Маркіянавіча «Дэісус». Таму гэсе вышэйназваныя абразы з с. Рожан можна прыпісаць гэтаму майстру.

Іканаграфічныя схемы бяруць пачатак з гравюр, змешчаных у беларускіх і ўкраінскіх старадрукаваных кнігах: «Уваскрэсенне» ў «Акафістах вяседмичных» (Могилев, 1698. С. 58, адв.) і «Канонік» (Кіево-Печерская лаўра, 1729. С. 33); «Благавешчанне» ў кнігах «Акафісты і каноны» (Могилев, 1693. С. 113) і «Пречестные Акафісты вяседмичные» (Кіево-Печерская лаўра, 1677. С. 38); «Тройца» з укланчаным Аўрааміем сустракаецца ва ўкраінскім мастацтве XVII ст. (ИУИ. Т. 2. С. 295); іканаграфічная схема «Пакрова» мае цягу да растова-суздальскага зводу. Ён жа выкарыстаны майстрам абраза «Пакроў» XVIII ст., які знаходзіцца ў с. Плотніца Столінскага р-на Брэсцкай вобл. (матэрыялы 3-й экспедыцыі).

Арнаментыка тканін хітонаў, гімацій, карункаў тыповая для XVIII ст.

Маркіянавіч.

ТРОЙЦА. 1761.

ПАКРОВ. 1761.

БЛАГОВЕШЧЕНИЕ. 1761.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Markianovitch.

THE OLD TESTAMENT TRINITY. 1761.

THE INTERCESSION. 1761.

THE ANNUNCIATION. 1761.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Markianovitch.

LA TRINITÉ. 1761.

L'INTERCESSION. 1761.

L'ANNONCIATION. 1761.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Markianowitsch.

DREIFALTIGKEIT. 1761.

MARIÄ SCHUTZ. 1761.

VERKÜNDIGUNG. 1761.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorublands.

СВЯТЫЙ АНГЕЛЪ ТРОИЦЫ НАСТАВЛЯЮЩИЙ
НА ПУТЬ СПАСЕНИЯ ДУШУ СВОЮ
АМЪН

ДЭІСУС. Сярэдзіна XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 101×77×2.

Абраз выяўлен 22-й экспедыцый Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1972 г. у царкве Уваскрасення (1817) с. Альгомель Столінскага р-на Брэсцкай вобл. Паходзіць з Іаана-Багаслоўскай царквы (1792) с. Малышава Столінскага р-на Брэсцкай вобл.

Рэстаўраваны брыгадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзедзянкова ў 1974—1975 гг.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 79.

Хрыстос Уседзяржыцель у чырвона-карычывым хітоне, белай эпітрахілі, светлым з чатырохпалёстковымі кветкамі сакесе, светла-карычывым амафоры сядзіць на троне. Ногі ў сандалях — на блакітнай падушцы. Правай рукой благаслаўляе, левай нізку падтрымлівае раскрытае Евангелле з тэкстам з чатырох радкоў. Да яго звяртаюцца з маленнем (адсюль назва зводу: Дэісус — з грэч. «маленне») за людзей Маці Боская ў блакітным хітоне, светла-карычывым мафоры і Іаан Праддзец ў мілотах, блакітным гімаціі. За тронам паказаны два анёлы ў сініх хітонах, светла-карычывых гімаціях з блакітнымі крыльямі. Рама — з дзюмамі пілястрамі. Уверсе — паўкруглая выемка, на светла-карычывым фоне лісце аканта і чатырохпалёстковыя кветкі. Унізе — белая паласа, апуха блакітная, тэкст у адзін радок.

Заўвага:

Хрыстос апрануты, як архірэй, але без мітры.

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ МІНСКАЯ. Фрагмент. Другая палавіна XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 198×130×3.

Абраз выяўлен 5-й экспедыцый Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1963 г. у царкве Нараджэння Маці Боскай (1738) с. Хаўхлова Маладзечанскага р-на Мінскай вобл.

Раскрыт часткова брыгадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. М. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзедзянкова ў 1972—1974 гг. і А. С. Шпунтам у Вытворчым аб'яднанні «Белростаўрацыя» ў 1989—1990 гг.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 138. № 72.

Увадзенне ў традыцыйную схему Маці Боскай Адзігітрыі Мінскай анёлаў, якія падтрымліваюць карону, Святога духа, сярпа месяца, створана пад уплывам заходнеўрапейскага мастацтва. Гэту ўскладненую схему можна назваць «Марыя — каралева свету», як гэта прынята ў польскім мастацтве (Maria — krolewa swiata).

МАЦІ БОСКАЯ ЗАМІЛАННЕ. Фрагмент. 1762.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 87,5×68×3.

Абраз выяўлен 21-й экспедыцый Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1971 г. у Свята-Троіцкай царкве (1875) с. Месквічы Пінскага р-на Брэсцкай вобл. Паходзіць з Семаховіцкай царквы.

Раскрыт часткова брыгадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе Т. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзедзянкова ў 1974 г.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1983. Музей 4; 1986. С. 185.

Заўвага:

У нізе абраза надпіс: «Возобновлень прихожанами села Семаховичь». Пад ёй рэстаўратары раскрылі на блакітным фоне карычывы надпіс: «Сей образ надаль рабъ Божій Кондрат з села Кончичъ Наумчикъ. 1762 г.».

ДЕІСУС. Середина XVIII в.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ МИНСКАЯ. Фрагмент. Вторая половина XVIII в.

БОГОМАТЕРЬ УМЛЕНИЕ. Фрагмент. 1762.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

DEESIS. Mid-18th c.

THE VIRGIN HODIGITRIA OF MINSK. Detail. Latter half of the 18th c.

THE VIRGIN OF COMPASSION. Detail. 1762.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

LA DÉISIS. Milieu du XVIIIe s.

LA VIERGE HODIGUITRIA DE MINSK. Détail. Deuxième moitié du XVIIIe s.

LA VIERGE «TU ES MA JOIE». Détail. 1762.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

DEESIS. Mitte 18. Jh.

GOTTESMUTTER HODEGETRIA VON MINSK. Ausschnitt.

2. Hälfte des 18. Jh.

GOTTESMUTTER 'RÖHRUNG'. Ausschnitt. 1762.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorubländs.

Архиперен вѣдники

Юшединосавыца

НАТАЛЛЯ. МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ. РАФАІЛ.
(Трохстворкавы складзень). 1760.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 82,5×81×2—6,5.

Выяўлен 22-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1972 г. ва Усевсяцкай царкве (1870) гар. пас. Турава Гомельскай вобл.

Раскрыт бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднянкова ў 1974—1975 гг.

Выстаўкі:

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988; Магілёў, 1989.

Іканапіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, авторэф.; 1983. Музей 4; 1986. С. 132—134, № 69; 1987. Складзень; 1988. С. 276; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 9, іл. 92; Лабіншэў Ю. А. 1989. С. 38.

У сярэднім на вохрыстым сярне стаіць Маці Боская ў сінім хітоне, аранжава-чырвоным на зялёнай падкладцы мафоры з сядзямчым на левый руцэ дзіцем у белым хітоне, жоўтым гімаціі з блакітнай дзяржавай у левый руцэ. На галовах Маці Боскай і дзіцяці — кароны.

На правы створцы — архангел Рафаіл у сінім сподзе, вохрыстай далматыцы, падпразанай чырвоным пясам, чырвоным на зялёнай падкладцы гімаціі, з белай хустай на шыі. Крылы шпразялёныя. У левый руцэ — белая лілея.

На левый створцы — Наталля ў сінім хітоне, вохрыстым кароткім адзенні, аранжава-чырвоным плашчы, з белай хусткай на галаве. У левый руцэ — зялёна-сіняя галінка. Ніжняю палавіну складзена займаюць блакітныя воблакі, зверху ў цэнтральнай частцы — пазалочаны раслінны ліяны арнамент, на створках — жоўты фон, аранжава-чырвоныя аркі.

Па жыццёнай літаратуры, Наталля (з грэч. — прыродная) многа перацірпела дзеля хрысціянскай веры. Жыла ў час ганіцеля хрысціянства цара Максімільяна.

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ СМАЛЕНСКАЯ. 1774.

Беларуская школа.

Царква Маці Боскай Адзігітрыі (1904). Дзісна.

Дошка, яечная тэмпера, серабро, чаканка, ліццё, гравіроўка, частковае залачніне. 143,5×112,5×3,5.

Абраз выяўлен 27-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г.

Публікацыі:

Матэрыялы по історыі і географіі Дысенскаго и Вилейскаго уездов Виленской губернии. Изд. А. П. Сапунова и В. Друцко-Любецкого. Витебск, 1896, ил. перед с. 74; Яніцкая М. М. Юелірнае мастацтва // БелСЭ. Мн., 1974. Т. 11. С. 496; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980, іл. 22 (аднесен да XVI ст.?); Высоцкая Н. Ф. 1983. Музей 4; 1984, іл. 72—74; 1989. С. 11, № 95 (дадатковыя даследаванні помніка, зробленыя 32-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1977 г. рэстаўратарам А. С. Шпунтам, паказалі: абраз быў выкананы адначасова з рызай у 1774 г.). У сваю чаргу рыза была рэстаўрыравана Е. Р. Улезла ў 1983.

МАЦІ БОСКАЯ ЗАМІЛАННЕ. 1751.

Беларуская школа.

Варварынская царква (1642—1647). Пінск.

Дошка, яечная тэмпера, метал, серабронне, чаканка, ліццё, гравіроўка, шкло. 120×69×2. (Абраз пад пямянелым пакостам).

Абраз выяўлен 3-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 г.

Заўвага:

Унізе на рызе выгравіраваны надпіс у два радкі: «Я. Тымовец Хиль с женою своею Ирыною, надаюто шату престой Богородице Боговяленской року (1751)».

НАТАЛИЯ. БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ. РАФАИЛ.
(Трёхстворчатый складень). 1760.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ СМОЛЕНСКАЯ. 1774.

Белорусская школа.

Церковь Богоматери Одигитрии (1904). Дисна.

БОГОМАТЕРЬ УМИЛЕНИЕ. 1751.

Белорусская школа.

Варваринская церковь (1642—1647). Пинск.

ST. NATALIE. THE VIRGIN HODIGITRIA. ST. RAPHAEL.
(Triptych). 1760.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

THE VIRGIN HODIGITRIA OF SMOLENSK. 1774.

The Belorussian school.

The Church of the Virgin Hodigitria (1904). Disna.

THE VIRGIN OF COMPASSION. 1751.

The Belorussian school.

The Church of St. Barbara (1642—1647). Pinsk.

SAINTE NATALIE. LA VIERGE HODIGUITRIA. SAINT RAPHAEL. (Icône à trois volets). 1760.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

LA VIERGE HODIGUITRIA DE SMOLENSK. 1774.

Ecole biélorusse.

Eglise de la Vierge Hodigitria (1904). Disna.

LA VIERGE «TU ES MA JOIE». 1751.

Ecole biélorusse.

Eglise Sainte-Barbare (1642—1647). Pinsk.

HEILIGE NATALIA. GOTTESMUTTER HODEGETRIA.

HEILIGER RAPHAEL (dreiteilige Klappikone). 1760.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

GOTTESMUTTER HODEGETRIA VON SMOLENSK. 1774.

Belorussische Schule.

Gottesmutter-Hodegetria-Kirche (1904). Disna.

GOTTESMUTTER 'RÜHRUNG'. 1751.

Belorussische Schule.

Barbara-Kirche (1642—1647). Pinsk.

AN. HATALLA

AN. HATALLA

AN. HATALLA

Зелюўскі майстар. Другая палавіна XVIII ст.
САШЭСЦЕ СВЯТОГА ДУХА НА АПОСТАЛАЎ.
Дошка, яечная тэмпера. 127,5×87,5×3—5.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Абраз выяўлен 22-й экспедыцый Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1972 г. у Святатроіцкай царкве (1842) с. Зелава Драгічынскага р-на Брэсцкай вобл.
Раскрыт часткова брыгадай рэстаўратараў ДРМ у складзе І. В. Ярыгінай, А. Т. Дзедзянкова, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна ў 1974—1977 гг. і ў ДММ БССР У. С. Харанекам у 1974 г.

Выстаўкі:
Тэмперны жывапіс Беларусі. Мінск, 1988; Марліёў, 1989.
Іканавіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:
Хадыка Т. В. 1972 (датаваны XVII—XVIII стст.); Вецер Э. І. 1972 (аднесены да XVII ст.); Высоцкая Н. Ф. 1976, авторэф.; 1986. С. 170—175, № 106—109; 1988. С. 267, 273; Хадыка Ю. В. 1988. С. 151 (аднесены да пачатку XVIII ст.).
Сацэсце Святога духа на апосталаў. У цэнтры сядзіць Маці Боская ў блакітным хітоне, аранжава-чырвоным на зялёнай падкладцы мафорыі. Па баках ад яе па 6 апосталаў у зялёным, сінім, жоўтым, аранжава-чырвоным, ружовым адзенні, з кнігамі ў руках. Зверху — голуб. Фон пазалочаны, арнаментаваны. Над трыма аркамі — карычневы фон з бела-чырвоным раслінным арнаментом.

Зеловский мастер. Вторая половина XVIII в.
СОШЕСТВИЕ СВЯТОГО ДУХА НА АПОСТОЛОВО.
Белорусская школа.
Государственный художественный музей БССР.

Anonymous artist of Zelovo. Latter half of the 18th c.
THE PENTECOST.
The Belorussian school.
The Belorussian State Museum of Art.

Artiste de Zélovo. Deuxième moitié du XVIIIe s.
LA DESCENTE DU SAINT-ESPRIT SUR LES APÔTRES.
Ecole biélorusse.
Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister von Selow. 2. Hälfte 18. Jh.
AUSGIESSUNG DES HEILIGEN GEISTES.
Belorussische Schule.
Kunstmuseum Belorußlands.

ЩО СЪ ПЪВАСРТО ДЪС Х А

Зелаўскі майстар. Другая палавіна XVIII ст.

ФАМА І ІААН.

МАЙСЕЙ І ДАНИЛ.

БЛАГОВЕШЧАННЕ.

Беларуская школа.

Дошка, яечная тэмпера. 116,5×80×2,5; 75,5×77×2—4; 75×80×2—3,5.

Абразы выяўлены 22-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1972 г. у Святацроіцкай царкве (1842) з с. Зелава Драгічынскага р-на Брэсцкай вобл.

Раскрыты часткова брыгадай рэстаўратараў ДРМ у складзе І. В. Ярыгінай, А. Т. Дзедзянкова, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна ў 1974—1977 гг. і ў ДММ БССР У. С. Харанекам у 1974 г.

Выстаўкі:

Тэмперны жываніс Беларусі. Мінск, 1988; Магілёў, 1989.

Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Хадыка Т. В. 1972 (датаваны XVII—XVIII стст.); Вецер Э. І. 1972 (аднесены да XVII ст.); Высоцкая Н. Ф. 1976, авторэф.; 1986. С. 170—175, № 106—109; 1988. С. 151 (аднесены да пачатку XVIII ст.). Апосталы Фама і Іаан адлюстраваны на ўвесь рост, павернутымі ўлева. Фама з кароткай цёмнай барадой, у карычневым хітоне, зялёным гімаціі, з вугольнікам і скруткам у руках, малады Іаан у сінім хітоне, аранжавым гімаціі, са скруткам у руцэ. Фон пасяробраны з раслінным арнаментам. Пазем цёмна-зялёны.

Прарокі Майсей і Даніл адлюстраваны павернутымі ўлева са скруткамі ў руках. Малады безбароды Даніл у зялёным хітоне, жоўтым гімаціі і аранжава-чырвонай шапцы, абшытай карычневым футрам. У Майсея, які апраунты ў белы хітон і сіні гімаціі, у руцэ чаша з аранжавымі языкамі полымя. Фон пазалочаны, арнаментаваны.

Прарок Майсей у Старым запавеце паважаўся як бажаство. Адлюстроўваўся магутным старцам з барадой і звычайна дзума рагамі (памылковае тлумачэнне. Вульгаты — соггита (рагаты) замест — каранаваны). Яго галоўны атыбут — скрыжалі-запаветы, але сустракаецца і кій, якім ён рабіў чуды, а іншы раз — медны змей.

Благавешчанне. Перад прастолам з зялёнай драпіроўкай і раскрытай кнігай — укланяная Марыя ў ружовым хітоне і сінім мафоры. Справа — архангел Гаўрыіл у ружовай далматыцы з перакрываючай сіняй епітрахілкай. У левай руцэ ён трымае лілею, правай паказвае на голуба ў сініх воблаках. Над Марыяй шацёр з зялёным верхам і чырвонай драпіроўкай. На карычневай расчорчанай падлозе стаіць ваза з ліляямі. На заднім плане — карычневыя двухпярховыя будынкі. Фон пазалочаны, арнаментаваны.

Зеловский мастер. Вторая половина XVIII в.

ФОМА И ИОАНН.

МОИСЕЙ И ДАНИИЛ.

БЛАГОВЕЩЕНИЕ.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Anonymous artist of Zelovo. Latter half of the 18th c.

SS. THOMAS AND JOHN.

SS. MOSES AND DANIEL.

ANNUNCIATION.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Artiste de Zelovo. Deuxième moitié du XVIIIe s.

SAINT THOMAS ET SAINT JEAN.

MOÏSE ET DANIEL.

L'ANNONCIATION.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister von Selow. 2. Hälfte 18. Jh.

HEILIGER THOMAS UND JOHANNES.

MOSES UND DANIEL.

VERKÜNDIGUNG.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

Чатыры шарашоўскія майстры.

ІКАНАСТАС. ФЕРАТРОН. Другая палавіна XVIII ст.

ПЁТР.

ФАДЗЕЙ.

СИМАН ЗІЛОТ.

ВАРФАЛАМЕЙ.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 170 × 610 × 5.

Выяўлен 6-й экспедыцый Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1963 г. у Прачысцёнскай царкве (1760) гар. пас. Шарашава Пружанскага р-на Брэсцкай вобл. Абразы мясцовага і святочнага чыну раскрыты ў Дзяржаўным Рускім музеі М. В. Пярцовым, І. П. Яраслаўшавым, І. В. Ярыгінай у 1964 г. і часткова раскрыты бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзедзінкова ў 1972—1976 гг. Абразы дзісуснага чыну, паўднёвыя, паўночныя і царскія варты, фератрон раскрыты ў Вытворчым аб'яднанні «Белрэстаўрацыя» А. С. Шпунтам, П. Р. Журбеям, І. І. Шусцерам, А. С. Тарасікам у 1988 г.

Выстаўкі:

Тэмперны жываніс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1980; 1984, іл. 79; 1986, С. 141—168, № 74—104; 1988, С. 270, 410; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980, С. 9, іл. 93—107; Ветер Э. И. 1981, С. 177; ЭлімБел. 1987, Т. 5, С. 504.

Даведка:

Рэканструкцыя іканастаса Прачысцёнскай царквы (1760) гар. пас. Шарашава. Шарашоўскія майстры. Другая палавіна XVIII ст. 1. 13-фігурны дзісусны чын. Цэнтрам яго з'яўляецца абраз «Хрыстос на прастоле», што мае аналогіі ў іканастасе Наўгародскай Сафіі, якому прадстаіць 12 апосталаў.

2. Святочны рад, як і ў беларускіх іканастасах XVII ст., размешчаны пад дзісусным чынам. У яго ўключаны 24 сюжэты, якія дадзены на 12 дошках па аднаму сюжэту і на чатырох дошках па тры сюжэты. Яны ў іканастасе размешчаны наступным чынам: «Сустрэча Ганны і Іаакіма. Нараджэнне Маці Боскай. Увядзенне ў храм», «Ласканне дзевы Марыі. Благавешчанне. Сустрэча Марыі з Лізаветай», «Благавешчанне», «Нараджэнне Хрыстова», «Грамніцы (Строчанне)», «Абразанне», «Хрышчэнне», «Уваскрэсненне Лазара», за «Маці Боскай Знаменне», перанесеная з адсутнага прарокага рада, дзе звычайна размяшчалася, «Праабражэнне», «Уваход у Іерусалім», «Распяцце», «Сашасце ў пекла», «Узнісенне», «Сашасце Святога духа на апосталаў», «Успенне. Узвіжанне крыжа. Маленне Іаакіма аб бясчаддзі», «Цалаванне Іаакіма і Ганны. Благавесце Ганне. Благавесце Іаакіму». Увядзенне 12 сюжэтаў багародзічнага шыкла (кароткай рэдакцыі) выклікана, верагодна, тым, што Шарашоўская царква была прысвечана Маці Боскай.

3. Мясцовы рад. Па баках царскіх варт размяшчаліся «Маці Боскай» і «Хрыстос Уседзяржыцель», паўночныя і паўднёвыя варты.

4. Ніжняя частка іканастаса.

У царкве меўся яшчэ храмавы абраз «Выбраныя святыя: Васіль Вялікі, Рыгор Багаслоў, Іаан Златауст» і вынасны фератрон «Маці Боскай Замілаванне. Мікола».

Четыре шерешевских мастера.

ИКОНОСТАС. ФЕРЕТРОН. Вторая половина XVIII в.

ПЕТР.

ФАДДЕЙ.

СИМОН ЗИЛОТ.

ВАРФОЛОМЕЙ.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Four artists of Shereshevo.

ICONOSTASIS. FERETORY. Latter half of the 18th c.

ST. PETER.

ST. PHADDEUS.

ST. SIMON ZELOT.

ST. BARTHOLOMEW.

The Belorussian School.

The Belorussian State Museum of Art.

Quatre artistes de Chêréchévo.

ICONOSTASE. FIERTRE. Deuxième moitié du XVIIIe s.

SAINT PIERRE.

SAINT PHADÉE.

SIMON LE ZÉLOTE.

SAINT BARTHÉLEMY.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Vier Meister von Schereschewo.

IKONOSTASE. PHERETRON. 2. Hälfte 18. Jh.

HEILIGER PETRUS.

HEILIGER PHADDÄUS.

HEILIGER SIMON ZELOT.

HEILIGER BARTHOLOMÄUS.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

Шарашоўскі майстар.

ВЫБРАННЫЯ СВЯТЫЯ: ВАСІЛЬ ВЯЛІКІ, РЫГОР БАГАСЛОЎ, ІААН ЗЛАТАВУСТ.

Другая палавіна XVIII ст.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 133,5×97×2,5.

Абраз выяўлен 6-й экспедыцыйнай Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1963 г. у Прачысцёнскай царкве (1760) гар. пас. Шарашова Пружанскага р-на Брэсцкай вобл.

Раскрыт бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. Г. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Дзеднянкова ў 1974 г.

Выстаўкі:

Творы мастакоў РСФСР, Украінскай і Беларускай ССР, прысвечаныя 1500-годдзю Кіева. Кіеў, 1982.

Рэстаўрацыя музейных каштоўнасцей у БССР. Мінск, 1985.

Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Мінск, 1988.

Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:

Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1979, 1986. С. 139—140, № 73; 1988. С. 273; 1989. С. 6, № 15; Иконопись; Дзяржаўны мастацкі музей БССР/Аўтары тэксту і склад. П. М. Герасімовіч, А. К. Рэсіна. Мн., 1979, іл. 3; Высоцкая Н. Ф., Карповіч Т. А. 1980. С. 9, іл. 108. Выставка произведений художников РСФСР, Украинской и Белорусской ССР, посвященная 1500-летию г. Киева: Каталог. 1982. С. 53.

На аграфлённым пазалочаным фоне з раслінным арнамантам і калонамі дарычаскага ордэра, на карычневым позме прадстаўлены ў рост анфасам з доўгай сівай барадой Васіль Вялікі ў светла-блакітнай альбе з карункамі па нізку і чырвонай епітрахіллю, у блакітнай на зялёнай падкладцы фелоні, зялёным з вохрыстымі крыжамі амафоры і з шэрай паліцай; з невялікай шырокай карычневай барадой Рыгор Багаслоў у светла-блакітнай з карункамі альбе, з чорнай епітрахіллю, у чырвоным сакесе, вохрыстым з карычневымі крыжамі амафоры і з доўгай рыжай барадой Іаан Златавуст у светла-блакітнай з карункамі альбе, з карычнева-чырвонай епітрахіллю, у зялёным на карычнева-чырвонай падкладцы сакесе і светла-сінім амафоры. Айцы царквы левай рукой знізу падтрымліваюць Евангелле ў чорных, бардовых, чырвоных пераплётах. Німбы пазалочаныя аграфлёння, абрамленне страчана. Іканаграфічная схема барэ пачатак з аднайменных помнікаў XVII ст.—беларускага, які «Васіль Сіліч даў пану Богу» ў 1683 г., што знаходзіцца ў Святадухаўскай царкве (XVIII ст.) з в. Падлесса Ляхавіцкага р-на Брэсцкай вобл., і украінскага з с. Сінасавіна.

Стылістычныя і арнаментальныя аналогіі — абразы дэісунага і меснага чыноў шарашоўскага іканастаса.

Шерешевский мастер.

ИЗБРАННЫЕ СВЯТЫЕ: ВАСИЛИЙ ВЕЛИКИЙ, ГРИГОРИЙ БОГОСЛОВ, ИОАНН ЗЛАТОУСТ. Вторая половина XVIII в. Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Anonymous artist of Shereshevo.

THE SELECTED SAINTS: ST. BASIL THE GREAT, ST. GREGORY THE THEOLOGIAN, ST. JOHN CHRYSOSTOM. Latter half of the 18th c.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Artiste de Chéréchévo.

LES GRANDS SAINTS: BASILE LE GRAND, GREGOIRE L'ILLUMINATEUR, JEAN CHRYSOSTOME. Deuxième moitié du XVIIIe s.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Meister von Schereschewo.

AUSGEWÄHLTE HEILIGE: BASILIUS DER GROBE, GREGOR DER THEOLOGE, JOHANNES CHRYSOSTOMUS. 2. Hälfte des 18. Jh.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Beloruflands.

ХРИСТОС УСЕДЗЯРЖЫЦЕЛЬ. Другая палавіна XVIII ст.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка, яечная тэмпера. 101,5 × 68,5 × 2.
Абраз выяўлен 28-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г. у Спаса-Праабражэнскай царкве (1771) с. Хмелева Жабінкаўскага р-на Брэсцкай вобл.
Раскрыт часткова ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР У. С. Харанекам у 1974 г.

Выстаўкі:
Тэмперны жывапіс Беларусі. Магілёў, 1989.
Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:
Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 169—170, № 105.
Адлюстраваны ў чырвоным хітоне, зялёным на сіняй падкладцы гімаціі. Правай рукой благаслаўляе, у левай — раскрытае Евангелле з чырвоным абразам. У клеймах надпісы. Фон пазалочаны з раслінным арнамантам.

Ян (?).
ПАКРОЎ. 1797.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка, яечная тэмпера. 123,5 × 81,5 × 2.
Абраз выяўлен 18-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея ў 1970 г. ва Успенскай царкве (1773—1779) с. Бусыя Іванціўскага р-на Брэсцкай вобл.
Раскрыт часткова бригадай рэстаўратараў Дзяржаўнага Рускага музея ў складзе І. В. Ярыгінай, С. І. Голубева, М. Р. Малкіна, А. Т. Даеднянкова і поўнацю ў 1974—1975 гг. А. С. Шпунгата у Вытворным аб'яднанні «Белдзяржрестаўрацыя» ў 1988—1989 гг.

Выстаўкі:
Тэмперны жывапіс Беларусі XV—XVIII стст. Магілёў, 1989.
Ікананіс Беларусі XVII—XVIII стст. Яраслаўль, Масква, 1990.

Публікацыі:
Высоцкая Н. Ф. 1976, автореф.; 1983. Музей 4; 1986. С. 176—178, № 117; 1988. С. 273, 275, 276.
У пазалочаным хітоне, мафоры стаіць Маці Боская з каронай барочнай формы і праміністым німба. Разведзенымі ў бакі рукамі яна падтрымлівае мафор, пад палямі якога паказаны ўжленчаныя каранаваныя асобы, інакі і просты народ у чырвоным, сінім, зялёным, блакітным адзенні. Сілуэт фігуры Маці Боскай, складкі мафорыя, хітона, карона, промі німба аграфлёны. Фон блакітны з двума сарпаладобнымі клеймамі. Чырвона-карычневая палі дэкарыраваны пад фальшмармур, былі абрамлены і аздоблены рэльефнымі камянямі.

ЦАР ЦАРОЎ ПРАДСТА ЦАРЫЦА. 1791.

Беларуская школа.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Дошка, яечная тэмпера. 137 × 106 × 2—3,5.
Абраз набыты ў Г. С. Розіна ў 1980 г.
Паходзіць з Мінскай вобл.
Раскрыт у Вытворным аб'яднанні «Белрестаўрацыя» П. Р. Журбеам у 1989 г.

На прастоле сядзіць Хрыстос, які правай рукой благаслаўляе, левай падтрымлівае знізу раскрытае Евангелле з тэкстам у 7 радкоў. Ён апрануты, як архірэй, у вохрысты з белымі і блакітнымі кветкамі сакас, светла-зялёны амафор, епітрахіль, спод, цёмна-зялёную паліцу. На галаве — чырвоная мітра барочнай формы. На грудзях — грэчаскі крыж, панатія. На нагах — чырвоныя чаравікі. Падножка — светла-зялёнае, двух'яруснае з бялільным надпісам у чатыры радкі. Хрысту прадстаяць: злева — Маці Боская, «як царыца», у чырвонай мітры барочнай формы, у ружовым хітоне, светла-зялёнай з белымі ружамі кофце, светла-зялёным плашчы, белым плаце на галаве; справа — Іаан Хрысціцель у светла-карычневой мілоце, зялёным на чырвонай падкладцы плашчы. Арнаментальны аграфлёны фон багаты ракальнымі завіткамі. У круглых клеймах чырвоныя манagramы Хрыста. Німбы — аграфлёныя. Па баках кампазіцыі пілястры з намалёванымі карыфскімі капітэлямі. Уверсе была рама з паўкруглай выемкай.

ХРИСТОС ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ. Вторая половина XVIII в.
Ян (?).
ПОКРОВ. 1797.
ЦАРЬ ЦАРЕЙ ПРЕДСТА ЦАРИЦА. 1791.
Белорусская школа.
Государственный художественный музей БССР.

CHRIST PANTOCRATOR. Latter half of the 18th c.
Ян (?).
THE INTERCESSION. 1797.
THE KING AMONG KINGS APPEARS BEFORE THE QUEEN. 1791.
The Belorussian school.
The Belorussian State Museum of Art.

LE CHRIST PANTOCRATOR. Deuxième moitié du XVIIIe s.
(Jean (?).
L'INTERCESSION. 1797.
LE ROI DES ROIS ET LA REINE. 1791.
Ecole biélorusse.
Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

CHRISTUS PANTOKRATOR. 2. Hälfte 18. Jh.
(Johannes (?).
MARIA SCHUTZ. 1797.
DER KÖNIG DER KÖNIGE VOR DER KÖNIGIN. 1791.
Belorussische Schule.
Kunstmuseum Belorußlands.

Н

ХС

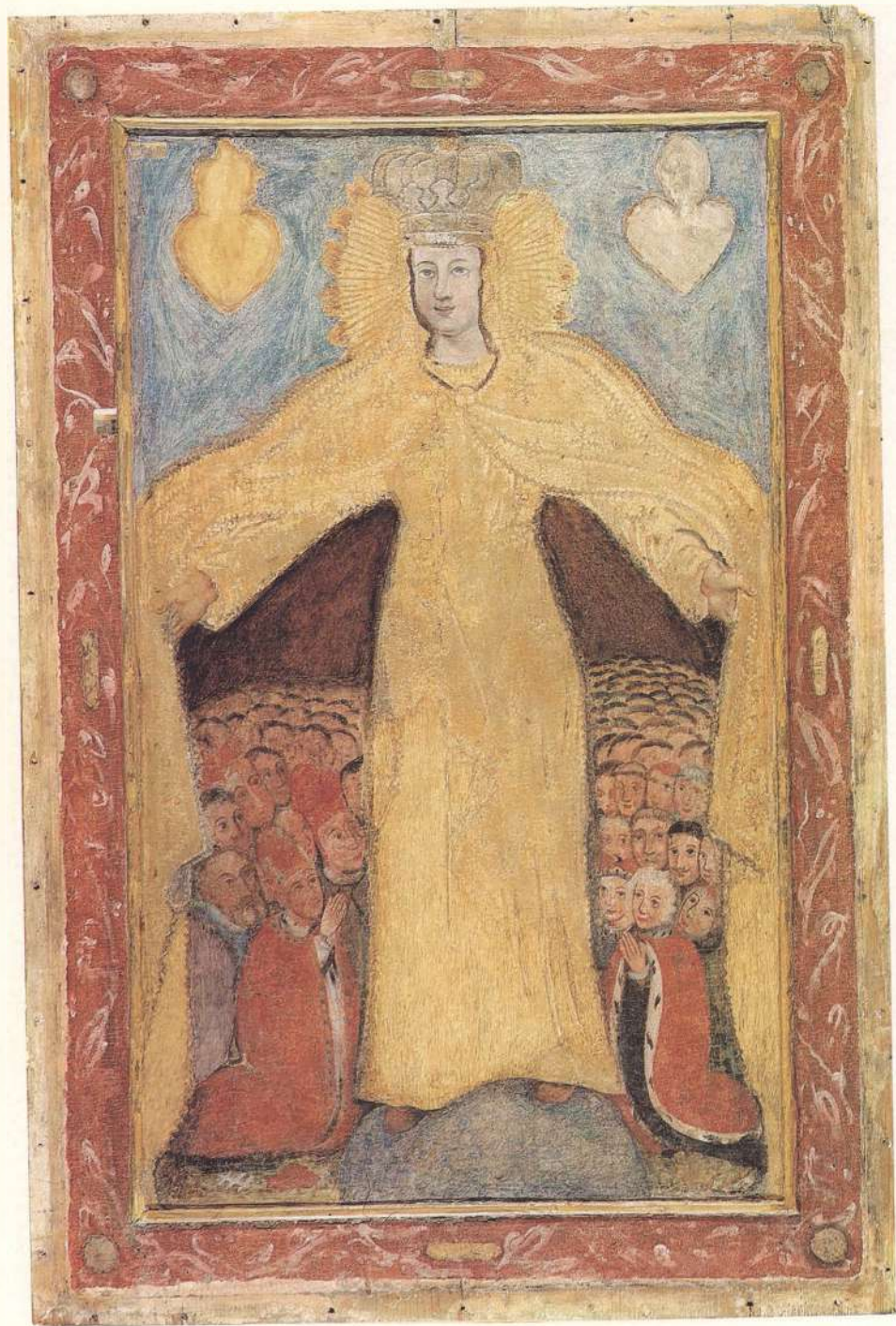
КРАТКО

ПРИИДЕТЕ БЛАГОСЛОВЕННИ
СЪЩА МОЖЕ НАСЛЕДВТЕ
УБОТОКАНОЕ ВАЦПТМЕ
ГОСЛОЖЕ

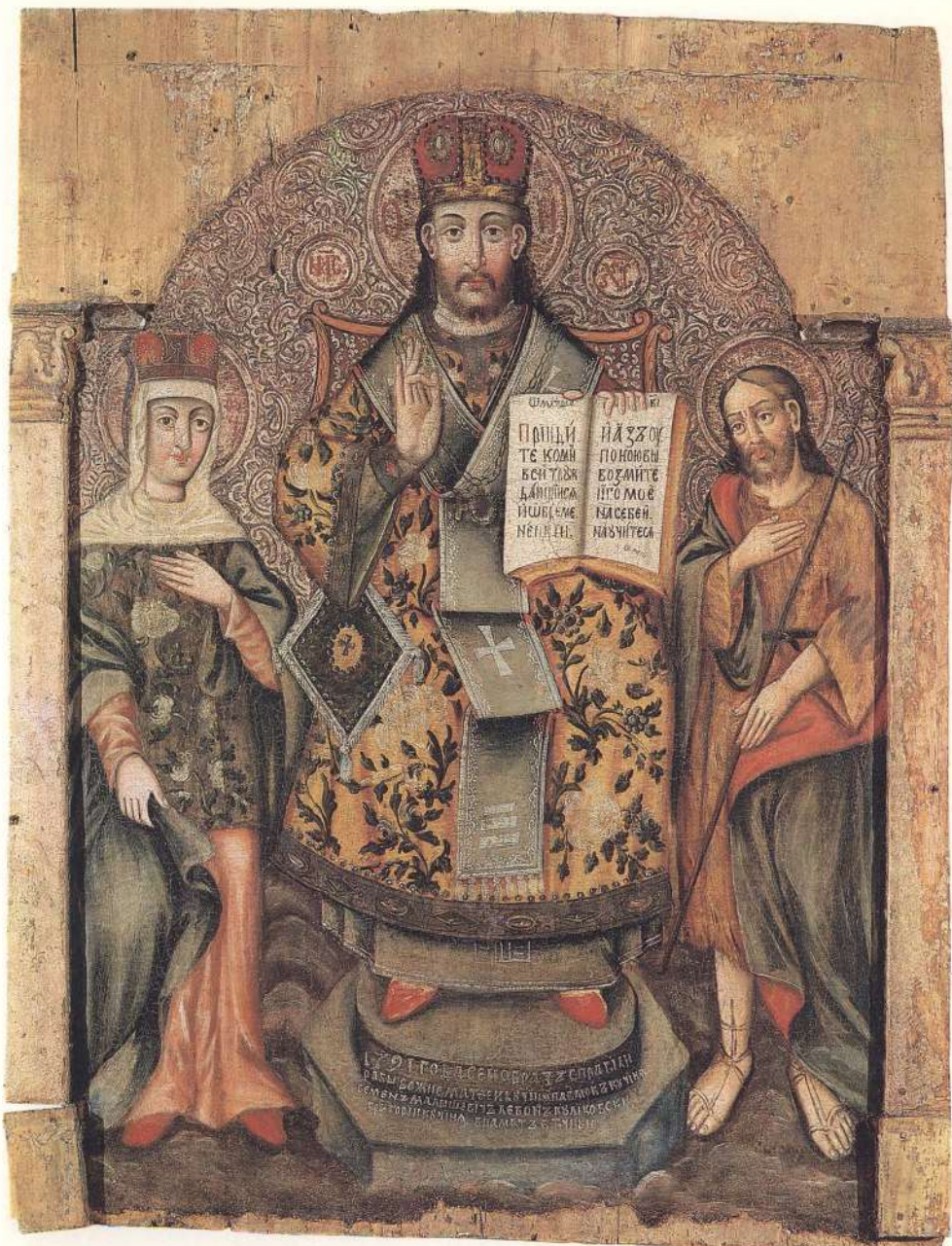
НИА МИРА ВОЗАКАХ
БОСАИТЕ МИРАСТЕВО
ЖАДАСА И НАПОИТЕ
МАСТРАНЕ

мб

34. ps.

ПАНДИ
ТЕ КОМИ
БЕНТЮЖ
ДАНТИСА
ИШУСЕМЕ
НЕИДНИ.

ИЛЗСОУ
ПОНОБЫ
ВОЗМИТЕ
ИГО МОЕ
КЛАСЕВИ
ИВЗНИТЕСА

СЪОТРОСЕНОВОТЪ СПАТЛАР
РАДЫ СЕМЕЛДТЕСКИ ТИШПАЛДИЗЪТНА
СЕМЕНЪ МАЛВИСЪТЪ ЛЕБОНЪ ВЪЛКОСКИ
СЪТОРИКВИНА БЛАЖЪ СЪТЪНЪ

Сілініч.

УЗНЯСЕННЕ. 1808.

Беларуская школа.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Дошка, яечная тэмпера. 147×93×17.

Абраз выяўлен 27-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г. у Праабражэнскай царкве (1704—1740) с. Барань Аршанскага р-на Віцебскай вобл.

Раскрыт у Вытворчым аб'яднанні «Белростаўрацыя» П. Р. Журбеём у 1989 г.

На зялёнай Елеонскай гары стаяць два анёлы ў светлых хітонах, гімаціях, з ружова-блакітнымі крыламі і паказваюць уверх на Хрыста ў ружова-чырвоным хітоне, сінім гімаці, які ўзносіцца ў славе. Німб, прамяністая мандорла — рэльефныя, пазалочаныя. Унізе, у рознакаляровым адзенні — апосталы. Німбама выдзелена ўкленчаная Маці Боская ў ружова-чырвоным хітоне, сінім плашчы, з белым платам на галаве. Рама — «карытцам», з фігурнай выемкай уверх, скразной арнаментаванай разбой. У разьбе фону, рамы выкарыстаны матыў аканту.

Заўвага:

На абразе маецца надпіс: «Писаль Сидиничъ 1808го года». Вядома таксама, што ў Магілёве ў 1765 г. працавалі мастакі Лявон і Пётр Сілінічы (Высоцкая Н. Ф. 1986. С. 194).

Сілініч.

ВОЗНЕСЕНИЕ. 1808.

Белорусская школа.

Государственный художественный музей БССР.

Silinič.

THE ASCENSION. 1808.

The Belorussian school.

The Belorussian State Museum of Art.

Silinitch.

L'ASCENSION. 1808.

Ecole biélorusse.

Musée d'Etat des Beaux-Arts de Biélorussie.

Silinitich.

CHRISTI HIMMELFAHRT. 1808.

Belorussische Schule.

Kunstmuseum Belorußlands.

- ¹ БелСЭ (гл. прынятыя скарачэнні); Быцева І. М. 1984; Быцева І. М., Халдыка Ю. В. 1985, 1989; Вецер Э. І. 1972—1989; Высоцкая Н. Ф. 1972—1989; Гаршкава В. Д. 1985; Збор, 1972, 1984, 1987; Пискун Ю. А. 1984—1989.
- ² АВК. Т. 6. С. 302.
- ³ Высоцкая Н. Ф., 1980, 1983. Музей 4; 1984; 1986.
- ⁴ Высоцкая Н. Ф., 1986. Дадатка 2.
- ⁵ Тарановіч В. П. Экспедиция академика И. И. Лепехина в Белоруссию и Лифляндию в 1773 г. // Архив истории науки и техники. М.; Л., 1935. Вып. V. С. 551.
- ⁶ Без-Корнилович М. О. Исторические сведения о примечательнейших местах в Белоруссии с присовокуплением и других сведений, к ней относящихся. СПб., 1856; Белорусский архив древних грамот (1507—1763). М., 1824; Вестник Юго-Западной и Западной России: Историко-литературный журнал, издаваемый К. Говорским. Киев, 1862. Т. 1; Изображение икон Пресвятыя Богородицы в православной церкви прославляемых с краткими о них сказаниями и с присовокуплением утешительных молебней к Божей матери. М., 1848; Историко-статистическое описание Смоленской епархии. СПб., 1864; Кукольников П. В. Исторические заметки о Литве. Вильно, 1864; Мансветов К. Иконы господних праздников, или о том, как надобно писать образа великих праздников церковных, относящихся к жизни... сына Божия. СПб., 1855; Николай (архимандрит Долматов). Историко-статистическое описание Минской епархии. СПб., 1864; Румянцева Н. И. Собрание государственных договоров. М., 1813, 1828. Т. 3, 4; Семенов А. Грамоты и акты Минской губернии. Мн., 1846; Слава Пресвятыя Владычицы нашея Богородицы и приснодевы Марии, открывшееся в явленіях чудотворных ея икон в России. М., 1853. Ч. 3. Отд. 3; Собрание древних грамот и актов Минской губернии. Мн., 1848; Собрание древних грамот и актов городов Вильно, Ковно, Трок, православных монастырей и церквей, по разным предметам. Вильно, 1843, Ч. 1; Тарановский С. Обзор памятников магдебургского права западнорусских городов польской эпохи. М., 1857; Топографические примечания на знание места путешествия ея императорского величества в Белорусския наместничества. СПб., 1780; Турчанович О. Обзорные Белоруссии с древнейших времен. М., 1857; Филарет. История русской церкви. М., 1857; Шпилевский И. М. Путешествие по Польсю и белорусскому краю. СПб., 1858; Galeria Niewiejska portretow Radziwifowskiach. Opisana historycznie przez Edwarda Kotlubaja. Wilno, 1857; Icones Familiae Ducalis Radivilianae ex originalibus in Gazophylacio Ordinationis ab Antiquo fervatis Picturis Desumtatis Inscriptionibus historico-genealogicis ex documentis authenticis Compendiose illustratis. Ab Anno Virginicis partus 1346 Ad Annum 1758, Deductae Nesvii In Typographia Privilegiata Ducalis Radiviliana Collegii Societatis Jesu; Rastawiecki E. Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych czasowo przebywających. Warszawa. 1850—1857. Т. 1—3; Tolstoj D. Le catholicisme roman in Russie. Paris. 1863. V. 1—2.
- ⁷ АВК; АСЗР; ИЮМ.
- ⁸ Арсеньев С. Д. Чудное явление иконы Богоматери на реке Свистloch в Минске 13 августа 1550 года. СПб., 1905; Археологические известия и заметки, издаваемые Императорским Московским Археологическим обществом. М., 1896. Т. IV; Афонский П. Православная святаяница города Минска. Мн., 1889; Беднов В. А. Православная церковь в Польше и Литве. Екатеринбург, 1908; Беллещий Е. Под польским игом. Вильно, 1906; Брицнев П. Д. История Литовского государства с древнейших времен. Вильно, 1889; Васильев Ф. Г. Западное влияние в русской иконописи XVII в. Казань, 1907; Виктор А. Описание записных книг и бумаг старинных дворцовых приказов 1613—1725. М., 1883. Вып. II; Голубцов А. Из истории древнерусской иконописи. М., 1897; Древности. Труды по сохранению древних памятников, состоящих при Императорском Московском Археологическом обществе. М., 1915. Т. VI; Жировицкая чудотворная икона Богоматери и Жировицкая обитель. Супрасльский монастырь, 1912; Жуквич П. И. Незданные русские сказания о жировицкой иконе Богоматери. СПб., 1912; Забелин И. До- малний быт русских царей XVI—XVII ст. М., 1895. Т. 1; Замечательности Северо-Западного края. Вильно, 1868. Вып. 1; Записки Северо-Западного отдела Императорского Русского географического общества. Вильно, 1912. Кн. 3; Карский Е. Ф. Белоруссия. Варшава, Пгт., 1903—1922. Т. 1—3; Ключевский В. Древнерусские жития святых как исторический источник. М., 1871; Ковлович М. Чтения по истории Западной России. СПб., 1884; Краменко М. Западнорусские церковные братства, их происхождение и значение. Киев, 1913; Кутшеба С. Очерк истории государственного и общественного строя Польши. СПб., 1907; Любич Н. П. К истории иезуитов в польско-литовских землях в XVI в. Варшава, 1888; Морозкин М. Иезуиты в царствование Екатерины II и до нашего времени. СПб., 1867; Московская церковная старина. Труды комиссии по осмотру и изучению памятников церковной старины г. Москвы и Московской епархии. М., 1906. Т. 2; Николай (архимандрит). Супрасльский Благовещенский монастырь. Историко-архитектурное описание. СПб., 1892; ОДУМ; Поселянин Е. Богоматерь. Полное иллюстрированное описание ея земной жизни и посвященных ей имени чудотворных икон. СПб., 1910; Семенов В. П. Россия. Полное географическое описание нашего отечества. Настольная и дорожная книга для русских людей. СПб., 1905. Т. 9; Соболевский А. И. Русские фрески в Старой Польше. М., 1916; Труды IX Археологического съезда в Вильно (1893). М., 1895. Т. 1—2; Харламович К. В. Западнорусские православные школы XVI и начала XVII века, отношение их к инославному религиозному обучению в них и заслуги в деле защиты православной веры и церкви. Казань, 1898; Харламович К. В. Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь. Казань, 1914. Т. 1; Чистович И. Диссидентский вопрос в Польше. СПб., 1880; Чистович И. Очерк истории западнорусской церкви. СПб., 1884. Ч. 2; Древности. Труды комиссии по сохранению древних памятников Императорского Московского археологического общества. М., 1912. Т. IV.
- ⁹ Батушчок П. Н. Белоруссия и Литва. СПб., 1890; Горючко П. Материалы для истории архиерейского дома и монастырей Могилевской епархии конца XVIII и начала XIX в. Могилев, 1902; Дембовецкий А. С. Опыт описания Могилевской губернии. Могилев-на-Днепре, 1882—1884. Кн. 1—3; Доброславский Е. Историческая записка, читанная на открытии Могилевского церковно-археологического музея 18 декабря 1904 г. // Могилевские губернские ведомости, 1904. № 125; Красавицкий П. М. Памятники церковной старины Полоцко-Витебского края и их охранение // Полоцко-Витебская старина. Витебск, 1911. Кн. 1; Краснянский В. Г. Город Мстиславль. Вильно, 1912; Милованов А. И. Церковно-археологические памятники города Пинска // Минские епархиальные ведомости, 1898. № 17; Никифоровский Н. Я., Довгяло Д. И. Описание предметов древности, поступивших в Витебское епархиальное церковно-археологическое древлехранение по ноябрь 1897 года. Витебск, 1899. Вып. 1; Орловский Е. Ф. Гродненская старина. Гродно, 1910. Ч. 1; Памятная книга Витебской губернии на 1885 г. Витебск, 1885; Сапунов А. П. Витебская старина. Витебск, 1883—1888. Т. 1, 4—5; Сапунов А. П. Древние иконы Божией матери в Полоцкой епархии. Витебск, 1888; Сапунов А. П. Древнейшие иконы в пределах Полоцкой епархии // Витебский календарь на 1886 г. СПб., 1886; Исторические судьбы Полоцкой епархии с древнейших времен до половины XIX в. Витебск, 1889; Памятники времен древнейших и новейших в Витебской губернии. Витебск, 1903; Полоцко-Витебская старина. Витебск, 1911—1913. Кн. 1—3; Семеловский А. М. Белорусские древности. СПб., 1890; Памятная книжка Витебской губернии на 1866 год. СПб., 1866; Памятники старины Витебской губернии. СПб., 1867; Старович Ф. Месечко Вездеж // Гродненские губернские ведомости. 1867. № 46, 48—49; Вестник Западной России. СПб., 1867. Т. IV. № 12; Фурсов М. В. Описание Могилевского музея. Могилев-на-Днепре, 1898.
- ¹⁰ Каталог Минской областной выставки древностей и изящных изделий // Сост. А. Импель. Мн., 1918. С. 3.
- ¹¹ Шчкаціён М. М. 1925—1928.
- ¹² Ржавульская Т.
- ¹³ Абецдарский Л. С. Белоруссия в Москве XVII в. Мн., 1957; Белоруссия и Россия XVI—XVII вв. Мн., 1978; Архангельская А. И. Боровиковский. Государственная Третьяковская

галерея, 1946; Антонова В. М., Мневна Н. Е. 1963; Ахрыменка П. П., Ларчанка М. Р. Стараяжытная беларуская літаратура. Мн., 1968; Бирало А. А. Філасофская і абшчэная думка ў Беларусі і Літве ў канцы XVII — сярэдзіне XVIII в. Мн., БГУ, 1971; Ботвиннік М. Лаврэнці Зізіаній. Мн., 1973; Усеобшая історыя іскусства. М., 1960; 1962. Т. 2. Кн. 1. Т. 3; Голынец-Кутузав І. Н. Гуманізм у восточных славянах (Украіна і Беларусь): Доклады савецкай дэлегацыі. V Міжнародны с'езд славістаў (Сяфія, Сентабр, 1963). М., 1963; Грабарь І. Э. О древнерусском іскусстве. М., 1966; Итаненко А. П. Ремесленное производство в городах Беларуси в XVII—XVIII вв. Мн., 1963; Борьба белорусского народа за воссоединение с Россией. Мн., 1974; Искусство народов СССР. М., 1974. Т. 3; Ипель А. Беларускі мастацтва. Пераклад З. Гарбавы, М. Каспярыча. Віцебск, 1925; История БССР. Мн., 1954; 1961; Казар М. С. 1946—1974; Копыський З. Ю. Экономическое развитие городов Беларуси (XVI—XVII вв.). Мн., 1966; Социально-политическое развитие городов Беларуси в XVI — первой половине XVII в. Мн., 1975; Мараш Я. Н. Очерки истории экспансии католической церкви в Беларусь XVIII в. Мн., 1974; Молева Н., Белотин Э. Живописные дела мастера. Канцелярия от строний и русская живопись первой половины XVIII в. Мн., 1965; Орлова М. Искусство Советской Беларуси. М., 1960; Очинникова Е. С. Портрет в русском искусстве XVII в. М., 1955; Пичета В. Беларусь и Литва. М., 1961; Культура Беларуси в XVI в. М., 1961; Подолкин С. А. Реформация и общественная жизнь Беларуси и Литвы. Вторая половина XVI — начало XVII века. Мн., 1970; Русско-белорусские связи: Сборник документов (1540—1667). Мн., 1963; Русско-белорусские связи во второй половине XVII в. Мн., БГУ, 1972; Схарына Ф. Прадмовы і пасляслоўі. Мн., 1969; Чантурын В. И. История архитектуры Беларуси. Мн., 1969; 1977; Ус А. Рэнессанс і барока на Беларусі // Беларусі, 1946, № 4. С. 37—40.

¹⁴ Збор, 1972; 1984; 1987; Музей, 1983.

¹⁵ Памяць зямлі беларускай/Аўт. уступ. арт. У. С. Караткевіч, склад. М. В. Сінкевіч. Мн., 1979, іл. 37, 125—127; Дзяржаўны музей БССР /Аўт. тэкст і склад. І. П. Загрышэў, С. А. Мілошэнкаў. Мн., 1986, іл. 67, 69, 71, 73, 75, 77—106; Высоцкая Н. Ф. 1989, іл. 1—19; Музей беларускага народнага мастацтва/Аўт. уступ. арт. і склад. І. М. Паньшына. Мн., 1983, іл. 26—42; Заслаўскі гісторыка-археалагічны запавяднік/Аўт. тэкст і склад. І. П. Загрышэў, С. А. Мілошэнкаў. Мн., 1983, іл. 1—75.

¹⁶ ЭліМБел.; Гісторыя беларускага мастацтва. Мн., 1987—1989. Т. 1—3.

¹⁷ Warowski B. Dzieje Korony Polskiej i W. K. Litewskiego od roku 1380 do 1533. Strzykowski M. Kronika Polska (Litewska)... Królewiec. 1582; Smokowski W. Wspomnienie Trok w 1822 roku.— Athenaeum. Wilno. 1841; Baliński M. Lipiński T. Starożytna Polska. Warszawa. 1846. T. 3; Rastawiecki E. Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czsowo w niej przebywających. Warszawa. 1850—1857. T. 1—3; Przędziecka A. Zycie domowe Jadwigi i Jagiełły z rejestrow skarbowych z lat 1388—1417. Warszawa. 1854; Bielski M. Kronika Polska. Sanok. 1856; Syrokomla W. Wycieczki po Litwie. Wilno. 1857; Długosz J. Dziełoj Polskich księz dwanascie. Kraków. 1870; Sprawozdanie Komisji do badania Historii Sztuki w Polsce. Kraków. 1879—1915. T. 1—9; Zusczykiewicz W. Malarstwo reginie w Polsce.— Encyclopedia księcienna. Warszawa. 1880. T. XIII. S. 147; Słownik geograficzny Królestw Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa. 1880—1892. T. 1—12; Piekosiński F. Rachunki dwora krola Władysława Jagiełły i krolowej Jadwigi (1388—1420). Kraków. 1896; Kopera F. O malarstwie bizantyjskim w Polsce.— Polskie muzeum. Kraków. 1906. T. III; THB; Rouba N. Przewodnik po Litwie i Białorusi. Wilno. 1909; Sokolowski M. Malarstwo ruskie. Lwów. 1885; Rokoszny J. Średnio-wieczne freski w katedrze Sandomerskiej.— Sprawozdanie komisji do badania historii sztuki w Polsce. Kraków. 1914. T. IX. Zesz. III—IV; Łoza S. Słownik architektów i budowniczych polaków oraz cudzoziemców w Polsce pracujących. Warszawa. 1917; Maliszewski E. Przewodnik po gubernii Grodzkiej. Warszawa. 1919; Prace komisji Historii sztuki. Kraków. 1922. T. 2. Zesz. 2; Sieniński J. Kosciol zamkowy sw. Trojcy w Lublinie.— Potanie. 1924—1925. Nr. 1—2; Bénézit E. Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs, graveurs des tous les temps et tous les pays. Paris. 1926. V. 1—3; Walicki M. Malowidła ścienne kościoła sw. Trojcy na zamku w Lublinie.— Studja do dziejow sztuki w Polsce. Warszawa. 1930.

T. 1; Bystron S. Dzieje obyczaew w Dawnej Polsce. Warszawa. 1932. T. 1—2; Dabrowski S. Artysci na dworze A. Tyzenhauza.— Biuletyn naukowy. Warszawa. 1933. Nr. 3. S. 134; Morelowski M. Problemy wileńskie architektury barokowej XVII—XVIII w.— Prace i materiały sprawozdawcze Sekcji Historii sztuki. Wilno. 1935. T. 2. Zesz. 1—4; Taurogiński B. Dane archiwalne o artystach na dworze książąt Radziwiłłow XVII—XIX w.— Prace i materiały sprawozdawcze Sekcji Historii Sztuki towarzyszącej zjazdowi nauk w Wilnie. Wilno. 1938/1939. T. 3; Dawna sztuka. Lwów. 1939. Rocznik I. Zesz. 1; Łopaciński E. Materiały do dziejow rzemiosła artystycznego w Wielkim Księstwie Litewskim (XV—XIX w.).— Materiały do dziejow sztuki i kultury. Warszawa. 1946. Nr. 5; Biuletyn Historii Sztuki i Kultury. Warszawa. 1948; Dobrowolski T. Polskie malarstwo portretowe. Ze studiow nad sztuką epoki sarmatyzmu. Kraków. 1948; Łoza S. Architekt i budownicowie w Polsce. Warszawa. 1954; Historia sztuki polskiej. Kraków. 1962. T. 1—2; Rozycka — Bryzek A. Bizantyjsko-ruskie malowidła ścienne w Kolegiackiej Wislickiej.— Polia historye artium. Kraków. 1965. T. II; Bizantyjsko-ruskie malowidła ścienne w kaplicy Świętokrzyskiej na Wawelu. Kraków. 1968. T. II; Freski z Suprasla. Katalog. Białystok. 1968; Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie. Warszawa. 1969. 1972. T. 13.16; Poplatek J. Paszenda J. Słownik jezuitow artystow. Kraków. 1972; Słownik artystow polskich i obcych w Polsce działających. Wrocław. Warszawa. Kraków. Gdańsk. 1971. 1975. 1979. T. 1—3; Portrety osobistości polskich znajdujące się w pokojach i w galerii palacu w Wilanowie. Katalog. Warszawa. 1967; Lietuvos TSR Istorijs ir etnografijos muziejus. 1855—1980. Vilnius. 1980; Mažieikienė. XVIII—XX a. 1 p. baldai. Katalogas. Vilnius. 1986; Lieyuvos TSR. Dailės Muziejus. Lietuvos dailė XVI—XIX a. Katalogas. Vilnius. 1969; Matuškaitė M. Portretas XVI—XVIII a. lietuvoje. Vilnius. 1984.

¹⁸ Высоцкая Н. Ф. 1986. Дадатак 2.

¹⁹ Минская старина. Мн., 1909. Вып. 1. С. 105.

²⁰ Кондаков Н. П. Иконография Богоматери. Связи греческой и русской иконописи с итальянской живописью раннего Возрождения. Спб., 1910. С. 52—57; Пичета В. И. Беларусь и Литва. М., 1961. С. 719; Рогов А. И. Литературная жизнь Беларуси с Балканскими странами в XV—XVI вв. //Связи белорусской литературы (VIII Международный съезд славянств. Загреб.—Люблина, сент. 1978). М., 1978. С. 182—194; Советское искусствознание—77. М., 1978. Вып. I. С. 387; Штыхов Г. В. Древнепольское каменное зодчество //Белорусские древности. Мн., 1967. С. 280.

²¹ Рогов А. И. Супрасль как один из центров культурных связей Беларуси с другими славянскими странами //Славяне в эпоху феодализма. М., 1978. С. 321—334.

²² АСЭР. Т. 9. С. 52.

²³ Музей, 1983. С. 95; Высоцкая Н. Ф. 1980, ил. 109—113; Музей, ил. 153—156; 1984, ил. 81—83, 18—20.

²⁴ Праваслаўная беларуская брацтва ў XVI — першай палавіне XVII ст.: Брэсцкая (1590; 1591 — школа) пры царке Мікалая па льюўскаму ўзору; Пінскае (XVI ст.; 1633 — школа); Камнецкая (1589); Віцебскае (XVI ст. — першая палавіна XVII ст.) пры царке Мікалая; Полацкае (XVI ст.; 1633 — школа); Аршанскае (1589—1599; 1640, 1646—1648 — школа) пры царке Нараджання Маці Боскай; Віленскае (1561; 1588, 1592, 1626 — стаўрапігія); Мінскае (1589; 1592 — школа — да сярэд. XVII ст.) пры Петрапаўлаўскай царке, прататып, статуы віленскага, льюўскага; Слуцкае (1600?); 1620 — стаўрапігія) пры царке Праабражэння; Магілёўскае (1589 — школа, 1602, 1605, 1633, 1705) пры манастыры Спаса, пры царквах «вехахна Господня», Праабражэння і Богаўвядзення; брацтва Магілёва (1634; 1615—1616, 1633 — стаўрапігія) пры царквах Богаўвядзення, Крыжаўвядзення, Лыньскай, цесная сувязь з льюўскамі брацтвамі; Метцлаўскае (1579); Крычаўскае (1599); Шклоўскае (XVI ст.; 1625 — школа); Слонімскае (XVI ст.) пры царке Праабражэння; Гродзенскае (к. XVI — пач. XVII ст.); БФФ. Т. 2. С. 381, 422—425; Батюшков П. Н. Беларусь и Литва. СПб., 1890. С. 215, 217, 240; Гісторыя БССР. Т. 1. Мн., 1971. С. 239, 240; Копыський З. Ю. Социально-политическое развитие городов Беларуси в XVI — первой половине XVII в. Мн., 1975. С. 158, 159, 163, 166, 215; Хрестоматія па старажытнай беларускай літаратуры. Мн., 1959. С. 312; Кіпріановіч Г. Я. Гісторыка-рэлігійны аспект праваслаўя, католіцтва і уніі в Беларусі і Літве с дрэньшэго до настоящего времени. Віцебск, 1885. С. 81; Філарет. История русской церкви. М., 1857.

- С. 86; Краменко М. Западнорусские церковные братства, их происхождение и значение. Киев, 1913. С. 31; АВК. Т. 5. С. 127; Т. 9. Предисловие. С. 28; ОДУМ. Т. 1. С. 257; Николай. Историко-статистическое описание Минской епархии. СПб., 1864. С. 120, 122; Могилевские епархиальные ведомости. 1888. С. 47.
- 25 АВК. Т. IX. С. 470; АСЗР. Т. 6. С. 111; Хрестоматія па старажытнай беларускай літаратуры. Склаў А. Ф. Коршунаў. Мн., 1959. С. 313.
- 26 Высоцкая Н. Ф. 1986. Дадатак 3.
- 27 Архимандрит Николай. Историко-статистическое описание Минской епархии. СПб., 1864. С. 38.
- 28 Высоцкая Н. Ф. 1977.
- 29 Археологическая комиссия. Северо-Западный край. СПб., 1890. Вып. 1, № 1. С. 40.
- 30 Лексикон. Супрасль. 1722. Государственная республиканская библиотека им. В. И. Ленина. Минск. Отдел рукописей 09 старопечатных книгах 4059.
- 31 Усяго царкваў на 1878 г. па павеатах: Мінскі — 43; Барысаўскі — 56; Слуцкі — 59; Ігуменскі — 61; Мазырскі — 56; Пінскі — 80; Бабруйскі — 57; Рэчыцкі — 61; Навагрудскі — 50; разам — 523. У тым ліку царкваў XIII ст. — 1; XV — 2; XVI — 13; XVII — 15; XVIII — 89; XVIII ст. у перабудове ў XIX ст. — 62; XIX ст. і тая царквы, даты якіх не вызначаны, — 341. ОПМЕ.
- 1707 г. — царква Пакроўская с. Дунайчыцы Слуцкага павеата — 14 абразоў;
- 1712 г. — царква ў с. Касарычы Бабруйскага павеата — 4 абразы;
- 1716 г. — царква Нараджэння Маці Боскай с. Беразіно Мазырскага павеата — 1 рад;
- 1718 г. — царква прыходская с. Дубянец Пінскага павеата — 6 абразоў, 1 рад;
- 1719 г. — царква Праабражэнская с. Карсаковічы Барысаўскага павеата — 11 абразоў, 3 рады;
- 1720 г. — царква Пакроўская с. Семежава Слуцкага павеата — 5 абразоў, 1 рад;
- 1724 г. — царква Лынская с. Вялемічы Мазырскага павеата — 32 абразы, 4 рады; царква Георгіеўская, Давыд-Гарадок Мазырскага павеата — 44 абразы, 5 радоў;
- 1736 г. — царква Георгія с. Тонава Слабада Мінскага павеата — 5 абразоў, 1 рад; царква Успенская с. Свірыдовічы Рэчыцкага павеата — 22 абразы, 3 рады;
- 1740 г. — царква Крыжаўзвіжанская с. Цэтра Слуцкага павеата — 10 абразоў старога жывапісу, 1 рад; царква Нараджэння Маці Боскай с. Дугага Ігуменскага павеата — 10 абразоў, 2 рады; царква Крыжаўзвіжанская (уніяцкая) с. Бабчын Рэчыцкага павеата — 36 абразоў нязграбнага пісьма, 4 рады;
- 1740(?) г. — царква Увядзенская, Віцебск (па датаванаму абразу «Грамніцы (Стрэчанне)» — 9(?) абразоў, 3(?) рады);
- 1743 г. — царква Мікалаеўская, Брагін Рэчыцкага павеата — 36 абразоў, 5 радоў;
- 1744—1746 гг. — царква Латыгаўская пад Віцебскам (па датаваных абразках) — 14(?) абразы, 3(?) рады);
- 1746 г. — царква ў с. Лешча Пінскага павеата — 10 абразоў старога пісьма, 1 рад;
- 1747 г. — царква Пакроўская с. Туроц Навагрудскага павеата — 5 абразоў;
- сярэдзіна XVIII ст. — с. Данілавічы Мінскага ваяводства — 1 абраз прарочага рада;
- другая палавіна XVIII ст. — царква Нараджэння Іаана Прадцечы, с. Дрычын Ігуменскага павеата — абразы недастаткова зграбнага старога пісьма; царква Прачысенская (1760) Шарашова Брэсцкага ваяводства — 36 абразоў з 45 сюжэтамі, храмавы абраз, фератрон, 3 рады;
- 1753 г. — царква Нараджэння Маці Боскай, с. Еўтушковічы Рэчыцкага павеата — 13 абразоў цалкам зграбнага пісьма, 3 рады;
- 1754 г. — царква Крыжаўзвіжанская с. Аброва Пінскага павеата — 57 абразоў старога пісьма (захавалася 23 і царская вароты), 3(?) рады; 1755 г. — царква Архангела Міхаіла с. Людыневічы Мазырскага павеата — 3 рады; царква Архангела Міхаіла с. Стрыгайлаўска Слабада Мазырскага павеата; 1756 г. — царква Мікалаеўская с. Гардзішча Мінскага павеата — 10 пасродных абразоў; царква Праабражэнская с. Рудніца Мінскага павеата — 8 абразоў, 2 рады;
- 1757 г. — царква ў Быхаве Пінскага павеата — 17 абразоў мясцовага пісьма, 3 рады;
- 1758—1766 гг. — царква ў с. Вялікі Рожан (Ражаны) Слуцкага павеата — знойдзена 5 абразоў і храмавы абраз, 3 рады; 1759 г. — другая палавіна XVIII ст. — царква ў с. Альгомель Мазырскага павеата — вядома 18 абразоў, 2(?) рады; царквы Мікалаеўская і Праабражэнская, Брэст — 21 абраз на дошцы і 8 на палатне; царква прыходская ў с. Віцны Пінскага павеата — 30 абразоў добрага пісьма, 5 радоў; 1762 г. — царква Петрапаўлаўская с. Азарычы Бабруйскага павеата;
- 1768 г. — царква Тройцкая с. Вольна Навагрудскага павеата — алтар;
- 1770 г. — царква Нараджэння Маці Боскай с. Стары Смержань Мінскага павеата — 21 абраз, 2 рады; царква Пакроўская с. Рудабельска Бабруйскага павеата — 8 абразоў добрага работы, 2 рады; царква Георгіеўская с. Лукі Навагрудскага павеата — 14 абразоў, 2 рады;
- 1771 г. — царква Нараджэння Маці Боскай с. Асавец Бабруйскага павеата; царква Тройцкая с. Дудзічы Рэчыцкага павеата — 12 абразы, 3 рады; Віцебчына — 5 абразоў на палатне, 8 — на паперы;
- 1772 г. — царква Нараджэння Маці Боскай с. Прусы Слуцкага павеата — абразы ў візантыйскім стылі, 4 рады; царква Мікалаеўская г. Пётрыкаў Мазырскага павеата — 107 абразоў грэчаскага пісьма, 5 радоў;
- 1773 г. — царква Пакроўская с. Доры Мінскага павеата — 13 абразоў, 1 рад; царква Пакроўская с. Ліпа Навагрудскага павеата — 10 абразоў немастацкага пісьма, 2 рады; царква Тройцкая с. Востраў Навагрудскага павеата — 11 абразоў, 2 рады; царква Ануфрыеўская с. Ятра Навагрудскага павеата — 8 абразоў, 1 рад;
- 1776 г. — царква Лынская с. Дзімітравічы Барысаўскага павеата — 9 абразоў, 3 рады; царква Нікольская с. Храмавічы Рэчыцкага павеата — 37 абразоў немастацкага пісьма, 3 рады; царква Дзімітраўская с. Шчорсы Навагрудскага павеата — 16 абразоў, 5 радоў; царква с. Зелніковічы Бабруйскага павеата — 14 абразоў старога і новага пісьма, 3 рады;
- 1777 г. — царква Лынская с. Божан Ігуменскага павеата — 2 абразы на палатне, 2 — на дошках, рамы пазалочаныя, 1 рад;
- 1778 г. — царква с. Дудзічы Ігуменскага павеата — 5 абразоў маскоўскага работы, 2 рады; царква Успенская с. Лаўрышава Навагрудскага павеата — 5 абразоў, 1 рад;
- 1779 г. — царква ў с. Астрожанка Мазырскага павеата — 16 абразоў на палатне, 3 — напісаны алем, 3 рады; царква Георгіеўская с. Захалде Бабруйскага павеата — 2 рады; царква Успенская (уніяцкая) с. Барбароў Рэчыцкага павеата — 21 абраз, 3 рады; царква Тройцкая с. Астралідавічы Рэчыцкага павеата — 44 абразы, 5 радоў; царква ў с. Паішоўкічы Бабруйскага павеата — 5 абразоў, 1 рад;
- 1780 г. — храм Святога Іосіфа Магілёва — абразы распісаны пад фальшмармур; царква Нікольская г. Навагрудак — 13 абразоў;
- 1781 г. — царква ў с. Дамскін Рэчыцкага павеата; царква Іааннапрядчэцкая с. Каўпеніца Навагрудскага павеата — 5 абразоў, 1 рад;
- 1782 г. — царква Георгіеўская с. Юр'евічы Барысаўскага павеата — 13 абразоў, 1 рад; царква Крыжаўзвіжанская с. Версаніца Мазырскага павеата — 22 пасродныя абразы, 2 рады; царква Георгія с. Мокрава Мазырскага павеата — 30 абразоў нізкай годнасці, 3 рады; царква ў с. Качановічы Пінскага павеата — 29 абразоў новага і старога пісьма, 2 рады;
- 1783 г. — царква Іаана Прадцечы с. Малыя Жухавічы Навагрудскага павеата — 7 абразоў, 2 рады; царква Пакроўская с. Паручын Навагрудскага павеата — 9 абразоў, 1 рад;
- 1784 г. — царква Лынская с. Ячанка Ігуменскага павеата — 4 абразы, 1 рад; царква ў с. Дораш Бабруйскага павеата — 8 абразоў, 1 рад;
- 1785 г. — царква Уваскрэсенная г. Слуцк — 18 абразоў, 3 рады; царква Нікольская с. Лучычы Мазырскага павеата — 4 абразы акадэмічнага пісьма, 2-мясцовага, 1 рад; царква прыходская с. Выгоніца Пінскага павеата — 18 абразоў, 2 рады;
- 1786 г. — царква Крыжаўзвіжанская с. Мсціж Барысаўскага павеата — 7 абразоў, 1 рад;
- 1787 г. — царква прыходская с. Вылазы Пінскага павеата — 14 абразоў нязграбнага пісьма, 3 рады;
- 1788 г. — царква Пакроўская с. Капланы Ігуменскага павеата — 7 абразоў, 1 рад; царква прыходская с. Дастоева Пінскага павеата — 11 абразоў у нафарбаваных рамах, 2 рады;
- 1790 г. — царква Нараджэння Маці Боскай с. Гнядзізілава Барысаўскага павеата — 7 абразоў, 1 рад; царква Нараджэння Маці Боскай г. Брагін — 42 абразы старога пісьма, 5 радоў;
- 1792 г. — царква Тройцкая с. Таладовічы Слуцкага павеата — 6 абразоў, 2 рады; царква ў с. Махроў Пінскага павеата — 12 абразоў добрага жывапісу, 2 рады; царква Казьмадзім-

янаўская с. Любінічы Бабруйскага павета — 8 абразоў, 2 рады; царква Пахроўская с. Грушна Рэчыцкага павета — 34 абразы, 4 рады;
 1793 г.— царква Георгія, с. Ракаў Мінскага павета — 11 абразоў, 1 рад; царква Крыжаўзвіжанская с. Івань Случкага павета — 15 абразоў новага жывапісу, 2 рады; царква Глыбская (уніяцкая) с. Вязок Бабруйскага павета — 6 абразоў, 2 рады;
 1795 г.— царква Астроўская, Міхайлаўская г. Случк — 14 абразоў, 6 радоў; царква Пахроўская с. Чыжэвічы Случкага павета — 8 абразоў, 1 рад; царква Тройцкая с. Камароўкі Мазырскага павета — 5 абразоў, 1 рад; царква Тройцкая с. Макарычы Мазырскага павета — 22 абразы, 3 рады; царква Нарадзіння Маці Боскай (уніяцкая) с. Смядан Мазырскага павета — 13 абразоў, 3 рады; царква Нікольская, Рочыца; 1796 г.— царква Архістрація Міхаіла с. Рубель Мазырскага павета — 6 абразоў добрага пісьма ў рамках, 1 рад; царква Казьмадзяцка-янаўская с. Слаўчанічы Бабруйскага павета — 17 абразоў, 3 рады;
 1799 г.— царква Сімяона Стоўпніка с. Баслоўцы Случкага павета — 40 абразоў у італьянскім стылі;
 1800 г.— царква Успенская с. Брадзец Ігуменскага павета — 7 абразоў дрэнных, 1 рад; царква Міколы Цудатворца

с. Магілёна Ігуменскага павета — 17 абразоў, 1 рад; царква Праабражэнная, Тураў Мазырскага павета — 33 абразы старога пісьма, 3 рады; царква Святой вялікамучаніцы Параскевы с. Ліпаў Рэчыцкага павета — 9 абразоў немастацкага пісьма, 2 рады;
 канец XVIII ст.— царква Успенская с. Ольмень Мазырскага павета — 25 абразоў, 3 рады.
 ОЦМЕ. Шчэкаціхін М. М. 1926, 1928; Труды IX Археологического съезда в Вильно. М. 1893. Т. 1. С. 318, 330; ИЮМ. Вып. XXIX. С. 267—268; Опыт описания Могилевской губернии / Под ред. А. С. Дембовецкого. Кн. 2. Могилев-на-Днепре, 1884. С. 19; ЦДГА БССР. Минск. Ф. 806. Вop. 1. Адз. зах. 4; Маторыялы 1—81-й экспедыцый ДММ БССР, 1946—1989 гг.
 32 ИЮМ. Вып. XXIX. С. 268; М. В. Фурсов. Описание Могилевского музея. С. 8.
 33 Красавицкий П. М. Памятники церковной старины Полоцкого-Витебского края и их охранение... С. 20.
 34 Труды IX Археологического съезда в Вильно (1893). М., 1896. С. 336.
 35 Высоцкая Н. Ф. 1886. Дадатак 2.
 36 Шчэкаціхін М. М. 1926. С. 8.

СЛОЎНІК

рэдка ўжывальных слоў і спецыяльных тэрмінаў

Абраз — (грэч. эйхан — абраз) станковы твор сярэднявековага жывапісу, ікона.
Агіяграфія — від царкоўна-гістарычнай літаратуры, у якой апісваюцца жыццё святых.
Акафіст — несядзільны царкоўны гімн, хвалебны песнапенні, складаюцца з 13 кандакаў і 12 ікасаў у гонар Маці Боскай, Хрыста, святых і выконаюцца стоячы.
Аліфа — алейны лак з ільняных, канапляных зерняў, якім пакрывалі жывапіс.
Алтар — (alta, altare) узвышанае месца, якое служыць для правядзення абраду ахвярапрынашэння пры богаслужэнні, важнейшая частка храма. З гэтым значэннем ужывалася слова «алтар» у мове паўднёвых славян, балгар, сербаў, ад іх, ад заходніх славян, якія знаходзіліся пад уплывам лацінства, перайшло на Русь. У праваслаўнай царкве алтар аддзяляецца ад асноўнай часткі храма алцэйнай перагародкай, іканастасам. У касцёлах назва перайшла на дэкаратыўную сценку, упрыгожаную жывапісам, скульптурай, разьбой, якая можа быць размешчана як ва ўсходняй частцы храма (галюны алтар), так і ў бакавых нефах.
Альба — ніжняя частка каталіцкага, уніяцкага адзення ў выглядзе доўгай белай сарочкі з палатна, падол якой аздоблены вышыўкай або карункамі.
Амафор — (грэч. наплечнік) доўгая шырокая хуста, якая спускаецца адным канцом спераду, другім ззаду, надзяваецца зверху ўсяго архірэйскага адзення.
Аналой — невялікі высокі стол у праваслаўным храме, на які ў час богаслужэння кладуць Евангелле, крыж, абразы.
Анфалагіён Апакаліпсіс — богаслужэбны зборнік.
Апостал — кніга, напісаная апосталам і евангелістам Іаанам Багаславам, складаецца з 22 раздзелаў, падзеленых на чатыры галоўныя часткі па апісанню чатырох прывідаў.
Апостал — пасланец. У раннім хрысціянстве — вандруючы прапаведнік. Пазней апосталамі пачалі называць 12 вучняў Хрыста — Андрэй Першазваны, брат Пятра, Варфаламей, Іакаў Адрэеў, Іакаў Завядзеў, Іаан Багаслаў, брат Іакова Завядзева, Матфей, былы мытар, Евангеліст, Матфей, выбраны па жэрб'ю пасля таго, як задушыўся Іуда Іскарыйд, які прадаў

Хрыста (нярэдка замест Матфея ў дзісусым чыне іканаста паказваецца Павел), Пётр (Сімон), Сімон Зілот, Фадзей, або Іуда Іакаўлеў, Філіп, Фамма (Матфей X, 1—5; Марк VI, 7; Лука VI, 13—16; Іаан XX Дзеянне апостолоў I, 13—15).
 Вядомы яшчэ 70 апосталаў: Агаў, Акіл, Алімп, Амплій, Ананія, Андронік, Анісім, Анісфор, Апелія, Аполас, Арыстарх, Арыстраўд, Арцём, Архіп, Аскікрыт, Ахаік, Варнава, Дзіянісій Арэапаліт, Евад, Епенет, Елафрас, Елафрадзіт, Ерас, Ерма, Ермія, Зін, Іакаў, Іасон, Іасія, Ірадыён, Карп, Клемент, Кляоп, Кадрат, Крысцант, Куарт, Лін, Лука Евангеліст, Лукій, Марк Евангеліст, Марк, Марк, Міканор, Наркіс, Пармен, Патроў, Прохар, Пуд, Руф, Сіла, Сімеок, Сімяон Нігера, Салуан, Сасіпатр, Сасфен, Сцяфан, Стахій, Царыяці, Цімон, Цімафей, Ціт, Ціхін, Трафім, Фадзей, Феаксіст, Філімон, Філіп, Філолаг, Флегант, Фартуган.
Аправа Арант — упрыгожанне добрага боку абраза, кнігі.
Арант — персанаж, які прадстаўлен у малітоўнай позе з узнятымі верх рукамі.
Арант — верхняе адзенне без рукавоў, якое надзяваецца праз галаву. Доталь каталіцкага адзення.
Архірэй — старшы свяшчэннік (у праваслаўі агульная назва вышэйшых царкоўных іерархаў — епіскапаў, архіепіскапаў, мітрапалітаў, патрыярхаў).
Архістратыг Асіст — военачальнік.
Архістратыг Асіст — у ікананісе лініі, праменні або арнаментальныя матывы, якія сімвалізуюць звыяне, выкананае золатам.
Базіліка — (царскі дом) хрысціянскі храм, які ўяўляе ў плане прамавугольны выцягнуты будынак, раздзелены ўнутры радамі калон на няютую колькасць нефаў, з якіх сярэдні вышэйшы за бакавыя.
Вахронне, ахронне — працэс паступовага высвятлення ліку, рук шматкротымі прапіскамі па асноўнаму роўнаму цёмнаму фону (санкір).
Vota (vota) — прадект дарыня, уклад у рымска-каталіцкі храм (звычай узяты з Рыма). Гэта можа быць частка афармлення інтэр'ера (алтар і г. д.), помнік прыкладнага мастацтва (біжутэрыя, вазы, дываны, арна-

	ты і г. д.), а таксама таблічкі ў выглядзе фігур, частак цела, жывёл.	Лузга	— скос дошкі паміж полем і сяроднікам (каўчугам) абраза.
Гімацій	— верхняе адзенне старажытных грокаў — шырокі плашч з прававугольнага куска тканіны. Насілі мужчыны і жанчыны.	Мандорла	— ззяненне ў выглядзе авала, у якім маляваліся Маці Боская, Хрыстос.
Граф'я	— падрыхтоўчы контурны малюнак, працараланы па ляўкасу (або штукатурыцы). Зроблены такім чынам арыямент абразоў называецца аграфленнем.	Мафор	— доўгае жаночае верхняе пакрыўвала, якое спускаецца ніжэй каленя, закрывае галаву і плячы Маці Боскай, пакадаючы адкрытымі лік і частку шыі.
Далматыка	— верхняе кароткае адзенне з рукавамі, з разрэзамі па баках, якое надзяваецца праз галаву. Дэталь каталіцкага адзення.	Мілаць	— аўчына, авеча шкура. У мілаці паказваюць Іаана Прадцёву і Лью прарока.
Дарахавальніца	— адна з богаслужбных пасудзін, часта зробленая ў выглядзе мініяцюрнага храма або грабніцы, дзе захоўваюцца «святыя» дары.	Накладкі	— дадатковыя мацаваны дошкі абраза, якая выкарыстоўваецца, акрамя шпонак.
Дзяржава	— сімвал улады манарха — шар з крыжам або каронай.	Намітка	— беларускі жаночы народны галаўны ўбор у выглядзе вузкага доўгага ручніка.
Дзяніцца	— (стараславянскае) правая рука.	Павалака	— у ікананісе тканіна, прысленная да паверхні шчыта абраза перад найменнем ляўкаса.
Дыякан	— (служанне) малодшы з трох ступеней свяшчэства (епіскап, свяшчэннік, дыякан).	Палеаграфія	— дапаможная гісторыка-філалагічная дысцыпліна, якая вывучае помнікі пэрыяднасці з мэтай вызначэння часу і месца іх узнікнення.
Евангелісты	— стваральнікі Евангелля (добрай весткі, благавешчання) раннехрысціянскага Твора, які апавядае аб з'яўленні жыцці Ісуса Хрыста. Напісана каля 30 Евангелляў, але толькі чатыры з іх — ад Матфея, Марка, Лукі, Іаана — уключаны ў кананічны Новы Завет. Па царкоўнаму паданню, Матфей і Іаан былі апосталамі, а Марк — блізім вучнем апостала Пятра, Лука — апостала Паўла. Евангелісты маляуюцца: Матфей — з анімал, Лука — са львом, Марк — з цялем, Іаан — з арлом.	Плаў	— жывапісны прыём, які характарызуецца плаўным пераходам ад цёмных частак малюнка (санкіра) да светлых.
Епітрахіль	— паласа тканіны, якая спускаецца спераду данізу, надзяваецца на шыю. Дэталь адзення праваслаўнага свяшчэнніка. Ускладанне епітрахілі паказвае, што іерою паддзены сан дыякана.	Позем	— шырокае, упрыгожанае арыянтам лент, надзетае на запяскі. Дэталь адзення.
Звод	— у сярэднявеквай іканаграфіі адна з разнавіднасцей, рэдакцый прынятага канона.	Поручы	— малюнак зямлі на абразках.
Іканаграфія	— (апісанне абраза) ў сярэднявеквым мастацтве строга ўстаноўленае схема малявання святых, сюжэтных сцэн (біблейскіх, апакрыфічных).	Прарокі	— шырокае, упрыгожанае арыянтам лент, надзетае на запяскі. Дэталь адзення. Асобы, якім у біблейскім Старым Запавеце прыпісваліся аўтарства 16 так званых прарочых кніг. Па велічыні гэтых кніг прарокі падзяляюцца на «вялікія» (Ісайя, Іерамія, Іезекііль, Данііл) і «малыя» (Захарыя, Малахія, Агей, Сафонія, Авакум, Навум, Міхей, Іаан, Аўдэй, Амос, Іоіль, Осія). Усёго ў Талмудзе названа 7 прарочаў і 78 прарокаў. У Бібліі ўказана, што некаторыя прарокі — Майсэй, Ісус Навін, Ілья, Елісей — шаваліся цэла.
«Камяні»	— драўляныя невялікія накладкі рознай формы на палях абразоў, алтарных вярот, свецкіх карцін.	Рыза	— (стараславянскае — адзенне) адзенне свяшчэннаслужыцеляў, металічнае пакрыццё абразоў.
Ківоры	— у хрысціянскай археалогіі засянь над прастолам у царкве, умацаваныя на калонах.	Сакас	— (грэч. мяшок) — верхняе архірэіскае адзенне, знак адрознення архірэя. Змяняе фелон і мае аднолькавае духоўнае значэнне.
Ківоў	— невялікі шкафчык для абразоў.	Санкір	— у ікананісе — цёмны тон (зеленавата-алюкавы, зеленавата-карчынены), з якога пачыналі выкананне адкрытых частак цела, твару; падрыхтоўка для цэнных частак цела.
Клаў	— у выглядзе паласы найшмукле ўпрыгожанае тунікі (хітона) на ўзроўні пляча.	Святы	— дванадзятая; непераходзячая — Каляды (6/1), Грамінцы (Страчанне) (2/11), Благавешчанне (25/11), Праабражэнне (6/VIII), Успенне (15/VIII), Нараджэнне Маці Боскай (8/IX), Узвіжанне крыжа (14/IX), Уважэнне ў храм (21/XI), Нараджэнне Хрыстова (25/XII); пераходзячы: Дзень св. Тройцы — Пяцідзесятніца (27/V), Узнясенне Гасподняе (17/V), Уваход у Іерусалім (1/IV). Святы вялікі: Абраманне (1/1), Нараджэнне Іаана Прадцёва (27/VI), Апосталаў Пятра і Паўла (29/VI), Адсячэнне галавы Іаана Прадцёва (29/VIII), Пакроў (1/X).
Клеймы	— у ікананісе — кампазіцыі з самастойным сюжэтам, якія размяшчаюцца вакол цэнтральнага малюнка. Рознай формы клеймы робяцца для надпісаў.	Серафім	— У жывапісе святы — абразы, прысвечаныя вышэйназваным евангельскім падзеям і многім іншым святым. (жур. военныя, п'якучы) у багаслоўі адзін з дзевяці ангельскіх чыноў, вышэйшая ступень «нябеснай іерархіі» Псеўда Дзіянісія Арапагіта, адлюстраваліся ў чалавечым абліччы з шасцю крыламі.
Каўчэг	— у ікананісе паглыбленне дошкі ў цэнтры абраза.	Спад	— ніжняя доўгая кашуля.
Кракелюр	— трэцічны фарбаватага слоя абраза, карціны, скульптуры сцены.	Стыгматызацыя	— выпадкі, што прыводзіцца ў жывапісаных хрысціянскіх святых і пакуцікаў, утварэння ран (стыгматаў) на іх цэле ў гэтыя месца, дзе гэтыя раны, па евангельскіх расказах, былі на цэле Хрыста.
Кытатар	— (грэч. заснавальнік, стваральнік) папачель, заказчык, укладчык, будаўнік храма або асоба, якая забяспечвае храм неабходнымі прыладамі.	Стыхар	— доўгая да ічкалатак кашуля з выразам па горле і шырокімі рукавамі. Дэталь праваслаўнага адзення.
Кужбушкі	— дапаможнікі па маляванню.	Фелонь	— інакш, рыза, шырокае і доўгае без рука-
Лесіроўка	— прыём жывапіснай тэхнікі, які заключаецца ў нанясенні празрыстых слаёў фарб зверху высохлага папярэдняга слоя (нярэдка больш шчыльнага, чым верхні).		
Ляўкас	— у ікананісе нанесены на шчыт абраза грунт, які складаецца з мелу ў злучэнні з вадкім растварам рыбагнага клею. Пасля шліфоўкі на яго трафарэтам наносіцца контур малюнка з прапісі, затым робіцца граф'я. Па такой падрыхтоўцы пачынаў працаваць жывапісец.		
Лешчадкі	— у ікананісе маляванне горак.		
Лор	— шырокая, доўгая паласа тканіны, аздобленая жэмчугам, каштоўнымі камянямі, — дэталь адзення архангела.		

- воў і з выразам спераду верхняе адзенне свяшчэнніка.
- Фератрон — двухбаквыя алтарык, які носяць у час праэсій (каталіцкіх, уніяцкіх).
- Фініфць — у дадзеным выпадку эмаль для накладвання ўзору на фарфор.
- Фундатар — асоба, якая фінансуе будаўніцтва храма, манастыра.
- Фундуш Херувімы — дар на карысьць манастыра, царквы.
- у багаслоўі адзін з дзевяці анельскіх чыноў, якія займаюць другое месца ў «Нябеснай іерархіі» Псеўда Дзіанісія Арапагіта; адлюстроўваліся ў выглядзе

- шасцікрылых жывёл, усеяных па ўсяму целу вачамі.
- Хітон — у старажытных грохаў назва ніжняга адзення, якое мела выгляд кашулі, што насілі жанчыны і мужчыны.
- Шпонкі — драўляныя папярочныя (радыя падоўжаная) планкі, якія злучаюць дошкі абраза ў адзіны ічыт. Па спосабу мацавання адраўноўваюць шпонкі сустрончыя, аднабаковыя, скразныя, накладныя, узарныя, тарцовыя.

ПРЫНЯТТЯ СКАРАЧЭННІ

- АВК — Акты, выдаваемыя Віленскаю камісіяй для разбора древних актов. Вильно, 1865—1915. Т. 1—39.
- Антонова В. И., Мневa Н. Е., 1963 — Каталог древнерусской живописи XI — нач. XVIII в. Опыт историко-художественной классификации. Государственная Третьяковская галерея. М., 1963. Т. 1—2.
- АСЗР — Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси. Вильно, 1867—1904. Т. 1—14.
- БелСЭ — Беларуская Савецкая Эцыклапедыя. Мн., 1969—1975. Т. 1—12.
- БЭФ — Белоруссия в эпоху феодализма. Мн., 1959—1961. Т. 1—3.
- Быцэва І. М., 1984 — Стылістыка і характар разных арнаментаваных фонаў у старабеларускім жывапісе // Помнікі старажытнай беларускай культуры: Новая публікацыя. Мн., 1984. С. 43—50.
- Быцэва І. М., Хадька Ю. В., 1985 — Разьба на фонах абразоў як датуючая прыкмета // Помнікі культуры: Новая адкрыцц. Мн., 1985. С. 44—49.
- Быцэва І. М., Хадька Ю. В., 1989 — Група абразоў другой палавыні XVIII ст. // Помнікі мастацкай культуры Беларусі. Мн., 1989. С. 30—34.
- Вецэр Э. І., 1972 — Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі: Браская вобл. Мн., 1972. С. 551—552.
- Вецэр Э. І., 1972 — Живопись Полясья // Декорат. искусство СССР. 1972, № 7. С. 43—45.
- Вецэр Э. І., 1974 — Літаратурныя і дакументальныя крыніцы для вывучэння беларускага старажытнага жывапісу XII—XVIII стст. // Библиотечное дело и библиография в Белоруссии. Мн., 1974. С. 236—250.
- Вецэр Э. І., 1975 — Беларускі жывапіс XIV—XVIII стст. // БелСЭ, 1975, Т. 12. С. 603—604.
- Вецэр Э. І., 1977, 1978 — Об особенностях белорусского иконостаза // Художественное наследие. М., 1977. С. 20—24; М., 1978, № 4(34). Рис. 1—2. С. 192.
- Вецэр Э. І., 1981 — Долгожданная неожиданность // Неман. 1981, № 8. С. 176.
- Вецэр Э. І., 1983 — Памятники живописи, связанные с развитием ренессанса в Белоруссии // Памятники культуры. Новые открытия: Ежегодник. 1981. М.; Л., 1983. С. 213—216.
- Вецэр Э. І., 1984 — Рэльефныя абразы як прыклад адлюстравання народных густаў у кultaвым мастацтве // Помнікі старажытнай беларускай культуры: Новая адкрыцц. Мн., 1984. С. 37—43.
- Вецэр Э. І., 1985 — Асаблівасці жывапісу Столінскага рагіёна // Помнікі культуры: Новая адкрыцц. Мн., 1985. С. 39—44.
- Вецэр Э. І., 1987 — Станковы жывапіс XIV—XVI стст. // Гісторыя беларускага мастацтва. Мн., 1987. Т. 1. С. 188—204.
- Вецэр Э. І., 1988 — Станковы жывапіс першай палавы XVII ст. // Гісторыя беларускага мастацтва. Мн., 1988. Т. 2. С. 41—52.
- Вецэр Э. І., 1989 — Атрыццаная група твораў жывапісу канца XVI — першай палавыні XVII ст. // Помнікі мастацкай культуры Беларусі. Мн., 1989. С. 24—26.
- Высоцкая Н. Ф., 1972 — «Спас Вялікі Архіроў» XVIII ст. у Міхайлаўскай царкве в. Абрва; «Маці Боская Замілаванне Жыровіцкая» XVIII ст. і «Спас Пантакратар» XVI ст. ва Успенскай царкве в. Быцэнь; «Мікалай» і «Маці Боская Алігітрыя» XVIII ст. у в. Дабромль; «Маці Боская Міласцівая» 1640 г. у Троіцкім касцёле ў в. Косава; «Маці Боская Алігітрыя Рымская» 1766 г. у Крыжаўзвіжанскай царкве в. Аранчыцы // Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Мн., 1972. Т. 1 (Браская вобл. Макет рукапісу). С. 289—290; 293—294; 297—298; 306; 497.
- Высоцкая Н. Ф., 1974 — Забытыя беларускія мастакі XVI—XVII стст. // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. Мн., 1974, № 3. С. 45—47.
- Высоцкая Н. Ф., 1975 — Тры іконы XVIII в. из села Бастеновичи // Тематический сборник научных трудов Института скульптуры и архитектуры им. И. Е. Репина. Проблемы развития зарубежного искусства. Вып. 5. Л., 1975. С. 64—73.
- Высоцкая Н. Ф., 1976 — Мастакі і малярскія цэхі ў Беларусі XVI—XVIII стст. // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. 1976, № 2. С. 47—50.
- Высоцкая Н. Ф., 1976, авторф. — Станковая живопись Белоруссии второй половины XVI—XVIII в.: Авторф. дисс. канд. искусствоведения. Л., 1976. 40 с.
- Высоцкая Н. Ф., 1977 — «Ирмолог» Иоанна Роповлевского «витебского». 1741—1744 // Проблемы развития зарубежного искусства. Тематический сборник научных трудов Института живописи, скульптуры и архитектуры им. И. Е. Репина. Л., 1977. С. 49—58.
- Высоцкая Н. Ф., 1979 — Собиранне, учет, храненне, рэстаўрацыя і изученне произведений древнебелорусского искусства в Государственном художественном музее БССР: Всесоюзная конференция-семинар «Ответственность художественных музеев как хранителей культурного наследия». Л.; Таллинн, 1979. С. 206—215.
- Высоцкая Н. Ф., Карпович Т. А., 1980 — Жывапіс Беларусі XII—XVIII стст. / Уступ. арт. Н. Ф. Высоцкай, склад. Н. Ф. Высоцкай, Т. А. Карповіч. Мн., 1980. С. 1—316.
- Высоцкая Н. Ф., 1981 — Выявленне, учет, охрана і изученне памятных коў изобразительного и прикладного искусства Белоруссии XIV—XVIII вв. // Методические рекомендации. Мн., 1981. С. 1—88.
- Высоцкая Н. Ф., 1983, пластыка — Пластыка Беларусі XII—XVIII стст. Мн., 1983. 232 с.
- Высоцкая Н. Ф., 1983 — «Нараджэнне Маці Боскай» Пятра Яўсеявіча з Гальніна. 1649 // Мастацтва Беларусі. 1983, № 2. Перад с. 49.
- Высоцкая Н. Ф., 1983, Музей — Матэрыялы к історыі станковай живописи Белоруссии XVI—XVIII вв. Датированные произведения. Мастера // Музей 4. М., 1983. С. 165—178.
- Высоцкая Н. Ф., 1984 — Докатраўна-прыкладное мастацтва Беларусі XII—XVIII стст. Мн., 1984. 236 с.
- Высоцкая Н. Ф., — Царская брама. Апошняя чворць XVI ст.

- 1984, царская брама // Мастоцтва Беларусі. 1984, № 8. С. 57—58.
- Высоцкая Н. Ф., 1985, рэставіраваў — Саватар раздзела. Міністэрства культуры БССР. Спецыяльныя навукова-рэставарацыйныя вытворствы мастацтва: Каталог // Рэставіраваў музейных цэнасцей у СССР. М., 1985. Т. 1. С. 223—237.
- Высоцкая Н. Ф., 1986 — Тэмпэрыя жывопіс Беларусі канца XV—XVIII в. Мн., 1986. 208 с.
- Высоцкая Н. Ф., 1986, рэстаўраваў — Новае выданне // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. 1986, № 3. С. 47.
- Высоцкая Н. Ф., 1986, Тройца — Тройца // Беларусь. 1986, № 11. С. 19.
- Высоцкая Н. Ф., 1986, ладдзя «насада» — Творы старажытных шахмат // Беларусь, 1986, № 3. С. пасля 17.
- Высоцкая Н. Ф., 1986, папір — Ружанская знаходка // Беларусь. 1986, № 10. С. пасля 17.
- Высоцкая Н. Ф., 1987 — Партрэт Ганны Людовікі Караліны Мыцельскай // Мастоцтва Беларусі. 1987, № 7. С. 47—48.
- Высоцкая Н. Ф., 1987, складзены — ЭлімБел. Мн., 1987. Т. 5. С. 24.
- Высоцкая Н. Ф., 1988 — Станковы жывопіс XVIII ст. // Гісторыя беларускага мастацтва. Мн., 1988. Т. 2. С. 262—279.
- Высоцкая Н. Ф., 1988, Сарагоса — Pintores Bielorrossos contemporaneos. Zaragoza, 1988. P. 13—18. Высоцкой Н. Ф. падрыхтаваны матэрыял да каталогу выставы «Дрэўнае мастацтва Беларусі XVIII—XVIII вв.». Сарагоса, 1988. С. 13—18.
- Высоцкая Н. Ф., 1988, Ф. Скарына — Мастоцтва XV—XVI стст. // Францыск Скарына: Энцыклапедыя. Мн., 1988. С. 409.
- Высоцкая Н. Ф., 1988, Голас Радзімы — Нас сустракалі дробазычліва // Голас Радзімы, 30 сак. 1988. С. 7.
- Высоцкая Н. Ф., 1989 — Рэстаўраваў музейных цэнасцей у БССР: Каталог. Мн., 1989. С. 1—20.
- Высоцкая Н. Ф., 1989, аўтаграф — Аўтограф магілёўскага жывопісца // Беларусь, 1989, № 5. С. 18—19.
- Высоцкая Н. Ф., 1989, мастацтва — Мастацтва Беларусі канца XV—XVI вв. // Францыск Скарына — беларускі гуманізм, просвіцёр, першопечатнік. Мн., 1989. С. 65—69.
- Высоцкая Н. Ф., 1989, іконапісь — Тэмпэрыя жывопіс Беларусі XV—XVIII вв. // Государственный художественный музей БССР. Собрание живописи XV—XIX вв. // Авт.-сост. И. Н. Панышина, Н. Ф. Высоцкая, Т. А. Карпович и др. М., 1989. С. 1—143.
- Гаршкава В. Д., 1985 — Да пытання аб мастацкіх асаблівасцях інтэр'ера фарнага касцёла Нясвіжа // Помнікі культуры. Мн., 1985. С. 24—31.
- ЖМНП — Журнал Міністэрства народнага просвешчання. 1834—1894. 1901—1906.
- Збор, 1972 — Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Вярэцкая вобл. (Макет рукапісу). Мн., 1972.
- Збор, 1984 — Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Вярэцкая вобл. Мн., 1984. С. 333.
- Збор, 1987 — Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Мінская вобл. Мн., 1987.
- ИЮМ — Гісторыка-юрыдычныя матэрыялы, извлеченные из актовых книг губерний Витебской и Могилевской, хранящиеся в Центральном архиве в Витебске... Витебск. 1871—1906. Вып. 1—32.
- ГУМ — Гісторыя ўкраінскага мистецтва. Київ, 1967, 1968. Т. 2—3.
- Кацэр М. С., 1946 — Жывопіс Беларусі // Поляма, 1946. № 8, 9. С. 160—175.
- Кацэр М. С., 1957 — К вопросу о развитии белорусского искусства периода феодализма // Белорусское искусство. Мн., 1957. С. 133—152.
- Кацэр М. С., 1962 — Зараджэнне і развіццё партрэтнага жанра ў беларускім жывопісе XIV—XVI стст. // Беларусь мастацтва. Вып. 3. Мн., 1962. С. 125—132.
- Кацэр М. С., 1969 — Изобразительное искусство Белоруссии дооктябрьского периода. Мн., 1962. С. 1—204.
- Кацэр М. С., 1974 — Искусство Белоруссии // История искусства народов СССР. Искусство XIV—XVII вв. М., 1974. Т. 3. С. 167.
- КЖС, 1855 — Книга житий святых. Киево-Печерская лавра, 1855.
- Лапцэвіч Л., 1989 — Збор, 1972. С. 557.
- Лабынцэў Ю. А., 1989 — В глубинном Полесье. М., 1989. С. 38, 68, 71, 121.
- Максімава Э. С., 1985 — Матэрыялы да гісторыі беларускага злотніцтва // Помнікі культуры. Новая адкрыццё. Мн., 1985. С. 93—112; 202—206.
- Максімава Э. С., 1989 — Давыд-гарадоцкі злотнік XVII—XVIII стст. // Помнікі мастацкай культуры Беларусі. Мн., 1989. С. 77—79.
- Музей, 1983 — Музей старажытнабеларускай культуры: Каталог экспазіцыі. В. В. Церашчатава, Ю. В. Хадька і інш. Мн., 1983. С. 1—176.
- ОДУМ — Описание документов архива западно-русских униатских митрополитов. СПб., 1907. Т. 2.
- ОЦМЕ — Описание церквей и приходов Минской Епархии. Мн., 1878—1879. Т. I—IX.
- Піскуп Ю. А., 1986 — Маці Боская Адзігітрыя Неўядаўны цвет // Мастоцтва Беларусі. 1986, № 4. С. 47—48.
- Піскуп Ю. А., 1986 — Невядомы мастак. Партрэт Ігнація Камізіра Завішчы. Алей. 1738—1739 // Мастоцтва Беларусі. 1986, № 10. С. 32.
- Піскуп Ю. А., 1989 — Аб змесце і аўтарстве малюваўчаных абразоў «Пакроў» і «Мікола» // Помнікі мастацкай культуры Беларусі. Мн., 1989. С. 34—40.
- Пуцко В. Р., 1984 — З містацкай спадчыны Білорусіі // Народна творчэсць та этнографія, 1984, № 4. С. 71—73.
- Пуцко В. Р., 1984 — Трапятлівы нерв уніфікацыі // Мастоцтва Беларусі. 1987, № 7. С. 73—74.
- Ржавуская Т. — Арнаментаваныя фоны ў Магілёўскім малерстве XVII—XVIII стст.: Нататкі і павадамы. Запіскі адд. гуманіт. навук (Інстытут беларускай культуры). Мн., 1928. Працы камісіі гісторыі мастацтва. Т. 1. Сш. 1. Кн. 6. С. 179—182.
- РИБ — Русская историческая библиотека. СПб., 1872—1894; 1903—1917. Т. 1—15; 20; 23.
- Снесарэва С. — Земная жыць прэсвятэра Богородзіцы і апісанне святых чудацворных яе ікон // Сост. Снесарэва С. СПб., 1909. С. 456.
- ЭлімБел — Энциклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі. Мн., 1984. Т. 1; 1985. Т. 2; 1986. Т. 3; 1987. Т. 4, 5.
- Хадька Т. В., 1984 — Збор, 1972. С. 245—246.
- Хадька Т. В., 1984 — Аб датаванні групы помнікаў канца XVI — пачатку XVII ст. // Помнікі старажытнай беларускай культуры: Новая адкрыццё. Мн., 1984. С. 30—36.
- Хадька Ю. В., 1985 — Сістэма роспісаў Нясвіжскага касцёла // Помнікі культуры. Новая адкрыццё. Мн., 1985. С. 31—38.
- Хадька Ю. В., 1988 — Станковы жывопіс другой паловы XVII — пачатку XVIII ст. // Гісторыя беларускага мастацтва. Мн., 1988. Т. 2. С. 135—162.
- Церашчатава В., 1972 — Збор, 1972. С. 421—422.
- ЦДГА БССР (Мінск) — Цэнтральны дзяржаўны гістарычны архіў БССР. Мінск.
- Шчэкацін М. М. — Фрэскі полацкага Барысаглебскага манастыра // Наш край, 1925, № 1. С. 18—27.
- Шчэкацін М. М., 1925, фрэскі Шчэкацін М. М., — Матэрыялы да гісторыі беларускага малерства XVIII стагоддзя: Збор Віцебскага Аддзялення Беларускага Дзяржаўнага музея // Віцебшчына. Віцебск, 1925; 1928. Т. 1, 2. С. 26—36; 147—167.
- Шчэкацін М. М., 1926 — І-я Усебеларуская мастацкая выстаўка: Каталог аддзела старажытнага мастацтва / Апрацаваў М. Шчэкацін. Мн., 1926. С. 1—30.

- Шчакаціхін М. М., — Мядзвецкі Рыгор Мікітавіч: Запіскі аддзелу гуманітарных навук. Інстытут беларускай культуры // Працы камісіі гісторыі мастацтва. Мн., 1928. Т. 1. Сш. 1. Кн. 6. С. 195.
- Шчакаціхін М. М., — Беларускае мастацтва ў гістарычнай і археалагічнай літаратуры // Польша, 1927, № 6. С. 55.

- Шекотихин Н. Н., — Белорусское искусство // БСЭ. М., 1927. БСЭ Т. 5. С. 416—421.
- Шекотихин Н. Н., — Белорусская культура. Мн., 1928. Сб. 1. 1928. Thb Thieme U, Becker F. Allgemeines Lexicon der Bildenden Kunstler von der Antike bis zur Gegenwart. Leipzig, 1907—1947. Bd. 1—36.

СКАРАЧЭННІ ТЭХНІЧНЫЯ

адв. л., с.— адварот ліста, старонкі
 аддз.— аддзел
 адз. зах.— адзінка захавання
 вобл.— вобласць
 воп.— вопіс
 вып.— выпуск
 г., гг.— год, гады
 гл.— глядзі
 гар. пас.— гарадскі пасёлак
 гор.— горад
 ДБЖ — шыфр інвентарнага нумара твораў тэмпернага жывапісу XIV—XIX стст. ДММ БССР
 ДБС — шыфр інвентарнага нумара твораў разной драўлянай скульптуры XIV—XIX стст. ДММ БССР
 ЗЖ — шыфр інвентарнага нумара твораў заходнееўрапейскага жывапісу ДММ БССР
 інв.— інвентарны нумар

КВП — шыфр твораў, якія часова паступілі ў збор ДММ БССР
 кн.— кніга
 л.— ліст
 НВЖ — шыфр інвентарнага нумара твораў жывапісу навукова-дапаможнага фонду ДММ БССР
 р-н — раён
 рэд.— рэдактар
 рыс.— рысунак
 с.— старонка, сяло
 сп.— спіс
 спр.— справа
 ст., стст.— стагоддзе, стагоддзі
 т.— том
 табл.— табліца
 ул.— упаміналася
 ф.— фонд
 ч.— частка

ИКОНОПИСЬ БЕЛОРУССИИ

XV—XVIII ВВ.

Автор текста и составитель
Высоцкая Надежда Федоровна

Альбом

Минск, издательство «Беларусь»
На белорусском, русском, английском, французском, немецком
языках

ІКАНАПІС БЕЛАРУСІ

XV—XVIII СТСТ.

Аўтар тэксту і складальнік
Высоцкая Надзея Фёдаравна
Альбом

Рэдактар А. П. Міронава
Рэдактары замежных тэкстаў В. А. Агрызка, Г. П. Кажушка,
А. І. Павачка
Мастак Г. М. Галубовіч
Мастацкія рэдактары М. Р. Баразна, Г. М. Галубовіч
Тэхнічны рэдактар Я. С. Шляшынская
Карэктары Г. І. Славінская, Р. П. Іваненка.

Падпісана да друку з дыяпазітываў 15.10.92. Формат 60x84/8.
Папера мелававая. Гарнітура «Таймс». Афісетны друк. Ум. друк. арк.
26,97. Ум. фарб.-дзб. 100,91. Ул.-выд. арк. 29,4. Дадат. тыраж
15000 экз. Зак. 358.

Ордэна Дружбы народаў выдавецтва «Беларусь» Міністэрства
Інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 220600, Мінск, праспект
Машарава, 11.

Мінская фабрыка каліровага друку, 220115, Мінск, вул. Каржа-
неўскага, 20. Дыяпазітывы тэксту падрыхтаваны Мінскім ордэна
Працоўнага Чырвонага Сцяга поліграфкампізіатам МВПА
Імя Я. Коласа, 220005, Мінск, Чырвоная, 23.

ИКОНОПИСЬ БЕЛОРУССИИ

XV-XVIII ВЕКОВ

ICON PAINTING IN BELORUSSIA

15 TH-18 TH CENTURIES

LA PEINTURE D'ICÔNES DE BIELORUSSIE

AUX XV-XVIII SIÈCLES

IKONENMALEREI BELORUSSLANDS

DES 15. BIS 18. JAHRHUNDERTS

